CONSILIUL JUDEŢEAN MUREŞ

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ MUREŞ

LIBRARIA

ANUAR VIII

CONSILIUL JUDEŢEAN MUREŞ

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ MUREŞ

LIBRARIA

ANUAR VIII

STUDII ŞI CERCETĂRI DE BIBLIOLOGIE

Târgu-Mureş
2009

CONSILIUL ŞTIINŢIFIC:

SILVIA NESTORESCU
Conf. univ. dr. CORINA TEODOR
Prof. univ. dr. VASILE DOBRESCU
Conf. univ. dr. VICTOR PETRESCU
DIMITRIE POPTĂMAŞ

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Redactor şef:
MONICA AVRAM
Secretar de redacţie:
GABRIELA POP
Redactori:
LILIANA MOLDOVAN
RADU MIHAIL

Prezentare grafică
ALEXANDRU TCACIUC

ISSN 1583 - 4468

Anuarul **LIBRARIA** este editat de Biblioteca Judeţeană Mureş
540052 Târgu-Mureş, str. George Enescu, nr. 2
Telefon 0265 - 262631, fax 0265 - 264384
E-mail: secretariat@bjmures.ro ; biblio@bjmures.ro ; itbjm@bjmures.ro
Adresa web: www.bjmures.ro

Acest volum a fost editat din bugetul alocat de
Consiliul Judeţean Mureş

Tipografia MEDIAPRINT
Tg.-Mureş, str. Livezeni nr. 6, Tel./Fax: 0265-255.382
e-mail: office@mediaprintms.ro, www.mediaprintms.ro

Cuprins

Lista autorilor

BIBLIOLOGICA

CRISTIAN BODNĂRESCU (Iaşi) -
Scurte opinii cu nuanţe biblioteconomice
(Brief Opinions with Biblioteconomic Aspects)

SERGIU GĂBUREAC (Biblioteca Metropolitană Bucureşti) -
Crizele şi biblioteca publică (*Crises and the Public Library)*

Dr. ELENA TÎRZIMAN (Biblioteca Naţională a României) **-**
Informare şi documentare în biblioteci
(Information and Documentation in Libraries)

MIHAELA VOINICU (Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu" Argeş) -
Caracteristicile de calitate ale aplicaţiilor software gestionate de biblioteci (*The Quality Characteristics of Software Applications Administrated by Libraries*)

MARIA MAGDALENA FALL (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Bibliotecile publice în societatea informaţională
(Die öffentliche Bibliotheken in der Informationsgesellschaft)

CLAUDIA ŞATRAVCA (Biblioteca Publică „Târgu-Mureş" Chişinău) -
Lectura paratelică şi vârsta cititorilor
(The Paratelic Reading and the Age of the Readers)

LUDMILA CORGHENCI (Universitatea Liberă Internaţională din Moldova Chişinău) - **Creativitatea bibliotecarilor: conceptualizări şi implementări** *(The Creativity of Librarians: Conceptualization and Implementation)*

CSIKI EMESE (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Politica achiziţiei şi managementul calităţii (II)
(The Policy of Acquisition and the Management of Quality (II)

CARTE VECHE

IOANA DRAGOTĂ (Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Baia Mare) -
Câteva elemente de utilizare a CZU pentru cartea veche şi rară (*A Few Elements for Using the Universal Decimal Classification for Old and Rare Books)*

ELENA DAMIAN (Biblioteca Academiei Române. Filiala Cluj-Napoca) -
Cărţi ale filologilor francezi din secolul al XVI-lea în biblioteca lui Timotei Cipariu (I) - *(Livres des philologues français du seizième siècle dans la bibliothèque de Timotei Cipariu)*

WEISZ SZIDÓNIA (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Ars heraldica. Heraldica lui Pápai Páriz Ferenc
(*Ars Heraldica. Ferenc Pápai Páriz' Book on Heraldry*)

ANCA OPAIŢ (Biblioteca Academiei Române Filiala Cluj-Napoca) -
O dispoziţie administrativă, inedită, a lui Varlaam, mitropolit de Bălgrad *(A New, Administrative Act of Varlaam, Metropolitan Bishop of Bălgrad)*

Arhim. POLICARP CHIŢULESCU (Biblioteca Sfântului Sinod Bucureşti) -
O redescoperire: un Acatist tipărit la Snagov în 1698 de către Sf. Antim Ivireanul *(A Rediscovery: An Akathist Printed in Snagov in 1698 by St. Antim Ivireanul)*

MONICA AVRAM (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Un altfel de Supplex... Unele aspecte privind relaţiile interetnice din Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (*A Different Supplex... Some Aspects Concerning the Interethnic Relationship in Transylvania in the Second Half of the XIXth Century*)

ANCA ELISABETA TATAY (Biblioteca Academiei Române. Filiala Cluj-Napoca) - **Gravura *Roata Vieţii* din *Calendarul pe 100 de ani* de la Buda, din 1814** (*The Engraving Life's Wheel from The Calendar for 100 Years from Buda, 1814*)

ITINERARII LIVREŞTI

CARMEN MARIA DORLAN (Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai" Târgu-Mureş) - **Alteritate şi identitate religioasă. Consideraţii cu privire la reprezentarea „ereticului" în literatura tipărită în Moldova la mijlocul secolului al XVII-lea** (II) (*Religious Identity and Otherness. Considerations Regarding the Representation of the „Heretic" in the Moldavian Printed Works at the Middle of the XVIIth Century*)

Dr. CORINA TEODOR (Universitatea „Petru Maior" Târgu-Mureş) - **Preliminarii didactice la Sibiu în secolul XIX: reflecţii pe marginea unui manuscris de istorie ecleziastică** (*Teaching Preliminaries at Sibiu in the XIXth Century: Reflections Considering a Manuscript of Ecclesiastical History*)

LILIANA MOLDOVAN (Biblioteca Judeţeană Mureş) - **Repere antropologice pe harta gândirii filosofice blagiene** (*Antropological Highlights Considering Blaga's Philosophical Thinking*)

INOCENŢIU DUŞA (Universitatea de Artă Teatrală, Târgu-Mureş) - **Eugen Ionescu - „pieton al văzduhului" în teatrul revoltat de la mijlocul secolului XX** *(Eugen Ionescu - „Pedestrian of the Sky" in the Outraged Theater in the Middle of the XXth Century)*

BIOGRAFICA

AURICA CÎMPEAN (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Aurel Filimon - fondator al colecţiei de carte românească al Bibliotecii Municipale din Târgu-Mureş (*Aurel Filimon - Founder of the Romanian Book Collection of the Târgu-Mureş Municipal Library*)

ANA TODEA (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Ioan Nicola (1938-2004). Biobibliografie
(Ioan Nicola (1938-2004). Biobibliography)

Dr. ELA COSMA (Institutul de Istorie „George Bariţ" Cluj-Napoca) -
Anton Cosma - dramaturg (*Anton Cosma - Playwriter*)

VINTILĂ ANNA, EMILIA CĂTANĂ (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Biblioteca Judeţeană Mureş reflectată în presa scrisă în anul 2008. Bibliografie *(The Mureş County Library Reflected in the 2008 Written Newspapers. Bibliography)*

MISCELLANEA

IRINA ILIESCU (Cluj-Napoca) -
Iconographic Theme of *Saint George Killing the Dragon* in the Exterior Painting of Arbore Church (*Tema iconografică a Sfântului Gheorghe ucigând balaurul în pictura exterioară a Bisericii Arbore*)

ALINA DORINA FOKT (Biblioteca Judeţeană Mureş) -
Congresul studenţesc de la Târgu-Mureş din 1936 (II)
(The Students' Congres from Târgu-Mureş in 1936)

ROZETA BICI (Aleksandër Xhuvani University of Elbasan) -
Albanian Immigration to the USA in the XXth Century and its Cultural Impact (*Migraţia albaneză în SUA în secolul XX şi impactul său cultural*)

NOTE DE LECTURĂ

Vasile A. Deac, ***Conservarea colecţiilor infodocumentare din biblioteci, muzee şi arhive. Simptomatologia complexului de degradare*** (Ramona Dragomir)

Patrimoniul naţional şi modernizare în societatea românească: instituţii, actori, strategii (Ramona Dragomir)

Dan Berindei, ***Potrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literaţi*** (Alina Dorina Fokt)

Adrian Majuru, ***Destin valah în ilustraţii şi 101 texticuleţe*** (Alina Dorina Fokt)

Coord. Florentina Niţu, ***Studii medievale şi premoderne - un teritoriu de redescoperit?*** (Aurica Cîmpean)

Ioan Marian Ţiplic, ***Biserici fortificate ale saşilor din Transilvania*** (Aurica Cîmpean)

Mircea Basarab, ***Biserica în dialog: Studii biblice*** (Aurica Cîmpean)

Adrian Cioroianu, ***Geopolitica Matrioşkăi - Rusia Postsovietică în noua ordine mondială*** (Alina Dorina Fokt)

Barack Obama, ***Îndrăzneala de a spera. Gânduri despre salvarea visului american*** (Aurica Cîmpean)

Daoud Hari, ***Translatorul*** (Aurica Cîmpean)

Magda Mihăilescu, ***François Truffaut, bărbatul care iubea filmele***
(Alina Dorina Fokt)

Gerald R. Adams, Michael D. Berzonsky (coordonatori), ***Psihologia adolescenţei. Manualul Blackwell***
(Emilia Cătană)

Lista autorilor

Monica Avram - doctorand în istorie, Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia, director, Biblioteca Judeţeană Mureş

Rozeta Bici - asistent universitar, Universitatea „Aleksander Xhuvnai," Elbasan, Albania

Cristian Bodnărescu - poet, membru al Academiei de Studii Înalte, Iaşi

Emilia Cătană - bibliotecar, Compartimentul de informare bibliografică, Biblioteca Judeţeană Mureş

Policarp Chiţulescu - arhimandrit, doctorand în istoria literaturii creştine patristice şi postpatristice, director, Biblioteca Sf. Sinod, Bucureşti

Aurica Cîmpean - bibliotecar, Evidenţa, prelucrarea şi dezvoltarea colecţiilor, Biblioteca Judeţeană Mureş

Ludmila Corghenci - director adjunct, Departamentul Informaţional Biblioteconomic, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, vicepreşedinte, Asociaţia Bibliotecarilor din Republica Moldova

Ela Cosma - doctor în filologie, cercetător ştiinţific, Institutul de Istorie „George Bariţiu," Cluj-Napoca, bibliotecar, Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca

Csiki Emese - bibliotecar, şef serviciu Comunicarea colecţiilor, Biblioteca Judeţeană Mureş

Elena Damian - doctorand în istoria cărţii, bibliotecar, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca

Carmen Maria Dorlan - doctorand în istorie, Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, cercetător, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai" Târgu-Mureş

Ramona Dragomir - bibliotecar, Secţia documentară, Biblioteca Judeţeană Mureş

Ioana Dragotă - bibliotecar, Secţia Colecţii Speciale, Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu" Maramureş

Inocenţiu Duşa - regizor, doctorand în artele spectacolului, Universitatea de Artă Teatrală, Târgu-Mureş

Maria Magdalena Fall - bibliotecar, Evidenţa, prelucrarea şi dezvoltarea colecţiilor, Biblioteca Judeţeană Mureş

Alina Dorina Fokt - bibliotecar, Compartimentul Împrumut carte pentru adulţi, Biblioteca Judeţeană Mureş

Sergiu Găbureac - bibliotecar, şef serviciu Programe culturale. Informare comunitară. Lectură, Biblioteca Metropolitană Bucureşti

Irina Iliescu - doctorand în istorie, Universitatea „1 Decembrie 1918" Alba Iulia

Liliana Moldovan - bibliotecar, şef serviciu Evidenţa, prelucrarea şi dezvoltarea colecţiilor, Biblioteca Judeţeană Mureş

Anca Opaiţ - doctorand în istorie, Institutul de Istorie „George Bariţiu" Cluj-Napoca, bibliotecar, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca

Claudia Şatravca - director, Biblioteca Publică „Târgu-Mureş" Chişinău, Republica Moldova

Anca Elisabeta Tatay - doctorand în istorie, Institutul de Istorie „George Bariţiu" Cluj-Napoca, bibliotecar, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca

Corina Teodor - doctor în istorie, conferenţiar universitar, Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureş

Elena Tîrziman - doctor în ştiinţele informării şi comunicării, doctor în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea Bucureşti, director general, Biblioteca Naţională a României

Ana Todea - bibliotecar, Compartimentul de informare bibliografică, Biblioteca Judeţeană Mureş

Vintilă Anna - bibliotecar, Compartimentul de informare bibliografică, Biblioteca Judeţeană Mureş

Mihaela Voinicu - doctorand în ştiinţe inginereşti, Universitatea din Piteşti, director adjunct, Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu” Argeş

Weisz Szidónia - bibliotecar, Biblioteca Teleki-Bolyai, Biblioteca Judeţeană Mureş

BIBLIOLOGICA

Scurte opinii cu nuanţe biblioteconomice

CRISTIAN BODNĂRESCU
Iaşi

Abstract

Brief Opinions with Biblioteconomic Aspects

The paper starts from a personal experience and reveals the hardships that an author has to face if he wants to publish a book in Romania

First of all, there's a lack of money, then there's a lack of interest for any book which can't be perceived as a sure and quick success. Publishing houses have to deal with so many financial problems that it can be very hard to convince them to support a project, no matter how interesting or innovative it may be. The bookshops and the libraries, at their turn, hardly show any sign of interest and they are also very hard to contact.

Keywords: *books, publishing houses, bookshops, libraries, authors.*

Ce părere aveţi despre activitatea bibliotecilor din România?

Vă pot împărtăşi o experienţă concretă legată de activitatea bibliotecilor din România. Întâmplător, în vara anului 2009, am finalizat cel mai lung poem romantic al literaturii universale. Dacă nu mă ocupam personal de el, probabil ar fi rămas necunoscut. Am avut astfel prilejul să cunosc direct activitatea bibliotecilor, nu doar româneşti, dar şi a editurilor.

Am căutat în prima fază edituri pentru a scoate volumul pe piaţă, la librării şi biblioteci. Editurile nu au site-uri şi nu răspund la numerele postate de telefon ori la adresele de e-mail, în majoritate. Totuşi, o parte din ele, îndeplinesc aceste condiţii şi am putut lua legătura. Însă... aproape niciuna nu are bani. Oamenii nu mai citesc şi, implicit, majoritatea editurilor au falimentat în ultimii ani. Deci, se preferă *cărţile scoase din ambiţie*. Omul îşi finanţează cartea, scoate 200 exemplare, îşi aranjează o lansare, face mult tam-tam chemând mass-media să observe ce valoros este şi difuzează cărţile gratuit, argumentând că *s-au epuizat*, oamenii fiind *conştienţi* de valoarea sa de scriitor. Nu mai are rost să menţionez că,

pentru a-i aduce la lansare, trebuie să le facă şi cinste; doar nimeni nu-ţi va accepta „cur papirul" fără o sticlă de vin.

Cu toate acestea, *Editura Renaissance* a acceptat să finanţeze integral volumul ***Demoniţa***, care va apărea în România şi la târgurile internaţionale de carte. Din aceste considerente, pot afirma că preşedintele editurii, Sorin Alexandru Şontea, este *un bărbat cu big cohones într-o lume de eunuci.* Pe lângă această editură, mai sunt două în Statele Unite ale Americii care îmi vor finanţa volumul, anume *Cuib de Viespi* şi *Pisica*. Deci, se mai poate realiza un volum la nivel internaţional doar dacă este un record mondial.

După ce Editura „Mihai Eminescu" a refuzat o colaborare, motivând lipsa fondurilor, am constatat cu stupoare că va scoate un volum despre... bârfele legate de viaţa lui Mihai Eminescu. Îmi pare rău că suntem o naţie de inculţi ahtiaţi după bârfe şi prostii à la *Click!*

M-am oferit să ajut Editura Renaissance în a difuza cartea la cât mai multe biblioteci. La fel, am căutat pe internet. Aproape nici o bibliotecă nu are site şi o jumătate din bibliotecile din România nici măcar nu figurează pe vreun site. Au răspuns câteva, care au fost interesate, însă am aflat că niciuna nu a comandat volumul. Deci, în afară de librăriile şi bibliotecile partenere cu Editura Renaissance, recordul mondial va apărea doar la târgurile mondiale, la Chicago şi San Francisco. Aş fi tentat să afirm că este caracteristic un asemenea fapt pentru o ţară de manelişti, însă nici în alte locuri situaţia nu este mai benefică literaturii.

Pot concluziona astfel, fără să am nici o remuşcare: unele biblioteci româneşti trăiesc din mila statului şi a donatorilor. Acest aspect dureros, însă adevărat, nu mă poate decât mâhni. Se pare că avansul tehnologic, în speţă cel al internetului, aduce, pe lângă comunicare, şi pilula îndobitocirii, creând generaţia *th-iţilor* (ex. *tâmpiţi*).

Cum găsiţi Biblioteca Judeţeană Mureş?

Am avut privilegiul de a constata implicarea Bibliotecii Judeţene Mureş în a strânge cărţi pentru o bibliotecă de cărţi româneşti la Nürnberg. Este un gest frumos şi măreţ, benefic promovării culturii şi a românismului. Mai există, totuşi, *oameni*... Această bibliotecă este printre puţinele care comandă şi cărţi, neaşteptând doar donaţii. Mă bucur că s-au gândit şi la ***Demoniţa*** mea...

Am avut plăcerea de a cunoaşte personal şi colectivul acestei biblioteci. Vă spun, sunt nişte oameni eleganţi, cultivaţi, pasionaţi de istorie sau literatură; *minunaţi*, într-un cuvânt.

Crizele şi biblioteca publică![1]

SERGIU GĂBUREAC
Biblioteca Metropolitană Bucureşti

Abstract

Crises and the Public Library

This paper deals with main issues that a public library has to face today. It brings up major problems that libraries come across in times of crises, such as: lack of financial resources, lack of specialized personnel, lack of proper space and lack of support from authorities. It is a thorough analysis of these problems, also of the role and importance of libraries in this society.

It emphasizes the fact that a public library is more then just a cultural center, in which people come to relax. For, the library has a clear cultural aspect, but the most important one is that of the formation and information of the people.

Keywords: *public libraries, crises, information, librarians, formation.*

Odată cu ratarea drumului rapid către democraţie, în celebra *Duminică a Orbului*, România a intrat într-un lung proces de stagnare, dacă nu chiar involutiv, agrementat cu tot felul de crize. Reale sau inventate. Trăim vremuri tot mai agresive. O agresivitate promovată din toate direcţiile. Cu largul concurs al *fazanilor* şi *vulpoilor* din mass-media, au loc tot felul de atacuri mediatice, care de care mai spectaculoase. Vânzătorii de fumigene şi tiribombe, din spatele uşilor închise, fac profituri uriaşe. Păpuşarii sunt în mediul lor. De cele mai multe ori, criticile lansate sunt fără niciun rost, câtă vreme nu sunt oferite soluţiile concrete de rezolvare a diverselor crize care apar dimineaţa, la prânz şi

[1] Comunicare prezentată la Simpozionul Internaţional **Cartea. România. Europa**, organizat de Biblioteca Metropolitană Bucureşti şi Biblioteca Centrală Universitară „Carol I" Bucureşti, în perioada 20-24 septembrie 2009.

seara. Ne aflăm în plin Kafka, în care toţi fac predicţii, promisiuni şi nimeni nu se ţine de cuvânt.

E timpul să plecăm în analizele noastre, din orice domeniu, de la adevăruri extrem de dureroase într-o ţară unde, se pare, mama şmecherilor de şmecheri a fost şi este permanent gravidă. Ca şi opusa ei.

Ne aflăm în faţa unei României sleite de puteri regeneratoare şi extrem de confuze. Bietul cetăţean, privitor de canale şi canalii, consumatorul de ştiri, prostit şi incapabil de a-şi reveni din acest marasm, creat de politicieni şi mass-media, se află într-o continuă spaimă faţă de ceea ce se întâmplă şi nu mai înţelege nimic. Informaţiile ajung la el distorsionat, în funcţie de oră şi de provenienţă.

Asta, în condiţiile în care există, încă, o instituţie publică neutră, care asigură, *gratuit*, accesul la orice informaţie, informaţie prezentată atât oficial, cât şi de diverse mijloace media. Însă, puţini semeni, din România, cunosc misiunea bibliotecii publice şi a nenorociţilor de bibliotecari (cum recent ne caracteriza o demnă reprezentantă a uneia dintre cele trei puteri în stat, Mona Pivnicieru).

Cauza cauzelor pentru situaţia actuală: nivelul intelectual precar al aleşilor, precum şi al celor puşi în funcţii de decizie. Efectele deciziilor lor din ultimii 20 de ani sunt, în prezent, devastatoare pentru toate structurile României. Mai avem, pe deasupra, şi motivaţia crizei mondiale, deşi Polonia nu cunoaşte efectele ei! Ca să dau un exemplu!

Cei mai mulţi nu ştiu că **biblioteca publică românească** revine tot mai accentuat la misiunea iniţială, cea de asigurare a accesului, gratuit, la informaţie, documentare, cercetare şi lectură pentru uşurarea vieţii oricărui cetăţean.

Sunt numeroase situaţiile în care, la simpla întrebare: *Ce este biblioteca publică*? primim răspunsuri ca pe timpuri: *Loc de petrecere a timpului liber!* sau *Locul de unde poţi împrumuta romane, poezii...*

Reducerea **bibliotecii publice** la componenta beletristică (*fiction* sau *sf*), ca loc de *petrecere a timpului liber* prin *cetirea* cărţilor, şi nu ca loc pentru informare, cercetare şi documentare pentru persoanele în formare, reconversie profesională sau dedicate diferitelor preocupări intelectuale, înseamnă totala necunoaştere a misiunii şi a obiectivelor unei asemenea străvechi instituţii.

Criza de identitate, instalată odată cu trimiterea bibliotecii publice în rândul instituţiilor de cultură, de petrecere a timpului liber, a condus la eliminarea rolului de bază al acestei instituţii de principal furnizor de informaţie din toate domeniile cunoaşterii. O astfel de imagine a fost promovată, obsesiv, decenii întregi de regimul totalitar tocmai pentru a trimite *biblioteca publică* în derizoriu şi a-i diminua importanţa în informarea, formarea şi civilizarea cetăţenilor. Tot ca efect al *crizei de identitate*, auzim permanent vorbindu-se despre noi şi noi servicii de bibliotecă, acestea sunt, de fapt, aceleaşi de peste două milenii şi jumătate. Este, de fapt, un efect al complexului de inferioritate căpătat în timp. Tehnologiile de acces sunt noi, dar asta e cu totul şi cu totul altă poveste! La fel, sunt lansate felurite propuneri *inteligente*, cum ar fi transformarea bibliotecii publice în *centru de informare comunitară*. Ca şi cum nu acesta ar fi rostul bibliotecii publice încă de la apariţia ei! Culmea e că astfel de propuneri vin chiar şi din interiorul breslei, de la cei numiţi în funcţii de conducere pe varii criterii, politice sau de clan, dar care nu cunosc istoria bibliotecii publice, care nu ştiu ce se întâmplă de fapt într-o bibliotecă, venind cu mentalităţile şi percepţiile lor exterioare. Am întâlnit, ca să dau un exemplu, un contabil, acoperit vizibil de directorul venit din afara sistemului, care vroia să bage bibliotecarii publici la puşcărie pentru *furtul de carte*, pe care francezii îl numesc extrem de sugestiv *pierderi naturale*. Noroc că la Braşov mai sunt şi oameni raţionali!

Sediul central al Bibliotecii Judeţene „Petre Dulfu” Maramureş

Abia când începi să frecventezi o *bibliotecă publică* constaţi ce mult s-a schimbat rolul instituţiei în viaţa comunităţii postdecembriste româneşti. Abia atunci îţi dai seama că aici oricine poate obţine uşor cel puţin un răspuns la problema pe care o are. Fie de ordin social, administrativ, economic, politic, filosofic, fie de ordin medical, cultural, sportiv... Fie despre comunitatea în care trăieşte, fie despre România, despre Uniunea Europeană, despre Terra ... O

informaţie care poate schimba cursul unei vieţi sau măcar o poate îmbunătăţi! Că nu întâmplător *biblioteca* a fost creată odată cu implementarea programului *Homo sapiens*!

După revoluţia est-europeană din 1989, câteva consilii locale de tip judeţean, municipal, orăşenesc sau comunal (preşedinţi, primari, consilieri) au intuit sau conştientizat corect misiunea *bibliotecii publice*. Şi-au asumat din plin responsabilitatea asigurării, în condiţii europene, a accesului la informaţie, cercetare, documentare şi lectură prin singura instituţie de utilitate publică abilitată oficial.

În acest context s-a înscris şi Biblioteca Metropolitană Bucureşti, care, în ultimii ani, printr-un efort managerial, fizic, intelectual şi financiar deloc de neglijat, susţinut logistic şi financiar de autorităţile locale, a reuşit modernizarea spaţiilor, precum şi introducerea tehnologiilor IT în toate filialele sale. Acum se finalizează sistemul de operare ALEPH, care va da noi dimensiuni activităţii de zi cu zi a celei mai mari biblioteci publice din România. Ştim că nu este suficient, mai ales după ce 18 spaţii au fost retrocedate, primind în schimb doar 4!

De ce este necesară *biblioteca publică*?

Mai toate formele de diseminarea a informaţiei, practicate în cadrul unei comunităţi, au diverse scopuri comerciale sau de manipulare, în funcţie de grupul de interese din spatele afacerii. Nu este nimic rău în aceste demersuri şi sunt absolut normale într-o societate democratică. Un exemplu: *Agenţia de turism XLMB* îşi face propria publicitate. *Biblioteca publică* asigură, însă, accesul la informaţie privind **toate** agenţiile de turism din acea localitate, judeţ, ţară, planetă, ajutându-l direct pe cetăţeanul interesat de un serviciu sau altul.

Exemplele pot continua cu miile, în orice domeniu, avantajele fiind net în favoarea *bibliotecii publice*, o instituţie a prezentului şi a viitorului, una dintre *mâinile drepte* ale primarului în materie de civilizare, formare, pregătire continuă şi informare a membrilor comunităţii. Nu-i de mirare că statele din *nucleul dur* al Uniunii Europene au un sistem de *biblioteci publice* extrem de bine dezvoltat în care colecţiile pe suport hârtie şi cele pe baza noilor tehnologii, împreună cu aparatura ultraperformantă de acces, coexistă în locaţii ultramoderne.

Nu-i de mirare că, în aceste condiţii, cetăţenii din acele ţări se adresează, în primul rând, *bibliotecii publice* în momentul în care au de

rezolvat o problemă de ordin personal de orice natură: administrativă, publică, sanitară, educaţională sau de petrecerea concediului, diverse achiziţii, informaţii despre... sau despre....

Nu ne mirăm de ce supuşii reginei Danemarcei, ca să dau un exemplu, frecventează biblioteca în proporţie de 57%!

Cu ce ne confruntăm?

Am şansa practicării uneia dintre cele mai frumoase meserii din lume, după aceea de *educatoare* la grupa mare. Sunt bibliotecar, şi nu orice fel de bibliotecar, ci **bibliotecar public**. 2600 de ani au trecut de la democratizarea informaţiei şi a lecturii publice pe Terra. Pentru cei care nu ştiu, profesia de bibliotecar este una dintre cele mai vechi meserii din actualul program divin. Cazurile celor care se trag din maimuţă nu ne interesează!

Ştiţi sau bănuiţi de ce *managerul* programului *homo sapiens* a pus biblioteca în funcţiune încă din zorii actualei civilizaţii. Aţi auzit, încă din clasa a V-a, de Uruk, Ninive, Assur, Ur, Babilon, Pergam sau Alexandria. A venit, apoi, Atena, prima mare democraţie ş.a.m.d. Nu este cazul să detaliez.

Am avut mult mai multe satisfacţii în ultimele decenii ca bibliotecar public. Asta poate şi pentru faptul că, printr-o întâmplare fericită, am ajuns să fiu cooptat în echipa reformatoare a celei mai mari biblioteci publice româneşti: **Biblioteca Metropolitană Bucureşti**. Şi până la acea dată m-am implicat în interesante proiecte biblioteconomice.

Să continui, însă, decriptarea titlului comunicării: **Crizele şi biblioteca publică**.

De ce **crizele şi biblioteca publică** şi nu **crizele şi bibliotecile**?!

Pentru că, din cele trei sisteme de biblioteci existente peste tot în lume, **biblioteca publică** rămâne instituţia cu cea mai mare audienţă, vizibilitate şi importanţă într-o comunitate. A nu se înţelege că nu acord respectul cuvenit Bibliotecii Naţionale, biblioteca cea mai importantă a unei naţiuni, cu misiunea ei de stocare a cunoştinţelor şi a creaţiilor semenilor, mai mult sau mai puţin inteligenţi. Sau că nu recunosc importantul rol al **bibliotecilor specializate**. Al Bibliotecii Parlamentului, ca să dau un exemplu, foarte puţin accesată, în România, de cei care au ocupat şi ocupă locurile de parlamentari fără a avea vreo contribuţie notabilă la evoluţia ţării. Din contră, cu serioase implicări în distrugerea

bunurilor şi a ordinii naţionale, în baza legilor făcute de ei. De aici şi crizele de tot soiul. Recunosc, de asemenea, rolul **bibliotecilor şcolare** (gimnaziale, liceale, universitare), cu un puternic caracter educaţional-formator sau al altor biblioteci specializate din diverse zone şi domenii de activitate. În faţa tuturor **bibliotecarilor** din aceste instituţii mă înclin, dar, de iubit din tot sufletul, îi iubesc pe bibliotecarii publici. Bibliotecari discriminaţi, mult mai prost plătiţi decât bibliotecarii din alte sisteme din România. Că nimeni nu sesizează anomalia e mai mult decât normal. **Criza morală**, bat-o vina!

De ce **crize**?! Simplu. Pentru că sunt mai multe.

„*Vinovaţi*" de evoluţia sau involuţia comunităţilor ne facem şi noi, bibliotecarii publici de pe orice meridian şi paralelă. Unele ţări, deşi nu au o lege a bibliotecilor, au biblioteci publice de rămâi *mască* (citez din tânăra generaţie - n.m.). Acolo s-a urmat calea Atenei, pe când nouă, esticilor, ni s-a impus şi am acceptat, acum vreo şase decenii şi ceva, transformarea bibliotecilor publice în *lăcaşuri de cultură*, cum le mai spun şi acum, cu emfază, caţavencii timpurilor noi. Aceste locuri de *petrecere a timpului liber* şi-au părăsit, *volens-nolens,* misiunea, obiectivele şi scopurile iniţiale, fiind castrate ideologic. Bibliotecile publice s-au dezvoltat monstruos pe latura beletristicii, cu *droguri culturale* extrem de nocive, deşi aparent lucrurile păreau în regulă. Analizând conţinutul fondului de documente beletristic din acei ani, dar şi din alte domenii, constatăm cât de nociv a fost în realitate. Cât de *otrăvit* şi ce efecte secundare a produs de-a lungul timpului. Copacii vegetali erau din ce în ce mai mulţi. Şi încă mai sunt. Nostalgici şi uşor de prostit de *multisalvatorii* postdecembrişti!

Ştiau manipulatorii *vremurilor noi* cum să acţioneze. De multe ori, bibliotecarii profesionişti au fost înlocuiţi, în perioada proletcultistă, cu femeia de serviciu sau paznicul de la consiliul popular. Unii chiar au fost trimişi, împreună cu sute de mii de alţi semeni, să cunoască formele de reeducare comunistă: Sighet, Piteşti, Râmnicu Sărat sau Canalul Dunăre - Marea Neagră. Să nu uităm!

Meseria de bibliotecar public a fost trimisă în derizoriu, marginalizată şi tratată cu dispreţ, chiar desfiinţată, în mediul rural, în 1974. Ani mai târziu, biblioteca publică românească este resuscitată şi-şi caută cu greu calea, ca **instituţie din sfera informaţiei**, din **sfera formării umane şi profesionale** prin metodele şi mijloacele specifice educaţiei

permanente de tip european. **Biblioteca publică nu este o instituţie de cultură. Este mult mai mult.** E drept că are o puternică componentă culturală, dar componenta formativ-informativă este principala.

Străinii se uită la noi, **bibliotecarii publici din România**, cu sentimente vizibile de compătimire, cu uimire şi cu multă-multă înţelegere. Cu multă compătimire, întrucât nu pot înţelege cum de ne facem noi meseria în spaţiile meschine *asigurate* de administraţia publică locală, în subordinea căreia ne aflăm în condiţii umilitoare de trai, cu o salarizare care nu onorează profesia de **bibliotecar public**. Cu uimire, când văd că ştim ceva meserie, că suntem conectaţi la viaţa biblioteconomică mondială, că iubim oamenii şi că ne descurcăm onorabil în condiţiile date. Şi cu multă înţelegere la gândul că vom putea reforma, cândva, sistemul bibliotecilor în România. De la *biblioteca naţională* la *biblioteca publică* şi invers. De asta ne şi ajută, ori de câte ori au ocazia. Şi lor le mulţumim din toată inima şi fără rezerve.

Să revenim la subiect. Iată, a venit Fundaţia „Melinda şi Bill Gates" să ne doteze tehnologic 1.500 de biblioteci publice prin programul *Biblionet - lumea în biblioteca mea* (26,9 milioane de dolari)! Ai şansa să primeşti, în anumite condiţii, un modul *biblionet* cu 11 staţii de lucru, o imprimantă multifuncţională, două camere web şi *soft*-ul necesar. Există, însă, o mare problemă. Unde să pui *IT*-ul, când majoritatea, din cele aproape 3.000 de biblioteci publice din România, au sub o sută de metri pătraţi? Acum se fac tot felul de compromisuri, prin care se vor face dotări doar cu două-trei-patru staţii de lucru la o bibliotecă publică.

Asta, din cauza **crizei spaţiilor** pentru instituţiile civilizatoare ale unei comunităţi! Este, de fapt, cea mai veche criză din sistemul bibliotecilor publice din România.

Lipsa cronică a spaţiilor de informare şi de socializare a membrilor comunităţilor a condus la creşterea acţiunilor antisociale în micro-comunităţile româneşti, unde viaţa de cartier a fost distrusă odată cu construirea *lagărelor de beton*. Lipsa spaţiilor civilizatoare a dus la alienarea milioanelor de *anonimi*, tot mai vizibilă în comportamentul stradal comunitar.

Am văzut la periferiile Madridului, ca să dau un exemplu, filiale ultramoderne de câte 2.000 m^2, construite în ultimii 5-10 ani, în care o treime este ocupată de colecţii (cca 60.000 u.b.) şi tehnologii de acces, iar

două treimi din spaţiu este destinat activităţilor de socializare, câte 3-4 săli polivalente, de diferite mărimi. În cele mai fericite cazuri, în cartierele noastre *beton*, din marile oraşe, nu există decât *biblioteca publică*, ca zonă de informare, lectură şi socializare, organizată, de cele mai multe ori, în spaţii liliputane. Ce uşor se puteau rezolva, în primii ani de după Revoluţie, astfel de probleme, mai ales în cazul filialelor! Şi chiar s-au şi rezolvat în câteva oraşe. Fără îndoială că se impune demararea unui **program naţional** de construcţie de localuri pentru bibliotecile publice mari, mici sau mijlocii. S-a tot vorbit, dar n-am auzit să se fi realizat ceva.

Ne-am confruntat şi ne confruntăm cu o gravă **criză a resurselor financiare**. Se ştie că educaţia, formarea şi civilizarea semenilor costă mult, dar şi efectele, pe termen lung, sunt benefice în eliminarea multor neajunsuri în viaţa comunitară. Dacă educaţie /civilizaţie nu există, costurile vieţii comunitare devin tot mai mari. Ştiţi cât costă comunitatea românească un violator, un spărgător, un tâlhar, un beţiv, un criminal, un sinucigaş? Cât costă recuperarea unui copil răpit, a unei persoane căzute pradă drogurilor, o bătaie între clanuri, un meci între galerii *primare*? Ştiţi cât poate costa un simplu mers pe stradă sau o plimbare printr-un parc populat cu indivizi needucaţi? Cât costă strângerea gunoaielor aruncate peste tot, un pom rupt, un bec spart, o bancă distrusă, întreţinerea unei zone publice? Cât costă bolile pe care, din lipsa unor informaţii elementare, furnizate gratis prin biblioteca publică, ni le-am provocat în timp? Cât ne costă, din neinformare, ţepele unor agenţi comerciali, ale unor bănci, ale unor *instituţii de binefacere* cu buletinul în mână? Cât costă comportamentul huliganic şi sfidător al aleşilor noştri? Cât costă un needucat ajuns în sfera deciziei?

Şi asta pentru simplul fapt că mulţi semeni de-ai noştri au făcut o şcoală de mântuială, nu au frecventat sau nu au avut la dispoziţie un spaţiu comunitar, care să le asigure civilizarea prin asimilarea de informaţii şi noi cunoştinţe. Multora le-a lipsit **puntea** prin care să-şi continue educaţia şi deprinderile căpătate la şcoală, prin care să aibă contactul minimal cu civilizaţia. Adică, le-a lipsit **biblioteca publică**.

Biblioteca publică, îndeplinindu-şi misiunea, contribuie la reducerea cheltuielilor publice şi a stresului membrilor comunităţii, generat de lipsa de informaţii care să îi ajute cotidian.

Din cauza crizei resurselor financiare, precum şi a unui criteriu, cel de clasificare, la un moment dat, a bibliotecilor după numărul existent de documente, total neadecvat unei biblioteci publice, au apărut bibliotecile publice *obeze*, *depozitele-morgă* fiind arhipline cu documente inutile membrilor comunităţii. Ştiţi cu toţii la ce mă refer.

Biblioteca publică este o *bibliotecă de consum*, unde cărţile din zonele cu acces liber la raft trebuie să fie mereu proaspete. Ori noi avem în multe locuri fonduri care bat uşor suta de ani, în timp ce rata de înlocuire europeană este de 7-10 ani. În Spania, ca să dau un exemplu, la secţia pentru copii, rata de înlocuire a documentelor era de 4 (patru) ani. Recent am văzut manifestându-se îngrijorarea naţională pentru netipărirea, anul acesta, a manualelor pentru elevi!

Mai există o criză, **criza rezistenţei fizice a documentelor achiziţionate**, care duce la irosirea unor sume importante pe cărţi de *unic împrumut*. Din fericire editorii au înţeles că nu realizează nimic alergând după profituri imediate. Mi-aduc aminte că, prin anii ’50 ai secolului trecut, mileniul al doilea, cărţile pentru bibliotecile publice erau special legate şi clasificate. Obiceiuri bune, continuate doar de bibliotecile publice din Occident!

Criza documentelor de bibliotecă din diferite domenii a fost cauzată, în primul rând, de factorul ideologic, iar, după 1989, de goana după profit imediat a editorilor, când Sandra Brown et Co. făceau ravagii în tiraje de masă! Abia acum se vede cât costă informaţia! Incoerenţa în achiziţia de documente, neatingerea în foarte multe biblioteci publice româneşti a standardului românesc legal de achiziţie anuală (minimum 50 de documente achiziţionate la mia de locuitori, 250 la alţii), lasă urme adânci în asigurarea informaţiei proaspete şi de calitate pentru membrii unei comunităţi, cu variate consecinţe, vizionate la ştirile apocaliptice de la ora 5 p.m.

Criza IT-ului a dus la întârzierea nepermisă a conectării bibliotecilor într-un sistem informatizat naţional, prin lăsarea la bunul plac al managerilor locali în achiziţionarea tehnologiilor informaţionale. Ea a fost favorizată şi de lipsa unui control biblioteconomic profesionist, desfiinţat la nivel naţional, alimentată, deseori, de goana după comisioane. Acum, când ajungem la interconectarea sistemelor, vedem că nu sunt compatibile!?

Criza stabilităţii personalului de specialitate este întreţinută şi de falsa imagine a profesiei de bibliotecar, văzută ca o meserie uşoară cu multe facilităţi, chiar dacă e prost plătită, pentru care nu se cere o pregătire deosebită. Luând, apoi contact cu realitatea dură a lumii biblioteconomice, demisia *bibliotecarului debutant* e o chestiune de săptămâni sau de luni. Cei care depăşesc cinci ani au şanse sporite de a deveni bibliotecari publici. Câţi ştiu că un bibliotecar public se formează mai greu decât un agent de servicii secrete!?! De asemenea, discriminările salariale, întreţinute chiar între diferitele tipuri de biblioteci din România, contribuie la alimentarea acestei crize, transferul la cele mai bine salarizate fiind normal.

Referitor la problemele de personal, la folosirea forţei de muncă în bibliotecile publice putem menţiona că nerezolvarea unor activităţi la nivel naţional, spre exemplu cele legate de clasificare-catalogare, determină ca mult personal de specialitate să nu fie folosit direct în relaţia cu utilizatorii, activitatea de bază a unei biblioteci publice.

Se vorbeşte intens de **criza lecturii de plăcere**. La aproape 20 de ani de la revoluţia est europeană, e mai simplu de răspuns la o astfel de întrebare. Ar fi fost şi mai uşor de răspuns dacă s-ar fi pus întrebarea **De ce se citea beletristică înainte de 1989?**, dar nici aşa nu este greu.

Înainte de 1989, toţi eram simple legume, prinşi într-un sistem propagandistic care ne crea senzaţia că trăim din plin, în realitate, însă, vegetam. Cei mai mulţi aveam dorinţe lăuntrice puternice, care erau satisfăcute, în parte, doar prin experienţele descrise de mari sau mici prozatori, poeţi, dramaturgi autohtoni sau străini, de filmele urmărite pe video în miez de noapte.

a. Schimbarea radicală, postrevoluţionară, a structurii celor 24 de ore, a ciclului scurt numit **săptămână**, a ciclului mediu - **lună** şi a ciclului mare - **an**, a determinat scăderea interesului pentru experienţele altora, oricât de meşteşugit ar fi fost puse în pagină. **Românii au scăpat la libertatea de a-şi trăi propria viaţă.** Fiecare doreşte, tot mai mult, să-şi trăiască segmentul dăruit, după propria voinţă.

Mai mult, lumea s-a săturat de conţinuturi moralizatoare (ca mod de viaţă), experimentale (ca tip de scriere), în vreme ce propria realitate demonstrează cu totul şi cu totul altceva, fiind mult mai simplă în aparenta ei complexitate. Astfel, tot mai mulţi îşi creează, conştient sau

inconştient, propriile romane şi telenovele în care devin eroi principali, secundari ... E suficient să urmăreşti emisiunile *live*, în special *talk-show*-urile, şi nu-ţi mai trebuie nicio (deşi prefer *nici o* - n.n.) capodoperă a *fiction*-ului. Acum ai Caragiale, Shakespeare, Dostoievski etc. în direct şi la o oră de vârf. Regulile sunt uneori ignorate şi atunci apare *cazul special*, care este îngurgitat de oamenii de acelaşi calibru. Nimic nou sub soare! Doar oamenii, ce trec prin timp.

b. Tânăra generaţie are ca obligaţii şcolare studierea unor creaţii literare. *Selecţia* făcută de cei care au responsabilitatea educării, are ca scop atragerea, spre lectura marilor capodopere naţionale şi universale. Numai că această selecţie, fiind făcută în baza relaţiilor, a presiunilor, în programa şcolară ajung să fie introduşi mulţi autori contemporani care nu comunică nimic, dar care au de câştigat financiar de pe urma acestei includeri, ceea ce determină o reacţie de respingere. Ediţiile curg, cu profiturile aferente, însă nimeni nu le citeşte, se copiază pe rupte. Elevilor, odată scăpaţi de obligativitatea studiului la şcoală, le piere şi cheful de citi adevăratele capodopere. Deja şi-au format o convingere. E drept, falsă, dar asta e! În plus, viaţa dă năvală peste ei. Vezi punctul **a**.

c. Sărăcia. Atâta timp cât peste jumătate din populaţia ţării umblă disperată după de-ale gurii, n-ai cum să-i ceri să se hrănească spiritual.

Timpul a căpătat o altă dimensiune. Timpul a început să fie valorificat la maximum de cei care conştientizează valoarea vieţii. Cei care apelează la biblioteca publică vin, în special, pentru obţinerea sau accesarea **informaţiei** de care au nevoie. Aşa se întâmplă pe tot mapamondul. De fapt, repet, se revine la funcţia de bază a bibliotecii publice ca **principal furnizor de informaţii din toate domeniile cunoaşterii** pentru toţi membrii comunităţii. Iar tineretul are nevoie, în primul rând, mai mult decât alţii, de informaţia care îi serveşte la o cât mai bună pregătire profesională şi la un trai pe măsură.

Biblioteca publică, instituţie civilizatoare prin însăşi natura ei, împreună cu ceilalţi factori civilizatori (*biserica*, *şcoala*, *medicul de familie*, *poliţistul comunitar*, *inginerul agronom*, *medicul veterinar*...) asigură cadrul general al evoluţiei unei comunităţi. Dacă nu are un primar bun, consilieri locali care să fie cu adevărat sfătuitori, dacă nu are preot, educatori, învăţători, profesori, bibliotecari, medici, poliţişti, agronomi, profesionişti în adevăratul sens al cuvântului, nu există vreo şansă pentru acea

comunitate de a evolua. Aceste *vip*-uri locale sunt extrem de importante pentru viaţa comunităţii.

Toate crizele enumerate au fost generate şi de **criza bunului plac,** a **comportamentului primar**. Am dus lipsă în toţi aceşti ani de oameni responsabili la nivelul comunităţilor. Uneori, chiar şi la nivelul bibliotecilor, de ce să nu recunoaştem? Cei mai mulţi *aleşi* sau numiţi **nu au vrut**, deseori, să dezvolte această instituţie civilizatoare a comunităţii. Unii primari sau autorităţi locale au distrus-o chiar şi pe cea existentă. A se vedea, ca să dau un exemplu, situaţia bibliotecilor publice din judeţul Ilfov! La capătul opus, pentru a vedea că se poate, judeţul Iaşi, cu bibliotecile publice informatizate sau pe cale de finalizare a informatizării serviciilor. E o problemă de mentalitate, generată de educaţia precară primită cu decenii în urmă. Aşa cum educaţia contemporană va avea efecte nocive sau pozitive peste alte câteva decenii.

Iată explicaţia simplă a diferenţelor tot mai accentuate între comunităţile locale româneşti! Accesul la informare şi folosirea informaţiei pentru ridicarea generală a membrilor comunităţii fac parte din această ecuaţie a dezvoltării durabile a unei comunităţi şi societăţi.

Poate nu întâmplător acolo, unde biblioteca publică lipseşte sau nu funcţionează la parametrii normali, există şi grave probleme de ordin social şi moral. Mii de autorităţi locale din România nu asigură accesul civilizat la informare, documentare şi lectură publică. Există o criză a spaţiilor pe care premierul Putin a rezolvat-o, la Moscova, prin transformarea a 800 de baruri în biblioteci publice. Ungaria are 7 cazinouri în toată ţara. România are peste 300 de săli de jocuri de noroc numai în Bucureşti! Totul e ca autorităţile, naţionale sau locale, să dorească un popor civilizat şi nu o populaţie legumă.

Biblioteca publică este, nu numai în condiţii de criză, o formă de protecţie socială reală. Totul e să înţelegi şi să vrei să utilizezi numeroasele servicii asigurate, gratuit, prin această instituţie de utilitate comunitară. În România drumul spre informarea corectă este extrem de greu! Mai bine de un deceniu i-a trebuit Legii 544/2001 să apară, ea fiind ţinută, premeditat, prin sertarele Parlamentului. Nici la opt ani de la promulgare nu produce efectele scontate! Vizitaţi *site*-urile primăriilor, consiliilor locale sau judeţene, instituţiilor publice şi o să vă minunaţi! În cele mai multe locuri

biblioteca publică nici nu apare menţionată la instituţii utile membrilor comunităţii.

Criza morală postdecembristă, cu convulsii tot mai mari în ultimii ani, are efecte devastatoare. În astfel de condiţii, manipulatorii de profesie reuşesc să pună presiuni uriaşe pe creierele *uşor mobilate* ale multor semeni. Totul e consecinţa firească a nefuncţionării la parametrii normali a instituţiilor civilizatoare ale comunităţii în ultimii 60-70 de ani!

Dacă tot vorbim de criza morală, mai există o importantă problemă nerezolvată! Restituirea cărţilor confiscate prin Decretul Nr. 83/1949 şi alte reglementări ulterioare, măsuri care au dus la distrugerea a mii de valoroase biblioteci private din România. În zona Romanului, ca să dau un exemplu, au fost confiscate bunuri de acest fel din 91 de locaţii. Cele mai multe au luat calea *Bibliotecii Naţionale*, unde şi acum sunt neinventariate milioane de documente, păstrate în condiţii improprii şi cine ştie dacă, cele de patrimoniu, mai sunt. Altele au intrat în bibliotecile raionale şi sunt menţionate prin actele de evidenţă. Cine se ocupă de o asemenea reparaţie morală?

Cu siguranţă *avem treburi mult mai importante de făcut, tovarăşi*! Vă amintiţi formula comunistă panaceu?!

Lumea civilizată abordează, în cadrul diverselor întâlniri, subiecte biblioteconomice elevate, vizând implementarea a tot felul de programe şi tehnologii ultrasofisticate, iar în România ne confruntăm cu probleme de Ev Mediu. Aceasta-i România biblioteconomică a anului 2009! De la această realitate plecăm. În rest, discuţii ... Cu 5-10 biblioteci publice recent construite, şi acelea prin efortul autorităţilor locale inteligente şi nu printr-un program naţional, nu se poate îndeplini misiunea civilizatoare pentru o naţiune. Normal, cu o lege a bibliotecilor „fără dinţi", care nu are capitolul SANCŢIUNI, pentru a asigura pârghiile concrete aplicării ei, nu ai cum dezvolta rapid un sistem fiabil al acestor instituţii de utilitate publică.

Şi cu o lege în care există capitolul *Sancţiuni*, nu rezolvi mare lucru în România, unde ai o justiţie dornică doar de avantaje neverosimile. De aici, tot felul de necazuri, pe care ni le-am provocat singuri, în ultimele două decenii, iar costurile plătite devin tot mai mari! Ni s-a spus, la începutul anilor '90, ce se poate întâmpla în câţiva ani şi n-am luat în

seamă avertismentele. Acum servim drept exemplu întregii Europe comunitare şi chiar planetei!

Biblioteca publică este spaţiu social, uneori singurul în cadrul unei micro-comunităţi. Aici se întâlnesc oameni de diverse categorii şi discută problemele lor şi ale comunităţii. Digitizarea documentelor rezolvă problema protejării unei categorii de documente şi, parţial, problema accesului la lectură şi la informare a cetăţenilor. În condiţiile în care există o mare **criză a comunicării**, dialogul direct cu oamenii şi nu prin intermediul IT-ului, oricât de accesibil ar fi, este singura cale prin care putem rezolva o criză de asemenea proporţii. Studiile arată clar unde duce excesul de informatizare în relaţiile publice. În spaţiile bibliotecii publice au loc întâlniri, dezbateri ale membrilor comunităţii cu toţi ceilalţi factori ce contribuie la bunul mers al comunităţii, cu cei care pot rezolva problemele generale ale comunităţii (autorităţi, organizaţii nonguvernamentale, instituţii, personalităţi). Aşa cum era şi în timpurile ateniene. Lipsa spaţiilor de socializare duce la involuţie, societatea căpătând aspectul vieţii de vizuină, cu dezvoltarea exacerbată a instinctelor animalice.

Sediul central al Bibliotecii Publice din Brno

Simpla trecere a pragului unei biblioteci publice de tip european rezolvă orice problemă a cetăţeanului. Persoana în formare sau reconversie profesională (elev, student, şomer...) va găsi materialul necesar cercetării sau documentării pentru obţinerea de bune rezultate în plan şcolar, profesional, va găsi idei de afaceri, de reintegrare socială, oferte de muncă... Cei dornici de un concediu plăcut, la costuri potrivite buzunarului lor, pot accesa ofertele a mii de firme de profil. Alţii cu probleme de sănătate, şi le pot rezolva, de multe ori, prin accesarea informaţiilor şi a suporturilor de informare deţinute de *biblioteca publică*. Se pot face programări, rezervări, împrumut interbibliotecar, se pot obţine *online* formulare, autorizaţii fără a te mai deplasa şi a sta la cozi. Se poate comunica la distanţă în timp real... Dar câte nu se pot rezolva prin *biblioteca publică*!?!

În lupta cu existenţa cotidiană, cea mai eficientă armă este INFORMAŢIA! De aceea, **biblioteca publică** este o instituţie de importanţă strategică. Este cel mai important serviciu civil de stocare şi difuzare a informaţiei dintr-o comunitate. Investiţia în capitalul uman este esenţială pentru menţinerea sau dispariţia unui popor. Investiţia în biblioteca publică înseamnă menţinerea unei instituţii civilizatoare cu un mare impact în devenirea unei naţiuni.

Biblioteca publică este o instituţie a prezentului şi a viitorului. Totul este să conştientizezi că există locul unde o poţi accesa oricând, gratis! Mă întreba o tânără ziaristă, de tip nou, cu ceva timp în urmă: Cum, mai vine lumea la bibliotecă!?! Da, domnişoară, i-am răspuns, spre uimirea ei. Totul este ca biblioteca publică să existe la standardele lumii civilizate.

Sigur că se poate şi fără **biblioteca publică**. Aşa cum fac deja unii *primari*. Aşa cum se poate şi fără şcoală, biserică, medic de familie, poliţist comunitar, inginer agronom sau alţi factori civilizatori ai unei comunităţi. Însă, într-o astfel de situaţie, nu mai putem vorbi de stat. De un stat de drept.

Specialiştii afirmă că unei naţiuni, bine condusă, îi trebuie zece ani să renască din propria cenuşă (vezi *tigrişorii* asiatici). Şi i-am crezut. Nu l-am crezut pe marele *guru*. Şi iată au trecut 20 de ani *brucanieni*! În România ne aflăm într-un moment de răscruce. Ori continuăm cu *pâine şi circ*, direcţia dată de Roma, ori abordăm cu toată seriozitatea linia biblioteconomică clasică ateniană de formare-informare a membrilor comunităţii. Nu zic să ţinem alegerile locale la biblioteca publică, cum se făcea pe atunci, dar să-i informăm corect pe oameni cred că merită orice efort. Financiar, material şi intelectual.

Să nu înţeleagă cineva că mă plâng. Plânsul n-are rost. Trebuie doar să cântăm, mult mai des, *Deşteaptă-te române*! Versurile le găsiţi la noi, la bibliotecă!

În condiţii de criză sau de normalitate, **biblioteca publică** te aşteaptă!

Informare şi documentare în biblioteci

Dr. ELENA TÎRZIMAN
Biblioteca Naţională a României

Abstract

Information and Documentation in Libraries

Libraries provide unhindered access to essential documentary information resources *and, with their core competencies, play an important educational role, thus ensuring user training. Libraries are able to help users to understand the way collections are organized, how informational items are structured, including their form of presentation, how can they be accessed, evaluated and used. This paper addresses the educational role of libraries, library-user relationship, as well as the library catalogs, in terms of valuable informational tools.*

Keywords: *documentation, information, collections, libraries, users, library catalogs.*

Diversificarea tipologiei documentare şi a modalităţilor şi tehnicilor de acces la resursele informaţionale a făcut ca bibliotecile să înceapă să piardă poziţia lor de lider al furnizorilor de produse şi servicii informative. Bibliotecile îşi pot asuma cu adevărat un rol educativ, pentru că principala lor menire este de a pune la dispoziţia utilizatorilor resursele documentare şi informaţionale necesare, precum şi instrumentele şi metodologia de utilizare a lor. De asemenea, îşi pot asuma un rol de manager al cunoaşterii întrucât sunt structuri intim legate de ceea ce înseamnă document, informare, cercetare.

În evoluţia lor, bibliotecile au acumulat, dezvoltat şi perfecţionat metode şi tehnici de organizare a documentelor, de exprimare a conţinutului lor informativ; au realizat documente de sinteză cu valoare adăugată pentru a preîntâmpina nevoile utilizatorilor; s-au implicat în activităţile educative şi de cercetare.

Rolul educativ al bibliotecilor

A vorbi de rolul educativ al bibliotecilor înseamnă a vorbi de rolul lor într-un cadru mult mai larg, al formării şi educării universitare; de rolul lor de suport al activităţilor didactice şi de cercetare. Bibliotecile universitare susţin şi, în multe cazuri, chiar au iniţiat programe de instruire informaţională.

Bibliotecile universitare îşi ajută utilizatorii (studenţi, profesori, cercetători) să înţeleagă cum sunt organizate fondurile documentare, cum sunt structurate elementele informaţionale, care este forma lor de prezentare, cum pot fi accesate, evaluate şi utilizate. Asemenea activităţi ar trebui să aibă ca finalitate modificarea proceselor cognitive de analiză, interpretare, evaluare a informaţiilor, a cunoaşterii în general şi dezvoltarea gândirii critice, formarea autonomiei informaţionale şi intelectuale şi, în ultimă instanţă, formarea unei metodologii de muncă intelectuală.

Dincolo de un nivel de instruire informaţională de nivel general, colaborarea cu facultăţile, cu profesorii, conduce la dezvoltarea unor programe instructive specializate pe anumite discipline sau tipuri de activităţi. Colaborarea între biblioteci şi universităţi este necesară pentru a corobora oferta bibliotecilor în materie de resurse documentare şi de informare (şi metodele, tehnicile şi instrumentele de utilizare a acestora) şi cerinţele informaţionale ale universităţii.

O colaborare reală şi eficientă între universitate şi biblioteca universitară are ca finalitate o ofertă variată de produse şi servicii informative, ce pot constitui un adevărat suport educativ şi de cercetare. O asemenea colaborare ar implica:

- împrumut pentru cărţi, periodice; fotocopii ale articolelor;
- căutări în bazele de date;
- împrumut interbibliotecar;
- sprijin informaţional oferit de serviciile de referinţă;
- asistenţă şi îndrumare în utilizarea resurselor electronice;
- acces la cataloagele electronice, la OPAC, la Internet;
- asigurarea unor servicii de comunicare între bibliotecă şi utilizatorii ei (prin poşta electronică);

- serviciu de editare (lucrări realizate la nivelul universităţii sau lucrări informative de sinteză, bibliografii realizate de bibliotecă.)
- transmiterea la cerere, în cazul în care este posibil, a resurselor electronice existente în bazele de date ale bibliotecilor;
- activităţi de instruire informaţională.

Un model de instruire informaţională îi are în vedere cei trei parteneri ai actului educaţional : studentul, profesorul, bibliotecarul. Fiecare se concentrează pe propriile obiective, care sunt însă complementare, se întâlnesc în acelaşi spaţiu referenţial - *informarea şi cercetarea* - şi au acelaşi obiectiv: *ameliorarea procesului educativ şi de cercetare.*

Relaţia Utilizator - Bibliotecă
Drepturile şi obligaţiile utilizatorului unei biblioteci

Un utilizator al unei structuri de informare şi documentare, în principal al unei biblioteci, ar trebui să cunoască acea structură căreia i se adresează pentru obţinerea de resurse informaţionale şi documentare, adică trebuie să ştie tipul de bibliotecă (publică, de învăţământ, specializată), natura şi dimensiunile colecţiilor deţinute, produsele şi serviciile oferite de acea bibliotecă, drepturile şi obligaţiile sale ca utilizator.

Regulamentele bibliotecilor cuprind şi prevederi legate de utilizarea bibliotecii şi de utilizatorii acesteia.[1]

Din asemenea regulamente ale bibliotecilor utilizatorii află că accesul la produsele şi serviciile oferite de bibliotecă se face pe baza *Permisului de cititor*, care se eliberează şi se vizează anual, gratuit sau contra unei taxe, în funcţie de politica bibliotecii.

Bibliotecarii responsabili cu evidenţa utilizatorilor vor întocmi pentru fiecare utilizator o *Fişă contract de împrumut*, care conţine şi

[1] ***Regulamentul cadru de funcţionare a bibliotecilor universitare din sistemul naţional***, aprobat prin Ordinul Ministrului Educaţiei şi Cercetării nr. 3944 / 01.05.2003; ***Legea Bibliotecilor*** nr. 334 / 31.05.2002, publicată în ***M.O.*** nr. 422 / 18.06.2002 şi republicată în ***M.O.***, nr. 132 / 11.02.2005.

angajamentul privind respectarea patrimoniului şi a Regulamentului de organizare şi funcţionare a bibliotecii.

Utilizatorii, pe baza permisului de cititor, pot beneficia de multiple servicii, dintre care enumerăm:

- consultarea colecţiilor în sălile de lectură, cu acces liber la raft;
- informaţii bibliografice şi îndrumări privind utilizarea documentelor din bibliotecă;
- împrumut de publicaţii la domiciliu;
- fotocopiere (contra cost) după anumite documente din colecţiile bibliotecii;
- acces la cataloagele bibliotecilor;
- acces direct la publicaţii în sălile de lectură;
- împrumut de publicaţii la domiciliu;
- asistenţă de specialitate pentru cercetarea şi consultarea cataloagelor;
- informarea şi documentarea bibliografică pe baza colecţiilor proprii sau din alte biblioteci, utilizând cataloagele şi bibliografiile existente în colecţiile bibliotecii, respectiv acces on-line la resursele disponibile din reţeaua informatică naţională şi, după caz, internaţională;
- activităţi, reuniuni culturale, întâlniri cu personalităţi din diverse domenii;
- asistenţă la identificarea publicaţiilor în cataloage şi în baze de date on-line;
- acces la Internet;
- împrumut interbibliotecar intern şi internaţional;
- realizare de cercetări bibliografice, sinteze documentare, liste bibliografice la cererea altor instituţii sau beneficiari-persoane fizice etc. (de obicei, contra cost).

Drepturile utilizatorilor prevăzute în asemenea regulamente au în vedere condiţiile de consultare şi împrumut a documentelor (numărul de documente, durata împrumutului, condiţii speciale de consultare pentru anumite documente,[2] comportamentul în utilizarea resurselor informaţionale şi documentare[3] etc.).

---

[2] Nu se împrumută pentru acasă cărţile apărute înainte de 1900, componentele colecţiilor speciale (manuscrise, cărţi de patrimoniu şi cu autograf, ediţii princeps

Obligaţiile utilizatorilor au în vederea stabilirea unor relaţii între bibliotecă şi utilizator şi a unor norme de comportament a acestora în spaţiile bibliotecii.

Relaţia utilizator - bibliotecă într-un sistem informatizat de bibliotecă, în vederea împrumutului de documente, are la bază o anumită *procedură:*

1. *Înregistrarea utilizatorilor.* Se va crea un fişier care să conţină înregistrări pentru fiecare persoană care doreşte să devină utilizator al bibliotecii. Crearea unei înregistrări pentru înscrierea unui utilizator se face pe baza actului de identitate (şi eventual a legitimaţiei de serviciu). Pe baza acestei înregistrări, se eliberează permisul de cititor sau permisul de bibliotecă. Pe acesta se ataşează un barcod care permite identificarea unică şi neambiguă a unui utilizator.

În momentul eliberării permisului de bibliotecă se prezintă utilizatorilor şi regulamentul bibliotecii, astfel încât aceştia să cunoască drepturile şi obligaţiile care revin atât utilizatorilor, cât şi bibliotecii.

2. *Împrumutul documentelor.* Utilizatorul va solicita bibliotecarului documentul dorit. Acesta va selecta înregistrarea corespunzătoare acelui document. În înregistrare se va introduce apoi codul utilizatorului şi perioada de acordare a împrumutului. Astfel, prin această procedură, se realizează o legătură între document şi utilizator şi se stabileşte şi perioada permisă pentru păstrarea documentului.

Multe biblioteci ataşează documentului împrumutat o fişă pe care se consemnează data restituirii.

3. *Prelungirea împrumutului.* În sistemele automatizate integrate de bibliotecă, în modulul de circulaţie a documentelor, prelungirea unui împrumut se realizează după aceeaşi procedură ca şi aceea de acordare a

---

şi bibliofile, hărţi, stampe, ilustrate, albume, note muzicale etc.), documentele de referinţă, cărţile din care în depozitele bibliotecii există un singur exemplar, precum şi publicaţiile periodice; documentele multimedia (CD-ROM-uri, casete etc.).

[3] De exemplu: la sălile cu acces la Internet, nu sunt permise chaturile, jocurile electronice, consultarea poştei electronice sau modificarea în vreun fel a configuraţiei software a calculatoarelor. Accesul cu dischete şi salvarea pe CD-ROM sau dischete se va face numai cu acordul personalului bibliotecii.

împrumutului unui document. În momentul restituirii, legătura realizată de sistem între utilizatori şi document este anulată. Întârzierile sunt semnalate automat. Se pot edita la imprimantă avize de restituire pe baza unui text preînregistrat în sistem.

4. *Rezervarea unui document în vederea împrumutului.* Se întâmplă adesea ca unele documente să fie foarte solicitate şi biblioteca să nu dispună de un număr suficient de exemplare. Un sistem automatizat integrat de bibliotecă permite înregistrarea tuturor solicitărilor pentru un document deja împrumutat. În înregistrarea corespunzătoare documentului se va introduce codul utilizatorului care îl solicită (se va realiza o rezervare în lanţ păstrând ordinea utilizatorilor care doresc să împrumute acel document).

Cataloagele de bibliotecă - constituire şi consultare

Pentru ca un utilizator să poată afla dacă documentul solicitat este sau nu în colecţiile bibliotecii, el trebuie să aibă cunoştinţele minimale de constituire a colecţiilor de bibliotecă, să cunoască cum este prelucrat un document şi cum ajunge notiţa bibliografică sau „reprezentarea" acestuia în cataloagele sau în bazele de date ale bibliotecii.

Colecţiile de documente ale unei biblioteci sunt reflectate în cataloagele de bibliotecă, iar un utilizator trebuie să consulte mai întâi aceste cataloage pentru a afla dacă există sau nu documente pe subiectul său de interes şi unde ar fi localizate fizic.

Prelucrarea documentelor este o activitate specific intelectuală ce constă în identificarea unui document prin autori, titlu, ediţie, date de apariţie, colecţie şi, mai ales, în redarea succintă sub forma indicilor de clasificare sau a descriptorilor, a conţinutului. Această activitate necesită consultarea permanentă a unor instrumente de referinţă: tezaure, vocabulare, tabele de clasificare, documente de referinţă, date de autoritate privind denumirile oficiale de persoane, denumirile de activităţi, nume geografice etc.

În prelucrarea documentelor de bibliotecă sunt utilizate trei categorii de date:

1. Date pentru descrierea fizică a documentelor.
2. Date pentru descrierea de conţinut a documentelor.

3. Date locale.

Într-un sistem automatizat integrat de bibliotecă, descrierea documentelor se realizează prin parcurgerea fluxului de prelucrare de la achiziţie la depozitare.

1. *Descrierea fizică a documentelor* este cunoscută sub denumirea de *catalogare.*

Catalogarea reprezintă: *„procesul de descriere a documentelor cu toate elementele de identificare necesare, înregistrarea acestora într-un format bibliografic, crearea şi selectarea punctelor de acces (cu excepţia celor de subiect).*"[4]

Notiţele catalografice ale documentelor sunt orânduite conform unor principii standardizate de alcătuire şi administrare a *cataloagelor de bibliotecă.*

Catalogarea unei publicaţii se va realiza ţinând cont de suportul acesteia. În funcţie de suport, se va alege standardul de descriere bibliografică corespunzător.

În România sunt folosite următoarele standarde de descriere bibliografică: ISBD(M) pentru publicaţii monografice; ISBD(A) pentru carte veche; ISBD(S) pentru publicaţii seriale; ISBD(CM) pentru materiale cartografice; ISBD(PM) pentru publicaţiile de muzică tipărită; ISBD(NBM) pentru materiale audio-vizuale; ISAD pentru materiale de arhivă; ISBD(CF) pentru fişiere de calculator. Pentru descrierile analitice nu există un standard propriu-zis. Se foloseşte ghidul ISBD(CP) care, datorită frecvenţei utilizării şi consensului adoptat de multe biblioteci legat de folosirea lui, poate fi considerat un standard.

2. *Descrierea de conţinut a documentelor* se realizează prin indexare. Indexarea reprezintă operaţia de analiză, descriere şi redare a conţinutului unui document cu ajutorul unui limbaj documentar sau natural în vederea regăsirii acestuia.

Limbajele de indexare pot fi:

- Limbaje de indexare cu structură ierarhică (clasificările). Conţinutul unui document este exprimat prin indici de clasificare, preluaţi din tabele.

---

[4] Mircea Regneală, ***Vocabular de biblioteconomie şi ştiinţa informării***, vol. I, Bucureşti, ABIR, 1995, p. 51.

- Limbaje de indexare cu structură combinatorie (indexare coordonată). Conţinutul unui document este exprimat prin descriptori preluaţi din liste de termeni, vocabulare, tezaure.

3. *Datele locale* care apar în înregistrările bibliografice sunt date de gestiune şi evidenţă (număr de inventar, număr de exemplare etc.), cota, anumite date specifice bibliotecii sau documentului respectiv.

Stocarea şi organizarea fondurilor informaţionale obţinute ca urmare a prelucrării documentelor reprezintă alcătuirea *catalogului de bibliotecă.*

Principalele cataloage utilizate pentru căutarea documentelor sunt:

- catalogul alfabetic;
- catalogul sistematic;
- catalogul analitic;
- catalogul electronic.

Catalogul alfabetic pe nume de autori şi titluri permite să aflăm dacă biblioteca are un anumit document (carte sau broşură) al unui anumit autor sau cu un anumit titlu. În catalogul alfabetic fişele sunt aranjate în ordine alfabetică.

Catalogul sistematic grupează descrierile documentelor după conţinutul lor. Acest catalog se foloseşte pentru căutarea documentelor referitoare la un anumit conţinut. Aranjarea fişelor în catalogul sistematic se face după un sistem de clasificare a documentelor, numit *Clasificarea Zecimala Universală* (CZU), iar în cadrul ultimei diviziuni fişele sunt aranjate în ordine alfabetică. Clasificarea Zecimala Universală are 10 clase, marcate prin cifre arabe de la 0 până la 9. Pentru a regăsi mai repede informaţia necesară, studenţii trebuie să cunoască cele 10 clase CZU, în care sunt împărţite cunoştinţele omeneşti. Acestea sunt: 0 - Generalităţi; 1 - Filozofie. Psihologie; 2 - Religie. Teologie; 3 - Ştiinţe sociale, 4 - (Clasă liberă); 5 - Matematică. Ştiinţe ale naturii, 6 - Ştiinţe aplicate. Medicină. Tehnică; 7 - Artă. Divertisment. Sport; 8 - Lingvistică. Filologie. Literatură; 9 Geografie. Biografii. Istorie.

Catalogul analitic permite regăsirea articolelor din periodice (ziare, reviste, culegeri, publicaţii continue). Fişele bibliografice sunt aranjate, de asemenea, în ordine sistematică - după CZU, iar în cadrul ultimei

subdiviziuni în ordinea invers cronologică, astfel punând la dispoziţia studentului informaţia de ultimă oră.

Catalogul informatizat sau catalogul electronic al bibliotecii reprezintă accesul direct (on-line) oferit utilizatorilor unei biblioteci în vederea consultării colecţiilor.

Prelucrarea documentelor, stocarea şi organizarea fondului documentar în sistem automatizat reprezintă, de fapt, alcătuirea catalogului electronic de bibliotecă - OPAC-ul (*On-line Public Access Catalogue*). Acesta conţine fişierele bibliotecii pe care utilizatorii le pot consulta rapid, având posibilitatea combinării mai multor criterii de căutare. Înregistrările din catalog conţin, în general, numai informaţii bibliografice, mai rar însoţite şi de abstracte. De asemenea, multe probleme care apar în consultarea OPAC-urilor sunt comune cu cele întâlnite în consultarea cataloagelor tradiţionale, legate în principal de convenţiile de formulare, dar, mai ales, de indexare.

Odată cu dezvoltarea sistemelor de informare on-line şi diversificarea categoriilor de beneficiari, s-a ridicat problema metodelor de regăsire a informaţiilor relevante din multitudinea de informaţii pe care sistemul le pune la dispoziţia utilizatorilor. Astfel, este importantă stăpânirea unei *strategii de căutare* cu ajutorul căreia să poată fi accesat un catalog on-line sau interogată o bază de date pentru a răspunde cât mai corect şi eficient la o cerere formulată.

În unele cazuri, interfaţa se prezintă sub formă de meniuri, din care utilizatorul selectează opţiunea dorită; acesta este modul de prezentare utilizat de multe sisteme integrate de bibliotecă, fiind foarte util utilizatorului mai puţin experimentat.

Accesul la informaţia stocată într-un catalog on-line se face printr-o varietate de *criterii de regăsire*: titlu; autor (autor persoană fizică/autor colectiv); sistem de clasificare; cuvânt (cuvânt din: titlu, subiecte...); elemente de identificare locale (cotă, inventar, cotă de raft); date de publicare (an, editură, loc); colecţie/serie; tipul documentului (carte, revistă, CD-ROM, microfişă, microfilm, casetă audio sau video etc.); ISBN/ISSN; limba de redactare a materialului; indici relevanţi pentru anumiţi utilizatori OPAC (ex.: numărul de înregistrare a referinţelor din alte baze de date, accesibile prin OPAC).

Dacă primele trei elemente de identificare sunt prezente în orice sistem de regăsire a informaţiilor, posibilitatea accesării bazelor de date după celelalte criterii depinde de performanţele soft-ului integrat de bibliotecă utilizat.

Combinarea termenilor de regăsire într-o singură căutare, pentru o regăsire complexă, rapidă şi adecvată a informaţiei, este cunoscută sub denumirea de *logică booleană* şi constă în folosirea operatorii booleeni AND, OR, NOT cu următoarele semnificaţii:

AND - operator utilizat pentru a lega diferite concepte ale unei căutări (restrânge căutarea);

OR - operator utilizat pentru a lega concepte sinonime sau exprimate în diferite forme, ale unei căutări (lărgeşte căutarea);

NOT - operator utilizat pentru excluderea unor concepte din căutare sau pentru rafinarea rezultatelor.

Informarea şi documentarea în Structuri de Informare şi Documentare de tipul biblioteci, centre de informare şi documentare, arhive, presupune pentru un utilizator, în primul rând, cunoaşterea acestor structuri, a produselor şi serviciilor oferite şi apoi a drepturilor şi obligaţiilor utilizatorilor, a tipologiilor documentare, a colecţiilor şi organizării acestora, a modalităţilor de acces la documente şi informaţii.

Bibliografie generală

- Christine Barry, ***Information skills for an electronic world: training doctoral research students***, în ***Journal of Information Science***, nr. 23 (3), 1997, p. 225-238.
- ***Legea Bibliotecilor*** nr. 334, din 31 mai 2002, publicată în ***M.O.*** nr. 422 din 18 iunie 2002 şi republicată în ***M.O.*** nr. 132 din 11 februarie 2005.
- Peter M. Macauley, Jenny Addie, ***Collaborating to a Higher Degree Reference and Information Service***, Section Conference and Exhibition 1999, available at http://www.csu.edu.au/special/raiss99/papers/pmacauley.html
- ***Regulamentul cadru de funcţionare a bibliotecilor universitare din sistemul naţional***, aprobat prin Ordinul Ministrului Educaţiei şi Cercetării nr. 3944 / 01.05.2003.

- K. Stephens, L. Unwin, ***The heart of the matter: libraries, distance education and independent thinking***, în ***The Journal of Library Services for Distance Education***, nr. 1, 1997, available at http://www.westga.edu/library/jlsde/jlsde1.1.html
- Carla Stoffle, ***The Emergence of Education and Knowledge management as major functions of the Digital Library***, available at http://www.ukoln.ac.uk/services/papers/follett/stoffle/paper.html
- Elena Tîrziman, Agnes Erich, ***Informare şi documentare în context tradiţional şi electronic. Metode specifice de muncă intelectuală***, Bucureşti, Editura Universităţii, 2007.
- Elena Tîrziman, ***Informaţia şi formarea universitară***, Bucureşti, Editura Tehnică, 2003.
- WEBGRAFIE

Caracteristicile de calitate ale aplicaţiilor software gestionate de biblioteci

MIHAELA VOINICU
Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu" Argeş

Abstract

The Quality Characteristics of Software Applications Administrated by Libraries

The information technology, the communications technology and the software applications are the agents that contribute to the development of the informational society. Libraries, through the software applications which they manage, tried the adjust to the needs and requests of the contemporary society.

The web pages became important components in the framework of the services provided by libraries. The economical and social value of such a software product results from the way in which its quality is perceived by the final users and its usability refers to: objectives, users and work content.

The quality of the software products-in general and of the web pages of the libraries-specially are the purpose of the given communication because the communication through the agency of the interactive systems becomes a request of the present and the need to cater, pertinently, for the needs of the public information always constitute the aim of the library.

Keywords: *software applications, informational society, public libraries, web pages, library users.*

Aplicaţiile software gestionate de biblioteci au devenit componente esenţiale în cadrul serviciilor furnizate către utilizatorii specifici şi publicul larg. Complexitatea şi multitudinea factorilor care influenţează calitatea acestor produse software impun abordarea cu o atenţie deosebită a momentelor ce constituie etapele premergătoare implementării unei astfel de aplicaţii, analiza şi proiectarea, dar şi urmărirea cu atenţie a rezultatelor, efectelor şi răspunsurilor ce decurg dintr-un astfel de demers.

Valoarea economică şi socială a unui astfel de produs software rezultă din modul în care calitatea acestuia este percepută de utilizatorii finali. Din ce în ce mai mult, calitatea este considerată un atribut esenţial al produselor software deoarece lipsa calităţii determină, în cazul bibliotecilor, insatisfacţia utilizatorilor sau pierderea acestora, şi chiar pierderi financiare.

Pe lângă soft-ul de bibliotecă, ce gestionează funcţiile de bază ale acesteia, tot în cadrul aplicaţiilor software prezente în biblioteci se remarcă şi site-ul bibliotecii. El este folosit ca un instrument de marketing on-line şi, în general, este mijlocul de acces la distanţă la informaţii puse la dispoziţie de bibliotecă.

Îmbunătăţind aplicaţia software ce stă în spatele site-ului putem obţine:

- creşterea numărului de vizitatori virtuali;
- mărirea loialităţii şi satisfacţiei vizitatorilor (vizitatorii revin);
- rata crescută de transformare a vizitatorilor virtuali în utilizatori ai serviciilor de bibliotecă.

Standarde şi caracteristici de calitate ale produselor software

Standardul ISO 8402 defineşte calitatea ca reprezentând „*ansamblul caracteristicilor unei entităţi, care îi conferă aptitudinea de a satisface nevoile exprimate sau implicite.*”[1] Conform acestei definiţii:

- calitatea nu este exprimată printr-o singură caracteristică, ci printr-un ansamblu de caracteristici;
- calitatea nu este de sine stătătoare, ea există numai în relaţie cu nevoile clienţilor;
- calitatea este o variabilă continuă şi nu discretă;
- prin calitate trebuie satisfăcute nu numai nevoile exprimate, dar şi cele implicite.

În accepţiunea standardului, o entitate poate fi, de exemplu: o activitate sau un proces, un produs, organizaţie, sistem sau o combinaţie a acestora. Produsul este definit ca reprezentând rezultatul unor activităţi sau procese, putând fi material, imaterial ori o combinaţie a acestora.

---

[1] ***SR ISO 8402: 1995. Managementul calităţii şi asigurarea calităţii.*** - Vocabular.

Calitatea unui produs software constă într-un ansamblu de caracteristici şi de relaţii ce se stabilesc între acestea, prin care se asigură baza necesară pentru specificarea cerinţelor calităţii, măsurarea şi evaluarea calităţii. În acest context, calitatea, privită ca obiectiv în cadrul unui proces, poate fi descrisă ca o sumă a următoarelor componente:[2]

- *calitatea internă* reprezintă totalitatea caracteristicilor unui produs care determină capacitatea (abilitatea) acestuia de a satisface necesităţile exprimate şi cele implicite atunci când este utilizat în condiţii specifice;
- *calitatea externă* (calitatea produsului final) se determină în fiecare fază de proiectare şi dezvoltare a produsului. Măsurarea şi evaluarea calităţii externe se realizează prin testarea produsului într-un mediu simulat;
- *calitatea în utilizare* reprezintă perspectiva utilizatorului asupra calităţii produsului utilizat într-un mediu specific şi într-un context specific. Calitatea în utilizare este efectul combinat al calităţii interne şi al calităţii externe asupra utilizatorului final şi măsoară gradul în care utilizatorii produsului pot atinge obiectivele propuse, fără a recurge la măsurarea proprietăţilor produsului.

De asemenea, calitatea poate fi privită din două perspective: a proiectantului de software şi a utilizatorului final, ambele perspective trebuind să fie luate în considerare.

Unul dintre primele modele ale calităţii produselor software este *Modelul McCall*,[3] dezvoltat în 1977 pentru U.S. Air Force, care grupează factorii de calitate în trei categorii:

- *exploatare / utilizare*, cu subcategoriile: corectitudine, fiabilitate, eficienţă, integritate, utilizabilitate;
- *revizie produs*, cu subcategoriile: mentenabilitate, flexibilitate, testabilitate;
- *tranziţie produs*, cu subcategoriile: portabilitate, reutilizabilitate, interoperabilitate.

Un model al calităţii orientat spre client este **Modelul Kano,** dezvoltat în anii '80. Acesta împarte factorii calităţii în trei categorii:

---

[2] ***Calitatea sistemelor interactive***, ed. Alexandru Balog, Bucureşti, Editura MatrixRom, 2004.

[3] Gheorghe Nosca, ***Analiza comparată a modelelor calităţii software***, în ***Revista Informatica economică***, nr. 4 (28), 2003.

- *evidenţi* - prezenţi în mod obligatoriu la orice produs, fără a da însă nici un credit special produsului;
- *ceruţi* - reprezintă ceea ce consumatorul solicită. Sunt în favoarea producătorului şi, cu cât sunt mai mulţi, cu atât este mai bine;
- *surpriză* - termenul este utilizat în sens pozitiv; aceşti factori nu sunt ceruţi şi nici nu sunt aşteptaţi de utilizatori, dar prezenţa lor sporeşte competitivitatea produsului.

Calitatea produselor software este reglementată de numeroase standarde şi convenţii, dintre cele mai cunoscute sunt: ISO 9126, ISO 14598 şi ISO 25000.

Elaborarea standardului internaţional ISO 9126 a început în anul 1985 (primul standard în domeniul calităţii produselor software). În 1991 a fost publicată o versiune îmbunătăţită, ce lua în considerare dezvoltările ulterioare, versiune ce a fost adoptată şi ca standard românesc. ISO 9126 defineşte şase caracteristici ale calităţii interne şi externe (funcţionalitate, fiabilitate, utilizabilitate, eficienţă, mentenabilitate, portabilitate) şi patru caracteristici ale calităţii în utilizare (eficacitate, productivitate, siguranţă, satisfacţie).

Standardul ISO 14598 a constituit o revizuire majoră a standardului ISO 9126 prin următoarele:

- modificarea şi detalierea caracteristicilor şi subcaracteristicilor calităţii;
- clarificarea relaţiilor între calitatea externă, calitatea internă şi calitatea în utilizare;
- identificarea şi definirea unui ansamblu de metrici grupate în: metrici externe, metrici interne şi metrici ale calităţii în utilizare.

În urma realizării unor serii de verificări ale aplicabilităţii şi relevanţei seriilor de standarde ISO 9126 şi ISO 14598 experţii au concluzionat asupra necesităţii îmbunătăţirii acestor standarde, în concordanţă cu evoluţia produselor software, dar şi cu schimbările petrecute în comportamentul utilizatorilor. Noua serie de standarde, numită ISO 25000 SquaRE (Software Product Quality Requirement and Evaluation), şi-a propus să:

- realizeze o structură unică, armonizată pe baza standardelor anterioare ISO 9126 şi ISO 14598;
- introducă un nou model de măsurare a calităţii;
- introducă recomandări şi ghiduri detaliate.

Ergonomia interfeţei cu utilizatorul

Interfaţa cu utilizatorul reprezintă acea parte a unei aplicaţii software care permite utilizatorilor să-şi exprime intenţiile de operare asupra calculatorului şi să interpreteze rezultatele acţiunilor efectuate de sistem.[4]

Interfaţa este locul de întâlnire al utilizatorului cu aplicaţia software ce descrie biblioteca (în cazul nostru). În această interacţiune, utilizatorul poate decide dacă interfaţa oferită îi este cu adevărat utilă. Interfaţa nu este percepută doar ca partea vizuală a software-ului ci, pentru majoritatea utilizatorilor, interfaţa = sistem. Aplicaţiile on-line actuale au mai produs o modificare în perceperea interfeţei software de către utilizatori; astfel, ea este înţeleasă şi ca un canal de comunicare bidirecţional (de la utilizator la sistem, respectiv de la sistem la utilizator).

Orice interfaţă trebuie să fie: utilă, utilizabilă şi utilizată. Ergonomia navigării şi a interfeţei cu utilizatorul este de o importanţă covârşitoare pentru calitatea produsului software.

Proiectarea interfeţelor utilizabile, prietenoase şi personalizabile impune considerarea mai multor principii de ergonomie cognitivă,[5] între care amintim:

(1) *coerenţa*, caracterul unitar al constituenţilor interfeţei;

(2) *conciziunea*, asigurarea unei economii cognitive;

(3) *conexiunea inversă* (feedback-ul), asigurarea unei reacţii la orice interacţiune pentru a furniza informaţii utilizatorului asupra funcţionării sistemului, în scopul înţelegerii cât mai uşoare a stării curente şi detectării situaţiilor nedorite

În procesul de proiectare şi de implementare a unei aplicaţii software este necesar a se urma o serie de principii de utilizabilitate. Semnificaţia atribuită de diferiţi specialişti termenului de utilizabilitate diferă, iar domeniul interacţiunii om-calculator (HCI - Human Computer Interaction) este în continuă dezvoltare.

Conform ***Glossary of Software Engineering Terminology***, utilizabilitatea (*usability* = engl.) este: uşurinţa cu care un utilizator poate

---

[4] Sabin Buraga, ***Interacţiune om-calculator***, vezi http://thor.info.uaic.ro/~busaco/teach/courses/interfaces/interfaces01.html

[5] Ştefan Trăuşan-Matu, ***Interfaţarea evoluată om-calculator***, Bucureşti, Editura MatrixRom, 2000.

învăţa să opereze, să pregătească intrările şi ieşirile pentru un sistem sau o componentă.

Conform Standardului ISO 9126-1, utilizabilitatea este: capabilitatea produsului software de a fi înţeles, învăţat, utilizat şi considerat atractiv de către utilizator, atunci când este folosit în condiţii specifice.

Astfel, în proiectarea interfeţelor cu utilizatorul se urmează anumite etape:

- înţelegerea nevoilor utilizatorilor (cunoaşterea profilului utilizatorilor);
- proiectare şi design;
- evaluare şi testare;
- implementare finală;
- întreţinere.

Evaluarea utilizabilităţii poate fi făcută prin măsurarea:

- efortului cognitiv depus (numărul minim de acţiuni), a conciziei şi densităţii informaţiei de ghidare;
- frecvenţei de utilizare în timp (revenirea asupra produsului), frecvenţei reclamaţiilor;
- procentajului utilizatorilor care au îndeplinit cu succes sarcina, numărul de sarcini executate pe unitatea de timp.

Lucrări de referinţă, ce analizează şi studiază utilizabilitatea, pot fi regăsite în publicaţiile lui Jacob Nielsen, Alain Abran sau W. Galitz, autori ce au avut contribuţii importante în definirea şi formularea unor criterii şi în realizarea unor studii şi sondaje.

Principalii factori care sunt luaţi în considerare la proiectarea unei interfeţe[6] sunt:

- *factorii umani* - organizarea elementelor de interfaţă în mod clar, comprehensibil, evitarea ambiguităţii şi a redundanţei;
- *factorii hardware* - realizarea interfeţei în concordanţă cu capacităţile hardware ale sistemului;
- *factorii software* - exploatarea corectă şi eficientă a software-urilor de proiectare şi implementare a aplicaţiilor.

Evoluţiile recente arată consolidarea unei discipline a proiectării centrate pe utilizator (UCD - User Centered Design).

---

[6] Sabin Buraga, ***Proiectarea siturilor web. Design şi funcţionalitate***, Iaşi, Editura Polirom, 2007.

Cunoaşterea utilizatorului aplicaţiilor web

Utilizatorii unei aplicaţii software pot fi definiţi fie din punct de vedere demografico-geografic (vârstă, sex, localizare), fie din punct de vedere socio-profesional (educaţie, profesie, experienţa profesională în domeniu, mediul de lucru, relaţii cu alte persoane şi şabloane de comunicare), cât şi din perspectiva Internetului (tip de acces Internet, experienţa generală în utilizarea calculatorului, experienţa de navigare pe web, cunoaşterea softurilor specifice, abilităţi - uşurinţa de a tasta, de a citi, simţ de orientare).

Fiecare caracteristică dintre cele enumerate mai sus influenţează şi este influenţată, în acelaşi timp, de celelalte; comportamentul utilizatorului nu reprezintă o constantă în timp; dimpotrivă, el trebuie considerat din perspectivă dinamică.

Un model dinamic al navigatorului ar putea include:[7]

- informaţie de tip sintactic despre comportamentul de navigare (ce tipuri de link-uri sunt urmate, în ce ordine, cum arată graficul navigării);
- informaţie de tip semantic (care este sensul informaţiei pe care utilizatorul o întâlneşte în timpul navigării, care din această informaţie este prelucrată sau apreciată ca relevantă de utilizator);
- informaţie de tip pragmatic (la ce este folosită informaţia de către utilizator, care sunt scopurile şi sarcinile utilizatorului).

Dintre numeroasele studii care au analizat comportamentul navigatorului în Internet amintim câteva rezultate:[8]

- începătorii au tendinţa de a utiliza structuri liniare, iar experţii tind să navigheze non-linear (Dunwoody, 1998);
- cei care dovedesc cunoştinţe mai bogate în domeniu au o navigare mai orientată către scop şi alocă timp într-un mod mai variabil diferitelor noduri informaţionale (MacGregor, 1999);
- novicii cu mai puţine cunoştinţe în domeniu nu exploatează opţiunile meniurilor la fel de mult precum experţii (Draper, 1999);
- abilitatea spaţială este un determinant important al performanţei în navigare (Chen, 2000).

---

[7] ***Ergonomie cognitivă şi interacţiune om-calculator***, ed. Gheorghe Iosif, Ana-Maria Marhan, Bucureşti, Editura MatrixRom, 2004.

[8] ***Calitatea sistemelor interactive***, ed. cit.

De asemenea, s-a arătat că persoanele cu abilităţi spaţiale reduse au dificultăţi în construirea unui model mental vizual al spaţiului informaţional şi sunt direcţionaţi mai mult către conţinutul semantic.

Revenind la utilizatorii bibliotecilor, cei care interesează în comunicarea prezentă, constatăm că bibliotecile se adresează unui public general, eterogen. În acelaşi timp, utilizatorii sunt conştienţi de existenţa alternativelor de informare, au un comportament de consumator, care poate decide oricând să-şi aleagă un alt furnizor.

Utilizatorii bibliotecilor publice sunt, din ce în ce mai mult, cei care fac parte din aşa numita **generaţie M** (generaţia media), aceşti nativi digitali care vin cu un bagaj de abilităţi, practici şi obişnuinţe de navigare în momentul când iau contact cu softul caracteristic bibliotecilor.

Paginile web ale bibliotecilor publice româneşti

Bibliotecile publice româneşti şi-au făcut simţită prezenţa în Internet prin intermediul propriilor pagini web. Construirea acestor pagini web a constituit o etapă a diversificării serviciilor oferite de biblioteci şi a presupus publicarea de informaţii, în general statice, ce nu necesită eforturi de comunicare permanentă din partea bibliotecilor.

O clasificare a site-urilor din punct de vedere al dinamicii se prezintă, la nivel general, astfel:

- *Static* - se schimbă la intervale mari de timp (zile / săptămâni);
- *Dinamic* - se schimbă în timp real;
- *Funcţional* - implică aplicaţii soft care trebuie dezvoltate de o echipă de programatori;
- *Interactiv* - implică publicul în dezvoltarea de conţinut.

Aşa cum am arătat într-o analiză făcută la începutul anului 2008,[9] majoritatea informaţiilor oferite pe site-urile bibliotecilor publice româneşti sunt de genul: istoricul bibliotecilor, organizare, structură, condiţii de acces, program de lucru. Catalogul on-line (OPAC-ul) este principalul instrument accesat pe pagina unei biblioteci.

Problemele observate în construcţia acestor site-uri sunt probleme comune şi cunoscute tuturor proiectanţilor de aplicaţii software de acest tip: supraîncărcarea cognitivă a site-urilor şi dezorientarea navigatorilor

[9] Mihaela Voinicu, ***Usability-abilitatea creării paginilor web eficiente***, în ***Revista de Biblioteconomie şi Ştiinţa Informării***, Bucureşti, nr. 1, 2008.

în spaţiul virtual sau, dimpotrivă, o slabă agregare a conţinutului, prezenţa a numeroase informaţii redundante.

Conţinutul unui site se poate împărţi în secţiuni şi servicii. Un site complex are o *platformă informaţională* (ştiri, articole, documente, multimedia), una *de comunicare* (referinţe electronice, comentarii, forumuri, newslettere) şi una *de tranzacţii* (rezervări, prelungiri).

În cazul site-urilor bibliotecilor publice româneşti nu se ajunge la un asemenea nivel de complexitate, în principal datorită limitărilor create de soft-ul de gestiune al funcţiilor de bibliotecă.

Elementul principal care determină, însă, funcţionalitatea serviciilor oferite de bibliotecă prin intermediul site-ului este catalogul on-line (OPAC-ul). Dacă privim OPAC-ul ca o aplicaţie web de sine stătătoare, observăm următoarele puncte slabe ale acestuia, comparativ cu alte aplicaţii ce oferă servicii de identificare şi acces la informaţii (inclusiv motoarele de căutare):

- *încărcarea grafică şi cognitivă a interfeţei.* Interfeţele motoarelor de căutare au ajuns modele de referinţă pentru utilizatori. Simplitatea interfeţei unor motoare de căutare, cu care utilizatorii sunt obişnuiţi (ex. www.google.com), este căutată şi apreciată de aceştia, deoarece efectul psihologic se traduce prin mesajul: „*Este uşor! Oricine poate să-l folosească! Nu trebuie să învăţ / mă obişnuiesc cu ceva nou!*"

- *relevanţa răspunsurilor afişate.* Problema relevanţei informaţiilor este una complexă şi comună atât bibliotecilor, cât şi spaţiului virtual. Există, în prezent, numeroase studii şi cercetări care au rezultate mai mult sau mai puţin încurajatoare. Modul de afişare a rezultatelor unei interogări, în OPAC, este însă, de departe, una dintre cele mai puţin performate soluţii adoptate. O listă de rezultate, ordonată cronologic sau alfabetic este irelevantă pentru utilizator atâta timp cât acesta nu are posibilitatea consultării conţinutului sau măcar a unui rezumat / abstract / cuprins al lucrării propuse.

Studiile curente abordează problema regăsirii informaţiilor şi a relevanţei acestora din mai multe direcţii, dintre care amintim două, ce au rezultate promiţătoare şi care, poate, îşi vor găsi aplicabilitatea în cadrul OPAC-ului de bibliotecă:

1. *Modelul bazat pe clustere*. Acest model organizează un set de obiecte (în cazul nostru documente) dintr-un spaţiu multidimensional în grupuri coezive, numite *clustere*. Fiecare document este caracterizat de un

set de atribute şi, având la dispoziţie o măsură de similaritate (cea mai utilizată fiind similaritatea cosinus), se poate realiza o împărţire în grupuri (clustere). Procesul de clustering implică în principal trei paşi: definirea unei măsuri de similaritate; definirea unui criteriu pentru procesul de creare a clusterelor; crearea unui algoritm care să construiască clustere pe baza criteriului ales.

2. *Modelul bazat pe logica fuzzy*. Logica fuzzy (logica vagului) permite extinderea valorii de adevăr a unei propoziţii la toate numerele reale din intervalul [0,1] precum şi modalităţi de lucru cu termeni nuanţaţi ai limbajului natural. O mulţime fuzzy, ce este caracterizată de o funcţie de apartenenţă, permite luarea în considerare a incompletitudinii informaţiei (în cazul nostru, cererea de regăsire) prin aprecierea incertitudinii şi impreciziei acesteia.

- *lipsa alternativelor / sugestiilor / ajutorului de specialitate* în cazul unor căutări ce returnează o listă vidă. Returnarea unei liste vide, ca urmare a unei interogări, neînsoţită de nici o explicaţie sau sugestie din partea „bibliotecii" va avea drept efect orientarea utilizatorului către motoarele de căutare care, în orice situaţie, „oferă ceva." Bineînţeles, din partea bibliotecarului, se va pune problema modului în care utilizatorul a făcut interogarea, pe de o parte, precum şi a acurateţei / preciziei / pertinenţei răspunsurilor oferite de motoarele de căutare. În această spirală de cauze şi efecte trebuie găsită calea de mijloc, prin care utilizatorul este determinat să rămână aproape de bibliotecă.

- *posibilităţile reduse de export a datelor şi de integrare cu alte aplicaţii software larg răspândite* (Word, Excell) în vederea prelucrării lor ulterioare;

- *lipsa interactivităţii.* Utilizatorul aşteaptă atât ajutor de specialitate, recomandări, sugestii şi propuneri din partea „bibliotecii," dar doreşte şi să poată comunica impresiile, ideile şi sugestiile sale. Posibilitatea de expunere a părerilor / aprecierilor personale, de genul „*părerea cititorilor care au citit această carte*" este folosită cu succes de alte site-uri, (vezi Amazon). Utilizatorii acordă încredere altor utilizatori, mai ales dacă aceştia din urmă fac parte dintr-un grup cu interese similare.

Site-ul bibliotecii, privit în ansamblul său, poate câştiga interactivitate prin includerea unor opţiuni de genul:

- recomandări, recenzii;
- linkuri;

- comentarii la articol, document;
- evaluarea (rank/rate) articolului, documentului;
- sondaje de opinie;
- bloguri tematice;
- buletine de informare, RSS-uri;
- aplicaţii colaborative (social bookmark, wiki).

Observând evoluţia în timp a paginilor web ale bibliotecilor publice, se remarcă faptul că aceste site-uri, odată construite, rămân perioade foarte lungi de timp (5-6 ani) în aceeaşi formă. O explicaţie a acestui fapt o constituie situaţia financiară a acestor instituţii, situaţie care nu permite investiţia continuă în versiuni îmbunătăţite sau chiar reproiectări totale ale site-urilor.

Din păcate, această implicare redusă în promovarea instituţiei în mediul on-line aduce numeroase dezavantaje, între care cel mai important este faptul că biblioteca nu mai reprezintă, pentru un public din ce în ce mai numeros, prima opţiune de informare.

O altă constatare care se desprinde din observarea site-urilor de bibliotecă este faptul că există un mare decalaj, în timp, între apariţia unor aplicaţii software moderne (de genul celor care caracterizează mediul web 2.0 - de exemplu) şi integrarea acestora în site-ul de bibliotecă.

Concluzii

Bibliotecile publice vor trebui să se orienteze către obţinerea certificării ISO 9000 pentru servicii. Serviciile, care prin natura lor sunt imateriale, iar prestaţia lor are caracter individual, prezintă niveluri diferite de calitate. Serviciile prestate de biblioteci constau, de fapt, în furnizarea informaţiilor către utilizatori. Transpunerea acestor servicii în mediul virtual, în scopul creşterii gradului de satisfacţie al utilizatorilor şi al atragerii potenţialilor utilizatori, reprezintă direcţia spre care se îndreaptă sistemele de informare şi documentare într-o evoluţie firească către o societate a cunoaşterii.

Bibliotecile publice în societatea informaţională

MARIA MAGDALENA FALL
Biblioteca Judeţeană Mureş

Zusammenfassung

Die öffentliche Bibliotheken in der Informationsgesellschaft

„Die Bibliotheken sind Tempel des Lernens, und das Lernen hat mehrere Menschen befreit als alle Kriege aus der Geschichte." (Carl Thomas Rowan, amerikanische Politiker und Schriftsteller, 1925-2000).

Der Begriff „Informationsgesellschaft" bezeichnet das Leitbild einer auf Informations- und Kommunikationstechnologien basierenden Transformationsgesellschaft und Informationsökonomie.

Weil die Menge der uns zur Verfügung stehenden Informationen explodiert, bedarf es zusätzlicher Dienstleistungen, um diese Informationsflut intelligent zu Steuern.

Die öffentlichen Bibliotheken sind die, die diese Dienstleistungen ermöglichen können mit den entsprechenden Facharbeitern in Information und Kommunikation.

Zurzeit kristallisieren sich für öffentlichen Bibliotheken folgenden Schwerpunkte in ihrer Arbeit heraus:

- *Informationen weltweit suchen, besorgen und bewerten. Die Qualität von Informationen bewerten zu können ist heute sehr nötig, und deshalb wird sie in Zukunft die wichtigste Aufgabe der Bibliothekare sein.*
- *Zentral wird in Zukunft der Zugang zu Internationalen Netzen wie Internet, Internet II, dem Hochgeschwindigkeits- und Wissenschaftsnetz sein.*
- *Vermittlung von Kompetenz im Umgang mit Informationen, als primäre Aufgabe der Bibliothekare.*
- *Die Bibliothek ist und bleibt ein kulturelles Zentrum, die die Möglichkeit zur menschlichen Begegnung bietet.*

In öffentlichen Bibliotheken waren die Bibliothekare und Bibliothekarinnen wichtiger als der Buchbestand, weil sie die nötigen Beratung boten und halfen damit,

aus dem immer großen Buchangebot schnell und treffsicher die für Nutzer relevanten und aktuellen Informationen auszuwählen.

Die Bibliotheken und ihrer Facharbeiter werden auch in die Informationsgesellschaft eine wichtige Rolle spielen.

Keywords: *public library, informational society, permanent education, e-Europe, internet.*

„*Biblioteca este templul învăţării, iar învăţătura a eliberat mai mulţi oameni decât toate războaiele istoriei*."
(Carl Thomas Rowan)

Societatea informaţională este societatea în care producerea şi consumul de informaţie este cel mai important tip de activitate, informaţia este recunoscută drept resursă principală, tehnologiile informaţiei şi comunicaţiilor sunt tehnologii de bază, iar mediul informaţional, împreună cu cel social şi cel ecologic, un mediu de existenţă a omului.[1]

Termenul „*Societate Informaţională*" descrie o economie şi o societate în care accesul, achiziţia, stocarea, prelucrarea, transmisia, răspândirea şi utilizarea cunoştinţelor şi a informaţiei joacă un rol decisiv. Fiind o societate bazată pe cunoaştere, se extinde în toate domeniile:

- social (telemedicina, teleactivităţi, telelucru, telealegeri, teleasigurare etc.);
- educaţional (educaţie şi învăţământ la distanţă, biblioteci virtuale, e-Teaching, e-Learning);
- cultural (muzee, galerii de artă pe Internet, digitizarea informaţiei: manuale digitizate, digitizarea patrimoniului naţional şi internaţional);
- ambiental (care are impact asupra utilizării resurselor şi protecţiei mediului înconjurător);
- economic (e-Comerţ, e-Banking, e-Learning, e-Money, e-Trading, achitare pe Internet, afacere pe Internet etc.).

Utilizarea Internetului se află la baza acestor transformări. Modul în care trăim, modul în care se fac afacerile, maniera în care se lucrează,

[1] http://europa.eu/pol/infso/index_ro.htm

metodele de studiu, comunicarea între oameni şi chiar maniera de petrecere a timpului liber sunt influenţate de Internet

Factorii importanţi pentru trecerea la Societatea Informaţională sunt infrastructura de comunicaţii şi aplicaţiile informatice. Astfel, din punct de vedere politic, Societatea Informaţională trebuie să rămână o societate democratică, din punct de vedere economic, ea trebuie să-şi sporească posibilităţile de dezvoltare şi, din punct de vedere cultural, ea trebuie să devină o societate bazată pe cunoaştere.

Cantitatea informaţiilor pe care le avem la dispoziţie are o creştere exponenţială şi, din acest motiv, este necesar un sistem de coordonare a acestora, precum şi servicii de selectare corespunzătoare, bazate pe capacitatea specialiştilor de a analiza şi evalua informaţia, cu scopul de a-l ajuta pe beneficiar să obţină informaţii de calitate, de ultimă oră şi rapid.

Ca atare, pentru dezvoltarea societăţii informaţionale, alături de tehnologiile de transmitere a informaţiei, un rol hotărâtor îl are şi conţinutul informaţiei transmise, care, alături de programele de calculator şi muzică, constituie bunuri virtuale, bunuri ale unei lumi digitizate, care se pot descărca direct din reţea.

Se pune întrebarea: ce rol vor juca bibliotecile în noua eră informaţională, în noua societate informaţională?

Biblioteca era definită acum câteva sute de ani de Justus Lipsius[2] ca semnificând trei lucruri - „*trio significat: Locum, Armarium, Libros*," adică locul cu rafturi şi cărţi. Ne punem întrebarea dacă va putea biblioteca deveni în viitor doar o reţea de distribuţie de informaţii digitizate sau de date?

Sheldon Brook scria că „*biblioteca reprezintă un concept, nu un loc fizic, o activitate şi nu o clădire*." Cunoscutul specialist englez în ştiinţa informării, Maurice Line, consideră că „*important este ca circuitele comunicării să funcţioneze, informaţia să ajungă la utilizator în locul şi momentul potrivit...*"

Cine anume furnizează informaţia şi în ce fel, constituie o problemă secundară.[3]

---

[2] Justus Lipsius, filolog olandez care a trăit între anii 1547-1606.

[3] Elena Târziman, S. M. Antonescu, Cristina Popescu, ***Studii de bibliologie şi ştiinţa informării***, Bucureşti, s.n., 2002

Bibliotecile publice au apărut tocmai pentru a permite accesul fiecărei persoane din societate la informaţiile necesare acesteia, constituind premiza unei societăţi civilizate, democratice, bine informate, acest rol fiind foarte important în orice fel de societate. Deci, existenţa bibliotecilor publice nu se pune sub semnul întrebării nici în societatea informaţională. Ele vor exista în continuare, probabil într-o structură diferită, oferind servicii multiple, urmând să se transforme din centre info-documentare în centre info-umane, iar rolul şi sarcinile bibliotecarilor se vor schimba, şi ei, ca specialişti în mânuirea informaţiilor, vor deveni mult mai importanţi, chiar indispensabili pentru societatea informaţională.

Profesia de bibliotecar îşi va recăpăta importanţa de altădată, pentru că bibliotecarii sunt mai importanţi decât colecţia de documente a unei biblioteci, ei fiind aceia care oferă asistenţa necesară şi acordă astfel un ajutor important în alegerea corespunzătoare a unui document din imensitatea de documente existente.

Bibliotecile, bazate pe organizarea stocurilor imense de documente fizice, având funcţia de conservare ordonată a cunoaşterii, trebuie să-şi schimbe aceste structuri, considerate rigide, şi să găsească modalităţi flexibile de stocare şi punere în circulaţie a informaţiilor.

O societate democratică manifestă spirit de colaborare şi are nevoie, deci, de o comunicare generalizată, deschisă, care nu mai poate fi servită de structurile închise, rigide, existente la momentul actual, ci de structuri deschise şi flexibile. Prin urmare, bibliotecile publice trebuie să se acomodeze cu schimbările continue ale cerinţelor societăţii informaţionale. De modul şi rapiditatea cu care fac acest lucru depinde, de fapt, soarta lor.

Dacă, până acum, circulaţia liberă a informaţiei, care a jucat un rol important în dezvoltarea cunoaşterii, s-a centrat pe stabilitatea cărţii şi a deprinderilor intelectuale legate de carte, era modernă pune problema, tot mai stringentă, ca mişcarea informaţiei să se supună unor abordări ecologice, trecându-se de la documentele fizice, ca suport informaţional, la cele electronice, digitizate. Fiecare carte se poate împrumuta prin serviciile directe sau la distanţă ale bibliotecii, dar găsirea documentului corect, care să satisfacă nevoile utilizatorului, necesită cunoştinţe de specialitate iar, în viitor, obţinerea unei informaţii necesare, de calitate şi de ultimă oră, dintr-un mare aflux informaţional, va fi şi mai dificilă. Ca atare,

importanţa muncii în bibliotecă şi rolul bibliotecarului se vor schimba; şi serviciile oferite se vor diversifica.

Pentru bibliotecile publice se cristalizează patru direcţii principale privind activităţile pe care vor trebui să le desfăşoare:

1. Căutarea de informaţii în lumea întreagă, procurarea şi evaluarea acestora pe cale convenţională şi electronică. Se ştie că Internetul nu oferă doar informaţii de calitate, iar calitatea informaţiei o poate aprecia doar un specialist. Sarcina primordială a bibliotecarilor este de a ajuta utilizatorul să se orienteze în această junglă de informaţii, el fiind abilitat să evalueze şi să selecteze informaţiile de calitate.

Activitatea actuală bibliotecilor, de a pune la dispoziţie baza materială de informaţii, nu este încă depăşită. Această bază materială este formată, predominant, din documente sub formă de cărţi, ziare, reviste, dar încep să apară din ce în ce mai mult documentele sub formă electronică. Pentru că bibliotecile au obligaţia să asigure accesul la informaţii de toate felurile, ele nu pot exclude nici un fel de purtător de informaţii.

2. Inovaţiile permanente, pe care bibliotecile publice trebuie să le facă pentru a satisface nevoile şi cerinţele unei societăţi informaţionale, au în vedere legarea la diferite reţele internaţionale, ca Internetul de exemplu. În acest context, este necesar ca bibliotecile publice şi specialiştii în informaţii să aibă acces, cât mai repede, la Internet2, care este o reţea internaţională ştiinţifică de mare viteză, şi să obţină, la preţ accesibil, extinderea posibilităţii de acces pentru întreaga populaţie.

3. A treia sarcină a bibliotecarilor, într-o societate informaţională, este transmiterea de competenţe utilizatorilor bibliotecii privind manipularea informaţiilor. Acest lucru se referă atât la capacitatea de a folosi motoarele de căutare, cât şi la deprinderea şi stimularea copiilor de a citi. Sunt deja multe biblioteci care oferă servicii de iniţializare în folosirea Internetului, dar aceasta este doar o mică activitate din paleta largă de sarcini, dintre care aş aminti învăţarea pe tot parcursul vieţii, promovarea lecturii, promovarea şi păstrarea pentru posteritate a valorilor culturale şi altele.

4. Într-o lume dominată de comunicarea virtuală, biblioteca primeşte o semnificaţie sporită, şi anume ca loc al posibilelor contacte reale dintre oameni. Astăzi când „chat-ul” se foloseşte mai des ca loc de

întâlnire şi comunicare între tineri, chiar vorbirea la telefon este preferată întâlnirilor directe, biblioteca valorează enorm pentru contracararea izolării. Deci, ca loc al schimburilor de idei şi al întâlnirilor literare, trebuie să facă oferte corespunzătoare de activităţi, atractive, relaxante, distractive şi cu un conţinut de calitate. Bibliotecile publice trebuie să rezolve problemele arătate mai sus, pentru a face faţă, pe termen lung, schimbărilor continue ale nevoilor societăţii informaţionale.

Până în acest moment, bibliotecile publice din vestul Europei au reuşit, conform datelor statistice, să rămână centrele culturale cu numărul cel mai mare de vizitatori. Acest lucru se datorează gamei largi de servicii oferite de acestea, dar şi publicului dornic de o cultură superioară, de calitate. Ele asigură accesul la Internet, oferă posibilitatea de a asculta muzică sau chiar de a face muzică, se pregătesc şi se susţin referate, se citesc ziare, se discută şi se fac speculaţii despre bursă, se pregătesc excursii şi altele. La nivel european, majoritatea statelor au fost de acord că bibliotecile publice, alături de alte instituţii culturale, trebuie să-şi adapteze politicile manageriale cerinţelor societăţii informaţionale, care este în plină dezvoltare. Acest lucru a fost dezbătut la „Conferinţa Pulman" de la Oeiras, Portugalia, 13-14 martie 2003.

La această conferinţă, având ca temă **Bibliotecile publice, muzeele şi arhivele lucrând împreună într-o e-Europă**, au participat 41 de state, care au fost de acord cu patru priorităţi de bază şi cu un plan de acţiune în zece puncte prezentate în Manifestul Pulman şi Agenda Pulman pentru e-Europa.

e-Europa este un program al Uniunii Europene, cu ajutorul căruia este coordonat procesul de trecere spre societatea informaţională. El prevede modernizarea sistemului educaţional în aşa fel încât să pregătească copiii, tinerii, adulţii pentru a face faţă cerinţelor noii societăţi, la şcoală şi la locurile de muncă. Cu ajutorul acestui program şi cu noua strategie educaţională, Uniunea Europeană doreşte să devină cea mai puternică economie din lume bazată pe cunoaştere.

Planul de acţiune e-Europa, conceput în acest sens, a propus o mare varietate de măsuri pentru a atinge trei obiective majore:

- un Internet mai ieftin, mai rapid, mai sigur;
- investirea de resurse în oameni şi în acumularea de cunoştinţe;

- stimularea utilizării Internetului.

Manifestul Pulman subliniază rolul vital pe care bibliotecile publice îl au în satisfacerea necesităţilor resimţite de cetăţeni în era informaţională şi subliniază importanţa cooperării bibliotecilor publice, la nivel local, cu alte instituţii culturale şi educaţionale. Pentru că se ocupă de dezvoltarea activităţilor digitale, de educaţia permanentă, de diversitatea culturală, de atragerea cetăţenilor cu nevoi speciale şi asigură accesul acestora în toate spaţiile sale, biblioteca publică este, şi va rămâne, o structură de bază în societatea informaţională.

Europa se confruntă în prezent, şi probabil încă în viitorul apropiat, cu mari decalaje sociale, care trebuie reduse şi chiar eliminate în societatea informaţională. Aceste decalaje sociale sunt provocate de mai mulţi factori:

- **excluderea socială** - se referă la o pătură socială care trăieşte în pragul sărăciei şi, datorită schimbărilor structurale majore din societate, apar noi riscuri de sărăcire şi excludere socială (ca, de exemplu, schimbările de pe piaţa muncii din cauza globalizării, schimbărilor demografice, cu oameni trăind mai mult şi cu rate ale natalităţii în scădere, o creştere a diversităţii etnice, din cauza migrării internaţionale şi altele), pentru grupurile cele mai vulnerabile, cum sunt copiii, tinerii, bătrânii, şomerii şi familiile cu un singur susţinător. Tehnologia informaţiei şi serviciile on-line pot ajuta aceste categorii defavorizate pentru că permit un acces rapid şi uşor la serviciile publice. În acest context, bibliotecile reprezintă o forţă pentru binele public. Ele sunt deschise pentru oricine are nevoie de informaţii cu ajutorul cărora să poată face faţă provocărilor din viaţa particulară şi profesională. Bibliotecile publice sunt locuri accesibile, civilizate, cu un pronunţat caracter social, în care te simţi bine;
- **excluderea digitală** - este percepută ca o barieră pentru existenţa oamenilor. Lipsa cunoştinţelor de manipulare a noilor tehnologii de accesare a informaţilor poate fi un obstacol pentru obţinerea unui loc de muncă, şi nu numai. Persoanele care riscă excluderea socială şi cei intimidaţi de noua tehnologie trebuie să înveţe să utilizeze Internetul. O mare parte a populaţiei Uniunii Europene nu este încă conştientă de beneficiile posibile ale Internetului pentru propria lor existenţă. Alfabetizarea digitală este vitală într-o societate bazată pe cunoaştere,

oferind posibilitatea de a căuta şi de a găsi un loc de muncă, de a beneficia de e-instruire. Din păcate, discriminarea accesului la Internet a persoanelor excluse social duce la anularea şanselor lor la o viaţă mai bună. Bibliotecile publice pot contribui la eliminarea acestei discriminări prin lărgirea paletei de servicii oferite cetăţenilor comunităţii pe care o deservesc, în primul rând prin asigurarea punctelor de acces la Internet. Astfel, şomerii pot să vină la biblioteca publică să-şi caute loc de muncă, tineretul şi copiii pot accesa programele de îmbogăţire a cunoştinţelor, care să le completeze pe cele învăţate la şcoală, oamenii în vârstă pot să citească ziarele şi revistele pe care nu le mai pot cumpăra şi altele. Biblioteca ar trebui să devină sufletul comunităţii;

- **educaţia permanentă** - este definită ca întreg ciclul de educaţie de la învăţământul primar şi educaţia formală la toate nivelele până la instruirea independentă din viaţa adultă, fiind inclusă aici şi educaţia la distanţă, adică e-instruirea. Viitorul şi progresul oricărei ţări, inclusiv al României, în societatea informaţională, vor depinde de importanţa pe care organele competente o vor acorda educaţiei, instruirii şi reconfigurării structurii bibliotecilor, de valoarea investiţiilor în aceste zone; aceasta deoarece educaţia, instruirea şi buna informare previn segmentarea socială, contribuie la integrarea cât mai multor oameni în viaţa economică şi socială şi promovează dezvoltarea şi inovarea continuă, creativitatea şi calitatea. E-instruirea asigură accesul la educaţie şi instruire pentru toţi cetăţenii unei comunităţi, indiferent de statutul lor social, economic etc. Bibliotecile publice trebuie să devină centre info-umane de bază pentru educaţia permanentă, care încurajează dezvoltarea personală în context social şi care contribuie implicit la dezvoltarea unei economii bazate pe cunoaştere.

Pentru eliminarea acestor decalaje sociale, ţările care fac parte din reţeaua Pulman[4] au întocmit un plan de acţiune pe termen lung pentru

[4] Reţeaua Pulman include state membre ale Uniunii Europene, state candidate şi ţări învecinate: Albania, Austria, Belarus, Belgia, Bosnia-Herţegovina, Bulgaria, Croaţia, Republica Cehă, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franţa, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Macedonia, Moldova, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Rusia, Serbia-Muntenegru, Republica Slovacă, Spania, Suedia, Turcia, Ucraina, Marea Britanie.

modernizarea bibliotecilor, pentru calificarea şi perfecţionarea personalului, în scopul transformării acestora în structuri deschise, flexibile, care să poată satisface cerinţele în continuă schimbare ale noii societăţi.

Printre priorităţile politicii Pulman se numără asigurarea de fonduri suficiente şi obţinerea susţinerii din partea instituţiilor abilitate pe plan local şi naţional a planului de acţiune e-European, care prevede intensificarea rolului bibliotecilor publice prin accelerarea dezvoltării ca centre de acces la resursele digitale. Atingerea acestui scop necesită din partea bibliotecilor realizarea de servicii inovative, tehnologii digitale, pentru a putea acorda cetăţenilor ajutorul de care au nevoie ca să-şi atingă scopurile personale într-o lume în schimbare, să contribuie la coeziunea socială şi la succesul unei economii bazate pe cunoaştere.

La conferinţa Pulman s-a căzut de acord că toţi cetăţenii vor beneficia de sprijinul substanţial al bibliotecilor publice la nivel local, naţional şi european în patru direcţii specifice:

1. **Democraţie şi cetăţenie** - construirea unei societăţi civile, democratice, care să ţină cont de nevoile întregii comunităţi, să ofere acces liber la cultură şi cunoaştere, să combată excluderea socială, să pună la dispoziţia oamenilor spaţii atractive; de asemenea, să preîntâmpine şi să satisfacă nevoile persoanelor cu dizabilităţi, adolescenţi, persoane în vârstă, şomeri şi a celor care locuiesc în zone rurale; să dezvolte servicii pentru e-guvern, e-comerţ, e-sănătate prin oferirea accesului neîngrădit, obiectiv şi prietenos la Internet şi instruirea în utilizarea resurselor electronice.

2. **Educaţie permanentă** - atragerea copiilor prin oferirea unui ambient stimulativ, amuzant pentru activităţi şcolare şi timp liber, în colaborare cu şcolile şi alte structuri educaţionale; dezvoltarea rolului de centre pentru învăţare informală neinstituţionalizată, oferind sprijinul necesar pentru învăţare permanentă în toate etapele vieţii; promovarea lecturii cu toate mijloacele posibile, inclusiv Internet, în scopul dezvoltării unei societăţi informaţionale funcţionale.

3. **Dezvoltarea socială şi economică** - sprijină combaterea analfabetismului digital prin asigurarea de puncte de acces la Internet şi instruirea necesară pentru folosirea acestuia de către public; colaborarea cu comunitatea locală a oamenilor de afaceri şi alţi factori locali care oferă

servicii informaţionale pentru susţinerea dezvoltării unei economii europene bazate pe cunoaştere.

4. **Diversitatea culturală** - susţinerea diversităţii etnice, culturale, lingvistice şi religioase, a identităţii culturale şi integrării sociale; păstrarea şi promovarea valorilor culturale pentru generaţiile viitoare.

Profesia de bibliotecar devine o profesie importantă sau, mai bine zis, îşi recapătă importanţa avută în trecut. Într-o societate informaţională, bibliotecarul trebuie să desfăşoare o activitate diversificată; el prelucrează, organizează, reperează, selectează, analizează, sintetizează, difuzează, conservă informaţia pe orice suport. Acesta este motivul pentru care se pune un accent deosebit pe asigurarea formării profesionale la standarde europene şi a perfecţionării continue a bibliotecarilor.

Persoanele care se specializează în domeniul transmiterii de informaţii către utilizatori trebuie să-şi dezvolte diferite aptitudini, cum ar fi:

- aptitudinea de relaţionare - care se referă la capacitatea de comunicare, autonomie, disponibilitate, empatie, spirit de echipă, aptitudini de negociere, simţ pedagogic;
- aptitudini de căutare - care se bazează pe curiozitate;
- aptitudini de analiză - care necesită spirit critic, putere de analiză şi sinteză;
- aptitudini de comunicare - care presupun discreţie şi reacţie;
- aptitudini de management - care cer perseverenţă şi rigoare;
- aptitudini de organizare - caracterizate prin putere de adaptare, capacitate de anticipare, putere de decizie, iniţiativă, spirit organizatoric.

Cu ajutorul acestor însuşiri psihice, individuale, bibliotecarul poate lucra în diverse domenii de competenţă:

- relaţii cu utilizatorii şi clienţii;
- aplicarea legislaţiei privind informarea;
- gestionarea conţinuturilor şi a cunoştinţelor;
- identificarea şi validarea surselor de informare;
- căutarea informaţiei;
- gestionarea colecţiilor şi a fondurilor de documente;
- completarea şi dezvoltarea colecţiilor şi a fondurilor de documente;
- comunicarea orală, scrisă, audio-vizuală, interpersonală, la nivel internaţional;
- comunicarea într-o limbă străină;

- utilizarea resurselor electronice specializate.

În concluzie, se vorbeşte mult despre viitorul bibliotecilor în Uniunea Europeană şi, în acest sens, se alocă resurse substanţiale, au loc întâlniri profesionale şi schimburi de experienţă, unde se dezbat teme de specialitate, care îi ajută mult pe bibliotecari în perfecţionarea lor continuă. În acest context, situaţia bibliotecilor din ţara noastră este dificilă, având în vedere că banii alocaţi de Uniunea Europeană, care pot fi cheltuiţi pentru îmbunătăţirea serviciilor şi pentru dotarea bibliotecilor cu tehnica cerută de o societate informaţională în plină dezvoltare, sunt insuficienţi. Perioada grea de tranziţie prin care trece ţara noastră nu a ocolit nici bibliotecile publice. Deşi s-a încercat descentralizarea acestora, în scopul de a veni în ajutorul lor, administraţiile locale nu au fost suficient încurajate pentru a susţine financiar bibliotecile publice. Există încă situaţii în care primăria hotăreşte să mute biblioteca dintr-o clădire în alta, de obicei una în care condiţiile sunt mai proaste, să folosească bibliotecarul pentru îndeplinirea unor sarcini care nu au nici o legătură cu biblioteca, defavorizând astfel cetăţenii comunităţii pe care o deserveşte respectiva bibliotecă publică.

În perioada comunistă, cenzura şi propaganda, desfiinţarea specializării biblioteconomice din cadrul universităţilor au dus la izolarea bibliotecilor şi ratarea unei mari schimbări care a avut loc în viaţa culturală din vestul Europei. Anii ‘60 au însemnat pentru această zonă geografică trecerea de la cultura elitistă la cultura populară, adică s-a pus accentul pe nevoile culturale ale cetăţeanului de rând şi nu pe nevoile unei elite intelectuale. S-a ajuns la concluzia că biblioteca trebuie să-i ajute pe oameni, indiferent cât de educaţi sau needucaţi sunt, în găsirea şi accesarea informaţiei de care au nevoie. Concepte ca: bibliotecarul care oferă referinţe, împrumutul interbibliotecar, folosirea bibliotecii ca loc de întâlnire şi dezbatere pentru cei din comunitate, sunt concepte care, în ţările din vestul Europei, s-au dezvoltat de la sine, pe când la noi nici astăzi nu sunt pe deplin asumate şi înţelese de bibliotecari şi mai ales, de administraţiile locale.

Democraţia presupune existenţa unui spaţiu fizic public de întâlnire şi discuţii pentru membrii comunităţii. Din acest punct de vedere, şi comunitatea noastră ar avea nevoie de o bibliotecă modernă, care să satisfacă cerinţele rezultate din definiţia dată de legislaţia bibliotecilor din Uniunea Europeană, şi anume: „*bibliotecile sunt definite ca institute hibrid:*

o treime cultură, o treime educaţie, o treime informaţie şi, împreună cu centrele de informare, sunt pe deplin integrate în crearea infrastructurii informaţionale naţionale."[5]

De câte ori trec pe lângă marele şi modernul Mureş Mall, construit într-o perioadă foarte scurtă de timp (erau suficienţi bani la dispoziţie), mă gândesc ce bibliotecă frumoasă, spaţioasă, modernă s-ar fi putut construi în locul acestui magazin! Cu săli de conferinţe, săli dotate cu multe calculatoare pentru accesarea Internetului, săli pentru activităţi cultural-educative destinate, în primul rând, copiilor, precum şi tuturor celorlalte categorii sociale. Poziţia centrală ar fi fost ideală pentru utilizatori, iar biblioteca putea să-şi exercite mai bine menirea de centru de informare, documentare şi socializare, satisfăcând astfel cerinţele societăţii informaţionale. În condiţiile actuale, bibliotecarii îşi desfăşoară activităţile cultural-educative în condiţii grele, în spaţiile destinate împrumutului de documente sau în holul de la intrarea în bibliotecă, unde circulaţia utilizatorilor deranjează şi perturbă activităţile, acestea pierzând uneori foarte mult din calitate.

Dezvoltarea societăţii informaţionale în ţara noastră este şi o prioritate a guvernului României, iar principala componentă a ei, în care se fac investiţii, este infrastructura fizică informaţională, adică dezvoltarea pieţii de tehnică informaţională, reducerea decalajului digital între urban şi rural prin dotarea şi legarea la Internet a unor zone rurale. Nu se vorbeşte, însă, de modul în care populaţia va putea participa activ la această societate informaţională, de exemplu cum se poate participa la e-guvernare, ce este e-sănătatea, cum se face e-asigurarea şi altele.

Se pleacă de la presupunerea că bibliotecile publice ar trebui şi ar putea să ajute la alfabetizarea digitală a populaţiei pentru că reprezintă o parte importantă a societăţii informaţionale. Finanţarea externă care se referă la susţinerea acestei societăţi consideră acest lucru subînţeles, doar că factorii de decizie nu consideră bibliotecile potrivite pentru această misiune, aşa că investesc banii în centre de documentare şi informare pe care le construiesc de la zero, dar care nu au personal calificat şi nu au o reţea formată. Astfel, bibliotecile publice sunt lipsite de fonduri

[5] http://europa.eu/pol/infso/index_ro.htm

importante, dar foarte necesare pentru transformarea lor în instituţii deschise şi flexibile.

În concluzie, aplicarea programului Pulman, sau alinierea la cele propuse de ***Manifestul semnat de IFLA*** (Federaţia Internaţională a Asociaţiilor Bibliotecarilor) şi UNESCO în 1994 par vise frumoase, dar care se referă la alte biblioteci... poate bibliotecile româneşti ale viitorului îndepărtat.

Bibliografie selectivă:

- Gheorghe Buluţă, Sultana Craia, Victor Petrescu, ***Biblioteca azi: Informare şi comunicare***, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2004.
- Gheorghe Filip, ***Societatea informaţională - Societatea cunoaşterii. Concepte, soluţii şi strategii pentru România***, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2001.
- http://deposit.ddb.de
- http://ebooks.unibuc.ro/StiinteCOM/bibliologie
- http://europa.eu
- http://www.dilemaveche.ro
- Marcus Klein, Michaela Michel, ***Wissenschaftspublikation im digitalen Zeitalter: Verlage, Bibliotheken, Buchhandlungen in der Informationsgesellschaft***, Die Deutsche Bibliothek, 2002.
- Stelian Perţ, ***Societatea informaţională - Societatea cunoaşterii. Educarea şi formarea forţei de muncă***, Bucureşti, Editura Centrului de Informare şi Documentare Economică, 2004.
- Elena Tîrziman, S. M. Antonescu, Cristina Popescu, ***Studii de bibliologie şi ştiinţa informării***, vol. 6, Bucureşti, Universitatea din Bucureşti, 2002.

Lectura paratelică şi vârsta cititorilor

CLAUDIA ŞATRAVCA
Biblioteca Publică „Târgu-Mureş”
Chişinău

Abstract

The Paratelic Reading and the Age of the Readers

There are two different kinds of reading: there's the telic reading, done because of an external necessity, and there's the paratelic reading, which is determined by internal necessity. There are also five categories of readers, according to their age.

The paper shows the various needs and desires that each age has, focusing on the reading and what each type expects from or searches in it. It also shows how can the libraries fulfill the needs and expecations of each category and, in the end, it gives examples of activities that were caried out by the Târgu-Mureş Public Library in Chişinău and how they were especially designed for each age group.

Keywords: *readers, paratelic reading, telic reading, age, Târgu-Mureş Public Library in Chişinău.*

„*Nu ştiu ce am putut face până la vârsta de cinci sau şase ani. Nu ştiu cum am învăţat să scriu; nu-mi amintesc decât primele lecturi şi efectul pe care l-au avut asupra mea: acela este momentul de când îmi datez conştiinţa neîntreruptă despre mine însumi.*”

(Jean-Jacques Rousseau)

Lectura literară a fost şi este considerată un mijloc pentru acumularea „culturii generale.” Cititul este folosit pentru scopuri diferite, inclusiv recreerea sau divertismentul. Dar o finalitate extrem de dezirabilă a lecturii este autocunoaşterea. Marcel Proust vede în lectură o scrutare a sinelui. Întru validarea acestei opinii, el afirmă: „*În realitate, fiecare cititor este, cât timp citeşte, cititorul propriului său sine. Opera scriitorului e doar un*

fel de instrument optic oferit lectorului spre a-i da posibilitatea să discearnă ceea ce n-ar fi priceput singur, fără ajutorul acestei cărţi."

Deci, lectura literară implică totdeauna un coeficient mai mare sau mai mic, mai conştient sau mai puţin conştient, de introspecţie, de sondare a sinelui. Scrutarea sinelui, autocunoaşterea şi necesităţile de lectură diferă în funcţie de vârsta cititorului. Aceasta se reflectă în existenţa diferitelor tipuri de texte literare: literatura pentru copii, literatura destinată tineretului sau adulţilor.

Problemele mari de care se ocupă biblioteca sunt următoarele: ce şi cum citesc copiii de plăcere? Ce şi cum citesc adolescenţii? Cum citesc adulţii sau oamenii mai vârstnici? Psihologii deosebesc două tipuri de lecturi: *lectura telică* (cititul cu un scop extern lui însuşi, pentru satisfacerea unei cerinţe, pentru obţinerea informaţiilor...) şi *lectura paratelică* sau *autotelică* (cititul cu un scop independent, un proces motivat intrinsec). Avem în vizorul bibliotecii lectura automotivată, autotelică. Şcoala este obligată să ofere instrumentele cu care se fac opţiunile, dar opţiunile care contează sunt cele făcute în afara şcolii sau după şcoală, aşa cum considera şi Italo Calvino. Misiunea bibliotecii - dar şi a şcolii - este să încurajeze lectura de plăcere. Bibliotecarii vor încerca să potrivească presupusele nevoi sau dorinţe ale cititorilor şi conţinutul anumitor cărţi, ţinând cont de vârsta acestora. În acest sens, se vor ghida după cercetările lui Appleyard care, în studiul ***Becoming a Reader***, propune cinci tipare, cinci roluri tipice ale cititorilor în funcţie de vârstă:

1. *cititorul ca jucător* - corespunde vârstei preşcolare. Experienţa de a asculta poveşti citite de alţii, de a fantaza şi de a participa în diferite jocuri, în care pretinde că este altcineva, este continuă şi se susţine reciproc;
2. *cititorul ca erou sau eroină* - corespunde vârstei şapte-zece ani. Copilul citeşte de bunăvoie, mai ales povestiri de aventuri, şi tinde să se identifice cu eroii ficţionali;
3. *cititorul ca gânditor* - corespunde adolescenţei, când acesta începe să reflecteze asupra caracterelor ficţionale; motivaţiile şi sentimentele acestora diferă de ale sale, încearcă să stabilească o conştiinţă a propriei identităţi;
4. *cititorul ca interpret* - corespunde anilor de facultate, când cititorul se sileşte să înţeleagă textul literar, să-i articuleze o interpretare valabilă;
5. *cititorul adult (pragmatic)* - ajuns la maturitate deplină, este capabil să deosebească finalităţile multiple ale lecturii - dobândirea de informaţii, de

satisfacţii intelectuale şi estetice - preferă proza non-ficţională, preferă textele dominate de personaje celor dominate de acţiune.

Într-o măsură mai mare sau mai mică vom reveni la fiecare tip de cititor antrenat în activităţile şi programele bibliotecii „Târgu-Mureş."

Pentru *cititorul ca jucător*, biblioteca „Târgu-Mureş" a desfăşurat, în cadrul serviciilor extra-muros, un miraculos program pentru preşcolari, **Ora poveştilor**. Copiii sunt familiarizaţi cu cele mai interesante şi frumoase poveşti din literatura naţională şi universală. Pentru a stimula la o mai bună înţelegere a conţinutului şi a personajului, se recurge nu doar la o simplă lectură, ci se organizează înscenări ale poveştilor. Aceste activităţi sunt nişte experienţe inedite pentru cititorul jucător, ingenios, prietenos, sincer dispus să cunoască, să pătrundă pe tărâmul cărţii. **Ora poveştilor** s-a dovedit a fi un program util, care activizează copiii, influenţează dezvoltarea personalităţii lor, contribuie la formarea propriei concepţii despre lume şi valorile umane.

Cititorii ca eroi sunt atraşi de carte; ei citesc cu pasiune, se încadrează cel mai activ în programele de lectură. Incredibil, parcă anume pentru acest tip de cititori, pentru a şasea oară a fost lansat programul fără precedent **Copii Chişinăului citesc o carte**. Anul acesta li s-a propus cartea lui Nicolae Rusu, ***Alunel***, basm modern, o carte premiată de Salonul Internaţional de carte pentru copii (Simpatia copiilor). De bun augur pentru acest program a fost întâlnirea cu scriitorul Nicolae Rusu, organizată de biblioteca „Târgu-Mureş." Autorul şi-a prezentat cartea publicului cititor cu multă inspiraţie. A explicat etimologia numelui Alunel: eroul, când era mic, nu putea pronunţa sunetul **r**, astfel că, în loc de Aurel, spunea Alunel. Foarte succint, a relatat subiectul basmului, creionând şi chipul eroului principal. Îi îndeamnă pe copii să citească: *„Am scris aceasta carte pentru voi, ca să vedeţi cât de frumoasă este lumea*." A avut curajul să-şi divulge şi unele proiecte literare, citindu-le în manuscris povestirea ***Spionul***. La final, la îndemnul scriitorului, şi copiii, micii poeţi, au recitat propriile poezii.

Pe parcursul lunii lui cireş, în cadrul programului **Lecturile verii**, biblioteca a organizat şi alte activităţi, bunăoară: **Prezentare de carte**, **Oră de lectură**, **Oră de ghicitori**, **Oră de poezie**, **Concursuri literare**, **Întâlniri cu scriitori**. Drept grup ţintă au fost aleşi copiii de la tabăra de vară a Liceului „Ştefan cel Mare." Într-o atmosferă agreabilă, memorabilă, a decurs întâlnirea cu două personalităţi chişinăuiene: Silvia Ursache,

scriitoare şi editoare, şi Petru Rusu, directorul Editurii Iulian. În scurtul său discurs, Petru Rusu le-a vorbit copiilor despre Editura Iulian, una dintre cele mai interesante edituri pentru copii din republică, care a făcut un salt miraculos de la o editură mică la una cu un număr impresionant de titluri. Silvia Ursache, motorul editurilor Iulian şi Silvius Libris, prin munca sa inestimabilă, face posibilă editarea cărţilor de autentică valoare, lucru deloc uşor în condiţiile actuale. Cu multă dragoste, Silvia Ursache a prezentat copiilor colecţia ***Poveşti de peste mări şi ţări***, ***Ciclu de poveşti populare din Basarabia***, ***Enciclopedia curioşilor***, mândria editurii. Inspirată şi încurajată de interesul copiilor, scriitoarea i-a antrenat într-o activitate interactivă, **Cum cunoaşteţi folclorul românesc**, şi a făcut un popas liric cu poezia ***Plaiul strămoşesc***, care a încheiat armonios această întâlnire de suflet, pătrunsă de dragoste de carte, neam, limbă, plai şi copii, lumina candidă a vieţii.

Ţinând seama de afirmaţia lui H. de Balzac, „*Înainte de orice scopul unei cărţi este să te facă să gândeşti*,” pentru al treilea tip de cititori (cititorul ca gânditor) am organizat prezentări de carte, mese rotunde, liste de recomandare, ringuri intelectuale. Adolescentul, ca cititor gânditor, este apt deja să înţeleagă că adevăratul conflict în viaţă este lupta dintre diferite forme de gândire, dintre diferite idealuri filosofice. A gândi corect, adevărat - iată ce trebuie să înveţe omul dintr-o operă artistică. Prin activităţile enumerate mai sus, biblioteca a urmărit scopul de a transforma cititorul într-un participant la discuţie, la polemică, într-un gânditor neîmpăcat, cuprins de o stare de dilemă sau „panică” intelectuală. Mesele rotunde şi-au propus - şi sperăm că au reuşit, într-o măsură mai mare sau mai mică - să facă pe cititor să gândească, să mediteze, să aprecieze realităţile existente, să se elibereze de prejudecăţi, de convenienţe, de valori inadecvate, perimate, să-şi stabilească o conştiinţă mai puternică a identităţii sale proprii. În colaborare cu liceele „Lucian Blaga” şi „Ion Creangă,” cu implicarea nemijlocită a profesoarelor de limba şi literatura română Victoria Şcolnic şi Ana Galaju, în bibliotecă s-au organizat câteva mese rotunde, pe diverse teme: **Dragostea. Ideal şi pasiune**; **Drumul cărţii**; **Comunicarea nonviolentă**; **Cognosce te ipsum**; **Mulţimea şi individul**, teme solicitate de liceeni. Cea mai riscantă temă a fost **Dragostea. Ideal şi pasiune**, deoarece poate uşor aluneca în banalitate. Dar interesul şi implicarea în discuţie a liceenilor au fost vii, intense. Au polemizat despre iubirea pripită şi iubirea matură, despre iubirea

condiţionată şi necondiţionată, au făcut deosebire între flirt şi cochetărie. Nu a existat unitate de opinii în ceea ce priveşte afirmaţia că dragostea rezultă din aptitudinea de a iubi, existentă în noi înşine, şi nu neapărat din faptul că partenerul are reale calităţi pentru a fi iubit.

Masa rotundă **Comunicarea nonviolentă** s-a axat pe antinomia: comunicare violentă şi comunicare nonviolentă. Toţi participanţii au recunoscut că, actualmente, comunicarea conflictuală, violentă constituie o parte inseparabilă a existenţei umane. S-a observat, cu mult regret, că ţara noastră este bântuită de acest flagel - violenţa; ea şi-a făcut loc în toate sferele de activitate umană: relaţiile de afaceri, cele cotidiene, cele de familie, adică a afectat întregul organism social. Comportamentul agresiv, comunicarea violentă sunt explicate prin criza în care ne aflăm, prin sentimentul personal al ratării şi printr-o subcultură conflictuală proprie statelor ex-sovietice. Pe parcursul discuţiei, s-a încercat găsirea modalităţilor care să ne permită să depăşim conflictele, să evităm limbajul brutal, înţesat cu elemente depreciative, cu atac la persoană, adică să ne antrenăm într-o discuţie nonviolentă.

Mai specială a fost masa rotundă **Mulţimea şi individul**. În contextul evenimentelor de la 7-8 aprilie, această masă rotundă a fost foarte actuală şi dificilă, accentele au fost de ordin psihologic, şi nu politic. Tinerii, cu o luciditate surprinzătoare, au semnalat următoarele caracteristici ale mulţimii: incapacitate de conştientizare, reacţie la nivel de instinct, imaginaţie fără continuitate, concurenţa ideilor năstruşnice, sugestibilitate înaltă, lipsa responsabilităţii. Cu lux de amănunte au conturat şi particularităţile comportamentale ale individului în mulţime: anonimitate, instinctivitate, prioritatea inconştientului, agresivitate instinctuală, lipsa capacităţii de autoanaliză, lipsa de răspundere.

Aceste mese rotunde demonstrează că avem un tineret activ, cu multă iniţiativă, sceptic, neliniştit, în veşnică frământare şi veşnică căutare. În jurul meselor rotunde s-au adunat şi au făcut schimb de păreri 506 utilizatori.

Un vădit interes a suscitat prezentarea cărţii ***Ştiaţi că? Caleidoscop enciclopedic*** (concepţie, selecţie, realizare: dr. E. Manea-Cernei, Alexandru H. Frişcu). Prezentarea treptată s-a transformat într-un mini-ring intelectual. Dacă programele pentru cititorul jucător şi cititorul ca erou au avut mai mult o funcţie afectivă şi ludică, deoarece majoritatea beneficiarilor erau tentaţi de manifestări spectaculoase, când e vorba de

cititorul gânditor ne axăm pe două scopuri: de a distra şi de a instrui, punând accentul totuşi pe luciditatea raţiunii. În acest sens, am selectat opere şi scriitori mai speciali, cum ar fi: Haruki Murakami (***În căutarea oii fantastice***; ***La capătul lumii*** şi ***În ţara aspră a minunilor***; ***Cronica păsării-arc***); Amos Oz (***Soţul meu, Michael***; ***Să cunoşti o femeie***); Salman Rushdie (***Shalimar Clovnul***; ***Copiii din miez de noapte***) şi povestirea Sandrei Gregori, (***Uitaţi că aţi avut o fiică***, relatând anii de închisoare la Bangkok Hilton).

Dacă e să ne referim la listele de recomandare pentru acest tip de cititor, aş nominaliza aici, în primul rând, colecţia Eminescu, donaţia valoroasă a profesorului târgumureşean Timotei A. Enăchescu, originar din Basarabia. Într-o epocă de mari frământări şi transformări, când omenirea este plină de pericole şi ameninţări, de surpări interioare, opera lui Eminescu merită o reactualizare, care e menită să formeze un cititor lucid, activ, angajat într-o luptă pentru triumful idealurilor umaniste. Dacă va reuşi să se distanţeze de o interpretare banală, şcolărească a operei lui Eminescu, această listă va contribui, cu certitudine, la evoluţia interioară a cititorului.

Trec în revistă şi alte liste de recomandare: ***Apele - un dar miraculos al pământului***; ***Tineretul şi viciile***; ***Umorul - catalizatorul vieţii***; ***Sănătatea - valoare incontestabilă***; ***Romane de dragoste***; ***În lumea fantasticului şi aventurii***; ***Târgu-Mureş - partener durabil***.

Cititorul ca interpret - al patrulea tip - este un cititor mai rafinat, mai inteligent, mai greu de antrenat în activităţi colective, în virtutea faptului că el are interpretări proprii şi suportă mai puţin ghidarea din exterior, tolerează doar provocarea. O provocare pentru acest tip de cititor (cât şi pentru cititorul adult, pragmatic, al cincilea tip) este cartea ***Măcel în Georgia***, propusă în cadrul programului **Chişinăul citeşte o carte**. Dumitru Crudu a oferit cititorilor de la biblioteca „Târgu-Mureş” o şansă fericită acceptând o întâlnire cu ei chiar în momentul demarării programului. Autorul şi-a prezentat cartea cooperând cu cititorii. Iată câteva repere:

- s-a referit la subiectul romanului, care reprezintă o pendulare între Tbilisi şi Chişinău, unde au loc mişcări antisovietice - fundal pe care personajele îşi dezvoltă existenţa;
- descifrează titlul romanului;
- comentează tabloul de pe copertă;

- analizează limbajul personajului, un limbaj dur, frust.

Cei care au solicitat cartea ***Măcel în Georgia*** pe parcursul perioadei estivale sunt tentaţi să mai aibă o discuţie tête-à-tête cu scriitorul. Această discuţie va avea loc în cadrul conferinţei anuale de totalizare **Lecturile verii**.

Contingentul cititorului adult, pragmatic - al cincilea tip -, utilizator al bibliotecii „Târgu-Mureş," atinge cifra de 400. Preferinţele literare ale acestui tip de cititor variază. S-ar putea face o clasificare succintă:

- cititori care preferă romane poliţiste;
- cititori care preferă romane de dragoste (în special femeile);
- cititori orientaţi spre romanele de analiză psihologică;
- cititori care preferă lucrările clasicilor naţionali şi universali;
- cititori care preferă opera scriitorilor contemporani;
- cititori ahtiaţi după proza non-ficţională (istorie, biografii).

E cunoscut faptul că una din regulile cardinale ale codului informal de lectură de plăcere ale cititorului tânăr (copil, adolescent) este viteza. Cititorul matur, însă, nu urmăreşte viteza, el are un tempo lent de lectură, o manieră reflexivă şi interpretativă. Nu exclusiv, dar în mare măsură, din cohorta cititorilor pragmatici se recrutează pasionaţii de relectură. Dar extinderea lecturii în relectură (despre care Borges spune: „*întotdeauna recitesc mai curând decât să citesc*"), tot mai actuală astăzi, e un subiect pentru o altă discuţie.

Bibliografie selectivă:

- J. A. Appleyard, ***Becoming a Reader: The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood***, New York, Cambridge University Press, 1990.
- Matei Călinescu, ***A citi, a reciti: către o poetică a (re)lecturii***, Iaşi, Editura Polirom, 2007.
- Paul Cornea, ***Introducere în teoria lecturii***, Bucureşti, Editura Minerva, 1988.
- Lidia Kulikovski, ***Lectura tinerilor studioşi sau Tinerii şi „Zăbava cititului,"*** în ***Biblioteconomie: studii, cercetări, recenzii, prefeţe, eseuri, interviuri***, Chişinău, Editura Magna-Princeps SRL, 2008.
- Adrian Marino, ***Biografia ideii de literatură***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

Creativitatea bibliotecarilor: conceptualizări şi implementări

LUDMILA CORGHENCI
Universitatea Liberă Internaţională din Moldova
Chişinău

Abstract

The Creativity of Librarians: Conceptualization and Implementation

The year 2009 was declared by the European Commission as the Year of Creativity and Innovation, the purpose of this iniative being that of emphasizing the importance of creativity and innovation, which can be seen as ways of improving both professionally and personally, and also as means of integrating in society.

Creativity is a necessity for society, for a professional community and for librarians, too. Nowadayas, libraries have to face new challenges, determined by changes in the society. In order to keep up with such changes and to preserve their important part in the life of society, libraries have to adjust to social realities, an important tool being the so-called management of the knowledge.

Keywords: *creativity, innovation, management of knowledge, professional community, librarians.*

Anul 2009, fiind declarat de către Comisia Europeană **Anul European al Creativităţii şi Inovării** sub deviza ***Imaginează. Creează. Inovează***, are drept scop sensibilizarea comunităţii profesionale privind importanţa creativităţii şi a inovării, promovarea acestora drept competenţe-cheie pentru dezvoltarea personală şi profesională a angajaţilor, conştientizarea şi acceptarea creativităţii şi a inovaţiei ca suport al competitivităţii instituţionale şi individuale, al incluziunii comunitare şi profesionale.

Creativitatea reprezintă o necesitate imperioasă pentru societate, pentru comunitatea profesională, pentru fiecare bibliotecar în parte. În

condiţiile diminuării imaginii, statutului social şi profesional al Bibliotecii şi Bibliotecarului, contează mult dubla valenţă instrumentală a creativităţii, care constă „*...în ipostaza individual-procesuală de modelare a comportamentului adaptiv-crescător şi în cea social-fenomenologică de asigurare a progresului social prin asimilarea socială a comportamentelor creatoare individuale.*”[1] Deci, un bibliotecar deţinător de calităţi şi aptitudini creative (productivitate, utilitate, eficienţă, valoare, ingeniozitate, noutate, originalitate - să-i zicem „bibliotecar PUEVINO”) contribuie substanţial la augmentarea procesului, rezultatelor/ produselor muncii efectuate. Munca în bibliotecă, după părerea noastră, poate fi atribuită la categoria predominării activităţilor de concepţie. Evident, nu sunt excluse activităţile de execuţie, acestea integrându-se ca acţiuni subordonate activităţii de ansamblu.

Provocările majore, determinate de cerinţele pieţei concurenţiale, dezvoltarea tehnologică şi comunicaţională, dinamica dezvoltării mediilor economic şi social, complexitatea procesului educaţional supun atenţiei instituţiilor informaţional-bibliotecare (IIB) o întrebare vitală: ce proceduri, tehnici, instrumente contribuie eficient pentru adaptarea la schimbările mediilor interne şi externe, pentru transformare şi reformă? Acceptând influenţa şi dependenţa funcţionării IIB de elementele economice, financiare, materiale, menţionăm importanţa conceptelor manageriale adecvate, orientate pentru identificarea şi valorificarea potenţialului creativ al personalului.

Departamentul Informaţional Biblioteconomic al Universităţii Libere Internaţionale din Moldova (DIB ULIM - a se vedea informaţia complexă la adresa library.ulim.md) sprijină şi aplică forme şi metode de management modern, eficient, adaptat la cerinţele secolului XXI, amplificând implicarea profesională a fiecărui angajat. Această afirmaţie poate fi confirmată prin câteva exemple: predominarea structurii organizaţionale bi-modale, crearea unui sistem instituţional de comunicare profesională, instituirea obligaţiunilor de „bibliotecar contact” (drept rezultat-amplificarea capacităţilor decizionale ale bibliotecarilor ULIM),

[1] Loriin Cantemir, Valeriu Dulgheru, Maria Carcea, ***Inventica practică***, Chişinău, Editura Agepi, 2000, p. 25.

centrarea activităţii pe echipe de lucru, conceptualizarea activităţii profesionale. Parte a managementului modern la DIB este motivarea şi stimularea generării de cunoştinţe şi deprinderi, obţinerea de performanţe, asigurarea funcţionalităţii instituţionale în baza principiilor instituţiei, bazată pe cunoaştere.

Managementul cunoştinţelor, conturându-se ca un nou stil de conducere (ne referim nu numai la relaţia manager - angajat, dar şi la conducerea, orientarea, direcţionarea carierei profesionale individuale, chiar a vieţii personale; fenomenul „managementul cunoştinţelor" este integrat în cultura managerială, care influenţează cariera profesională şi viaţa personală a individului), favorizează dezvoltarea creativităţii şi a inovării.

Cum este definit „managementul cunoştinţelor?" În publicaţiile de specialitate, definirea acestuia este în curs de stabilire. În acest sens, unii autori re-amintesc dictonul: „*cunoştinţele înseamnă putere*," concretizând că nu este vorba de cunoştinţe în sine, ci de abilitatea instituţiilor/indivizilor de a le folosi, de a le gestiona printr-un management eficient, în scopul obţinerii avantajelor competitive.[2] Sunt semnificative constatările academicianului român Mihai Drăgănescu la acest capitol: „*Cunoaşterea este informaţia cu înţeles şi informaţia care acţionează. De aceea, Societatea Cunoaşterii nu este posibilă decât grefată pe Societatea Informaţională şi nu poate fi separată de aceasta. În acelaşi timp, ea este mai mult decât Societatea Informaţională, prin rolul major care revine informaţiei-cunoaştere în societate. Cel mai bun înţeles al Societăţii Cunoaşterii este probabil acela de Societate informaţională şi a Cunoaşterii*." Acelaşi autor susţine vizavi de cunoaştere următoarele: ea este acceptată drept capacitatea de a acţiona, ca un potenţial de acţiune.[3] Managementul cunoştinţelor contribuie la statornicirea Societăţii Informaţiei şi a Cunoaşterii, augmentând rolul creativităţii şi inovării la nivel instituţional şi individual.

---

[2] Parascovia Tocan, ***Managementul cunoştinţelor - instrument de stimulare a inovării***, în ***Intellectus***, 2008, nr. 4, p. 81.

[3] Mihai Drăgănescu, ***Societatea informaţională şi a cunoaşterii. Vectorii societăţii cunoaşterii***, vezi www.academiaromana.ro/pro_pri, p. 35, 39, 59.

Reproducem, în continuare, definiţia elaborată de către dr. P. Tocan care, după părerea noastră, reflectă esenţa fenomenului: „*Managementul cunoştinţelor este un proces de creare, întreţinere şi consolidare a cunoştinţelor în cadrul unei organizaţii, în scopul utilizării lor în modalitatea cea mai adecvată pentru crearea valorii în afaceri şi generarea avantajului competitiv.*”[4] Definiţia prezentată, axându-se pe instituţie, nu exclude din proces dimensiunea individului (în cazul nostru - a bibliotecarului) cu interesele şi cunoştinţele sale, cu tendinţele sale de gestionare a informaţiilor deţinute şi de transformare a acestora în cunoaştere, scopul final axându-se pe crearea produsului competitiv, construirea unei cariere profesionale ori personale relevante. O viziune managerială corectă presupune îmbinarea organică a intereselor profesionale instituţionale cu cele individuale, transformarea cunoaşterii tacite în cunoaştere explicită. Lucrul în echipă şi parteneriatul (specifice unei instituţii competitive) nu exclud dorinţele şi interesele profesionale individuale de modernizare, de actualizare a cunoştinţelor şi deprinderilor, ci le orientează pe acestea în scopul amplificării competitivităţii instituţionale.

Specialiştii în domeniu afirmă că Societatea Informaţiei şi a Cunoaşterii este o societate a organizaţiilor, cele din urmă fiind considerate actori colectivi inteligenţi în afirmarea acesteia.[5] Este vorba despre organizaţiile bazate pe cunoaştere, care au acceptat următoarele priorităţi manageriale: cunoaşterea constituie resursa principală; angajare în baza criteriilor de competenţă; acceptarea şi accentuarea schimbării; conceptualizarea activităţilor; personalizarea abordărilor profesionale.[6] În funcţionarea unor asemenea organizaţii determinante sunt procesele specificate generic prin sintagma „3I:” **inovare** (crearea de cunoştinţe noi); **învăţare** (asimilarea de cunoştinţe noi) şi **interactivitatea partenerială referitoare la cunoaştere.**

Experienţa bibliotecilor, axată pe aceşti piloni, demonstrează dependenţa directă între instruirea continuă a bibliotecarilor, gestionarea

---

[4] Parascovia Tocan, ***op. cit.***, p. 81.

[5] Horaţiu Dragomirescu, ***Organizaţii bazate pe cunoaştere***, vezi www.academiaromana.ro/pro_pri, p. 5, 6.

[6] Igor Munteanu, Ioniţă Veaceslav, ***Managementul cunoştinţelor***, Chişinău, Editura Cartier, 2005, p. 83.

cunoştinţelor, valorificarea capitalului intelectual şi diversificarea serviciilor informaţional-bibliotecare oferite comunităţilor, creşterea competitivităţii.

Implementarea managementului cunoaşterii de către DIB poate fi abordată sub diverse aspecte: la nivel de loc şi rol în procesul educaţional (biblioteca - ca actor al procesului educaţional, al Procesului Bologna; implicaţii privind funcţionarea dimensiunilor informaţionale ale reformei învăţământului etc.); la nivel instituţional (biblioteca - drept unitate de structură, care tinde să devină competitivă în noile condiţii, bazându-se preponderent pe gestionarea cunoştinţelor profesionale ale angajaţilor); la nivel de individ. Toate aspectele fiind primordiale, chiar interdependente, menţionăm importanţa îmbinării organice a acestora.

În continuare, vom reliefa unele aspecte specifice organizaţiei bazată pe cunoaştere, analizând practicile DIB. Primele experienţe vizavi de implementarea managementului cunoştinţelor la DIB sunt legate de funcţionarea Proiectul Tempus-Tacis „*Library Training in Moldova*" (ianuarie 2000 - decembrie 2001 - cei interesaţi de detalii asupra proiectului pot accesa library.ulim.md), care a augmentat activităţile specifice managementului cunoştinţelor:

Activităţi specifice managementului cunoştinţelor	**Elaborări şi implementări la DIB**
Cunoaşterea clienţilor	Studii asupra cerinţelor şi preferinţelor info-documentare ale clienţilor reali; activităţi cu clienţii potenţiali (excursii-panoramic, demonstraţii concrete etc.); ghidarea noilor beneficiari. Politici şi concepte: politica „*uşilor deschise*;" programul „*Grija pentru noii beneficiari*," constituirea Clinicii informaţionale; conceptul „*Clientul nostru-partenerul nostru*." **Abordarea sub aspectul managementului cunoştinţelor:** integrarea a ceea ce se cunoaşte despre clienţi în proiecte / planuri operaţionale şi strategice; optimizarea serviciilor info-bibliotecare.
Cunoaşterea	Implementări ale managementului proiectului vizavi de procesele profesionale; formulări explicite

proceselor	ale conceptelor; analize ale experienţelor precedente; afirmarea primatului concepţiei vizavi de acţiune; deschiderea pentru schimbul de experienţă. Astfel, este reliefat nu numai nivelul procedural, dar şi motivul, practicile existente şi, mai ales, impactul activităţii. **Abordarea sub aspectul managementului cunoştinţelor:** conştientizarea caracterului de proces continuu al activităţii profesionale, acceptând, în acelaşi timp, unicitatea fiecărei situaţii.
Cunoaşterea este umană	Elaborarea şi implementarea algoritmului politicii resurselor umane, în care instruirii, modernizării cunoştinţelor şi deprinderilor angajaţilor le revine rolul primordial; acceptarea şi realizarea conceptului „*DIB - instituţie care învaţă*;" elaborarea şi implementarea unor programe anuale de instruire (ele sunt anexate la programele anuale DIB, de ex. programul „*Erisma*" - iniţiat în anul 2006); modularizarea procesului de instruire la locul de muncă; crearea mediului favorabil de identificare, promovare şi valorificare a creativităţii. **Abordarea sub aspectul managementului cunoştinţelor:** angajatul DIB este apreciat nu numai în funcţie de volumul cunoştinţelor pe care le posedă, dar şi prin felul în care le generează, le utilizează la locul de muncă, le promovează în cadrul DIB.
Memoria organizaţiei	Înregistrarea (contabilizarea) evenimentelor principale la DIB; iniţierea colecţiei de publicaţii ***DIBIS*** (***Istoria Departamentului Informaţional Biblioteconomic***, fascicula 1, 1992-2002); „arhivarea" cunoştinţelor valoroase, în mod sistematic şi punctual prin intermediul rapoartelor, materialelor de sinteză, proceselor verbale; înregistrarea explicită a „*memoriei DIB*;" poziţia DIB la acest capitol: modelăm viitorul analizând prezentul şi interpretând trecutul. **Abordarea sub aspectul managementului cunoştinţelor:** procesele verbale, „memoriile" sau alte note analitice pot constitui un suport important în

	diverse cazuri de interes profesional (de ex. evaluarea activităţii DIB).
Valoarea cunoştinţelor	Deţinerea, valorificarea şi dezvoltarea de către DIB a capitalului intelectual, constituit din: capitalul uman (toate planurile, programele DIB pun în prim plan problemele ce ţin de dezvoltarea resurselor umane); capitalul structurat (resurse, baze de date etc.); capitalul imaginii în comunitatea deservită şi cea profesională (relaţii reciproce; învăţarea reciprocă prin implementarea sloganului „*Clientul nostru - partenerul nostru*;" „alinierea" la experienţele liderilor în domeniu etc.). **Abordare sub aspectul managementului cunoaşterii:** conştientizarea la nivelul DIB şi la nivelul fiecărui individ a ceea ce cunoaşte, dar şi a ceea ce nu ştie / cunoaşte; sprijinirea tendinţelor de evoluţie a cunoaşterii.

Fiind o instituţie care se bazează pe cunoaştere, DIB se evidenţiază prin abordări manageriale care permit motivarea şi stimularea generării de cunoştinţe, obţinerea de performanţe. Este vorba despre componenţa dominantă de profesionişti, reducerea nivelurilor de conducere ierarhică, coordonare non-autoritară etc. În sprijinul fundamentării celor expuse a fost efectuată o analiză comparată a demersurilor manageriale la DIB, ale cărei rezultate sunt prezentate în tabelul ce urmează:

Nr. crt.	Criterii de comparaţie	Caracteristici predominante până în anul 2000	Caracteristici predominante după anul 2000
1.	**Misiunea DIB**	Unilaterală; lipsa formulării explicite; mediatizare insuficientă.	Formulare explicită; „strigarea" acesteia; obţinerea de noi mandate din partea comunităţii universitare; revizuiri.
2.	**Orientarea în timp**	Preponderent curentă (determinată de procesul de con-	Perspectiva strategică; efectuări de audit ale realizării planurilor strate-

		stituire a instituţiei).	gice.
3.	**Structura organizaţional -funcţională**	Predominarea liniei ierarhice structurale.	Organizare bimodală (echipe de lucru, bibliotecar-contact etc.).
4.	**Comunicarea profesională**	Limitată (la nivel DIB, mai ales la nivel comunitar); comunicare preponderent verticală; transmitere de instrucţiuni şi de decizii.	Deschidere pentru comunicare; transmitere de informaţii şi consultanţă; comunicare laterală; *Cazul DIB:* Sistemul de comunicare descendentă este analogic celui universitar: Consiliul Coordonator DIB (statut de Senat); comisii de profil (catalogare şi clasificare, dezvoltarea resurselor documentare şi informaţionale - statut de Consiliu Educaţional); ŞOFAM (şedinţa operativă a managerilor funcţionali - gen „*ora decanilor*"). Acest sistem mai include: adunări, şedinţe cu întreg personalul ori alte metode utilizate. Există mai multe canale care asigură receptarea mesajului „sus-ului": intranet (comunicare electronică internă-ţine şi de comunicarea ascendentă); aviziere, e-mapa BibINs, briefing de echipă (în cazul politicilor noi sau modificări-lor, programelor anuale, probleme de personal etc.).

5.	**Obiectul şi natura demersului / activităţii**	Resurse şi spaţii clasice; activităţi tangibile; programare anuală; accent pe continuitatea sistemelor existente (facem cum s-a făcut până la noi); specializarea îngustă a sarcinilor profesionale chiar în cadrul serviciilor funcţionale.	Accent pe perceperea şi implementarea schimbărilor; programare strategică; orientarea spre clientul cult, civilizat, creativ, pentru care contează informaţia; circuitul posturilor; trecerea la lucrări multidimensionale; „*eliminarea graniţelor*" serviciilor funcţionale.

6.	**Modul de practicare**	Rutinier, impersonal; centrare pe proces (proces pentru proces?), pe aspecte faptice.	Personalizat, creativ; centrare pe conceptualizări, strategii, proiecte; stimularea creativităţii colective şi individuale prin diverse metode: rotaţia cadrelor în diferite funcţii, crearea „*camerei de convorbiri*" - Aula Concilium etc.
7.	**Logica dominantă**	Logica postului de lucru şi a organizării formale; responsabilităţi preponderent executorii; axare pe disciplina executorie.	Logică axată pe competenţe şi valori organizaţionale, îmbinate organic cu cele individuale; responsabilităţi lărgite, inclusiv decizionale; amplificarea responsabilităţilor conceptuale ale managerilor funcţionali; implementări ale managementului proiectului, axare pe creativitate etc.
			Conceperea culturii

8.	**Cultura managerială**	Specifică şi atribuită doar persoanelor cu funcţii de conducere (manageri superiori, funcţionali); conceperea culturii manageriale ca atribut de conducere a altor oameni.	manageriale ca atribut al fiecărui angajat, ca atribut de conducere nu numai a altor oameni, dar şi a vieţii proprii/a carierei profesionale (programarea timpului muncii; managementul timpului; cultura comunicării; managementul conflictului etc.).

Întemeierea IIB pe cunoaştere este inevitabilă. Acest fapt decurge din specificul comunităţii servite, complexitatea necesităţilor şi preferinţelor info-documentare ale clienţilor, integrării şi incluziunii comunitare a instituţiei. În acest sens, avem nevoie de angajare strategică, ingeniozitate managerială, îmbinate organic cu practici organizaţionale.

Bibliografie selectivă:

- Ludmila Corghenci, ***Instruirea continuă a bibliotecarilor în contextul politicii de edificare a Societăţii Informaţionale***, în ***Şcoala de Biblioteconomie din Moldova***: buletin trimestrial, nr. 3-4, 2004, p. 17-20.
- Ludmila Corghenci, ***Schimbări organizaţional - funcţionale în activitatea bibliotecii universitare***, în ***Symposia Professorum. Seria Biblioteconomie: materialele sesiunii ştiinţifice din 4-5 mai 2001***, coord. Gheorghe Postică, Universitatea Liberă Internaţională din Moldova, Chişinău, s.n., 2001, p. 15-19.
- Wim van Drimmelen, ***Să deschidem bazele informării şi cunoaşterii în Europa***, în ***Biblioteconomie***: culegere de traduceri prelucrate, nr. 2, 2005, p. 54-59.
- Я. Шрайберг, ***Библиотеки и университеты в электронно-информационной среде: первые шаги на пути от информационного общества к обществу знаний***, în ***Науч. и техн. библиотеки***, nr. 1, 2006, p. 27-42.

Politica achiziţiei şi managementul calităţii (II)*

CSIKI EMESE
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

The Policy of Acquisition and the Management of Quality (II)

This paper is precisely structured into three parts. First of all, it deals with the libraries' areas of interest, defining this concept and its components. Then, it refers to the ways of developping the funds, analyzing both the traditional ways, which must be maintained, but improved, and the new ways; there's a special paragraph dedicated to the franchise, which is so familiar to the EU countries, and yet almost unknown in Romania. The third aspect refers to the planning of the fund formation and its check, showing all the steps needed in this process.

The conclusion is that of the importance of the co-existence of the traditional and the modern ways, the constant need of improvement and the importance of adjusting to social needs and social development.

Keywords: *acquisition policy, management of quality, area of interest, franchise, fund formation.*

1. Ariile de interes ale bibliotecilor

Aria de interes reprezintă totalitatea documentelor definite pe categorii legate de: conţinut, formă fizică, criterii geografice şi cronologice. Astfel, cu această expresie se pot face referiri la o bibliografie, la un catalog sau la „domeniile de colecţionare," evidenţiate cu ajutorul unor baze de date electronice, la fel cum se poate defini compoziţia fondului unei biblioteci, la care se şi foloseşte în practica de toate zilele.

---

* Prima parte a acestui studiu a fost publicată în ***Libraria. Studii şi cercetări de bibliologie***, nr. VII, 2008, p. 43-59.

Modificarea acestor arii şi a funcţiilor bibliotecii sunt interdependente: modificarea celei dintâi, de-a lungul timpului, continuitatea ei, influenţează funcţiile - dorite a fi realizate la nivel optim - asumate de bibliotecă, la fel cum tendinţele de dezvoltare legate de diferitele funcţii (schimbări de expectanţă informaţională legate de domenii, sau medii/forme fizice noi) îşi pun amprenta asupra modificării acestor arii.

În accepţia clasică, ariile de interes ale fiecărei biblioteci sunt compuse din două componente, **principale** şi **secundare**. Prima se referă la categorii care derivă din obligativitatea serviciilor de bază ale bibliotecii, cea de-a doua se leagă de prima, cuprinzând documente care completează domeniile adiacente primei. Altfel spus, în ariile de interes se pot distinge documentele de „bază" şi cele „recomandate." Conceptul colecţionării totale poate fi folosit acompaniat şi completat de câteva atribute:

- totalitatea absolută reprezintă o totalitate simplă, unde atributul nu schimbă, doar subliniază înţelesul. Acest fapt nu este echivalent cu achiziţionarea tuturor documentelor existente, potrivit căruia, categoriile de documente care aparţin de ariile de interes ale bibliotecii sunt acoperite în întregime;
- totalitatea relativă este limitată faţă de prima, care nu se orientează spre o selectare evaluativă, ci în funcţie de posibilităţi, se extinde la toate domeniile din cadrul ariilor de interes;
- totalitatea necesară înseamnă o achiziţie care acoperă aproape tot ce este necesar, faţă de rolul şi funcţiile asumate de instituţie.

În pofida faptului că ariile de interes reprezintă în primul rând o sferă de domenii, nu poate fi neglijată problematica legată de tipurile formelor fizice ale purtătorilor de informaţii: cele tipărite, înregistrările de texte, imagine, date şi informaţii auditive, care nu au fost executate pentru o răspândire prin calea tiparului, şi manuscrisele „cu caracter de bibliotecă." Primele două cuprind totalitatea documentelor multiplicate, indiferent de modul de multiplicare sau de forma lor fizică, ultima referindu-se la acele manuscrise care fac parte din ariile de interes ale muzeelor şi arhivelor.

1.1. Regulamentul de stabilire a ariilor de interes pentru bibliotecă

Regulamentul de stabilire a ariilor de interes pentru bibliotecă este unul dintre documentele de bază ale funcţionării bibliotecilor. Poate fi considerat unul - poate cel primordial - dintre elementele planului strategic al bibliotecii, ambele având aceleaşi caracteristici: sunt definibile pe termen lung şi ţin cont de megatrendurile mediului. Valabilitatea pe termen lung a acestui regulament este baza continuităţii fondului. Criteriile care pot fi detaliate în acest regulament sunt:

- criteriile de achiziţii tematice, care definesc domeniile cuprinse în ariile de interes principale şi cele secundare;
- criteriile de achiziţii tipizate, care se referă la modul de înregistrare a informaţiilor şi la tipul formei fizice a purtătorului de informaţii;
- criteriile cronologice, care pot stabili acele limite de timp sau acele perioade de executare a documentelor care vor fi hotărâtoare la achiziţii;
- numărul exemplarelor, care se decide în funcţie de primele trei criterii, raportat la statisticile de folosire a respectivului document;
- criteriile de limbă, care sunt în concordanţă cu criteriile amintite la analiza fondului, reglementate de ***Legea bibliotecilor***;[1]
- criteriile geografice, care sunt importante pentru colecţiile specializate;
- criteriile de păstrare/arhivare, legate de funcţia bibliotecii;
- criteriile de folosire, care trebuie legate din nou de funcţia bibliotecii şi felurile de împrumut.

Este evident că detalierea exactă a acestor criterii diferă de la o bibliotecă la alta, în funcţie de caracterul şi mărimea fondului; dar trebuie menţionat că delimitarea clară a domeniilor urmărite este foarte importantă. Dacă aceste criterii se schimbă permanent sau sunt aplicate pe baza unor păreri subiective, nu poate fi definită clar nici funcţia

---

[1] Datele cele mai recente se găsesc pe noul site al Ministerului Educaţiei şi Cercetării: http://www.edu.ro/index.php/articles/c159/ ; http://www.edu.ro/index.php/articles/c373/

bibliotecii, nici continuitatea fondului, poate fi pus sub semnul întrebării însuşi dreptul la existenţă al unui fond sau al unei colecţii speciale.

1.2. Caracteristicile formării fondurilor în funcţie de tipul bibliotecii

Ierarhia naţională a sistemului bibliotecilor diferenţiază totodată şi criteriile formării fondurilor, dar principiile de bază sunt valabile pentru fiecare. Alta este menirea unei biblioteci naţionale, care are rolurile sale bine definite, iar, coborând de la un nivel la altul, diferenţele sunt evidente. În capitolul precedent am făcut referiri la diferitele moduri de repartizare a fondurilor ca şi la cele de formare, în colaborare, nu le mai amintesc din nou.

Bibliotecile naţionale, pe lângă colectarea tuturor domeniilor, sunt obligate să colecţioneze **romanicele** în cazul României. Acest termen reprezintă noţiunea colectivă a documentelor legate de fiecare popor şi ţară, iar colectarea acestor documente a fost stabilită la simpozionul de biblioteconomie de la Viena, organizat de UNESCO[2] în 1958.

2. Modalităţile dezvoltării fondului

Modalităţile de dezvoltare sunt aceleaşi de o lungă perioadă de timp şi vor rămâne aşa şi în viitor: achiziţiile curente, achiziţiile din anticariate, achiziţiile de la persoane fizice, schimbul, donaţiile, depozitul legal, publicaţiile proprii. Diferenţa majoră va fi în ceea ce priveşte modul de a efectua aceste achiziţii: relaţiile directe între edituri şi biblioteci, care nu sunt virtuale, ci sunt relaţii personale de-a dreptul. Constituie un studiu aparte obiceiurile cititului în lumea digitizată, a lumii vizualităţii.[3] Aproape nici nu merită să se discute despre folosul sau importanţa

[2] ***Guidelines for National Libraries***, prepared by Guy Sylvestre, Paris, 1987, p. 1.

[3] Vezi http://biblioteca.euroweb.ro/intro/proiect.htm

acestui obicei. Lecturarea tradiţională nu o exclude pe cea digitală, ele nu pot exista una fără cealaltă, ele se compensează între ele. Natura expansivă a culturii audiovizualului, a imaginilor animate, se înfiltrează în viaţa noastră cu o intensitate şocantă: determină modul nostru de viaţă, face parte din programul zilnic, ne controlează şi ne mecanizează conştiinţa, impunând un ritm alert. Biblioteca este considerată baza industriei de cunoaştere, având sarcina, printre cele amintite deja de a reduce distanţa dintre cei „bogaţi şi cei săraci informaţional," de a oferi posibilitatea „şanselor egale." Dezvoltarea fondului, planul său strategic, va fi coordonat/influenţat de aceste tendinţe.

2.1. Achiziţiile curente tradiţionale

Achiziţiile directe din librării, târguri etc., alături de abonamentele la diferitele periodice, reprezintă cea mai generală formă de achiziţii pentru majoritatea bibliotecilor, cu formele ei binecunoscute: cea recentă şi cea retrospectivă. Fie ea de orice fel, achiziţia presupune cunoaşterea la zi a surselor de informare, documentelor specifice de informare: bibliografii, planuri şi broşuri editoriale etc. Distribuitorii de carte, cu ofertele şi lipsurile lor aferente, furnizori principali atât pentru biblioteci, cât şi pentru librării, au fost înfiinţaţi ca instituţie, în mare parte, în 1950, iar cooperarea lor, în cadrul IFLA, a început din 1976.

Sistemul politic din fiecare epocă şi-a pus întotdeauna amprenta asupra culturii şi, implicit, asupra posibilităţilor oferite bibliotecilor, nu o dată bibliotecile fiind private de documente dintr-un domeniu sau altul din cauza politicii distribuitorilor de carte, care aveau puterea de a decide care dintre domenii să fie reprezentate într-o zonă şi care nu. Liberalizarea din noua perioadă politică/istorică, cu valurile ei de informaţii, menţine un ritm alert în selectarea lor. Achiziţionarea documentelor cu un conţinut informaţional îndoielnic este o risipă imorală.

Formarea/dezvoltarea diferitelor fonduri, în special a celor electronice, este realizată în funcţie de expectanţa cercurilor de utilizatori, presupunând şi dotarea tehnică necesară. Fiind vorba de un fond nou, se reia procesul decizional,

căutând răspunsuri la întrebările legate de raportul dintre investiţiile financiare şi beneficiul „intelectual.” Întrebările sunt:

- dacă această accesibilitate electronică corespunde sau nu cerinţelor utilizatorilor;
- este sau nu baza de date suficient de actuală;
- există sau nu un corespondent tipărit sau on-line al bazei de date;
- calitatea documentelor, care, pe lângă nivelul ştiinţific, se referă şi la calitatea software-ului necesar accesării documentelor;
- cerinţele vis-à-vis de un anumit domeniu justifică folosirea tehnicii CD-ROM sau a altei tehnici.

Se poate citi şi aşa [4]...

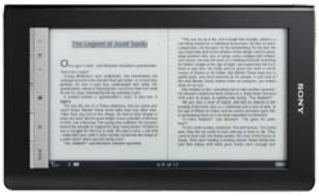

[4] http://news.sel.sony.com/en/press_room/consumer/computer_periphe___ral/ebook/release/41492.html

Am amintit de celelalte forme de dezvoltare a colecţiilor: schimbul şi donaţiile. În special ultima este o sursă de adevărate comori, uneori chiar un haos, dacă este neorganizată. Momentan, politica Ministerului Culturii presupune o activitate de distribuire a unui număr impresionant de titluri / exemplare preluate de la diferite edituri. Distribuirea se face pe trepte, bibliotecile judeţene fiind cele care sunt vizate în primul rând, ele redistribuindu-le la rândul lor. Aceste fonduri, fie ele oricât de variate şi discontinue, pentru multe biblioteci mici sunt aproape singurele surse de îmbogăţire a colecţiilor.

Distribuitorii de carte, reprezentanţii editurilor interferează pe planul inconsecvenţei, iar ***Legea depozitului legal***[5] este doar una absolut formală. Această lege prevede ca fiecare editură/tipografie să doneze obligatoriu bibliotecii judeţene din teritoriul de care aparţine un exemplar din fiecare titlu editat. Tot această lege spune că obligaţia este valabilă şi pe plan naţional. Dar sancţiunile sunt mai mici decât taxele de expediere în unele cazuri.

Achiziţiile de la persoane fizice nu sunt foarte răspândite, iar cele din anticariat sunt similare cu achiziţiile „obişnuite," decurg după metodele binecunoscute.

Noutatea cea mai evidentă în achiziţii, dacă va fi aplicată, va fi cea legată de metoda *franchise.* Ea este destul de puţin cunoscută deocamdată în România, dar ţările Uniunii Europene o utilizează deja. (Surse se pot găsi la adresa http://www.abm.ro/ articol.php?id_articol=253). Cuprinde o arie foarte largă de domenii de activitate, inclusiv servicii. De exemplu: la o emisiune britanică televizată s-a făcut o legătură între actorul britanic care interpretează rolul lui Harry Potter şi franchise-ul cultural.

---

[5] Legea 209 din 2 iulie 2007, cap. II, art. 3.

2.2. Achiziţiile curente electronice

Diferenţa dintre cele două metode derivă din posibilităţile tehnologiei: metoda electronică este mult mai rapidă, din toate punctele de vedere, dar trebuie precedată de un „studiu de teren" pentru a cunoaşte exact proprietăţile fizice şi conţinutul documentelor.

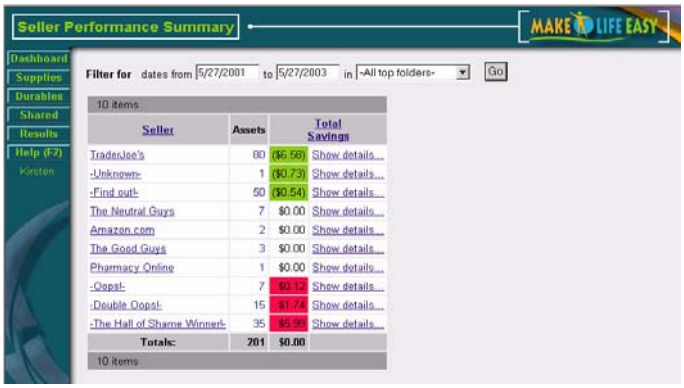

Legăturile directe cu editurile, evitând reţeaua distribuitorilor, sunt avantajoase pentru ambele părţi: o colaborare bazată pe încredere, pe lângă corectitudine. Prezentările publicaţiilor diferitelor edituri nu sunt numai studii de marketing. Discuţiile din timpul acestor întâlniri dezvăluie de multe ori aspecte care pot fi luate în calcul pentru planul de lungă durată. Proiectele lor de marketing influenţează şi viitorul bibliotecii. Dacă o editură se hotărăşte să încheie un acord de parteneriat cu diferite bănci comerciale, care vor achiziţiona o cantitate de documente cu scopul de a le dona diferitelor instituţii (şcoli, biblioteci etc.), aceasta este o informaţie de reţinut.

Ilustraţia de mai jos vizualizează modul în care decurge achiziţia on-line iar, dacă sistemul o face posibilă, şi achitarea sumelor se poate efectua tot în acest mod. Odată consultate ofertele, selectarea lor este la îndemâna oricui, interfaţa fiind *prietenoasă*.[6]

2.3 Sursele de informare

Achiziţiile, aşa cum am amintit mai înainte, sunt precedate de consultarea materialelor informative cu privire la oferta de documente de pe piaţă, cu datele aferente: preţ, format, prezentare fizică pentru cărţi - copertă tare sau nu, calitatea hârtiei, o descriere succintă etc.

---

[6] Vezi http://www.oxfordjournals.org/exbotj/open_access.html

Aceste date se pun la dispoziţia celor interesaţi, pe lângă ofertele periodice ale editurilor, de bibliografiile naţionale, elaborate de bibliotecile naţionale, de bibliografiile de specialitate, de cataloage comerciale, dar ele se pot obţine, nu în ultimul rând, prin consultarea personală a ofertelor, precum şi din sugestiile utilizatorilor.

Schimbarea politică din 1989 a adus şi o discontinuitate în elaborarea şi distribuirea acestor materiale. De exemplu: bibliografia naţională, publicaţiile Institutului Naţional de Informare şi Documentare nu există în formă completă în fondurile Bibliotecii Judeţene Mureş, amintind doar cele clasice.

Rodipet, agenţia de la care majoritatea bibliotecilor se abonează anual la publicaţiile periodice, nu este consecventă în elaborarea propriului catalog, nu anunţă schimbările intervenite în datele de identificare şi de accesare. Dar nu este un exemplu singular; această iresponsabilitate contagioasă face parte din viaţa acestei societăţi.

3. Planificarea formării fondului şi verificarea ei

Am amintit de Managementul Calităţii Totale (TQM) la începutul acestei lucrări şi revin tot aici, dar din alt punct de vedere, analizând paşii de proiectare a diferitelor etape ale organizării fondului. Metoda organizării structurate a unui sistem porneşte de la funcţionarea bibliotecii ca un întreg, deci ca un sistem general, şi avansând de sus în jos („top down"), de la un domeniu de activitate la altul (achiziţii, dezvelire etc.), se îndreaptă spre definirea mersului fiecăruia în parte.

Rezumând, iată fiecare etapă în definirea ei caracteristică:

O *schemă procedurală*, care defineşte fiecare etapă; succesiunea lor logică reprezintă un punct de reper, care poate fi folosit în fiecare moment.

Planul „de bătaie" însumează sarcini, care pot aparţine diferitelor planuri aflate pe diferite niveluri ierarhice:

- planul strategic, ale cărui caracteristici sunt dezbătute mai sus;
- planul tactic al acţiunilor, care divizează sarcinile planului strategic pe diferite perioade de timp: scurtă (de 1 an), medie (de 3-5 ani), lungă (de 10 ani);

- planul acţiunilor, care stabileşte şi programează diferitele activităţi în cadrul planului strategic şi celui tactic. De ex.: data verificării fondului, mutarea lui în cadrul reorganizării etc.

Fiecare din aceste planuri are câteva bareme, atât de timp, cât şi de randament, ca o componentă necesară în evaluare. *Eficienţa* formării fondului poate fi evidenţiată prin compararea fondului sau a creşterii fondului cu utilizarea lui, urmărind criterii identice.

Eficienţa economică se poate orienta pe domenii mai restrânse sau pe întreaga activitate.

Fiecare etapă amintită se leagă de funcţia bibliotecii în societatea informaţională din care face parte. Alternativa „colecţionării" şi „accesibilităţii" nu reprezintă o contradicţie, ci o cerinţă de care depind ambele. *„Biblioteca viitorului nu va fi un monolit,... ci o instituţie descentralizată, divizată şi virtuală,... iar valoarea ei reală va consta nu numai în faptul că va fi accesibilă on-line,... ci în faptul că va oferi acces şi la surse informaţionale seculare, care vor exista şi în continuare numai off-line."*[7]

Concluzii

Aş dori doar să punctez câteva idei care pot sta la baza unor decizii de viitor.

Ce putem spune momentan despre fondul bibliotecilor din această regiune? Fără să fi făcut o analiză SWOT detaliată, pot spune că:

S: baze de date enciclopedice multilingve, existenţa câtorva specialişti, etc.;

W: probleme de comunicare, clădiri necorespunzătoare, lipsa planurilor strategice, infrastructura dezastruoasă: clădiri fără sistem de încălzire, lipsa specialiştilor etc. (http://www.europa. eu.int/ploteus este un site de unde se pot accesa posibilităţile unor cursuri de perfecţionare);

O: existenţa unei reţele;

---

[7] Vezi Ch. L. Borgman, ***A globális információs infrastruktúra lesz-e a jövő könyvtára?***, în ***Könyvtári figyelő***, nr. 4, 1996.

T: nimănui nu-i pasă de problematica bibliotecilor, dar efectul ei este resimţit de toţi.

În alte ţări, încheierea unor acorduri între diferite biblioteci este o practică obişnuită, ca fondurile să nu se „suprapună;" astfel utilizatorii pot fi îndrumaţi mai sigur.

Formele digitizate şi cele tradiţionale nu mai pot exista una fără cealaltă. Nici nu trebuie. Tehnicile de digitizare sunt extrem de performante, publicaţiile pot fi *savurate*, iar cele valoroase sunt protejate astfel.

Provocările care stau în faţa noastră: baze noi de date în acest spaţiu insuficient pe care-l avem, electronice în special. Putem achiziţiona sau ne putem abona la diferite astfel de baze, unele cuprinzând numeroase reviste de specialitate. Exemple: www.oxfordjournals.org ; www.elsevier.com ; http://search.ebscohost.com ; www.mek.oszk.hu ; http://www.proquest.com/ ; http://www.neumann-haz.hu/index.html

Curentul ne ia cu el, va aduce schimbarea, indiferent dacă suntem pregătiţi sau nu. Dacă suntem, cu atât mai bine, atunci noi vom „orienta" schimbarea şi nu invers. Pe de altă parte, există un mod sigur de a face acceptată schimbarea: nu se oferă altă alternativă, cum spunea Bill Weiss. Oarecum, suntem puşi în această situaţie.

Biblioteca Naţională, respectiv Ministerul, în a cărui sarcină este susţinerea sistemului de biblioteci, şi-ar putea asuma problematica achiziţionării unor baze de date electronice pentru fiecare bibliotecă, ţinând cont de specificul fiecăreia; astfel, fondurile alocate de ordonatorii de credite ar putea fi valorificate altfel.

Noutăţile din viitorul apropiat sunt legate de felul de achiziţionare, folosind din ce în ce mai mult tehnologiile de vârf; de documentele digitizate pe care le vom putea accesa şi savura, deoarece condiţiile tehnice şi instrumentele noi permit scanări de mare acurateţe.

Iată o scenă dintr-o carte: mileniul trecut, iarnă, vreme de război, oameni flămânzi şi lumea se ducea şi citea poezii, biblioteca îngheţată era un refugiu. Va mai fi, oare?; fiindcă azi nu e, dar mereu se va citi, peste tot, de la o bancă din parc până la navetele spaţiale, doar felul de a o face va fi altfel. Important este *ce se va citi*!

Bibliografie selectivă:

- Ionel Alexe, ***Serviciile bibliografice şi centrele de informare comunitară - cercetare sociologică***, în ***Biblioteca***, nr. 4, 2001, p. 103-104.
- Daniel Bougnoux, ***Introducere în ştiinţele comunicării***, Iaşi, Editura Polirom, 2000.
- Robert Coravu, ***Serviciile de referinţe prin e-mail***, în ***Buletinul ABIR***, vol. 11, nr. 1, 2000, p. 9-14.
- Sultana Craia, ***Teoria comunicării***, Bucureşti, Editura Fundaţiei „România de Mâine," 2000.
- Aurica Dvoracic, ***Paradigma informaţie-utilizator***, în ***Biblioteca***, nr. 4-5, 2002, p. 134-137.
- Octavia-Luciana Porumbeanu, ***Utilizatorii şi intermediarii de informaţii şi documente în epoca contemporană***, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2003.
- ***Managementul informaţiei şi al bibliotecilor în mileniul III***, editor W. Malcolm Waston, Bucureşti, ABIR, 2004.
- Vasile Zecheru, ***Management în cultură***, Bucureşti, Editura Litera Internaţional, 2002.
- Biblioteconomie & Stiinta Informarii @ WeBlog.ro
- www.oxfordjournals.org
- www.elsevier.com
- http://search.ebscohost.com
- www.mek.oszk.hu
- http://www.proquest.com/
- http://www.neumann-haz.hu/index.html

CARTE VECHE

Câteva elemente de utilizare a CZU pentru cartea veche şi rară

IOANA DRAGOTĂ
Biblioteca Judeţeană „Petre Dulfu”
Baia Mare

Abstract

A Few Elements for Using the Universal Decimal Classification for Old and Rare Books

The cataloging of old and rare books is one of the top activities in a library. This action demands solid librarianship knowledge, as well as good knowledge of the history of books and printing, abilities to decipher and interpret notes, paleography, notions of conservation and also probity and judgement. Therefore, it takes time to shape a specialized librarian. The activity of such a librarian is somehow similar to scientific research.

This activity requires much attention and accuracy, the description must give as many details as possible, so there is also a list of useful tools which a librarian can and should use when cataloging old or rare books.

Keywords: *Universal decimal classification, old books, rare books, cataloging, specialized librarian.*

Catalogarea cărţii vechi şi rare, a cărţii cu caracteristici bibliofile, reprezintă unul dintre punctele culminante ale activităţii de bibliotecă. Ea cere, pe lângă temeinice cunoştinţe biblioteconomice, cunoştinţe solide de istorie a cărţii şi a tiparului (editori şi case de editură, tipografii, filigrane, legături de carte etc.), paleografie, cu abilităţi în descifrarea însemnărilor manuscrise, conservare şi multe, multe altele, alături de probitate şi discernământ.

În aceste condiţii, formarea unui bibliotecar specializat cere mult timp, răbdare şi studiu susţinut. Nu întâmplător, unui specialist i se cer minim zece ani de experienţă profesională pentru a accede la statutul de

expert, ca urmare a unui examen şi a existenţei unor dovezi care să certifice o activitate consistentă. De remarcat că procesul specializării este continuu, desfăşurându-se neîntrerupt pe tot parcursul vieţii profesionale. În acest domeniu fascinant, fiecare exemplar este unicat şi cere o abordare particulară. Ca urmare firească, standardele de descriere sunt pe măsură, adică extrem de laborioase şi complexe. Cine a lucrat cu cartea veche, de exemplu, ştie prea bine că o descriere completă, la standarde, poate dura zile, săptămâni şi luni în şir, până când toate întrebările primesc un răspuns (deziderat care nici nu poate fi întotdeauna atins). Mai mult, pentru fiecare exemplar în parte, trebuie parcurs hăţişul nesfârşit de note care îi reliefează particularităţile: bibliofile, de conservare ş.a.

Date fiind toate acestea, sarcinile de catalogare ce revin, în cazul cărţii curente, serviciilor de prelucrare au fost transferate şi preluate, cu nesemnificative excepţii, de cei care lucrează efectiv cu colecţiile speciale. Deveniţi, prin forţa împrejurărilor, mai mult cercetători decât bibliotecari, cei care lucrează cu cartea veche au câştigat o vizibilă înclinaţie spre abordarea cultural-istorică, munca lor concretizându-se în laborioase fişe de catalog, în valoroase şi elegante cataloage tipărite în cazul colecţiilor semnificative, dar şi în numeroase studii şi lucrări de istorie culturală, care le covârşesc numeric şi calitativ pe cele cu caracter biblioteconomic.

Cataloagele pe fişe sau în volum au fost realizate acolo unde au existat condiţii şi disponibilitate. Din păcate, din varii motive, există încă valoroase fonduri neprelucrate. CIMEC are, cu siguranţă, o perspectivă mai clară asupra situaţiei din teritoriu, dat fiind efortul îndelungat, atât de dificil de finalizat, al realizării catalogului colectiv al cărţii vechi.

Informatizarea, care, în mod normal, ar trebui să ajute, a reuşit prea puţin să penetreze zidul inexpugnabil al colecţiilor speciale, din motive de înţeles (până la un punct). În momentul de faţă, ea este privită mai degrabă ca o dificultate suplimentară, adăugată celor inerente domeniului. Deşi există biblioteci care şi-au constituit baze de date online pentru colecţii speciale, pe ansamblu, acestea conţin o infimă parte din cărţile existente în biblioteci. Practic, cartea veche rămâne încă în afara ariei informatice. Speranţe destul de mari se pun în digitizare, faţă de care interesul este în creştere. Dar ea rezolvă probleme cum sunt accesibilitatea şi conservarea,

fără a putea suplini beneficiile unui catalog electronic coerent şi bine închegat. Mai precis, şi lucrările digitizate tot numai prin intermediul cataloagelor pot fi puse în evidenţă.

Toate aspectele evidenţiate mai sus ating problema descrierii documentelor, care pare să capteze întreaga atenţie a specialiştilor, astfel încât, pentru abordarea din punctul de vedere al clasificării, nu mai rămâne aproape nimic. Cum-necum, s-a împământenit ideea că, pentru cartea veche, de exemplu, clasificarea nu prezintă prea multă importanţă. Un argument invocat este cel legat de faptul că aria tematică este restrânsă, lucru discutabil,de altfel, exemplul consacrat fiind cartea veche românească, preponderent religioasă. Alt argument ar fi că, pentru utilizatori, primează interesul pentru valoarea bibliofilă a documentelor şi pentru locul ocupat în istoria culturală. Nu voi contrazice acum aceste lucruri, deşi s-ar putea discuta mult pe marginea lor.

Se omite, însă, faptul că *CZU* nu oferă doar instrumente pentru încadrarea tematică, ci şi instrumente utile pentru punerea în valoare a caracteristicilor extrinseci ale documentelor. E adevărat că şi informatizarea creează oportunităţi pe care ar fi păcat să nu le folosim, dar problema nu se pune numai pentru cataloagele electronice, ci şi pentru cataloagele tradiţionale pe fişe. (Este elocventă o singură privire asupra cataloagelor alfabetice, comparativ cu cele sistematice, în privinţa dimensiunilor pe care le au).

În programele de bibliotecă există câmpuri pentru note şi note exemplar, dar completarea lor aduce beneficii relativ modeste. Departe de mine a le nega importanţa, dar, nefiind câmpuri de căutare, nu fac altceva decât să mute lectura integrală a fişei de pe suportul de hârtie pe ecranul monitorului şi nu sunt apte să ofere răspunsuri la întrebările de genul: ce lucrări cu valoare bibliofilă deţine biblioteca?, ce cărţi cu ilustraţii manuale există în colecţii?, ce cărţi cu legături speciale?, care sunt ediţiile prime deţinute?, ce lucrări cu autograful unui anumit autor deţine biblioteca? etc.

Sesizând acest neajuns, bibliotecarii încearcă să-l suplinească prin completarea, improprie uneori, a câmpului vedetelor de subiect. La dispoziţia celor care prelucrează cartea, manual sau informatizat, există însă un bun instrument, capabil să scoată în evidenţă caracteristicile

bibliofile, şi anume ***Subdiviziunile auxiliare speciale*** din cadrul ***Tabelei Id. Indici auxiliari comuni de formă***.[1]

Iată câteva exemple: (0.021.6) *Format în miniatură*; (0.021.8) *Documente de formate speciale*; (0.027.6) *Ediţie de lux. Ediţie pentru bibliofilie*; (0.032) *Documente scrise de mână (autografe, copii holografe). Manuscrise. Documente ilustrate (desene, picturi)*; (0.044) *Ediţii originale. Ediţii princeps. Prima ediţie*. Aceşti indici pot fi folosiţi în combinaţie şi pot, de asemenea, ocupa prima poziţie în indicele CZU compus, permiţând o grupare a lucrărilor în funcţie de caracteristicile pe care aceştia le desemnează. Menţiunea este utilă pentru catalogul tradiţional. În cazul catalogului electronic, o simplă căutare trunchiată oferă instantaneu lista lucrărilor cu aceste caracteristici.

Folosirea suplimentară a specificărilor alfabetice directe A/Z (conform ***Tabelei Ih. Specificarea subiectelor prin notaţii din afara surselor CZU. Secţiunea 2. Specificări alfabetice directe***) în completarea acestor indici auxiliari speciali, pentru a particulariza autografele, însemnările manuscrise, mărcile de proprietate etc. oferă, de asemenea, o sursă de informaţii preţioase. Avantajele sunt foarte mari în privinţa regăsirii rapide şi a grupării în diverse moduri a titlurilor deţinute.

În lucrarea sa, ***Clasificarea Zecimală Universală: ghid de utilizare***, I. C. McIlwaine spune, referindu-se la ***Tabela Id. Indici auxiliari comuni de formă***: „*Pe tot parcursul tabelei sunt menţionate trimiteri încrucişate către tabelele principale ale clasificării. Acestea sunt menţionate cu scopul de a le a reaminti clasificatorilor că auxiliarul denotă forma în care este prezentat materialul, şi nu lucrări despre acea formă. Formele, ca parte a subiectului, pot fi reprezentate în foarte mare măsură prin –028 din Tabela Ik –02 Auxiliari comuni de proprietăţi*,”[2] tabelă care, din păcate, nu figurează în ediţia medie ***CZU***, accesibilă.

Toate aceste lucruri nu sunt noi, ci doar mai puţin utilizate, de aceea am dorit să atrag atenţia asupra lor, cu atât mai mult cu cât,inevitabila

---

[1] ***Clasificarea Zecimală Universală***, vol. 1, Bucureşti, Biblioteca Naţională a României, 1997, p. 14-16.

[2] I. C. McIlwaine, ***Clasificarea Zecimală Universală: ghid de utilizare***, traducere de Victoria Frâncu, Bucureşti, Asociaţia Bibliotecarilor din Învăţământ - România, 2006, p. 74.

cuprindere, în cele din urmă, a colecţiilor speciale în bazele de date accentuează şi poate pune în valoare beneficiile utilizării mai rafinate a *CZU*.

Se desprinde ideea că bibliotecarul specializat în carte veche şi rară este pus în situaţia de a adăuga multiplelor sale abilităţi şi pe acelea de clasificator şi utilizator subtil al programelor de bibliotecă.

Bibliotecarul care trăieşte între colecţiile speciale ale unei biblioteci aparţine unei specii rare, la intersecţia muncii de bibliotecar cu cea de cercetător. Însă, cu toate că depune o muncă de înaltă calificare, situaţia bibliotecarului specialist în carte veche şi rară este oarecum ingrată. Indiferent câtă străduinţă va depune şi câtă competenţă are, beneficiarii muncii lui (iar publicul colecţiilor speciale este la rândul lui... special) vor dori întotdeauna să vadă cu ochii lor exemplarul, legătura, însemnările, să verifice identificările, să verifice munca bibliotecarului într-un fel. Aici se vor face mai bine simţite beneficiile digitizării, fiecăruia revenindu-i misiunea de a scoate în evidenţă particularităţile exemplarelor deţinute. Mai mult, vor putea fi sesizate şi îndreptate posibilele eventuale erori de identificare.

Se schimbă misiunea bibliotecarului în noile condiţii? S-ar putea el rezuma, într-un viitor utopic şi îndepărtat, la *semnalarea* elementelor de interes? Puţin probabil. Dar dacă cercetătorii din afara bibliotecii lipsesc? (Şi deja lipsesc...) Bibliotecarii sunt cei chemaţi să-şi asume misiunea şi responsabilitatea de a da imaginea integrală a patrimoniului naţional mobil tip carte (încă în mare măsură lipsit de vizibilitate), existent în biblioteci.

Cărţi ale filologilor francezi din secolul al XVI-lea în biblioteca lui Timotei Cipariu (I)

ELENA DAMIAN
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Résumé

Livres des philologues français du seizième siècle dans la bibliothèque de Timotei Cipariu

18 auteurs français, représentants d'une grande valeur de la Renaissance, ayant des préoccupations multiples, parmi lesquelles celles de philologie aussi, ont fait partie de la bibliothèque de Timotei Cipariu. Cela témoigne de son intérêt pour la philologie, envisagée dans le sens large du mot. Ces livres, beaucoup d'entre eux étant des raretés, sont un motif de fierté pour la Bibliothèque académique de Cluj-Napoca et leur mise en valeur nous semble plus que nécessaire, même un honneur.

Keywords: *Timotei Cipariu, Blaj, philology, French Renaissance, bibliophile rarities.*

Blajul, menţionat în documente pentru prima oară în anul 1271, sediul unei episcopii unite începând cu 1738, a devenit, în secolul al XVIII-lea, cel mai important centru al învăţământului românesc din Transilvania („*Şcoala de obşte*" din 1754, „*Şcoala latinească*", un seminar, o tipografie din 1747...) şi un centru al luptei pentru emancipare naţională.[1]

„*Blajul a fost întotdeauna un oraş de cărţi şi de cărturari*" afirma Alexandru Lupeanu-Melin în articolul său, ***Biblioteca Centrală din Blaj***.[2]

---

[1] ***Mic Dicţionar Enciclopedic***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 209.

[2] Alexandru Lupeanu-Melin, ***Biblioteca Centrală din Blaj***, în Teodor Seiceanu, Ion Buzaşi, ***Blajul, o istorie în texte***, Bucureşti, Editura Demiurg, 1993, p. 139; articolul a fost reprodus din ***Boabe de grâu***, III, nr. 12, dec. 1932, p. 613-

La Blaj, cultul pentru întemeietorii Şcolii Ardelene era mai viu decât oriunde; aici şi-a desfăşurat întreaga activitate Timotei Cipariu, contribuind la creşterea prestigiului „*micii Rome*, ” sporind zestrea culturală moştenită de la înaintaşi. Cipariu a fost unul dintre cei mai mari învăţaţi ai poporului nostru, singurul ardelean al secolului al XIX-lea care poate fi comparat cu Bogdan Petriceicu-Hasdeu. A fost cel mai important reprezentant al curentului latinist, este „*părintele filologiei române*,” aşa cum l-a numit Sextil Puşcariu,[3] primul mare lingvist român care a pus bazele studiului istoric al limbii, punând accentul asupra elementelor moştenite din limba latină.

Dacă, în ceea ce priveşte Şcoala Ardeleană propriu-zisă (Gheorghe Şincai, Samuil Micu, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu), s-a ajuns, în cele din urmă, la un consens în ceea ce priveşte meritul lor în domeniul culturii în general, dar şi al literaturii şi chiar al limbii literare, când este vorba despre curentul latinist, al cărui cel mai important reprezentant este Timotei Cipariu, punctele de vedere continuă să fie diferite.[4]

La Blaj, în anul 1747, s-a înfiinţat o valoroasă bibliotecă românească. Rolul bibliotecii în viaţa elevilor blăjeni a fost hotărâtor în crearea unor punţi de legătură a românilor din Transilvania cu civilizaţia Apusului. Cu efort şi pasiune, la Blaj s-au adunat cărţi de o deosebită valoare. Fondul Bibliotecii Centrale din Blaj, cea mai importantă bibliotecă românească veche din Transilvania, a intrat în patrimoniul Bibliotecii academice clujene în anul 1949 cu peste 50.000 de volume, din care peste 7.000 sunt ale lui Timotei Cipariu.[5]

626; este întâiul studiu dedicat Bibliotecii Centrale de la Blaj, foarte important pentru istoricul acestei biblioteci.

[3] Nicolae Albu, în ***Timotei Cipariu, Poezii***; îngrijirea ediţiei, antologie, prefaţă şi note de Nicolae Albu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976, p. 5.

[4] Gavril Istrate, ***Timotei Cipariu în conştiinţa urmaşilor***, în ***Timotei Cipariu, Opere***, I; ediţie îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil, introducere de Gavril Istrate, Bucureşti, Editura Academiei R. S. România, 1987, p. V-VII.

[5] Ion Breazu, ***Timotei Cipariu, bibliofil***, în ***Transilvania***, LXXIV (1943), nr. 1, Sibiu, p. 715-721; Sidonia Puiu, ***Cartea de ştiinţă în biblioteca lui Timotei Cipariu***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, II, Cluj-Napoca, 1980; la p. 167 se afirmă că există 7180 volume T. Cipariu.

„Cea mai vastă şi mai preţioasă parte din biblioteca bătrână de la Blaj o alcătuiesc, însă, cărţile „părintelui filologiei române," care a fost, fără îndoială, cel mai mare bibliofil al nostru din secolul al XIX-lea."[6] Începând din 12 octombrie 1754, biblioteca blăjeană are şi un bibliotecar, în persoana ieromonahului Grigorie Maior.[7]

Fondurile acestei biblioteci, cât şi istoricul ei au constituit obiectul a numeroase studii, dar subiectul rămâne deschis pentru noi contribuţii. Importanţa ei în epocă este inestimabilă, ea aducându-ne, o dată în plus, admiraţie şi un loc de frunte în cadrul ţărilor din sud-estul Europei. Ea reprezintă rodul eforturilor conştiente ale intelectualilor de a ţine pasul cu evoluţia spirituală a vremii.

Reconstituirea fondurilor istorice componente ale Bibliotecii Centrale din Blaj (fondul bazilitan, fondul Timotei Cipariu, fondul Ion Micu Moldovan, Augustin Bunea, Ioan Vancea, Victor Mihali, Alex Nicolescu, arhidiecezan, gimnazial...), catalogarea, întocmirea unui registru inventar-topograf şi noua cotare a cărţilor au necesitat o muncă uriaşă, făcută cu dăruire şi perseverenţă de mulţi bibliotecari de la Biblioteca academică clujeană[8] sau cercetători de prestigiu. Inventarul manuscris din 14 iunie 1747 este considerat actul de naştere al bibliotecii de la Blaj, oglinda temeliei celei mai importante biblioteci româneşti din Transilvania.[9]

---

[6] Alexandru Lupeanu-Melin, ***op. cit.***, p. 144.

[7] ***Ibidem***, p. 141.

[8] Pe lângă numeroasele studii publicate în reviste de specialitate, merită menţionate lucrări de un înalt profesionalism, elaborate de colegele noastre: Dora Daisa, ***Cartea franceză în Biblioteca lui T. Cipariu. Catalog alfabetic***, Cluj-Napoca, 1984, 96 p.; Sidonia Puiu, Dora Daisa, ***Biblioteca lui Timotei Cipariu***, I-V (Bibliografii şi cataloage speciale, 4) Cluj, 1990; Sidonia Puiu, ***Catalogul Bibliotecii lui T. Cipariu***, ediţia adăugită va apărea în curând (în jur de 5.500 poziţii).

[9] Magdalena Tampa, ***Din începuturile Bibliotecii de la Blaj. Despre inventarul manuscris din 14 iunie 1747***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, III, Cluj Napoca, 1979, p. 130; vezi şi Sidonia Puiu Fărcaş, ***Contribuţii la istoricul Bibliotecii Centrale din Blaj. Concepţii şi principii de organizare până la 1860***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, IX, Cluj Napoca, 1985, p. 234-256; Ioan Chindriş,

Biblioteca lui T. Cipariu, parte componentă a Bibliotecii Centrale din Blaj, „*rara avis*" a acesteia, totaliza la moartea lui (3 septembrie 1887) aproximativ 6.000-7.000 de volume. Conform testamentului său din 18 aprilie 1886, Cipariu a lăsat această colecţie de o valoare culturală unică pentru românii din Transilvania capitlului greco-catolic de la Blaj, dar cu o condiţie, şi anume ca biblioteca sa să fie pusă la dispoziţia publicului într-un local potrivit şi să fie păstrată cu grijă, ca o unitate aparte.[10]

Biblioteca cipariană este, în primul rând, o bibliotecă filologică şi istorică, dar, în acelaşi timp, ea răspunde unui enciclopedism de cea mai înaltă calitate, atât pentru epoca în care a fost constituită, cât şi pentru cercetătorii de astăzi. Bibliofilul Cipariu, omul de cultură enciclopedică, a adunat în biblioteca sa multe rarităţi bibliofile din secolul al XVI-lea şi lucrări fundamentale pentru cultura secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, lucrări care au fost şi citite de el (cel puţin cele care au existat în colecţia sa înainte de 1848).[11]

Despre bibliofilia lui Timotei Cipariu au scris pagini memorabile Ion Breazu, S. Jakó şi mulţi alţii.[12] I. Breazu remarca dragostea de cărţi a lui T. Cipariu şi faptul că învăţatul canonic de la Blaj, părintele filologiei române, a fost printre cei dintâi români care au fost cuprinşi de această pasiune, de această foame de a citi, de a şti. Întreaga sa viaţă a fost o goană după cărţi. S. Jakó, unul dintre cei mai buni cunoscători ai bibliotecii cipariene, la fel ca autorii altor numeroase studii ulterioare, îl consideră pe

---

Biblioteca lui Inochentie Micu Klein, în ***Anuarul Institutului de Istorie Cluj***, XXXIV, Cluj-Napoca, 1995, p. 347-359; Marcel Ştirban, ***260 de ani de la instalarea episcopului Inochentie Micu-Clain la Blaj***, în ***Anuarul Institutului de Istorie Cluj***, XXXVI, Cluj-Napoca, 1997, p. 121-137; Livia Ardelean, ***Le fond documentaire de la Bibliothèque Centrale de Blaj***, în ***Transylvanian Review***, IV, nr. 3, 1995, p. 60-71.

[10] Jakó Zsigmond, ***Istoricul bibliotecii lui Timotei Cipariu***, în ***Philobiblon transilvan. Studii***, cu o introducere de prof. dr. Virgil Cândea, Bucureşti, Editura Kriterion, 1977, p. 358-359; Sidonia Puiu Fărcaş, ***op. cit.***, p. 166-167.

[11] Sidonia Puiu Fărcaş, ***op. cit.***, 168-169.

[12] Ion Breazu, ***op. cit.***; S. Jakó, ***Bibliofilia lui Cipariu***, în ***Anuarul Institutului de Istorie din Cluj***, X, Cluj, 1967, p. 129-171; Jakó Zsigmond, ***op. cit.***, p. 310-361.

T. Cipariu ca fiind cel mai mare bibliofil din secolul al XIX-lea. Încă de la vârsta de 7 ani, copilul Timotei citea cu o sete nepotolită cărţile pe care le găsea în sat. Chiar din perioada studenţiei, Cipariu a început să pună bazele bibliotecii sale de mai târziu, procurându-şi, în primul rând, operele literaturii greco-latine. Întâlnirea cu limba latină i-a stârnit interesul de a compara limba română cu aceasta. Studierea limbii române şi dorinţa sa de a o compara cu alte limbi l-au determinat pe Cipariu să colecţioneze manuale de lingvistică italiene, provensale, franceze, spaniole, mai apoi germane şi engleze, precum şi dicţionare, monumente de limbă şi texte literare mai noi. Astfel, în jurul anilor 1844-1845, s-a constituit sfera de colecţionare în domeniul filologiei.

Cipariu, dotat cu o memorie extraordinară, cu care doar Iorga s-a mai putut mândri la noi, a învăţat nu mai puţin de 15 limbi. Gândul său a fost, încă din copilărie, să înveţe „*limba cărţilor*, " iar culmea acestei năzuinţe s-a concretizat în bibliofilia sa, el întemeind o „*bibliotecă universală*". Pasiunea sa pentru cărţi este ieşită din comun, la fel ca dorinţa sa de emancipare culturală a românilor, cărora le-a arătat drumul care trebuia urmat pentru a intra în universalitate.[13]

Biblioteca cipariană a fost „*cea mai mare bibliotecă pe care a putut-o strânge până atunci o instituţie publică sau un particular la românii din Transilvania, o adevărată mină pentru aşezarea pe noi temelii a studiilor noastre de istorie şi limbă, o desfătare pentru orice intelectual care vrea să cunoască grandiosul spectacol al înţelepciunii şi artei româneşti.*"[14]

Cercetând în fondurile Bibliotecii de la Blaj lucrările filologilor francezi din secolul al XVI-lea-al XVIII-lea, am descoperit, până în prezent, peste 30 de autori, în peste 50 de ediţii, din care majoritatea i-au aparţinut lui Timotei Cipariu. În prima parte a prezentului studiu ne vom ocupa de filologii francezi din secolul al XVI-lea, respectiv de lucrările acestora prezente în biblioteca de la Blaj, care i-au aparţinut lui Timotei Cipariu.

---

[13] Valeriu Niţu, Traian Vedinaş, ***Cartea - o poartă în universalitate***, în Valeriu Niţu, Traian Vedinaş, ***Timotei Cipariu, Arhetipuri ale permanenţei româneşti***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1988, p. 226-229.

[14] Ion Breazu, ***op. cit.***, p. 718.

Din dorinţa de a contribui la fundamentarea argumentelor istorice şi lingvistice care să-i ajute pe românii din Transilvania să-şi cucerească drepturile politice care le erau refuzate, Cipariu şi-a dedicat întreaga sa putere de muncă studiului istoriei literare vechi şi lingvisticii. Operele sale fundamentale sunt cele dedicate **gramaticii** limbii române. Timotei Cipariu este autorul celui dintâi tratat de gramatică română cu caracter academic. Primul volum (***Analitica sau morfologia,*** apărută în 1869, 384 p.), primit cu entuziasm de contemporani (apărut într-un tiraj de 1.000 de exemplare, după numai un an de la acceptarea sa şi a fost tipărit „*cu spesele Societăţii Academice Române*"), valorifica experienţa sa mai veche în abordarea limbii române ca obiect de cercetare; acesta publicase deja ***Elemente de limbă română după dialecte şi monumente vechi*** (1854, 200 p.), considerată drept „*prima gramatică istorică a limbii române*, " un ***Compendiu de gramatica limbei române*** (1855), contribuţie mai modestă, dar cu un apreciabil succes editorial şi ***Principia de limbă şi de scriptură*** (1866, 407 p.). Cel de-al doilea volum (***Sintactica sau Sintaxa***, 1877), realizat prin însărcinarea expresă a Secţiunii Filologice din cadrul Societăţii Academice, după repetate rezultate nesatisfăcătoare ale concursului organizat pentru partea de sintaxă, s-a bucurat, însă, de o primire mai modestă. Ambele volume au fost premiate de Academia Română. El adaugă ***Sintacticei*** sale un supliment, tipărit în 1877 la Blaj, cu subtitlul ***Despre limba română. Suplement la Sintactica.***[15] Ele au pus bazele gramaticii române moderne. La momentul publicării ei, ***Gramatica*** lui Timotei Cipariu era cea mai cuprinzătoare gramatică a limbii române, superioară prin diversitatea conţinutului său, prin profunzimea tratării subiectelor, prin folosirea unei terminologii moderne.[16]

---

[15] Mircea Popa, ***Timotei Cipariu, ipostazele enciclopedistului***, Bucureşti, Editura Minerva, 1993, p. 169 şi 175-176.

[16] Constantin-Ioan Mladin, ***Note de filologie şi lingvistică românească. Despre primatul ideilor ştiinţifice în opera lui Timotei Cipariu***, în ***Acta Blasiensia***, III. ***Şcolile greco-catolice ale Blajului: 250 de ani de credinţă şi cultură***, Blaj, Editura Buna Vestire, 2005, p. 409-410; ***Timotei Cipariu. Corespondenţă primită***; ediţie îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan şi Ileana Cuibus, cuvânt înainte de acad. prof. Ştefan Pascu, introducere de Liviu Botezan (p. 13-92), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1992, p. 31-32.

Principalele merite ştiinţifice, Cipariu le-a avut în domeniul filologiei[17] şi, mai cu seamă, în cel al lingvisticii, deşi Cipariu a fost glorificat în special pentru activitatea sa globală, desfăşurată în domenii din cele mai diverse.[18] Preocupările filologice l-au captivat pe Cipariu încă de pe băncile liceului. A învăţat mai întâi latina şi greaca, apoi italiana, franceza şi spaniola; de asemenea, a învăţat şi ebraica, persana, araba, turca, germana, maghiara. El a dorit înlocuirea cuvintelor de origine slavă, formele gramaticale „*străine*" sau „*corupte*," în primul rând, cu cele existente în vechile manuscrise şi tipărituri româneşti care ieşiseră din uz. De aceea, el a dat o mare atenţie culegerii de texte şi tipărituri din secolele al XVI-lea - al XVIII-lea. În al doilea rând, el sugera să se recurgă la cuvinte din vechea latină rustică, acestea fiind mai apropiate de limba română în comparaţie cu cele din latina cultă care suferise influenţe greceşti. În al treilea rând, se pronunţa pentru adoptarea unor cuvinte şi forme gramaticale păstrate la aromâni şi, doar dacă aceste trei surse nu se dovedeau suficiente, admitea introducerea unor cuvinte din limbile

---

[17] Vezi ***Introducere în lingvistică***. Elaborată de un colectiv condus de acad. prof. Al. Graur, ediţia a III-a revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 7-9. Aici se afirmă: „*Lingvistica este ştiinţa limbii... Oamenii cultivaţi şi, în special, filologii trebuie să meargă mai departe să studieze limba în evoluţia ei, să cunoască istoria unui grup întreg de limbi şi principiile generale conform cărora evoluează limbile... Dintre toate ştiinţele, cea mai apropiată de lingvistică este filologia, astfel încât mulţi chiar le confundă şi zic filologie pentru lingvistică. Într-un sens mai restrâns, filologia este studiul textelor vechi, editarea lor, redactarea de comentarii asupra lor etc. Într-un sens mai larg, filologia este studiul literaturii vechi şi noi şi chiar studiul culturii în general. Pentru a-şi atinge scopul, filologul are nevoie de istorie, de arheologie, de istoria ştiinţelor, a artelor etc. Şi, deoarece pentru toate acestea trebuie să consulte documente vechi, ... , filologul trebuie să aibă cunoştinţe de lingvistică. La rândul lui, lingvistul, studiind limbile vechi numai din texte, trebuie să aibă cunoştinţe de filologie. Dar lingvistul studiază şi limbi care nu au încă scriere şi, de asemenea, cercetează felul cum vorbesc oamenii fără ştiinţă de carte. În această privinţă, el depăşeşte terenul filologiei, pe când, în celelalte privinţe, filologia este, în general, mai cuprinzătoare decât lingvistica. De aceea, lingvistica este considerată, în general, ca o parte a filologiei*". În lucrare ne vom referi la *filologie* în sensul larg al cuvântului.

[18] Constantin-Ioan Mladin, ***op. cit.***, p. 403.

neolatine.[19] În acelaşi scop a scos, între 1867–1872 (40 de numere), ***Arhivu pentru filologie şi istorie***, cea dintâi revistă de filologie românească, în care au apărut studii, articole, eseuri, versuri şi traduceri, reprezentând aproape exclusiv roadele muncii sale ştiinţifice. Adept al curentului latinist, el a militat pentru adoptarea principiului etimologic în scriere, făcând, totuşi, unele concesii fonetismului.

Încă din anul 1838, Cipariu îi condamna deopotrivă pe italienizanţi, cât şi pe latinizanţi, ambele categorii părându-i-se dăunătoare şi rupte de realitatea limbii noastre, de uzul comun. El şi-a propus să alcătuiască nu doar o gramatică a limbii române, ci şi un dicţionar şi un îndreptar ortografic (el dorea, în primul rând, introducerea alfabetului latin, cerinţă pe care o considera normală, conformă spiritului limbii române, originii şi tradiţiei sale istorice).[20]

Cipariu a dorit „*emanciparea limbii*," dar şi emanciparea socială şi libertatea naţională a românilor din Imperiul habsburgic. Cercetările strict filologice (gramatică, lexic, sintaxă, topică, ortografie) vin să le completeze pe cele istorice. Accentul asupra romanităţii vine din nevoia de emancipare a naţiunii prin limbă şi a limbii prin naţiune. Pentru Cipariu, limba a avut un pronunţat înţeles social.[21]

Prestigiul ştiinţific pe care l-a câştigat în domeniul filologiei printr-o activitate susţinută, desfăşurată între anii 1840–1865, a determinat guvernul român să-l informeze pe Cipariu, încă din 1866, că urma să devină unul dintre membrii fondatori ai Societăţii Academice din partea românilor transilvăneni, alături de George Bariţiu, Iosif Hodoş şi Gavril Munteanu. Înfiinţarea Societăţii Academice, devenită ulterior Academia Română, a avut loc în 1867. În vara anului 1867, la şedinţa de inaugurare, Cipariu (ales membru al Academiei Române în 1867)[22] a rostit o amplă cuvântare privitoare la istoria limbii române, bine primită de opinia

---

[19] ***Timotei Cipariu, Corespondenţă primită***. Ediţie îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan şi Ileana Cuibus, Bucureşti, s.n., 1992, p. 39.

[20] Mircea Popa, ***op. cit.***, p. 169.

[21] Valeriu Niţu, Traian Vedinaş, ***Filologia şi istoria în social***, în Valeriu Niţu, Traian Vedinaş, ***Timotei Cipariu, Arhetipuri***..., p. 165; vezi şi D. Macrea, ***Lingvişti şi filologi români***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1958, p. 67-78.

[22] Mircea Popa, ***op. cit.***, p. 172.

publică din România. Cu acelaşi prilej a fost ales preşedintele secţiei filologice şi apoi vicepreşedinte al Academiei. Mai târziu, din cauza criticilor formulate de Odobescu şi de alţii la adresa principiilor sale etimologiste şi a exagerărilor latinizante, el a refuzat să mai participe la şedinţele Academiei, dar a continuat să se considere membru al acesteia până la sfârşitul vieţii.[23]

Pasiunea pentru *limba franceză*, Cipariu o avea încă din anul 1826, când a început s-o înveţe, iar spre sfârşitul deceniului al patrulea, traducea din această limbă la nivel literar (în corespondenţa sa cu Bariţiu, vorbeşte adeseori despre romanul lui E. Sue, ***Evreul rătăcitor***, pe care îl traducea pentru ***Foaia***, manuscris existent la Biblioteca academică clujeană, ***Filmoteca***). În evidenţele privind achiziţiile sale din străinătate din perioada 1843–1847, evidenţe care au rămas doar fragmentar, se găsesc texte literare franceze, germane sau engleze. Ele dovedesc perspectivele largi ale cercetărilor lingvistice ale lui Cipariu, precum şi diversitatea preocupărilor sale culturale. ***Organul luminării*** (primul număr în 1847; din 1848, luna mai, Cipariu a schimbat numele jurnalului în ***Organul naţional***) intenţiona să ofere publicului român o cultură în spiritul vremii. Colecţionarea operelor literaturii universale i-a slujit, deci, pentru cercetările filologice, dar şi pentru activitatea redacţională.[24]

În concepţia lui T. Cipariu, literatura clasică latină, precum şi literaturile neolatine sunt premise ale literaturii române în accepţiune largă. Conform concepţiilor sale, atât filologice, cât şi bibliofile, Cipariu considera drept un imperativ pentru el studiul şi colecţionarea creaţiilor de valoare ale acestor literaturi.[25]

Colecţia lui Cipariu a fost nu doar cea mai bogată, dar şi cea mai bine selecţionată bibliotecă de literatură universală de filologie din câte au avut cercetătorii români de până atunci. Colecţionarea în domeniul filologiei s-a desfăşurat concomitent cu activitatea ştiinţifică, ambele

---

[23] ***Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog***. Întocmit de Ioana Botezan şi Alexandru Matei, introducere de Ioana Botezan, Bucureşti, 1982, p. 7-13.

[24] S. Jakó, ***Bibliofilia lui Cipariu***, în ***Anuarul Institutului de Istorie din Cluj***, p. 133-134; ***Timotei Cipariu, Corespondenţă***..., p. 28.

[25] ***Ibidem***, p. 134.

dezvoltându-se paralel până la capăt. Activitatea de colecţionar a lui Cipariu a fost determinată mai mult de obiective istorico-filologice decât bibliofile luate în sensul strict al cuvântului. Cipariu considera limba ca fiind întruchiparea celei mai străvechi istorii a poporului. Având o orientare istorică, concepţiile sale lingvistice s-au integrat organic în istoria românilor. Cipariu era de părere că *filologia* şi *istoria* trebuie studiate în strânsă legătură una cu alta. Astfel, există o îmbinare perfectă între colecţiile sale de interes filologic şi istoric. Înainte de 1848, Cipariu şi-a procurat pentru biblioteca sa aproape exclusiv lucrările istoricilor francezi de factură romantică-liberală (Guizot, Michelet, Thiers, ...), cărţi furnizate de librăria Steinhausen din Sibiu.[26]

Pentru Cipariu, valoarea unei cărţi era determinată, în primul rând, de măsura în care era utilă cercetărilor sale ştiinţifice şi strădaniilor care vizau ridicarea poporului român. Dar Cipariu cunoştea foarte bine valoarea cărţilor, iar printre raritătile bibliofile, în biblioteca sa se găsesc un număr mare de lucrări ale unor tipografi celebri (Aldus, Stephanus, Plantinus, Frobenius, Elzevir, Blaeu ...). Aşadar, procurarea raritătilor a rămas, în concepţia lui Cipariu, de importanţă secundară faţă de principiul colecţionării pe baza conţinutului cărţilor, a utilităţii lor pentru cercetările sale.[27]

La începutul secolului al XIX-lea, românii transilvăneni, dornici de a se face cunoscuţi Europei, au avut de întâmpinat dificultăţi deosebite datorate situaţiei Transilvaniei de provincie din spaţiul culturii germane recepţionate prin filieră austriacă. Oficialităţile habsburgice respingeau orice influenţă venită din partea culturii franceze. Cu toate acestea, ideile franceze înnoitoare pătrund tot mai adânc în rândurile intelectualilor, chiar şi în spaţiul restrâns al unei localităţi modeste din inima Transilvaniei, Blajul.

Interesul lui pentru istoria şi limba românilor l-a îndreptat pe Cipariu spre învăţarea limbii franceze şi spre îmbogăţirea bibliotecii sale cu mulţi autori francezi din toate epocile, cu lucrări necesare studiilor sale. Se păstrează în arhiva sa dovezi ale strădaniilor sale de a învăţa franceza,

---

[26] ***Ibidem***, p. 136-137 şi 141-143.

[27] ***Ibidem***, p. 145-147.

caiete de exerciţii, pagini transcrise din lucrările diverşilor autori francezi; de asemenea, se păstrează o scrisoare primită de el din partea lui Emile Picot, vice-consulul Franţei la Timişoara, trimisă din Timişoara, la 18 octombrie 1871, mărturie a bunelor sale relaţii cu acesta, bazate pe stimă reciprocă (Cipariu a fost vizitat la Blaj de Emile Picot)[28] şi multe alte documente care atestă dragostea lui pentru limba şi cultura franceză. Căile prin care Cipariu şi-a procurat cărţile franceze, în ciuda dificultăţilor de tot felul, au fost studiate de profesorul S. Jakó.[29]

Studiind limba franceză, conştient de latinitatea noastră şi de înrudirea limbii române cu celelalte limbi romanice, Cipariu nu se lasă convins de încercările de a franţuzi limba română, considerând că ea dispune de posibilităţi proprii de îmbogăţire. Fondul de carte franceză oglindeşte, ca, de altfel, întreaga bibliotecă a lui T. Cipariu, spiritul vremii, principalele orientări în ştiinţă şi cultură.[30]

Revenind la filologii francezi prezenţi în fondul Blaj al Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, ne vom referi, de această dată, la cei din secolul al XVI-lea: 18 autori în 31 de ediţii, dintre care 29 i-au aparţinut lui Timotei Cipariu.

Le vom menţiona pe cele mai importante, iar exemplificarea lor va constitui subiectul părţii a doua a studiului, care va fi publicată în volumul următor din ***Libraria***, numărul 9 din anul 2010.

---

[28] Mircea Popa, ***op. cit.***, p. 234; vezi şi ***Arhiva personală Timotei Cipariu, Catalog***, p. 302, poziţiile 2010-2011.

[29] S. Jakó, ***Istoricul bibliotecii lui Timotei Cipariu***, în ***Philobiblon transilvan. Studii***, p. 310-361.

[30] Dora Daisa, ***Cartea franceză în biblioteca lui T. Cipariu, Catalog alfabetic***, p. 1-15; idem, ***Cartea franceză a secolelor XVI-XVII în biblioteca lui T. Cipariu***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, II, Cluj-Napoca, 1980, p. 254-274; vezi şi idem, ***Fondul de carte din „Donaţia franceză" în colecţiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei***, în ***Biblioteca şi cercetarea***, IV, Cluj-Napoca, 1980, p. 15-31.

Ars heraldica . Heraldica lui Pápai Páriz Ferenc[1]

WEISZ SZIDÓNIA
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

Ars Heraldica . Ferenc Pápai Páriz' Book on Heraldry

Even though bearing a coat of arms was a frequent habit in Hungary from the XVth century onwards, the first book of a Hungarian author dealing with heraldry was published only in 1695. Printed in Kolozsvár, by Miklós Misztótfalusi Kis, Ferenc Pápai Páriz's ***Ars heraldica*** *was one of the notable examples for the new heraldic approach current in the XVIIth century. Though written in Latin, it is considered to be the first Hungarian book of heraldry.*

The work is divided into 16 chapters, out of which only three deal explicitly with coats of arms. The other chapters introduce topics of politology, archontology, genealogy and other auxiliary sciences of history. The heraldic part is well-documented and offers a significant amount of information to the reader.

The aim of Pápai Páriz was to provide the nobility of Hungary and Transylvania with a handbook that could improve their knowledge in questions connected to offices, dignities, kingship and other characteristics accompanying the noble status.

Keywords: *heraldry, Ferenc Pápai Páriz, coat of arms, nobility, Transylvania.*

Folosirea unei steme de concesiune se răspândeşte în Ungaria încă din secolul al XV-lea, iar donaţiile de acest gen sunt frecvente şi în secolele următoare. În ciuda acestui fapt, trec aproape trei sute de ani până când un autor maghiar întocmeşte un tratat despre teoria şi bazele heraldicii. În 1695, la Cluj, în tipografia lui Misztótfalusi Kis Miklós, a fost publicată

[1] Varianta în limba maghiară a acestui studiu: Weisz Szidónia, ***Ars Heraldica. Pápai Páriz Ferenc címertana***, în ***Könyvek által a világ... Tanulmányok Deé Nagy Anikó tiszteletére***. (În curs de apariţie)

opera lui Pápai Páriz Ferenc, scrisă în limba latină, considerată a fi prima lucrare de heraldică maghiară. Titlul complet este ***Ars heraldica. Seu Consuetudinum Heraldica rum, quarum crebrior passim & usus, & in Historiis, praecipue Europaeis mentio, Synopsis. Collecta, & in hunc pugillum, in gratiam inprimis Nobilitatis Transylvanicae contracta***. Scopul studiului de faţă este de a prezenta această lucrare de heraldică, analiza bazându-se pe exemplarul aflat în posesia Bibliotecii Teleki-Bolyai din Târgu-Mureş.[2]

Pápai Páriz Ferenc[3] s-a născut la Dej la pe 10 mai 1649. Îşi începe studiile în şcolile cele mai renumite din regiune (Târgu-Mureş, Aiud), iar între 1672-1673 învaţă în Germania şi Elveţia, unde obţine doctoratul în filosofie şi medicină. În 1675 se întoarce în Transilvania şi devine profesor la colegiul din Aiud pentru următorii patruzeci de ani. Pe lângă această funcţie, lucrează ca medic la curtea princiară. Interesul său ştiinţific -

---

[2] Biblioteca Teleki-Bolyai a deţinut iniţial două exemplare din prima heraldică maghiară. Volumul din fondul Teleki a fost confiscat şi transferat la Bucureşti, pe 22 decembrie 1970, pentru a îmbogăţi fondul de carte veche al Muzeului de Istorie. Deé Nagy Anikó, ***A marosvásárhelyi Teleki Téka a második világháború után*** [Biblioteca Teleki-Bolyai din Târgu-Mureş după al doilea război mondial], în idem, ***Gondolatok a marosvásárhelyi Teleki Tékából*** [Cugetări din biblioteca Teleki-Bolyai din Târgu-Mureş], Csíkszereda, Pallas - Akadémia kiadó, 2007, p. 78-79. Exemplarul studiat are formatul 12° şi 206 pagini, fiind inventariat în fondul Colegiului Reformat. Primul său posesor cunoscut a fost Baczoni István, el trecându-şi numele pe pagina de titlu, pe 16 decembrie 1716. Probabil că cele două litere B, respectiv numele Baczoni scris de două ori, sunt rezultatul probei sale de condei. În 1744, un anumit Toldi Miklós din Aiud semnează cartea (*Nicolai Tholdi, Nenyedini 1744*), iar patruzeci de ani mai târziu, volumul se găseşte deja în colecţia Colegiului Reformat, fiind inventariat de bibliotecarul Nagy István, în 1784. (*Liber Biblioth. Coll. Reform. Mvásárhelyensis Aõ 1784. Biblioth. Steph. Nagy mpria*).

[3] Despre viaţa şi activitatea ştiinţifică a lui Pápai Páriz Ferenc, vezi ***Pápai Páriz Ferenc. Békességet magamnak, másoknak*** [Pápai Páriz Ferenc. Pace mie, pace celorlalţi], editor Nagy Géza, Bukarest, Kriterion kiadó, 1977, (în continuare ***Békességet magamnak, másoknak***), respectiv Dézsi Lajos, ***Pápai Páriz Ferenc 1649-1716.*** http://mek.oszk.hu/05600/05604/html/ (în continuare Dézsi, ***Pápai Páriz***).

conform spiritului epocii - se întinde pe o arie vastă. Autor al mai multor volume, în special în domeniul medicinii, filologiei şi teologiei, el este interesat şi de diverse subiecte legate de spiritul uman. Operele sale cele mai semnificative sunt ***Dictionarium Latino-Hungaricum***,[4] respectiv ***Pax Corporis***,[5] prima carte de medicină în limba maghiară. Datorită interesului său în ştiinţa istoriei, activitatea lui Pápai Páriz este semnificativă şi în domeniul istoriei bisericii protestante şi heraldică, fiind primul autor maghiar care publică lucrări în aceste domenii.

Spre deosebire de celelalte cărţi ale lui Pápai Páriz,[6] ***Ars heraldica*** a fost editată numai o singură dată, numărul exact al exemplarelor păstrate nefiind cunoscut la ora actuală.[7] Cheltuielile tipografice au fost suportate de către baronul Apor István,[8] vistiernicul Transilvaniei; de aceea, Pápai Páriz îi dedică opera. Se presupune că autorul intră în contact cu Apor la curtea princiară, ca urmare a activităţii sale de medic.

Din punct de vedere heraldic, perioada apariţiei cărţii (sfârşitul secolului al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea) reprezintă deja epoca decăderii, deoarece blazoanele îşi pierd funcţionalitatea, păstrând numai valoare decorativă. Folosirea unui blazon de asumpţie este din ce în ce mai rară, dreptul de a emite un armorial revenind domnitorului.[9] Odată cu consolidarea domniei Habsburgice se răspândeşte un nou model

---

[4] Pápai Páriz Ferenc, ***Dictionarium Latino-Hungaricum***, Leutschoviae, 1708.

[5] Idem, ***Pax Corporis, Az az: Az emberi Testnek belső Nyavalyáinak Okairól, Fészkeiről s' azoknak Orvoslásának módgyáról való Tracta***, Kolosvár, 1690.

[6] ***Pax Corporis*** a avut 11 ediţii, iar ***Dicţionarul Latin-Maghiar***, şapte.

[7] Seria ***RMK*** (***Régi Magyar Könyvtár***) enumeră 16 exemplare. ***Régi Magyar Könyvtár*** [Biblioteca veche maghiară], vol. II, 1797, editor Szabó Károly, Budapest, MTA, 1885.

[8] Apor István a fost jude regal suprem al scaunelor Csík, Gyergyó şi Kászon, consilier gubernial, vistiernic, om influent la curtea principelui Apafi. În 1693, dobândeşte rangul de baron, iar în 1696, pe cel de conte. Vezi Nagy Iván, ***Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*** [Familii din Ungaria cu steme şi genealogii], vol. I, Pest, 1857, 56 p.

[9] Csoma József, ***A magyar heraldika korszakai*** [Epocile heraldicii maghiare], Máriabesenyő-Gödöllő, Attraktor kiadó, 2008, 105 p.

de blazon pe teritoriul Ungariei; un blazon de tip baroc, ornamentat peste măsură, care nu respecta regulile heraldicii.[10]

Ars heraldica în literatura de specialitate

Începuturilor literaturii de specialitate a heraldicii (secolele XIV-XVII) le era caracteristică o viziune predominant astrologică şi alegorică. Prima lucrare de heraldică a fost scrisă de juristul italian Bartolus de Sassoferrato[11] (1314-1357) şi se intitulează ***Tractatus de Insigniis et Armis***, operă care se ocupă în principal de aspectele legale ale heraldicii. Printre celelalte opere semnificative se pot aminti lucrările lui Jean Courtois (***Le blason des Couleurs***, 1414), Clément Prinseault (***Traité du blason***, 1465), respectiv Bartholomeus Cassaneus (***Catalogus gloriae mundi***, 1529).[12] Secolele XVII-XVIII deja abundă în lucrări care discută subiecte heraldice, conform unui sistem bine definit. Silvester Petra Sancta (***De Symbolis heroicis***, 1634) este primul autor care dezvoltă un sistem nou, folosit la analizarea blazoanelor, şi acordă importanţă deosebită izvoarelor istorice.

La alcătuirea cărţii sale, Pápai Páriz foloseşte mai multe surse. Prin trimiterile bibliografice frecvente, el dă dovadă de cunoştinţe solide de teologie, istorie şi etnografie. Se inspiră, în principal, din enciclopedia lui Hoffman[13] şi din lucrările lui Spener.[14] Influenţat de aceştia, îşi redactează lucrarea conform regulilor heraldicii axiomatice.[15]

---

[10] Nyulásziné-Straub Éva, ***Öt évszázad címerei*** [Blazoanele a cinci secole], Szekszárd, Babits kiadó, 1999, 16 p.

[11] http://www.heraldica.org/topics/bartolo.htm

[12] Bárczay Oszkár, ***A heraldika kézikönyve*** [Manual de heraldică], Budapest, MTA, 1897, 488 p. În continuare, Bárczay, ***A heraldika kézikönyve***...

[13] Johann Jacob Hoffmann, ***Lexikon universale historico-, geografico-, chronologico-, ... philologicum***, Basileae, 1677 (două volume).

[14] Philipp Jacob Spener, (1635-1705) teolog german, cel mai mare specialist al heraldicii din secolul al XVII-lea. Dezvoltă un sistem ştiinţific de descriere a blazoanelor; este fondatorul heraldicii ştiinţifice. Operele sale principale sunt ***Historia insignium illustirum*** (Frankfurt, 1680) şi ***Insignium theoria*** (Frankfurt, 1690). Bárczay, ***A heraldika kézikönyve***, p. 495-498.

[15] Heraldica axiomatică foloseşte un sistem strict şi punctual în descrierea obiectului studiului, în cazul de faţă, a blazonului.

În pofida caracterului bine documentat, volumul ***Ars heraldica*** nu stârneşte interesul publicului maghiar pentru ştiinţa şi literatura heraldică. Din secolul următor (al XVIII-lea), numai doi savanţi editează cărţi în domeniu. Martin Schmeizel - autor german născut în Ungaria - publică două lucrări care se leagă de heraldică, ***Dissertatio de natura et indole Artis Heraldica e Rectore magnificentissimo, serenissimo Principe ac domino domino Guilielmo Henrico etc.***, publicată la Jena, în 1722, respectiv ***Einleitung zur Wappen-Lehr***, tipărită tot la Jena, un an mai târziu.[16] În 1766, la Viena este publicată cartea lui Palma Károly Ferenc,[17] întitulată ***Heraldica e Regni Hungariae Specimen***. Primul text scris în limba maghiară se leagă de numele lui István Nyíry, care publică câteva pagini de literatură heraldică în volumul al doilea al cărţii ***A tudományok öszvessége*** [Totalitatea ştiinţelor] (1823-1831).[18]

Structura cărţii

Enciclopedismul caracteristic epocii se manifestă nu numai în activitatea lui Pápai Páriz Ferenc, ci şi în tematica variată cuprinsă în volum. ***Ars heraldica*** se compune din 16 capitole,[19] din care - în pofida aşteptărilor sugerate de titlu - numai trei discută probleme legate de heraldică sau blazoane. Dedică câte un capitol privilegiilor regale (***De Majestate***), demnităţilor (***De Dignitatibus***), familiilor (***De Familiis***), numelor (***De Nominibus***). Alte capitole pun în discuţie titluri (***De Titulis***), moduri de adresare (***De Reverentiis***), ranguri (***De Praecedentiis),*** caracteristici fizice moştenite (***De Inhaerentibus Corpori***), veşminte (***De Vestibus***), coroane (***De Coronis***), inele (***De Annulis***), ornamente şi bijuterii (***De Pensilibus Instrumentis*** şi ***De Manualibus Ornamentis***), blazoane (***De Insignibus***, cu cinci subcapitole), principalele simboluri

[16] Bárczay, ***A heraldika kézikönyve***..., p. 507.

[17] Palma Károly Ferenc (1735-1787), episcop, capelan regal, profesor la Theresianum din Viena, s-a ocupat şi de istoriografie. ***Új magyar irodalmi lexikon***, P - Zs [Noua enciclopedie literară maghiară, P - Zs], editor Péter László, Budapest, Akadémiai kiadó, 2000.

[18] Bárczay, ***A heraldika kézikönyve***..., p. 507.

[19] Cuprinsul enumeră numai 15 capitole, ultima parte - care discută despre modul de întrebuinţare a blazoanelor - nefiind menţionată.

heraldice (***De Praecipius Insignium Exemplis***), respectiv modul de folosire a blazoanelor (***De Vario Insignium Usu***).

La prima vedere, cititorul are impresia că majoritatea temelor enumerate nu au legătură directă cu heraldica , fiind mai degrabă subiecte de politologie, arhondologie, genealogie şi de alte ştiinţe auxiliare ale istoriei. În epoca lui Pápai Páriz însă, limitele heraldicii nu au fost delimitate încă;[20] totodată, titlurile, legăturile de familie, bijuteriile şi costumele sunt ornamente care îi împodobesc pe purtătorii lor, respectiv pe clasa nobiliară, cel puţin în acelaşi mod ca şi blazonul. Având în vedere aceste constatări, respectiv scopul autorului, este de înţeles asocierea temelor cuprinse în volum.

Cartea începe cu dedicaţia, unde profesorul defineşte scopul lucrării sale. Cu ajutorul unei serii semnificative de date (subiecte juridice, tradiţii, mod de viaţă etc.), doreşte să informeze nobilimea transilvăneană despre obiceiurile „vestulului civilizat." O altă intenţie al lui Pápai Páriz era de a satisface interesul stârnit de ***Diploma Leopoldină*** faţă de instituţiile şi obiceiurile din Austria.[21] Cartea îi este dedicată lui Apor István, sperând că prin ajutorul acestuia, opera va ajunge şi la ceilalţi membrii ai nobilimii, şi astfel simbolurile caselor nobiliare transilvănene se vor trezi din liniştea de dinainte, pentru a răspândi faptele măreţe ale strămoşilor.[22]

Primul capitol începe cu definirea termenului de *majestas*. Domnitorul, reprezentând puterea absolută în societatea feudală, dispune de diverse regalii (drepturi ale suveranului). În această parte se găseşte prima referire la Transilvania, deoarece autorul aminteşte că, în unele state (printre care şi în Transilvania), regaliile sunt acordate unei singure persoane, însă cu condiţia respectării legilor fundamentale ale ţării.[23] Un asemenea privilegiu al suveranului („*al împăratului roman*") este dreptul de

[20] Dézsi, ***Pápai Páriz***, http://mek.oszk.hu/05600/05604/html/

[21] ***Ibidem***.

[22] *Nè posthac pictae Illustrium Domorum Transilvanicarum Tabulae mutæ ampliùs sed loquaces enarrent merita Majorum*, în ***Ars Heraldica***, [p. 9]

[23] ***Diploma Leopoldină*** a menţinut toate legile Transilvaniei, în afara aşa-numitului *jus resistendi*.

a numi regi, principi, conţi, baroni şi nobili.[24] În acest capitol nu se menţionează acest fapt, dar dreptul de a emite un blazon, care - pe lângă acordarea titlului de nobil şi a altor ranguri - juca un rol important în politica socială a dinastiei Habsburg, este totodată un asemenea privilegiu regal.

Despre diversele demnităţi laice şi religioase scrie destul de detaliat, menţionându-le în ordinea importanţei lor, subliniind caracteristicile specifice anumitor regiuni.

Următoarele capitole pun în discuţie diferite probleme legate de genealogie şi arhondologie. Subiectele de genealogie (familii, nume, caracteristici fizice moştenite) sunt tratate detaliat; autorul descrie aspectele legale ale descendenţei, gradele de rudenie, tradiţiile diferitelor epoci şi regiuni legate de nume, respectiv caracteristicile fizice tipice locuitorilor anumitor regiuni. În capitolul despre nume găsim o altă referire la obiceiuri, autorul subliniind faptul că menţionarea prenumelui în faţa numelui este o particularitate maghiară. În sfera arhondolgiei se încadrează următoarele subiecte: titluri, moduri de adresare şi ranguri. Pe când numele se foloseau la deosebirea individului, titlurile şi rangurile aveau rolul de a-i diferenţia pe nobili şi demnitari.[25]

Diversele ornamente care îi împodobesc pe nobili (veşminte, coroane, inele, bijuterii şi arme) sunt descrise în cinci capitole. Partea despre costume are mai degrabă caracter informativ, deoarece e puţin probabil că Pápai Páriz dorea să ofere ca model de urmat nobilimii din Transilvania nuditatea tradiţională din Etiopia. Adună o cantitate semnificativă de informaţie etnografică despre majoritatea regiunilor lumii cunoscute în aceea vreme. Scriind despre coroane şi inele, evidenţiind exemplele cele mai cunoscute (printre care şi coroana lui Sf. Ştefan, rege al Ungariei), el şi încearcă prezentarea dezvoltării formei acestor obiecte. Sunt înşiruite o serie întreagă de lanţuri, cruci, săbii, sceptre şi alte însemne ale puterii, cu scopul de a-şi informa conaţionalii despre diferitele simboluri folosite în toată Europa.

---

[24] *Sic Imperator Romanus habet jus creandi Reges Principes, Comites, Barones, Nobiles,* în ***Ars Heraldica***, p. 3.

[25] Deák Farkas, ***Az első magyar címertan*** [Prima heraldică maghiară], în ***Turul***, nr. 3, 1883, p. 107. În continuare, Deák, ***Magyar címertan***....

Ultimele trei capitole discută despre blazoane, despre părţile componente, respectiv modurile de reprezentare şi de folosire ale acestora. Aceste capitole deja se leagă de arta şi ştiinţa heraldicii menţionate în titlu.

Simbolul heraldic se compune din mai multe părţi: scutul, coiful, lambrechinii şi figurile heraldice. Partea cea mai importantă a blazonului este scutul; Pápai Páriz însuşi este de acord cu această idee, de aceea începe descrierea blazoanelor cu prezentarea acestui component. Conformându-se teoriei vremii,[26] potrivit căreia blazoanele au origini[27] biblice, discută despre diversele tipuri de scuturi la modă pe parcursul secolelor, respectiv despre partiţiunile şi compoziţia lor.

Următoarea componentă a blazonului - în ordinea importanţei - este coiful (*galea*). Simbolul vitejiei militare, devine parte a blazonului din secolul al XIV-lea, la începutul numai nobilii având dreptul de a-şi decora stemele cu asemenea podoabe.[28] Ne este oferită o imagine despre dezvoltarea istorică şi rolul coifului, respectiv despre modelele deschise şi închise folosite în vremea lui Pápai Páriz. Creştetul *(crista)* este menţionat numai ca parte auxiliară a coifului.

Lambrechinele îşi au originea în bucăţile de textile purtate sub coif, cu care cavalerii încercau să amortizeze şocul cauzat de loviturile primite[29] sau să încălzească coiful. Fiind parte auxiliară a coifului, odată cu acesta, şi lambrechinele devin componente ale blazonului. Privilegiul de a purta

---

[26] Potrivit concepţiei secolului al XVII-lea, patriarhul Iacob a fost cel care a inventat stemele, el fiind primul care - pentru a putea fi deosebite - a decorat casele copiiilor lui cu astfel de decoraţii. Deák, ***Magyar címertan***..., p. 109.

[27] Originea stemelor, respectiv perioada începerii folosirii lor, sunt subiecte controversate printre heraldici. Anumiţi specialişti sunt de părere că scuturile medievale se înrudesc cu cele reprezentate pe vasele antice sau cu anumite simboluri militare. Alţii cred că obiceiul folosirii unui blazon provine din epoca cruciadelor, preluat de la musulmani. Potrivit cercetărilor recente, răspândirea stemelor are origini militare, astfel fiind posibilă identificarea cavalerilor pe câmpul de luptă de către companionii lor. Fox-Davies, Arthur Charles, ***Complete Guide to Heraldry***, Ware, Wordsworth Editions, 1993, p. 1-2; Berényi Iván, ***Új magyar címertan***, Budapest, Editura Maecenas, 1993, p. 11-12.

[28] Bárczay, ***op. cit.***, p. 178.

[29] Marcel Sturdza-Săuceşti, ***Heraldica. Tratat tehnic***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974, p. 113.

lambrechine sfâşiate - ca şi dreptul de a reprezenta coifuri deschise pe blazon - îi revenea numai vechii nobilimii, noua nobilime avea dreptul la stofe întregi sau panglici.

Smalţurile heraldice puteau fi de două feluri, potrivit savantului din Aiud: culori şi metale (aur şi argint), blănurile nefiind menţionate.[30] Tot în acest capitol subliniază şi regula de bază a heraldicii, potrivit căreia este interzisă punerea unei culori peste o altă culoare, respectiv a unui metal peste un alt metal.[31] Tot în legătură cu acest subiect, prezintă semnificaţia simbolică atribuită fiecăruia, dar atenţia sa se extinde şi asupra anumitor probleme practice, cum ar fi, de exemplu, prezentarea semnelor convenţionale folosite pentru reprezentarea smalţurilor. Simbolismul legat de culori nu avea importanţă numai în heraldică, deoarece autorul descrie, totodată, câteva curiozităţi bibliofile legate de cromatică. În biblioteca regală din Berlin, copertele cărţilor erau colorate în funcţie de tema lor; de exemplu, cărţile de teologie aveau coperte albastre, această culoare fiind simbolul cerului; lucrările de jurisprudenţă - cu roşu, care era simbolul judecăţii şi puterii executive; medicina cu verde, pentru că medicamentele erau confecţionate din plante, politologia cu purpură (aluzie la mantia împăratului), iar matematica cu auriu, sugerând legătura cu strălucirea aurie a stelelor şi a instrumentelor matematico-astronomice.[32]

Diversele imagini care apar pe blazoane se numesc figuri heraldice. Orice imagine ce putea fi pictată avea şansa de a deveni figură heraldică. Găsim exemple pentru cele mai renumite steme europene, cum ar fi acvila bicefală a Imperiului romano-german sau crinul Angevin, dar sunt prezentate totodată şi blazoanele familiilor transilvănene mai importante

---

[30] Această omitere poate fi explicată prin faptul că blănurile nu erau tipice pentru blazoanele maghiare. ***Ibidem***, p. 58.

[31] *Color colori non potest superstrui; nec metallô debet induci metallum: quae perpetua est regula Heraldicorum*, în ***Ars Heraldica***, p. 168.

[32] *Theologorum Libri Cæruleô notati omnes, utpote quorum est cœlestia meditari; Jurisconsultorum, cum circa sangvinem versentur, Rubrô insignes; Medici, cùm maximam remediorum partem hauserint ex herbis, Viridi; politicorum Librorum classis ornata Purpureô; Mathematicorum Flavô, ad aurea sydera & varia orichalcea instrumenta notanda*, în ***Ars Heraldica***, p. 171.

(Apafi, Rákóczi, Bethlen şi Báthori).[33] Blazonul Ungariei este descris la rândul lui, autorul încercând să ofere o explicaţie pentru figurile heraldice de pe acesta.[34]

Ultimul capitol descrie diversele moduri de întrebuinţare a blazoanelor.

Pe lângă cantitatea de informaţie adunată, ***Ars heraldica*** prezintă totodată anumite lipsuri. Din opera lui Spener - izvorul său principal - se inspiră numai pe plan profesional, în structura volumului mai puţin. Nu alcătuieşte un indice de loc şi de nume, ceea ce ar facilita găsirea informaţiei; textul nu este însoţit de ilustraţii, astfel - în afara celor câteva blazoane descrise - nu ştim care dintre blazoanele transilvănene i-au fost cunoscute. Titlul cărţii nu este în armonie totală cu cuprinsul, deoarece predomină subiecte care nu se leagă în mod strict de heraldică.

În pofida lipsurilor, importanţa lucrării, din punctul de vedere al istoriei ştiinţelor, este incontestabilă. Importanţa sa se datorează, pe o parte, faptului că este prima lucrare de heraldică a unui autor maghiar, iar, pe de altă parte, folosind izvoarele cele mai semnificative ale epocii, reuşeşte să ofere un orizont ştiinţific de urmat heraldicilor secolelor următoare. Pápai Páriz Ferenc nu alcătuieşte un manual de heraldică în sensul strict al cuvântului, mai degrabă prezintă publicului transilvănean o lucrare cu caracter general, cu care doreşte să ridice nobilimea locală la nivelul de cultură a companionilor lor din Europa de Vest.

---

[33] *Ita collocatos videmus Palmites Apafiorum, Rotam Rakocziorum, Grues Bethleniorum, Ungves Bathoreorum, inclitorum Transilvaniae Principum*, în ***Ars Heraldica,*** p. 175-176.

[34] Cele patru brâuri sunt prezentate ca fiind simbolurile râurilor Tisa, Dunăre, Drava şi Sava.

O dispoziţie administrativă, inedită, a lui Varlaam, mitropolit de Bălgrad

ANCA OPAIŢ
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Abstract

A New, Administrative Act of Varlaam, Metropolitan Bishop of Bălgrad

This paper describes a manuscript which can be found in the Special Collections Fund in the Romanian Academy Library of Cluj-Napoca.

It is an act signed in original by Varlaam, Metropolitan bishop of Transylvania. It is an administrative act, written in Romanian with Cyrillic alphabet, and it dates back on the 27th of June, 1688.

Keywords: *Varlaam, Bălgrad, Special Collections Fund, administrative act, Romanian Academy Library in Cluj-Napoca.*

În cadrul Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca, în Fondul de Colecţii Speciale, se află un exemplar manuscris, sub cota Manuscris slav 18, care, pe coperta I interior, are lipită o filă de hârtie, al cărei text este semnat în original de Mitropolitul Varlaam al Ardealului şi ştampilat cu o pecete de fum.

Conţinutul textului este scris cu cerneală neagră, în româneşte, cu caractere chirilice semicursive şi este unul de factură administrativă. Prin acesta se aduceau la cunoştinţă câteva dintre hotărârile luate în cadrul soborului bisericesc din Bălgrad, patronat de „vlădica" Varlaam: simbria preoţilor români din Ardeal, plata taxelor pentru diverse servicii religioase, precum şi pedepsirea neîndeplinirii acestor obligaţii de către enoriaşii fiecărei parohii româneşti.

Actul este datat la 27 iunie 1688, Bălgrad,[1] semnat în original de mitropolit şi validat cu pecetea personală, de formă circulară, din care se mai distinge, pe margine, însemnarea: „...*МІТРОПОЛИТ*... ," iar în centru pare a fi un oval şi un fragment de amprentă digitală. Ştampila este neclară ca urmare a trecerii timpului şi a diferiţilor factori care au dus la deteriorarea suportului pe care a fost aplicată. De altfel, materialul de scris este afectat în mai multe locuri, de carii sau, pur şi simplu, de utilizarea acestei file ca forzaţ pentru copertă, fiind lipită de aceasta la una din restaurările timpurii ale manuscrisului slavon (probabil în secolul al XVIII-lea).

Mai jos este redat textul dispoziţiei administrative:

„... la Hristos Du/mnezeu/ şi milostiviilor voastre ... a jaloba ...ului milostiviilor voastre ... /po/roncescu nice unul dintre care nu vă plătescu ... /săm/brii voastre ce preoţască sau să îngropă moşiile ... întra-acela sat să nu ţie nice unul popă lege sătenilor ... ce la beserecă de să vor înţelege, de nu să plătescu ... vor afla că s-au streinat moşiile beserecii sau s-au ... obiceait plata popiilor, unul ca acela va fi fără ...opie şi să va globi cu globă de 66 de florinţi ... cum au rânduită ţara cu cinstitul pişpecul Horti Ştifan şi părintelui vlădica Varlaam în săborul mare în Belgrad. Aceasta sămbrie să fie popiilor rumăneşti din toată Ţara Ardelului, în toate satele rumăneşti, tot omul o clae de grău şi una de ovăs şi o zi de cosă şi altă de secere până în sară şi în zua de Săn Petru un caş. Cine nu va veoi, să plătescu preţul caşului în zua de Paşti.

[1] Azi, localitatea Alba-Iulia.

Totor de botez 12 ban, de cununie 12 ban şi ce să va străca ceva la casa popi satul să diregă cum deragă besereca aşa să grijască şi casa popilor, pre popa să-l biguluiască cumu-şi biguluiesc toate li/m/bile popi săi ... răul cu lucrure şi păpeşti şi mireneşti. La casa popii să nu margă, nice la marha popiilor, nice cu birăul, nice cu săgăbirăul, nice cu birăul satului fără ştire pişpecului, al craiului şi fără ştire vlădicăi. Iară care satu nu va asculta de aceasta carte uni ca ceştia să fie fără de lege. M/ese/ţ (luna) i/u/n/ie/ 27, 1688. Scris în Belgrad. Vladica Varlaam (semnătură autografă)."

Într-una din lucrările sale,[2] Nicolae Iorga amintea că Varlaam, ucenic al mitropolitului muntean cu acelaşi nume, a fost numit mitropolit al Ardealului în decembrie 1685 şi reconfirmat de principele Apaffy la 19 aprilie 1686 (+1692). Acesta a colaborat îndeaproape cu episcopul Ştefan Horty fără, însă, a confunda ortodoxismul cu calvinismul impus; cu învoiala lui au ieşit de sub tipar cărţi de slujbă în limba română: ***Ceasloveţ*** şi ***Rânduiala diaconstvelor***, în 1687, şi ***Poveste la 40 mucenici*** şi ***Molitvenic***, în 1689.[3]

Pentru o cercetare mai extinsă pot fi consultate şi lucrările:

---

[2] Nicolae Iorga, ***Istoria Bisericii Româneşti şi a vieţii religioase a românilor***, ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, vol. I-II, Bucureşti, Editura Ministerului de Culte, 1930.

[3] ***Bibliografia românească veche***, vol. I, Bucureşti, 1908, p. 279-280, 291, 296.

- Augustin Bunea, ***Ierarchia românilor din Ardeal şi Ungaria***, Blaj, s.n., 1904.
- Timotei Cipariu, ***Acte şi fragmente latine româneşti pentru istoria beserecei române, mai ales unite***, Blaj, s.n., MDCCCLV (1855).
- Johann Hintz, ***Geschichte des Bisthums der griechischnichtunirten Glaubensgenossen in Siebenburgen***, Sibiu, s.n., 1850.
- Nicolae Iorga, ***Sate şi preoţi din Ardeal***, Bucureşti, s.n., 1902.
- August Treboniu Laurian, ***Documente istorice despre starea politică şi religioasă a românilor din Transilvania***, în ***Magazin istoric pentru Dacia***, III, 1846.
- Alexandru Geanoglu Lesviodax, ***Istorie bisericească pre scurt, cuprinzătoare de cele mai vrednice de ştiut întâmplări a sfintei biserici răsăritene, precum propoveduirea credinţii, goanele, eresurile, soboarele, ş.c.l.***, Bucureşti, s.n., 1845.
- Ioan Lupaş, ***Istoria bisericească a românilor ardeleni***, Sibiu, s.n., 1918.
- Petru Maior, ***Istoria bisericii românilor***, ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ioan Chindriş, Bucureşti, Editura Viitorul Românesc, 1995.
- Samuil Micu, ***Historia daco-romanorum sive valachorum***, în ***Foaie pentru minte, inimă şi literatură***, nr. 11-30, 1862.
- Nicolae Popea, ***Vechea Mitropolie ortodoxă română a Transilvaniei, suprimarea şi restaurarea ei***, Sibiu, s.n., 1870.

O redescoperire: un Acatist tipărit la Snagov în 1698 de către Sf. Antim Ivireanul

Arhim. POLICARP CHIŢULESCU
Biblioteca Sfântului Sinod
Bucureşti

Abstract

A Rediscovery: An Akathist Printed in Snagov in 1698 by St. Antim Ivireanul

One of the major figures in the history of the Romanian Church, as well as of the Romanian culture, St. Antim Ivireanul had an intense printing activity in several centers in Romania. In 1694, he established in Snagov, where he reorganized the place and installed the printing press, which was used to bring out to light many books.

One of the books printed there was the ***Akathist*** *from 1698, which is analyzed in detail in this paper. The* ***Akathist*** *is also a proof of the fact that the activity of the printing press in Snagov was continuous, and not an interrupted one.*

Keywords: *Antim Ivireanul, Akathist, Romanian Church, printing press, Snagov.*

Ierarh luminat, teolog, cărturar, ctitor de lăcaşuri sfinte şi filantrop dedicat, poliglot, meşter tipograf, traducător, miniaturist, sculptor de seamă, Sf. Antim Ivireanul se înscrie în memoria Bisericii şi a culturii noastre cu o foarte bogată activitate. El s-a dovedit a fi ataşat programului cultural iniţiat şi amplificat de Voievodul Martir, Constantin Brâncoveanu. Sfântului Antim îi datorăm desăvârşirea introducerii limbii române în slujba dumnezeiască, el fiind şi ctitorul limbii liturgice, dar şi al activităţii omiletice şi catehetice bisericeşti. Nu putem trece cu vederea statura de apologet al Ortodoxiei, fie locale, fie din afara spaţiului românesc. Această contribuţie substanţială a ierarhului martir s-a concretizat prin activitatea tipografică desfăşurată în mai multe centre

tipografice, unele întemeiate chiar de el, din care au ieşit zeci de titluri de lucrări în mai multe limbi.

Referindu-ne la activitatea tipografică de la Mănăstirea Snagov, cunoaştem faptul că aceasta va începe abia după ce ieromonahul Antim vine aici, în 1694, şi reorganizează lăcaşul, instalând tiparniţa adusă de la Bucureşti. Aici, priceputul ieromonah îşi va forma o echipă de ucenici, punând bazele unei adevărate şcoli a meşteşugului imprimeriei.

În 1696 avea să vadă lumina prima carte: ***Orânduiala slujbei Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*** - în limba română; alte cărţi româneşti vor fi tipărite succesiv: în 1697 - ***Evanghelia***; 1698 - ***Acatistul***; 1699 - ***Carte sau lumină***. După cum observăm, activitatea tiparniţei de la Snagov nu s-a întrerupt inexplicabil în 1697, cum se considera până acum, fapt dovedit de existenţa unui ***Acatist*** românesc, prezent în colecţiile Bibliotecii Sfântului Sinod, redescoperit recent.

Tipăritura studiată în contribuţia de faţă[1] a rămas puţin cunoscută specialiştilor, ceea ce ne-a determinat să refacem prezentarea ei, cu precizări noi, nesemnalate până acum.

Acatistul cătră Prea Sfânta Născătoare de D(u)mnezău şi cu alte rugăciuni acum a treia oară tipări(t) şi mai cu multă nevoinţă diortosit (în) zilele prea luminatului D(o)mn a toată Ţara Românească/Iω Co(n)standin B(asara)b Voevo(d)/cu blagoslovenia prea sfinţitului/Mitropolit Ky(r) Theodosie/În sfânta Mănăstire în Sneagov/La anul mântui(r)ei 1698.

Exemplarul, scris în limba română, este de format in 8° (14 x 10 cm) şi are 154 de file numerotate, cu 17 rânduri pe pagină. Textul este tipărit îngrijit, cu două culori, roşu şi negru. Filele sunt grupate în 20 de caiete, care conţin câte 8 file fiecare, în afară de ultimul (20), care nu are decât 2 file nenumerotate. Caietele sunt numerotate în partea dreaptă jos a paginii, cu litere chirilice de tipar, urmate de o literă minusculă până la a patra filă, restul de 4 file nepurtând nici un număr. Fiecare filă poartă un număr curent în partea dreaptă de sus. Caietul al 9-lea nu are după litera **J**

---

[1] A fost semnalată de pr. Niculae Şerbănescu în revista ***Biserica Ortodoxă Română***, nr. 3-4, 1976 şi amintită de Dan Râpă-Buicliu, ***Cartea românească veche: Studia bibliologica***, Editura Alma, Galaţi, 2000, dar în lucrările de istorie a tiparului, mai vechi sau recente, nu găsim nici o menţiune.

litera **Z**, cum era firesc, ci **cs**; abia după aceasta urmează **Z**, apoi **I**, deci s-a sărit litera **S** (dz).

În partea dreaptă jos a paginii se găseşte silaba de început a primului cuvânt de pe fila următoare.

Titlurile şi iniţialele sunt scrise cu majuscule roşii. Tot cu roşu sunt notate indicaţiile tipiconale, iar în mijlocul marginii de sus a foii - al cărei text este încadrat de un chenar format din flori stilizate - chenarul este întrerupt de numele rugăciunii respective - scris tot cu roşu - care este reluat până ce aceasta se încheie (ex. ***Rugăciunile Preceştanii***).

Foaia de titlu are pe verso stema Domnitorului Constantin Brâncoveanu, deasupra căreia este scris : „*Asupra peceţii stihuri politice / A Ţării Rumâneşti cu bună ferice*."

De-o parte şi de alta a stemei se află iniţialele: Iω, B, D, D, Ţ şi K, B, D, O, P, însemnând: Iω C(onstandin), B(asarab) V(oievod) D(omnul) D(omn) Ţ(ării) R(omâneşti).

Sub stemă se află scrise următoarele versuri:

„*Acestu semnu alu crucii ce corbul iveaşte / Domnului Constandin H(risto)s îl găteaşte / Să-i fie spre pază cu bună voire / Şi să-l îndelunge întru stăpânire*."

Cuprins:

f. 2^{r}-4^{r} - ***Acatistul Prea Sfintei de Dumnezău Născătoare carele să cântă de osebi: De iaste preot zice:...*** (rugăciunile începătoare, inclusiv Crezul);

f. 4^{v} - Gravură cu Bunavestire (pleine page);

f. 5^{r} - vignetă dreptunghiulară, având în centru pe Dumnezeu Tatăl, încadrat de flori şi frunze. Dedesubt, încep ***Stihirile***, până la fila 8^{r};

f. 8^{v} - ***Veniţi să ne închinăm...***;

f. 9 - 10^{r} - ***Psalmul 142***;

f. 10^{r} - ***Troparul Taina cea poruncită***;

f. 10^{v}-12^{r} - ***Psalmul 50***;

f. 12^{v}-18^{v} - ***Canonul de mulţumire către Prea sfânta Născătoare de D(u)mnezău căruia întru facerea elinească semnarea de pre margine iaste acesta chip: Bucură-te ceea ce eşti lăcaş bucuriei...***;

f. 19^{r} - ***După aceasta cântăm condacele şi icoasele Prea Sfintei Născătoare de D(u)mnezău***. Această pagină se încheie cu o podoabă tipografică;

f. 19^{v}-20^{v} - ***Molitva către Prea Sfânta Născătoare de D(u)mnezău***;

f. 21^{r} - ***Condacul: Apărătoarei Doamne, laude...***; textul se încheie cu o podoabă tipografică, urmată de indicaţia cu roşu: „*Apoi Icoasele*;"

f. 21^{v} - gravură cu scena Buneivestiri;

f. 22^{r}-35^{r} - ***Îngerul cel mai mare din cer...*** (acum începe de fapt textul ***Acatistului Buneivestiri***)

f. 35^{v}-41^{r} - indicaţie privind încheierea Acatistului: „*După aceasta icosul cel din tâi...*;"

Urmează o ***Rugăciune către Prea sfânta de Dumnezău născătoare, facere a sfântului Filotei Arhiepiscop de Ţarigra(d)...***;

f. 41^{v}-42^{v} - ***Preacurată Doamnă, Stăpână, Născătoare de D(u)mnezău***;

f. 42^{v} - această filă se încheie cu o icoană a Învierii Mântuitorului Iisus Hristos, încadrată de un chenar ce umple pagina;

f. 43^{r}-^{v} - ***Molitva*** către Domnul I(isu)s H(risto)s, după care urmează ***Pesnele canonului Născătoarei***;

f. 48^{r} - ^{v} - ***Sveatilna***, apoi titlul ***La Hvalite*** (stihiri ce se cântă la Laude în slujba utreniei);

f. 50^{r} - se dau ultimele indicaţii cu privire la sfârşitul acatistului;

f. 50^{v} - ***Întru tot ci(n)stitul paracli(s) către prea sf(â)nta Stăpâna noastră Născătoarea de D(u)mnezău***;

f. 51^{v}-65^{r} - ***Canonul de rugăciune către prea sfâ(n)ta Născătoare de D(u)mnezău***, care se încheie cu o frumoasă podoabă tipografică, un leu din gura căruia ies doi lujeri de flori;

f. 65^{v}-78^{v} - ***Molitvele celor ce merg spre somn***;

f. 79^{r}-90^{r} - Rugăciunile dimineţii, iar pe verso se află o gravură cu Mântuitorul Iisus Hristos - Deisis - pe scaunul de judecată, încadrat de Fecioara Maria şi de Sf. Ioan Botezătorul;

f. 90^{v} - ***Pravila către D(u)mnezeiasca Cuminecătură*** - deasupra paginilor, în chenarul din partea superioară a foilor, este scris „*Rugăciunile Preceş(t)ani(i)*," iar la fila 93^{v} sunt date nişte indicaţii tipiconale în limba română, dar cu ectenii în slavonă;

f. 99 - Gravură cu Mântuitorul Iisus Hristos copil, Pâinea vieţii veşnice, binecuvântând din potir. Gravura este înconjurată de un text scris cu roşu: „*Eu sântu pâinea cea vie carea s-au pogorât din ceriu; de va mânca oare cine den pâinea ac(i)asta, va trăi în veaci*.” În cele patru colţuri ale gravurii sunt aşezaţi 4 îngeri;

f. 100^{r} - ***Canonul către sf(â)nta Cumenecătură***;

f. 110^{v} - Gravură cu Mântuitorul Hristos reluată de la f. 90^{r};

f. 111-114^{r} - ***M(o)litva dentâio a sf(â)ntului Vasile celui Mare***, după care urmează, până la fila 116^{r}, ***M(o)litva a doaoa a s(f)ântului părintelui nostru Ioan Zlatoust***;

f. 116^{v} - 117^{r} - ***M(o)litva a treia a sf(â)ntului Ioan Damaschin***;

f. 117^{r} - ***M(o)litva a patra a sf(â)ntului Simeon Metafrast***;

f. 122^{r} - ***M(o)litva a cincea a sf(â)ntului Simeon Metafrast***;

f. 129^{v} - ***M(o)litva a şasea sf(â)ntului Simeon Metafrast***;

f. 131^{r} - ***M(o)litva a şa(p)tea, a sf(â)ntului Vasilie cel Mare***;

f. 132^{r} - ***M(o)litva a opta, a sf(â)ntului Simeon B(o)goslovul***;

f. 136^{v} - ***M(o)litva a nooa, a sf(â)ntului Ioann Zlatoust***;

f. 137^{r} - ***M(o)litva a zeacea, a sf(â)ntului Zlatoust***;

f. 138^{r} - ***M(o)litva a (unsprezecea) tot a acel(uia)*** şi

f. 139^{r} - ***M(o)litva a (doisprezecea), a sf(â)ntului Ioan Damaskinn***;

f. 140^{r} - ***M(o)litva a (treisprezecea), a sf(â)ntului Ioan Zlatoust***, apoi urmează câteva rugăciuni scurte, care se spun până a ajunge în faţa sfântului potir;

f. 142^{v} - Rugăciuni de mulţumire;

f. 143^{r} - Rugăciuni de mulţumire a marelui Vasilie;

f. 144^{r} - ***M(o)litva a doaoa a aceluiaşi***;

f. 144^{v} - ***M(o)litva a treia a sf(â)ntului Ioann Zlatoust***;

f. 145^{r} - ***M(o)litva a patra a lui Metafrast, cu stihuri***;

f. 146^{v} - ***M(o)litva a cincea a sf(â)ntului Kyril de la Alexandria***;

f. 147^{r} - ***M(o)litva a (şasea) către Prea Sfânta Născătoare de D(u)mnezău***;

f. 148^{r} - Indicaţii de încheiere în română şi slavonă;

f. 148^{v} - gravură cu o cruce din flori stilizate;

f. 149^{r}-f. 153^{v} - vignetă cu flori, în mijlocul căreia se află un medalion cu Dumnezeu-Tatăl; sub ea, titlul: ***M(o)litva cătră D(u)mnezău Savao(t) scoasă de pe grecie foarte de folos***; [2]

f. 153^{v}-f.154^{r} - ***M(o)litva cătră prea sf(â)nta născătoare de D(u)mnezău scoasă den slovenie***; la finalul rugăciunii: ***Sfârşitul şi lui D(u)mnezău laudă***;"

f. 154^{v} - Colofon care se deschide cu notiţa de iertare a eventualelor greşeli: „*Mă rog voao întru H(risto)s fraţilor cei ce vă veţi î(n)tâmpla a ceti pre ac(i)astă Cărticea. De ve(ţi) afla vre o greşală, î(n)drepteaţ(-o) cu blâ(n)deaţe neponosduindu-ne pentru ca să vă arătaţi î(m)plinitori poruncii lui H(risto)s, ce zice: Lăsaţi şi săva lăsa voao. Al(e) cărui milă să fie pururea cu voi*;"

Tipăritu-s-au î(n) anul de la sp(ă)senia lumii 1698

De smeritul întru ieromonahi

Antim Ivireanul"

În afara gravurilor menţionate, cartea mai conţine şi unele vignete, litere iniţiale ornate, dar şi desene tipografice care încheie un text.

Menţionăm că toate rugăciunile sunt într-o limbă română curată, clară, foarte accesibilă, dezbrăcată de slavonisme, indicaţiile tipiconale, precum şi unele ectenii fiind în slavonă.

Exemplarul nostru este complet, deşi uzat. Are scoarţe din lemn, îmbrăcate în piele brună tocită. Cartea deţine resturi de închizători metalice, precum şi urme de restaurare empirică a legăturii. Filele prezintă rupturi, pete de ceară şi de grăsimi.

Nu ştim de ce Sfântul Antim spune în titlu „*acum a treia oară tipărit*," întrucât nu se cunosc tipărituri similare de-ale sale înainte de cartea de faţă. În 1703, când va scoate de sub tipar un ***Acatist***, nu mai precizează pentru a câta oară vede lumina tiparului această lucrare.

Unele elemente din acest ***Acatist*** (dimensiunea cărţii, stema, chenarul paginilor) au fost reluate în ***Învăţături creştineşti*** (1700).

---

[2] Această rugăciune a fost tradusă de către „*dumnealui Constantin Cantacuzino Stolnicul,*" despre care V. Cândea spunea că este „*într-o limbă curată şi frază curgătoare, textul fiind un document al luptei pentru introducerea limbii române în biserică.*" (Virgil Cândea, ***Stolnicul între contemporani***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1971, p. 84). Rugăciunea era menţionată în ***Acatistul*** tipărit la Râmnic în 1746, dar iată că ea a fost publicată mult mai devreme.

Pentru claritatea şi actualitatea textului, păstrat aproape identic şi azi în cărţile ortodoxe de cult, redăm o scurtă rugăciune în paralel:
M(o)l(i)tva sf(â)ntului Ioanichie:

„Nădejdea mea ieaste Tată(l),
Scăparea mea ieaste Fiol,
Acoperitoriul mieu ieaste D(u)hul Sf(â)nt,
Tr(o)iţă sf(â)ntă slavă Ţie.”

Text actual: ***Rugăciunea Sfântului Ioanichie***:

„Nădejdea mea este Tatăl,
Scăparea mea este Fiul,
Acoperământul meu este Duhul Sfânt,
Treime sfântă, slavă Ţie!”
(***Ceaslov***, Bucureşti, 1990, p. 172).

Cartea a fost cumpărată în anul 1969 de la anticariat, pentru Biblioteca Sfântului Sinod, cu suma de 1.000 lei.

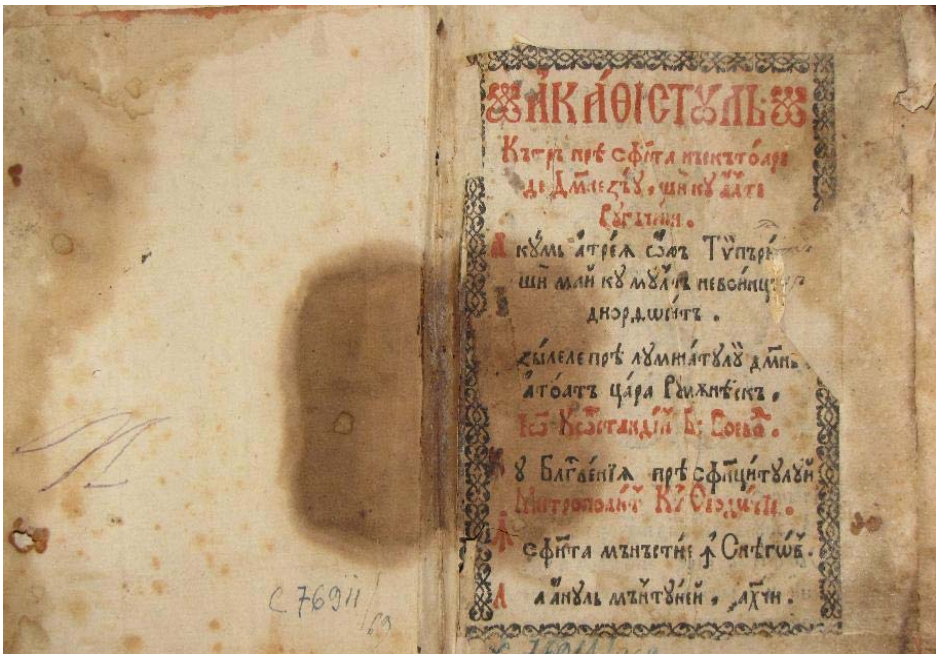

Foaia de titlu a ***Acatistului***

Un altfel de Supplex...
Unele aspecte privind relaţiile interetnice din Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIX-lea

MONICA AVRAM
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

A Different Supplex...
Some Aspects Concerning the Interethnic Relationship in Transylvania in the Second Half of the XIXth Century

***Supplex Libellus Valachorum**, published at Cluj în 1791, is probably one of the most important Romanian ancient books fom Mureş County Library's collection. Its importance consists not only in its role in the Romanian national movement of the XIXth century, but also in those 12 pages handwritten in Hungarian, that were attached at the end of the book. The manuscript is in fact a petition, written at Vienna, on the 11th of March 1850, and it was signed by „Timotheus Cipariu," the representant of the Romanian revolutionists; a few days latter, it was presented to the emperor, Francisc Iosif the Ist.*

The book had only two known possessors - Mike Sándor and the library of the Unitarian Gymnasium from Cristuru Secuiesc. It is difficult to identify the person who had transcribed the petition and it is worth mentioning that the text could not yet be found in any of the documents collection we have studied.

Keywords: *Supplex Libellus Vallachorum, Mureş County Library, Transylvania, Timotheus Cipariu, Mike Sándor, interethnic relationship.*

Cu siguranţă, una dintre lucrările de referinţă păstrate la Biblioteca Judeţeană Mureş, nu atât prin vechimea ei, cât prin importanţa textului în sine pentru istoria românilor, este ***Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis I. C. E. Civis Transsilvani. Claudiopoli, Sumptibus et Typis Martini Hochmeister,***

Caes. Reg. Dicast. Tipographi et pr. Bibliopolae. MDCCXCI [1] - Cluj, 1791. Considerat a fi cel mai important document revendicativ al românilor din Transilvania, care însumează toate cererile înaintate autorităţilor imperiale în veacul al XVIII-lea, ***Supplex***-ul are la bază ideile formulate la mijlocul secolului de către episcopul Inochentie Micu Klein, reluate ulterior de fruntaşii intelectualităţii româneşti din Ardeal - Samuil Micu, Ioan Molnar Piuariu, Iosif Meheşi, Petru Maior, Gheorghe Şincai, Ignatie Darabant etc. - şi transformate într-un veritabil instrument ideologic în lupta pentru emancipare naţională.[2]

Studiul de faţă nu şi-a propus analizarea textului din punct de vedere al conţinutului sau al importanţei lui pentru evoluţia istorică a poporului român; asupra acestor aspecte s-au oprit, în timp, istorici şi cercetători consacraţi, atât români, cât şi străini, astfel încât este greu de crezut că s-ar mai putea face completări sau interpretări pertinente; David Prodan,[3] Pompiliu Teodor,[4] Ladislau Gyémánt,[5] Zenovie Pâclişanu,[6] Keith Hitchins,[7] Mario Ruffini[8] etc. reprezintă doar o mică parte dintre cei care au consacrat pagini întregi acestui „fenomen," acestui document

---

[1] ***BRV*** II / 548.

[2] David Prodan, ***Supplex Libellus Valachorum***, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1998, p. 94-11.

[3] ***Ibidem***.

[4] Pompiliu Teodor, ***Fragmentarium iluminist***, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972; ***Enlightenment and Romanian Society***, edited by Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.

[5] Ladislau Gyémánt, ***Mişcarea naţională a românilor din Transilvania 1790-1848***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.

[6] Zenovie Pâclişanu, ***Luptele politice ale românilor ardeleni din anii 1790-1792***, Bucureşti, Cultura Naţională, 1923. Extras din ***Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Istorice***, seria III, tom 1, p. 33-115.

[7] Pentru o imagine de ansamblu asupra societăţii româneşti din Transilvania, precum şi asupra problemelor cu care se confruntau românii transilvăneni, de văzut Keith Hitchins, ***Românii. 1774-1886***, Bucureşti, Humanitas, 2004, capitolul ***Românii din Monarhia Habsburgică***, p. 246-284.

[8] Mario Ruffini, ***Istoria românilor din Transilvania***, Bucureşti, Proteus; Chişinău, Hyperion; Fundaţia Culturală „Memoria", 1993, cap. VIII, ***Transilvania sub Joseph al II-lea şi Leopold al II-lea***, p. 160-172.

revendicativ al românilor transilvăneni, pe care s-a fundamentat întreaga mişcare naţională din deceniile următoare.

Exemplarul aflat în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş[9] are numărul de inventar 54.337 şi, după cum arată registrele bibliotecii, a fost achiziţionat în anul 1982 pentru suma de 300 de lei, dar în documentele interne nu se precizează sursa de provenienţă. Este destul de redus ca dimensiuni: 59 p. + 12 p. manuscris, 17 x 21 cm, 32 de rânduri pe pagină, iar oglinda textului este de 12,7 x 16 cm. În ceea ce priveşte aspectul grafic, acesta este destul de simplu, în condiţiile în care s-a folosit doar cerneală de culoare neagră, iar ornamentele tipografice lipsesc. Legătura s-a păstrat până azi şi este doar din carton.

Drumul parcurs de acest exemplar din ***Supplex...*** este destul de greu de refăcut; trebuie menţionate două însemne de proprietate, ambele vizibile pe pagina de titlu, şi anume semnătura *Mike*, care aparţine, susţine D. Poptămaş,[10] juristului ardelean Mike Sándor, un pasionat colecţionar de documente; cea de-a doua este ştampila „*Unitarius gymnázium könyvtára Székely - Kereztúron*", care dovedeşte apartenenţa acestui exemplar la fondul bibliotecii Gimnaziului Unitarian din Cristuru Secuiesc, judeţul Harghita.

Cine a fost, însă, Mike Sándor?[11] S-a născut la 22 ianuarie 1795, în zona Arieşului, tatăl său fiind şeful arhivelor statului; rămas destul de devreme fără tată, educaţia sa a fost încredinţată unchiului său, Mike József, care, deşi activa în domeniul industriei sării, i-a asigurat nepotului său accesul la un alt domeniu de cunoaştere, cel umanist. Tânărul Mike Sándor studiază filosofia la Cluj, apoi obţine şi licenţa în drept, cu calificativul excepţional. Din 1833 a activat în cadrul arhivelor statului şi acest fapt nu a făcut decât să întărească pasiunea sa pentru istorie; seriozitatea şi profesionalismul său au fost repede observate de autorităţile timpului, care i-au încredinţat diverse misiuni, precum cea privind

---

[9] Informaţii despre acest exemplar vezi în Dimitrie Poptămaş, ***Philobiblon mureşean - o viaţă printre oameni şi cărţi***, Târgu-Mureş, Fundaţia Culturală „Vasile Netea", 2003, p. 72 – 73.

[10] ***Ibidem***, p. 73.

[11] Szinnyei József, ***Magyar irók élete és munkái***, vol. 8, Budapest, Kiadja Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése, 1902, col. 1304-1307.

organizarea şi studierea documentelor de arhivă de la Sibiu şi Cluj. La 24 mai 1843 este numit director adjunct al arhivelor de la Cluj şi va rămâne în această funcţie până la sfârşitul anului 1849, când i se cere în mod oficial să se retragă din activitate. Ulterior, la 11 aprilie 1861, este reinstalat ca director adjunct, iar doi ani mai târziu este numit director plin, fiind definitiv pensionat în anul 1864. Se stinge din viaţă la 24 mai 1867.

Mike Sándor nu s-a manifestat în mod deosebit prin scrierea unor articole, studii etc. Ceea ce l-a diferenţiat de alţi intelectuali ai timpului său a fost pasiunea de colecţionar şi, cu siguranţă, acest exemplar din ***Supplex...*** face parte din vasta lui colecţie de materiale şi documente referitoare, în primul rând, la istoria transilvăneană. A oferit Societăţii Muzeului Ardelean o sursă bogată de documente,[12] care, încă din timpul vieţii, a fost valorificată de istoricii maghiari: scrisori din secolele XIV-XVII, articole din legi emise în intervalul 1540-1744, actele şi „procesele verbale" ale şedinţelor autorităţii de stat din Transilvania, desfăşurate în intervalul 1728 - 1843 / 1844, diverse documente oficiale şi particulare, liste ale personalului funcţionăresc din Transilvania pentru intervalul 1692 - 1848, liste genealogice ale familiilor din Transilvania, acte referitoare la istoria Clujului, acte ale unor fundaţii catolice etc. De asemenea, a oferit şi liste nominale cu protopopii saşi din Sibiu, un exemplar tipărit din renumita ***Hronică a românilor*** scrisă de „*Şincai Olahul*," un exemplar din lucrarea istoricului maghiar Huszti Andras, ***Vechea şi noua Dacie***, în limba maghiară, scrisorile grofului Kémeny, diverse descrieri şi statistici referitoare la unele localităţi transilvănene. O mare parte din aceste documente oferite de el au fost deja valorificate în momentul apariţiei lexiconului lui Szinnyei József, adică în 1902.[13]

Cel de-al doilea semn de proprietate, ştampila Gimnaziului Unitarian din Cristuru Secuiesc, demonstrează limpede că exemplarul în discuţie a făcut parte din fondurile bibliotecii acestei şcoli. Înfiinţat la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în anul 1793, deşi ideea în sine a fost

---

[12] Cf. datelor oferite de Szinnyei, cantitatea de documente lăsate Societăţii Muzeului Ardelean se ridică la 200 de coli şi sunt împărţite în diverse domenii sau colecţii mai mici.

[13] ***Ibidem***, col. 1307.

formulată încă din 1712,[14] gimnaziul de la Cristuru Secuiesc concretizează, în fapt, eforturile unitarienilor de a se apropia de nivelul de şcolarizare al celorlalte religii recepte. Constituirea acestei şcoli a prezentat un mare avantaj nu doar pentru cei de religie unitariană, accesul la învăţătură fiind îngăduit şi tinerilor de alte confesiuni.[15]

Este deja cunoscut contextul în care, în deceniul al şaselea al secolului XX, mai multe biblioteci particulare sau ale unor instituţii laice sau bisericeşti au fost confiscate şi transferate la diverse instituţii de stat; este cazul bibliotecii juristului Lányi Oszkár, al bibliotecii mănăstirii franciscane din Lăzarea, bibliotecii Căminului Muncitoresc din Târgu-Mureş şi, nu în ultimul rând, al bibliotecii Gimnaziului Unitarian de la Cristuru Secuiesc.[16] Conform Hotărârii Consiliului de Miniştri nr. 1542 din anul 1951[17] care, prin articolul 9, instituie, la nivel naţional, controlul Comitetului pentru Aşezămintele Culturale asupra bunurilor de patrimoniu aflate în proprietatea oricărei instituţii şi permite totodată redistribuirea acestora către biblioteci ştiinţifice dacă se consideră că starea lor de conservare şi condiţiile de depozitare nu sunt adecvate, s-a trecut la confiscarea unui mare număr de cărţi. De altfel, acest fapt este relevat şi de

---

[14] O scurtă prezentare a gimnaziului ne oferă Remus Câmpeanu, ***Intelectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea***, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 124-125 şi notele 391-394, de la paginile 247-248.

[15] ***Ibidem***, p. 125. Remus Câmpeanu ne oferă exemplul unui fost elev, Koncz, care, devenit senior în 1800 şi totodată cadru didactic la gimnaziul amintit i-a aprovizionat pe revoluţionarii români din munţi, în timpul mişcării paşoptiste, motiv pentru care a şi fost condamnat la 2 ani de închisoare.

[16] Dimitrie Poptămaş, ***Biblioteca Judeţeană Mureş la 90 de ani***, în ***Libraria. Studii şi cercetări de bibliologie***, Târgu-Mureş, Biblioteca Judeţeană Mureş, nr. 2, 2003, p. 11.

[17] ***Hotărârea Consiliului de Miniştri 1542 privind măsurile care trebuesc luate pentru îmbunătăţirea activităţii bibliotecilor din Republica Populară Română*** a fost adoptată în cadrul şedinţei din 28 decembrie 1951 şi publicată în ***Monitorul oficial***, nr. 120, an III, sâmbătă, 29 decembrie 1951, p. 1195-1998.

creşterea masivă a fondului de carte din Biblioteca Judeţeană Mureş într-un interval de timp destul de scurt.[18]

Stabilirea ordinii posesorilor acestui exemplar din ***Supplex***... pare să nu ridice nici un fel de dificultăţi; când Mike Sándor se stinge din viaţă, în anul 1867, activitatea gimnaziului căpătase deja un avânt extraordinar, fiind una dintre puţinele instituţii de învăţământ organizate în Transilvania sub egida Bisericii Unitariene. Practic, abia în anii care au urmat celui de-al doilea război mondial, activitatea gimnaziului s-a redus în intensitate; a urmat confiscarea bibliotecii în anul 1954, iar azi funcţionează ca Şcoala Generală nr. 4 din localitate.[19] Considerăm, prin urmare că, din proprietatea lui Mike Sándor, ***Supplex***-ul a intrat, la un moment care nu poate fi precizat, în fondurile bibliotecii Gimnaziului Unitarian şi, în final, a poposit la Biblioteca Judeţeană Mureş.

Este probabil, considerăm noi, ca exemplarul în discuţie să fi intrat în fondurile bibliotecii şcolare prin bunăvoinţa fostului proprietar, cunoscut pentru numeroasele sale donaţii; este însă greu de precizat care au fost legăturile pe care Mike Sándor le-a întreţinut cu acest gimnaziu, ştiut fiind că el nu a studiat la Cristuru Secuiesc, ci la Turda, judeţul Cluj.[20]

La Biblioteca Teleki-Bolyai se păstrează procesul-verbal de preluare a cărţilor aduse de la Gimnaziul Unitarian din Cristuru Secuiesc; datele conţinute sunt însă destul de succinte: se menţionează că s-au făcut 3 transporturi, în conformitate cu instrucţiunile Ministerului Culturii, dar nu se precizează actul normativ în baza căruia s-au făcut confiscările. Documentul este datat 27 iulie 1954. Cu siguranţă, în acest context, ***Supplex***-ul în discuţie a intrat în fondurile Bibliotecii Judeţene Mureş, deşi, din motive necunoscute, înregistrarea sa în documentele interne a

---

[18] Conform datelor prezentate de Dimitrie Poptămaş şi Mészáros Iosif, ***Biblioteca Judeţeană Mureş*** [Ghid], Târgu-Mureş, 1979, p. 16, se înregistrează importante creşteri cantitative: 1950 - 73.319 volume; 1955 - 185.335 volume; 1960 - 523.504 volume.

[19] Şcoala Generală nr. 4 din Cristuru Secuiesc, strada Órbán Balázs, nr. 16.

[20] Szinnyei József, ***op. cit.***, col. 1304.

fost făcută abia în anul 1982, după cum s-a menţionat deja.[21] În plus, probabil din raţiuni care ţin de calculele contabile, a fost trecută suma de 300 de lei ca preţ de achiziţie, ceea ce ne îngăduie să credem că aceasta era valoarea oficială a cărţii, la cursul anului 1982.

Ceea ce individualizează acest exemplar sunt cele 12 pagini scrise cu mâna, pe o singură parte, în limba maghiară, numerotate de la 61 la 72 şi legate în continuarea textului propriu-zis. Fiecare pagină este încadrată într-un chenar, trasat uşor cu creionul; în plus, chenarul este deja trasat pe încă 4 pagini, care însă nu au mai fost completate, textul în sine având un final logic şi un înţeles clar.[22]

Fraza introductivă este foarte clară şi încadrează documentul în timp şi spaţiu; este „*Petiţia delegaţiei române înaintate Înălţimii Sale* - evident, împăratului de la Viena, Francisc Iosif I (1848-1916) - *la data de 18 martie 1850*." Documentul a fost redactat însă cu câteva zile mai devreme, la 11 martie, la Viena, de „*reprezentanţii plenipotenţiari ai naţiunii române*," în numele cărora semnează *Timotheus Cipariu*.

Deşi datele de redactare şi, respectiv, de prezentare a petiţiei sunt foarte clar specificate în manuscris, documentul nu este menţionat în bibliografia consultată, referitoare la perioada postpaşoptistă. Cei care oferă informaţii cu privire la activitatea delegaţilor români la Viena la începutul anului 1850 şi la documentele redactate şi înaintate autorităţilor imperiale în acest interval omit petiţia din 11 martie. Nici T. Păcăţian, care oferă o imagine destul de completă a luptei naţionale din perioada postrevoluţionară, referitor la anul 1850, nu aminteşte această petiţie; precizează doar că au fost înaintate guvernului „*mai multe petiţiuni, deşi nu de vre-o importanţă remarcabilă*."[23] Primul document pus în discuţie

---

[21] Cărţile aduse la Biblioteca Judeţeană Mureş, în contextul amintit, nu au fost inventariate în acelaşi timp, ci treptat. Motiv pentru care credem că ***Supplex***-ul în discuţie a fost preluat pe baza procesului verbal din 1954, dar inventariat mult mai târziu, în 1982.

[22] Pentru traducerea integrală a textului, vezi **Anexa 1**.

[23] Teodor V. Păcăţian, ***Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale românilor de sub coroana ungară***, ediţia a 2-a, vol. 1, Sibiu, Tipografia Iosif Marschall, 1904, p. 678. Numele lui Cipariu este amintit doar în legătură cu petiţia din 12 aprilie 1850, prin care se cere însă trimiterea „*unui comisar român*

este redactat o lună mai târziu faţă de momentul care ne interesează, abia la 10 aprilie.[24] Documentele ulterioare la care se face referire au fost redactate în a doua jumătate a anului 1850 şi nu pot fi comparate, prin conţinut, cu petiţia din martie.[25]

La rândul său, Vasile Netea insistă asupra activităţii delegaţilor români la Viena, reuniţi în ianuarie 1850 în capitala imperiului, şi chiar aminteşte o petiţie înaintată împăratului, dar la 11 martie. Documentul a fost redactat însă mult mai devreme, din moment ce la 10 ianuarie a fost deja prezentat primului ministru Schwarzenberg.[26] Numele lui Cipariu este asociat abia memoriului din 30 decembrie 1850, semnat de mai mulţi intelectuali români, prin care românii îşi exprimă dezacordul faţă de împărţirea administrativ-teritorială propusă de autorităţile imperiale.[27] Dacă, prin conţinut, memoriul corespunde ideilor exprimate în manuscrisul din ***Supplex***..., data redactării exclude orice confuzie.

Nici alte lucrări consultate, referitoare la perioada postpaşoptistă, nu aduc precizări mai clare cu privire la această petiţie.

Revenind la mai vechea afirmaţie a lui Păcăţian, referitoare la numeroasele solicitări transmise Vienei, încă de la început, se subliniază faptul că acest document revendicativ face parte dintr-o serie mai lungă de acte petiţionare, înaintate de naţiunea română autorităţilor imperiale - ultimul menţionat fiind datat cu un an în urmă, în 1849,[28] dar care au

---

în Transilvania", precum şi cu cea din redactată, tot la Viena, dar la 16 august, ambele adresate „*Înaltului Minister al Cultului şi al Învăţământului*."

[24] ***Ibidem***, p. 680.

[25] ***Ibidem***, p. 678-684.

[26] Vasile Netea, ***Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea naţională (1848-1881)***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974, p. 51. Între semnatarii petiţiei, Netea nici măcar nu îl aminteşte pe Timotei Cipariu, din partea ardelenilor semnând doar I. Popasu şi A. T. Laurian. Despre acest memoriu aminteşte şi Étienne Pascu, ***Mémoires et protestations des roumains de Transylvanie et de Hongrie de 1791 à 1892***. Extrait de la ***Revue de Transylvanie***, tome 5, no.3, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1939.

[27] Vasile Netea, ***op. cit.***, p. 55.

[28] Cu siguranţă, se face referire la memoriul din 13 / 25 februarie 1849, prin care se cerea „*unirea tuturor românilor din statele Austriei într-o singură naţiune de sine stătătoare*." Vezi în acest sens şi Valeriu Achim, ***Nord - vestul Transilvaniei***.

rămas fără un răspuns concret din partea Vienei. În pofida asigurărilor oferite, şi anume că *„cererile vor fi rezolvate spre fericirea naţiunii române,"* deoarece reprezintă dorinţele cele mai fierbinţi ale românilor, se reproşează curţii imperiale dezinteresul manifestat faţă de bunăstarea supuşilor.

Pentru a conferi o bază legală solicitărilor înaintate, se face apel la argumente de ordin istoric, precum ajutorul militar dat de naţiunea română, care *„s-a oferit prima să lupte alături de armata imperială"* şi *„a sacrificat totul pentru împărat,"* la argumente care ţin de statutul social al naţiunii române, comparativ cu celelalte naţiuni - *„pământul natal e acoperit cu cenuşă, fii îi sunt decimaţi, în anumite localităţi bărbaţii lipsesc total, orfanii, văduvele şi invalizii sunt fără număr şi mulţi suferă de frig şi foame. Altarele sunt distruse ori pângărite..."* Sugestive sunt şi datele statistice oferite, privind structura demografică din diferite zone sau localităţi din Transilvania: Orăştie, cu 1.400 de saşi şi 7.000 de români, Sebeş, unde populaţia românească numără 12.000 de suflete, faţă de numai 1.800 de saşi, sau Cluj, unde trei sferturi din populaţie este de etnie română; aceste cifre nu justifică în nici un fel constituirea unor unităţi teritoriale, altele decât româneşti, mai ales în condiţiile în care se invocă tocmai principiul egalităţii demografice. Nu în ultimul rând, se încearcă folosirea unor formulări, menite să atingă latura sensibilă a împăratului: *„Şi de ce nu ar plânge şi s-ar întrista naţiunea [română]?"*

Cu siguranţă, necesitatea acestei petiţii a fost determinată de instabilitatea din cadrul monarhiei. Soluţia propusă de imperiali, care viza centralizarea şi, deci, contopirea tuturor popoarelor sub autoritatea lor, nu corespundea deloc intereselor naţionalităţilor din monarhie, care doreau mai degrabă să se constituie într-un *„corp nedespărţit, având aceeaşi organizaţie şi aceeaşi administraţie."*[29] Sunt cunoscute mai multe plângeri de acest gen, înaintate de români autorităţilor imperiale.

Cultură naţională - finalitate politică, 1848-1918, Baia Mare, Editura Gutinul SRL, 1998, p. 22-23.

[29] ***Ibidem***, p. 21. Vezi şi Teodor V. Păcăţian, ***op. cit.***, p. 677; Apostol Stan, Grigore Ploeşteanu, ***Utopia confederalismului paşoptist. Între vis şi realitate***, Bucureşti, Editura Vestala, 2001, cap. ***Confederalismul emigraţiei (1849-1956)***, p. 136-168.

De remarcat faptul că, în această încercare de argumentare a drepturilor românilor din Transilvania, sunt repetate anumite „cuvinte cheie," menite să sublinieze rolul naţiunii române în cadrul imperiului şi felul în care aceasta a înţeles să-şi achite datoriile materiale şi morale faţă de curtea vieneză; astfel, revin în permanenţă formulări precum „*credincioasa naţiune română*," care „*nu poate fi acuzată de lipsă de loialitate*" şi care a adus „*mari sacrificii umane şi materiale*." Cu toate acestea, deşi „*meritele sale nu au fost tăgăduite, recunoaşterea egalităţii lipseşte cu totalitate în direcţia naţiunii române*."

Responsabilitatea pentru starea de revoltă care se simte în sânul naţiunii române, se spune în document, este atribuită pe nedrept preoţilor şi tribunilor români; din acest motiv, unii dintre ei au fost arestaţi, dar nu li s-a putut dovedi vinovăţia şi, cu toate acestea, ei continuă să fie consideraţi periculoşi pentru liniştea provinciei. Situaţia creată se datorează numai şi numai „trezirii" conştiinţei naţiunii române, care acum este în stare să înţeleagă nenorocirile, să vadă abuzurile şi să-şi cunoască soarta.

În finalul petiţiei, se exprimă doar încrederea în bunăvoinţa împăratului, pe care „*credincioşii reprezentanţi ai naţiunii române*" îl roagă să „*regleze această stare prin patent imperial*."

De altfel, pe ultima pagină, a fost copiat şi răspunsul împăratului la această petiţie - „*Vă asigur că voi îndeplini cu siguranţă solicitarea îndreptăţită a poporului român, care a făcut atâtea. Prin Consiliul meu de miniştri voi cere prezentarea unei moţiuni, şi puteţi fi siguri că Naţiunea va fi mulţumită*" - ceea ce ne îngăduie să credem că textul în discuţie a fost copiat în prelungirea ***Supplex***-ului cel mai devreme în a doua jumătate a anului 1850, când răspunsul împăratului a putut fi cunoscut.

Acest document revendicativ este net inferior ***Supplex***-ului, atât din punct de vedere al argumentelor puse în discuţie, cât şi al cerinţelor formulate. Tonul său, destul de lipsit de fermitate, dovedeşte că este mai degrabă un „reproş politicos" la adresa autorităţilor imperiale, care, deşi au luat cunoştinţă de problemele cu care se confrunta naţiunea română din Transilvania, nu au luat măsuri concrete, deşi s-a promis acest lucru de nenumărate ori.

Ar fi inoportun să avansăm vreo ipoteză referitoare la identitatea celui care a copiat textul petiţiei, adăugându-l ***Supplex***-ului; e posibil ca

Mike Sándor să fi făcut această completare: era pasionat de istorie, avea acces la numeroase documente, era vorbitor de limba maghiară şi ar fi putut afla de acest document, în condiţiile în care se stinge din viaţa abia în 1867, mult după redactarea petiţiei. De asemenea, este dificil de aflat dacă transcrierea s-a făcut după textul original, în traducerea copistului, sau după o copie a acestuia, deja tradusă în limba maghiară.

Trecând peste aceste nuanţe, manuscrisul nu face decât să sporească valoarea acestui exemplar din ***Supplex...*** şi să aducă o lumină nouă asupra relaţiilor interetnice; faptul că cel mai amplu document revendicativ al românilor din Transilvania este completat, ulterior, cu o altă petiţie românească, în limba maghiară şi circulă într-un mediu maghiar, după cum o dovedesc cei doi posesori identificaţi, demonstrează, putem spune, interesul pentru o istorie reală, care trece dincolo de frontierele etnice.

ANEXA 1 - Traducerea petiţiei în limba română[30]

„Petiţia delegaţiei române înaintată Înălţimii Sale la data de 18 martie 1850

Mărite Doamne!

A trecut un an de când românii ce trăiesc în toate colţurile Împărăţiei au înaintat Majestăţii Voastre o petiţie ce cuprinde cererile lor, în conformitate cu dreptatea şi spiritul timpului. Aceasta [petiţia] a fost urmată de altele, având mici diferenţe de conţinut, dar toate cu aceeaşi finalitate. Căci ni s-a spus că cererile noastre vor fi rezolvate spre fericirea naţiunii române, cereri ce reprezintă dorinţele cele mai fierbinţi ale credincioasei naţiuni române, ce nu numai anul trecut, ci şi în secolele trecute reprezentau chestiuni de importanţă majoră. Acea naţiune care, de-a lungul istoriei, nu poate fi acuzată de lipsă de loialitate ori de separatism, acea naţiune care, pentru existenţa tronului, s-a oferit prima să lupte alături de armata imperială, aducând mari sacrificii umane şi materiale, acea naţiune care a sacrificat totul pentru împărat, acum nu numai că nu-şi primeşte recunoaşterea meritelor şi a loialităţii din partea curţii imperiale, dar se află şi într-o poziţie

[30] Traducerea din limba maghiară a fost realizată de dr. Fabian István, de la Universitatea „Petru Maior" Târgu-Mureş.

subordonată faţă de celelalte naţiuni ale imperiului, chiar şi după încheierea războiului civil.

Şi de ce nu ar plânge şi s-ar întrista naţiunea [română]? I s-a distrus bunăstarea materială, pământul natal e acoperit cu cenuşă, fiii îi sunt decimaţi, în anumite localităţi bărbaţii lipsesc total, orfanii, văduvele şi invalizii sunt fără număr şi mulţi suferă de frig şi foame. Altarele sunt distruse ori pângărite, iar singurii fii ai poporului care ar putea ajuta în foame şi mizerie, preoţii, chiar dacă acum e pace, sunt închişi şi izgoniţi.

Acum naţiunea română a ajuns batjocura celorlalte naţiuni, chiar şi a celor învinse cu ajutorul ei.

Mărite Doamne! Cum nu s-ar întrista naţiunea română care, nu demult, prin fapte şi-a demonstrat vechea loialitate, totuşi este tratată cu suspiciune. Cu merite, ce nu pot fi arătate de celelalte naţiuni, a încercat să beneficieze de egalitatea oferită de curtea imperială popoarelor imperiului, şi, chiar dacă meritele sale nu au fost tăgăduite, recunoaşterea egalităţii lipseşte cu desăvârşire în direcţia naţiunii române.

Azi, în Ardeal, în locul în care cei mai vechi locuitori sunt românii, care din cele mai vechi timpuri au existat în număr mare, se formează un stat săsesc, fără a se explica de ce. În Orăştie, unde există doar 1400 de saşi şi 7000 de români sau în Sebeş, unde sunt 1800 de saşi şi 12000 de români, cum se poate crea un ţinut săsesc pe criterii egalitare? La fel se întâmplă şi în Cluj, unde s-a creat aceeaşi situaţie favorabilă maghiarilor, chiar dacă trei sferturi din populaţie e românească. Se pare că trădarea este compensată şi loialitatea pedepsită. În Banat, cei 800.000 de români au fost rupţi de restul ţării şi au fost subordonaţi vechilor asupritori în Voivodina Sârbească.

Situaţia e la fel în zona Oradiei, în care patru cincimi din populaţie sunt români şi totuşi instituţiile sunt cele ungureşti, cu funcţionari care au participat la revoluţie şi a căror ură faţă de români e cunoscută. La fel se întâmplă şi în celelalte părţi ale Ardealului.

Deci, acele grupe de populaţie, pe care noi niciodată nu le-am ignorat, s-au stabilit în jurul nostru şi nu invers, au pus lanţul subjugării pe noi, şi noi am răbdat în pace, şi în bătăliile pentru susţinerea tronului am făcut tot posibilul ca să ne merităm de la Înălţimea Voastră eliberarea.

Deci, de ce nu ar fi românii trişti? De ce să nu vorbim de introducerea foarte rapidă a limbii germane în instituţiile publice, mult mai rapidă decât cea maghiară, care măcar dădeau un timp de acomodare. Ca să nu mai

spunem că în Ardeal, odată cu împărţirea administrativă a provinciei, zonelor alocate românilor le sunt interpuse cele ale celorlalte naţiuni, în aşa fel încât românii să nu poată trăi într-un singur bloc, în acest fel naţiunea înconjurată de duşmani nu poate progresa.

Mărite Doamne! Aceasta e soarta naţiunii care pentru interesele tronului şi pentru viitorul propriu s-a sacrificat. Iar cei care consideră că poporul român nu este altceva decât exceptarea de la legile Urbariale şi ar fi liniştiţi dacă preoţii şi tribunii nu ar agita spiritele, se înşeală. Toţi aceşti oameni, printre care şi sfetnici ai Înălţimii Voastre, consideră că aceşti preoţi şi tribuni care au dus poporul la luptă, încă sunt elemente periculoase, acum, la doi ani de la revoluţie. De aceea, unii au fost arestaţi, dar nu s-a găsit nimic incriminatoriu la adresa lor. Dar nu este nevoie ca cineva să vină să agite spiritele, pentru că naţiunea vede clar cum ajung în poziţii de conducere cei care s-au compromis în revoluţie şi acum ne comandă instituţiile, încă din timpul generalului Puchner, în timp ce bărbaţii noştri merituoşi sunt judecaţi, surghiuniţi, iar naţiunea este adusă în stare de frământare. De asemenea, vedem cum alte naţiuni se bucură de drepturi mult mai mari, chiar dacă dările lor sunt mai mici, în timp ce de români nu se ocupă nimeni. Ori, ca să vadă aceste lucruri, naţiunii române nu-i trebuie decât ochi curaţi. Dacă s-a trezit conştiinţa naţională în ultimii ani este tocmai pentru că îşi vede propria soartă, nenorocire şi se simte frustrată. Acest adevăr trist l-am adus la cunoştinţa Măriei Voastre pentru că numai cuvântul împăratului poate aduce românilor o rază de speranţă. Sprijinindu-se pe cuvântul împăratului, credincioşii reprezentanţi ai naţiunii române vin la tronul Măriei Voastre, implorându-vă: privind starea naţiunii române şi necesităţile ei, reglaţi această stare prin patent imperial. Viena, 11 martie 1850, Majestăţii Sale.

Reprezentanţii plenipotenţiari ai naţiunii române: Timotheus Cipariu la data de 17 martie 1850.

Răspunsul Majestăţii Sale

Vă asigur că voi îndeplini cu siguranţă solicitarea îndreptăţită a poporului român, care a făcut atâtea. Prin Consiliul meu de miniştri voi cere prezentarea unei moţiuni, şi puteţi fi siguri că naţiunea va fi mulţumită."

ANEXA 2

SVPPLEX LIBELLVS
VALACHORVM
TRANSSILVANIÆ
IVRA TRIBVS RECEPTIS NATIONIBVS COMMVNIA
POSTLIMINIO SIBI ADSERI
POSTVLANTIVM.

CVM NOTIS HISTORICO - CRITICIS
I. C. E.
CIVIS TRANSSILVANI.

Mike

54.337

CLAVDIOPOLI

Sumptibus et Typis Mattei Hedmofer, Caes. Reg. Dicaß. Typographi &c.
Bibliopolæ. MDCCXCI.

Pagina de titlu a ***Supplex***-ului, cu semnătura *Mike*

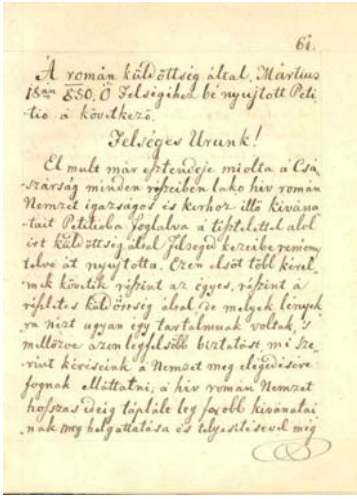

61.

A román küldöttség által, Márczius 18an 1850. Ő Felségihez be nyujtott Petitio a következő.

Felséges Urunk!

El mult már esztendeje miolta a Csá-szárság minden részeiben lako hív román Nemzet igazságot és kiszor-illő kivána-tait Petitiola foglalva a tiszteletted alol ist küldöttség alól Felseged kezeibe remen-tsve át nyujtotta. Ezen elsőt téllel kiel-mek követik részint az egyes, részint a részletes küldöttség által be mutatt levelek, s mellőzve azon legfeljebb biztatást, mi sze-rint kéréseink a Nemzet meg elégüdésére fognak elliottatni, a hív román Nemzet hosszas deig táplalt legfőbb kivánatai-nak meg hallgattatása és teljesitésével meg

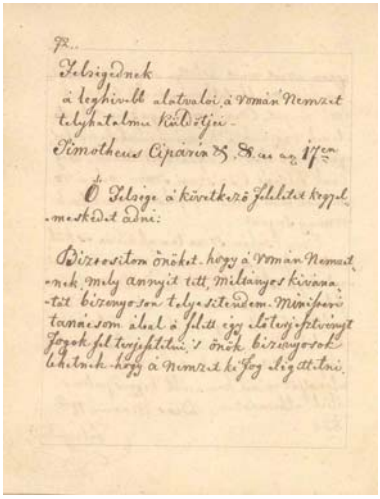

72.

Felségednek
a leghivebb alattvalói, a román Nemzet
teljhatalmu küldöttjei.

Simotheus Cipariu K. S. m. p. 17en

Ő Felsége a következő fohaszt kegyel-meskedet adni:

Bizonyiton önöket, hogy a román Nemzet-nek, mely annyit tett, miltanyos kivána-tát bizonyosan teljesitendem. Minisztri-tanácsom által a fohaszt egy statusjogvivőt fogok felterjesztetni, s önök bizonyosak lehetnek, hogy a Nemzet kéjeg elégettetni.

Prima pagină a manuscrisului

Ultima pagină a manuscrisului

Gravura *Roata Vieţii* din *Calendarul pe 100 de ani* de la Buda, din 1814

ANCA ELISABETA TATAY
Biblioteca Academiei Române
Filiala Cluj-Napoca

Abstract

The Engraving Life's Wheel from The Calendar for 100 Years from Buda, 1814

At the end of the XVIIIth century and the beginning of the XIXth century, the typography from Buda held an important position among the institutions of this kind, which used to print books for the Romanians. The number of laic books that were published here was bigger than that from the Romanian Countries, where the church and the princes exerted censorship upon publications. The printed works accomplished here were decorated with woodcuts, puncheon prints and lithographies.

In ***The Calendar for 100 Years****, made up by Nicola Nicolau from Braşov, and printed in Buda in 1814, there is an interesting puncheon print - the first one found by me in a laic published work , which came out in that printing house - entitled* ***The Life's Wheel****. It is full of symbols, which I have tried to decrypt in this article. The illustration proves to have freemasonic connotations as well.*

The engraving ***Life's Wheel*** *was used as a model for the painting achieved by Ioan Eliazar from Valea Chioarului (as a laic named Lazar Toacaci). The picture was finished in 1833 and it can be seen in the wooden church from Răstoci (Sălaj County), whose patrons are Saints Archangels Michael and Gabriel.*

Keywords: *Life's Wheel, engraving, typography, Buda, symbols, The Calendar for 100 Years.*

În anul 1577 episcopul catolic Telegdi Miklós înfiinţa la Tirnavia, pe lângă universitatea care funcţiona deja acolo, o tipografie care, două sute de ani mai târziu, respectiv în 1777, avea să se mute, împreună cu instituţia de învăţământ menţionată, la Buda. În 1779 va primi de la împărăteasa Maria Tereza privilegiul editării cărţilor didactice pentru

întreaga Ungarie.[1] Oficina va ajunge să imprime cărţi în nu mai puţin de şaisprezece limbi, printre care şi în limba română.[2] Pe lângă manuale şcolare, secţia românească va lucra la cererea Bisericii Greco-Catolice, a regimentelor româneşti de grăniceri, a autorităţilor sau a unor persoane private, tipărituri ştiinţifice, literare sau de răspândire a ideilor iluministe.[3]

Din punct de vedere cantitativ, Tipografia Universităţii se situează pe locul trei, după oficinele de la Bucureşti şi Iaşi, dacă ne referim la perioada cuprinsă între secolul al XVI-lea şi anul 1830. Astfel, între 1780-1830, apar aproximativ 200 de cărţi, dintre care circa 190 datează din perioada 1801-1830. Ca atare, în acest din urmă interval de timp, numeric, tipografia din Buda ocupă locul întâi, în comparaţie cu celelalte centre tipografice care editau cărţi pentru români.[4] Cu privire la această statistică, Miskolczy Ambrus spunea: „*Cantitatea era însoţită de o calitate de necontestat*." Nu întâmplător, reputatul istoric Nicolae Iorga afirmă despre tipografia universităţii că era „*un focar viu*," atât pentru românii din Ardeal, cât şi pentru cei din principate.

Această tipografie, faţă de altele, executa şi lucrări la comandă exterioară (pentru bani). Ca atare, în special după anul 1795, când au fost cumpărate literele chirilice de la Ştefan Novacovici din Viena,[5] pe lângă cărţi religioase şi manuale şcolare, apar şi numeroase tipărituri cu caracter ştiinţific (istoric, filologic, filosofic), de literatură, de economie, calendare,

---

[1]Andrei Veress, ***Tipografia românească din Buda***, în ***Boabe de grâu***, III, nr. 12, 1932, p. 593; Domokos Sámuel, ***Tipografia din Buda. Contribuţia ei la formarea ştiinţei şi literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea***, Giula-Gyula, Editura „Noi", 1994, p. 7.

[2] László Sziklay, ***Les courants idéologiques, littéraires et artistiques dans les publications de l`imprimerie universitaire de Buda***, în ***Typographia Universitatis Hungaricae Budae 1777-1848***, publié par Péter Király, Budapest, Académiai Kiadó, 1983, p. 45.

[3] Domokos Sámuel, ***op. cit.***, p. 8.

[4] Miskolczy Ambrus, ***Le rôle des publications de l'Imprimerie Universitaire de Buda dans l'évolution de la culture roumaine de la fin du XVIIIe siècle à 1830***, în ***Tipographia Universitatis Hungaricae...***, p. 301.

[5] Andrei Veress, ***op. cit.***, p. 595; Monica Avram, ***Activitatea tipografiei de la Buda de la începuturi şi până la cenzoratul lui Petru Maior***, în ***Libraria. Studii şi cercetări de bibliologie***, Târgu-Mureş, V, 2006, p. 146.

ceea ce dovedeşte, fără îndoială, spiritul modern al tipografiei, „*anticipând cu mai bine de o jumătate de secol apariţia unor lucrări similare în principatele române*."[6] Numărul cărţilor laice este net superior celui al tipăriturilor de strană[7] în comparaţie cu alte centre româneşti, în care era exercitată cenzura bisericii sau a domnitorilor.[8]

Buda, centru cosmopolit, în care fluxul de idei era propulsat din varii direcţii, mai cu seamă din Apus, a determinat ca aici să se formeze un focar cultural renumit, de care au beneficiat numeroase popoare, printre care şi românii. Aşa se explică de ce în marele oraş maghiar de pe Dunăre, cărţile sunt decorate nu numai cu gravuri în lemn, tehnică folosită aproape exclusiv în centrele tipografice din spaţiul românesc, ci şi cu gravuri în metal sau chiar cu litografii.[9]

În Crăiasca Tipografie a Universităţii din Pesta, gravura în metal apare atât în cărţile de strană, de obicei însoţită de xilogravură, cât mai ales în cărţile laice, unde întâlnim teme cu totul şi cu totul deosebite faţă de ceea ce apărea la noi, în spaţiul românesc, în aceeaşi perioadă. De notat că la Buda, cărţile laice sunt împodobite numai cu ilustraţii în metal (în anii 1830 şi cu litografii), iar frontispiciile şi vinietele pot fi atât în lemn, cât şi în metal, sau, mai rar, în piatră. Deci, ilustraţiile în lemn lipsesc cu desăvârşire din acest tip de cărţi.

În ***Calendariu ce slujeşte pre 100 de ani***,[10] alcătuit de Nicola Nicolau din Braşov şi imprimat la Buda în 1814, se află o interesantă ilustraţie în metal - prima găsită de noi într-o tipăritură cu conţinut laic apărută în această oficină -, intitulată ***Roata vieţii***, alături de ornamente în

---

[6] Domokos Sámuel, ***op. cit.***, p. 5.

[7] Anca Elisabeta Tatay, ***Gravurile Triodului de la Buda din 1816***, în ***Annales Universitatis Apulensis. Series Historica***, nr. 12/II, 2008, p. 231.

[8] Mircea Tomescu, ***Istoria cărţii româneşti de la începuturi până la 1918***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p. 93, 121.

[9] O prezentare recentă a gravurii din cărţile de la Buda vezi la: Anca Elisabeta Tatay, ***Incursiune în gravura cărţii româneşti vechi de la Buda (1780-1830)***, în ***Danubius***, XXVI, 2008, p. 170-182.

[10] Ioan Bianu, Nerva Hodoş, Dan Simonescu, ***Bibliografia românească veche***, tom. III, Bucureşti, Atelierele Socec & Co., Soc Anonimă, 1912-1936, nr. 847, p. 97 şi tom IV, 1944, p. 296.

lemn. Coperta 1 conţine de asemenea o xilogravură ce înfăţişează un astronom ce studiază cerul, aşezat fiind la masa de lucru.

În cele ce urmează, ne propunem să analizăm gravura în metal ***Roata vieţii*** şi să decriptăm, pe cât posibil, mesajul pe care aceasta încearcă să-l transmită.

Gravura poartă următoarea explicaţie: „*Nestatornica roată a lumii şi primejdioase ale ei valuri*," fiind semnată *Prixner sc. Pest*. Despre acest gravor ştim că a trăit între 1746 şi 1819, activând un timp la Viena, iar apoi, după 1800, la Pesta. El era apreciat pentru imagini simbolice, cum este şi aceasta din ***Calendar***.[11]

Ni se prezintă un bărbat în vârstă, aproape gol, purtând barbă, coarne sub forma unor aripi de pasăre şi clepsidră pe cap, învârtind roata lumii, evident în sensul acelor ceasornicului. Bărbatul este personificarea timpului, fapt dovedit în special de clepsidra care simbolizează curgerea inexorabilă a timpului spre moarte. Cele două compartimente ale ei corespund cerului şi pământului, iar firul de nisip este legătura dintre ele. Prin răsturnare, sensul legăturii se schimbă, producându-se o întoarcere la origini. Ca şi aici, clepsidra apare adesea ca un atribut al Bătrânului Tată Timp şi ca personificare a morţii. Aripile de pe capul omului semnifică capacitatea de a zbura şi de a călători între tărâmul uman şi celălalt tărâm, precum şi eliberarea de materie şi mortalitate. Bătrânul se identifică astfel cu cosmosul, adică cu lumea nemărginită în spaţiu şi timp.

Roata se asociază cu mişcarea neîntreruptă a vieţii, cu ciclurile naturii, ale istoriei, ale vieţii omului. Roata în mişcare reprezintă mersul timpului, care nu se sfârşeşte niciodată; este o emblemă a devenirii universale. Dualitatea implacabilului şi a hazardului o are roata norocului, care face referire la alternanţele destinului uman, alcătuit din urcuşuri şi coborâşuri, din victorii şi înfrângeri. Prin deplinătatea ei, ea uneşte spaţiul cu timpul. Roata cea mai simplă, cum este şi cea din gravura noastră, are 4 spiţe. Este vorba de expansiunea către cele patru direcţii ale spaţiului, dar şi de ritmul cuaternar al lunii şi al anotimpurilor.

De roată sunt agăţaţi 3 bărbaţi ce poartă costume specifice secolului al XIX-lea şi care reprezintă vârstele omului: unul care urcă (tinereţea),

---

[11] Gh. Oprescu, ***Grafica românească în secolul al XIX-lea***, vol. 1, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1942, p. 222-223.

unul care e sus de tot (maturitatea) şi unul care coboară în neant (bătrâneţea). Ei sunt însoţiţi de inscripţiile explicative: „*voiu să moştenesc*" (ambiţia tinereţii), „*moştenesc*" (siguranţa maturităţii), respectiv „*am moştenit*" (înţelepciunea bătrâneţii). De notat că cele trei personaje au toate o înfăţişare relativ tânără, putând semnifica astfel şi dorinţa de ascensiune, atingerea scopului propus, respectiv declinul.

Scena se desfăşoară într-un peisaj în care cerul, acoperit parţial de nori, ocupă o pondere însemnată în raport cu suprafaţa pământului, alcătuită din apă şi uscat, pe care se găsesc diferite elemente cu valoare simbolică:[12] un mormânt creştin, un copac, un şarpe, o piatră, o coasă, frunze de stejar, o corabie pe valuri, cu pânzele întinse şi cu oameni ş.a.

Din cele mai vechi timpuri, mormântul a reprezentat, pentru multe culturi, casa din lumea de dincolo. El poate fi şi o precauţie împotriva întoarcerii mortului. Astfel, făcând referire la moarte, acesta afirmă perenitatea vieţii de-a lungul transformărilor ei. Deasupra mormântului prevăzut cu cruce, spre care, nu întâmplător, se prăbuşeşte cel de-al treilea om, se află inscripţia: „*Din pământ sânt şi în pământ m-am întors*."

În apropiere se află un copac, simbol al vieţii în continuă evoluţie, în ascensiune spre cer. Cum este vorba de un arbore foios, el poate face aluzie şi la ciclicitatea evoluţiei cosmice: moarte şi regenerare. Uitându-ne cu mare atenţie, am descoperit prezenţa unor fructe rotunde pe ramurile şi la baza acestuia. Ca atare, cel mai probabil ele sunt mere, fructe ale copacului vieţii sau ale copacului cunoaşterii binelui şi răului. Despre aceşti doi copaci, literatura de specialitate face multe referiri legate de diferenţele dintre ei, sau de contopirea simbolisticii lor. Cert este că înţelepciunea este pomul vieţii (***Vechiul Testament***, ***Proverbele lui Solomon***, 3:18), ceea ce implică ideea că acesta este şi pomul cunoaşterii.

Şarpele, care se târăşte pe sol, reprezintă, cel mai adesea, inteligenţa

---

[12] Pentru descifrarea tuturor simbolurilor din această gravură vezi: Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, ***Dicţionar de simboluri***, vol. 1-3, Bucureşti, Editura Artemis, 1993; Ivan Evseev, ***Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale***, Timişoara, Editura Amarcord, 1994; Rowena Shepherd, Rupert Shepherd, ***1000 de simboluri. Semnificaţia formelor în artă şi mitologie***, Oradea, Editura Aquila, 2007; Clare Gibson, ***Semne şi simboluri. Ghid ilustrat. Semnificaţii şi origini***, Oradea, Editura Aquila, 1998.

satanică, ispita. Nu întâmplător, lângă capul său observăm prezenţa fructului oprit: mărul. Datorită faptului că îşi schimbă pielea, şi el este un simbol al renovării ciclice a naturii. Mai este socotit animal primordial, întruchipare a materiei primare şi a haosului. Fiind situat în apropierea mormântului, simbolistica sa mai poate fi şi aceea de păzitor al locurilor de îngropăciune, întruchipând spiritele morţilor.

Piatra, de fapt roca dură, este simbolul tăriei, solidarităţii, statorniciei şi perenităţii. Există o strânsă legătură între suflet şi piatră. Piatra şi omul prezintă o dublă mişcare: ascendentă şi descendentă - Omul se naşte din Dumnezeu şi se întoarce la Dumnezeu.

Coasa reprezintă moartea, datorită faptului că amândouă se comportă identic cu tot ceea ce este viu: reprezintă o unealtă oarbă care taie tot ce este în viaţă.

În faţa coasei sunt dispuse câteva frunze de stejar. Ele fac referire, desigur, la înţelepciunea, tăria şi puterea omului în faţa ispitei, la permanenţa şi continuitatea vieţii. Arbore sacru, stejarul este o metaforă a omului care nu se lasă doborât de soartă, o alegorie a verticalităţii sale morale. De asemenea, el asigură comunicarea dintre cele trei lumi: cea subpământeană, cea terestră şi cea celestă.

Toate aceste elemente amintite mai sus (mormântul, copacul, şarpele, piatra, coasa), personificând sau făcând aluzie la diferitele etape sau caracteristici ale vieţii, sunt înşirate în faţa roţii, pe sol, adică sunt la discreţia timpului. Lângă ele, în partea de jos a gravurii, se observă o mare zbuciumată pe care pluteşte în derivă o corabie cu pânzele umflate de vânt, dar de care este agăţată o ancoră, şi cu câţiva oameni, în poziţii diferite: unul pe corabie, unul pe punctul de a cădea, iar altul în valuri. Desigur, există o similitudine între acest grup de oameni şi cel de pe roată.

Corabia evocă ideea securităţii, a forţei de rezistenţă, într-o trecere dificilă. Imaginea bărcii e asociată călătoriei lumeşti (atât la propriu, cât şi la figurat - trecerea prin viaţă), dar şi ultimei călătorii a sufletului în împărăţia morţii sau acolo unde *„nu este nici întristare, nici suspinare, ci viaţă fără de sfârşit*."

Pânzele din imaginea noastră sunt umflate de vânt. Deoarece trebuie să urmeze vântul, ele simbolizează nestatornicia şi inconştienţa. Acelaşi vânt creează şi valuri puternice, asociate cu instabilitatea, nesiguranţa, veşnica frământare a vieţii, inclusiv a celei sufleteşti. Valurile pot

simboliza, aşadar, pericolele de moarte, de natură fizică sau morală. Însă valul e trecător, ceea ce ne duce cu gândul la efemeritatea lucrurilor în curgerea neîncetată a timpului.

Dacă corabia e trecerea, atunci apa e viaţa: deci, trecerea prin viaţă este navigarea corăbiei pe mare. Viaţa şi marea sunt misterioase, primejdioase, pline de ispite, şi numai cu înţelepciune, curaj şi credinţă poţi sfârşi călătoria de pe pământ cu bine. Apa mai este asociată însă şi cu toamna, cu amurgul, deci cu un sfârşit al vieţii (terestre), care nu e altceva decât un nou început.

Observăm însă şi prezenţa ancorei care are rolul de a ţine nava în loc. Aceasta are două braţe prevăzute cu gheare, simbolizând siguranţa, fidelitatea, speranţa sau, în creştinism, legătura cu Iisus Hristos.

Cum francmasonii au fost interesaţi întotdeauna de temele cosmice, printre care cele patru anotimpuri sau cele patru vârste ale omului (3 terestre şi una cerească), ne gândim că gravorul Prixner ar fi putut avea legătură sau cunoştinţe despre ideile acestora.[13] De asemenea, clepsidra, coasa, barca pot avea conotaţii masonice. Mai mult, xilogravura reprezentând un astronom, redată pe coperta ***Calendarului*** şi amintită mai sus, conţine, printre altele, un echer şi un compas[14] - simbolurile cele mai reprezentative pentru această grupare, fapt ce susţine supoziţia noastră. Considerăm aici a fi momentul oportun pentru a arăta cum simbolistica compasului converge spre cea a roţii vieţii: „*Compasul, răsucindu-se pe vârful său, pentru a se înapoia la punctul de plecare, a simbolizat şi ciclul unei existenţe: oricât de departe şi oricât timp ai merge, vei ajunge din nou la punctul de plecare.*”[15]

Mai constatăm că inscripţiile, atât cele din interiorul gravurii, cât şi cele din exterior, sunt scrise foarte corect în limba română, cu litere chirilice, deşi gravorul era străin. Mai mult, unele cuvinte se suprapun peste roată sau peste copacul din gravură, ceea ce ne face să credem că inscripţiile nu aparţin plăcii originale, ci sunt aplicate ulterior.

---

[13] W. Kirk MacNulty, ***Francmasoneria. Simboluri, secrete, semnificaţii***, Bucureşti, Editura Rao, 2006, p. 268.

[14] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, ***op. cit.***, vol. 1, p. 355-356; Rowena şi Rupert Shepherd, ***op. cit.***, p. 305; Clare Gibson, ***op. cit.***, p. 76.

[15] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, ***op. cit.***, vol. 1, p. 355.

Dintre reprezentările roţii, realizate de-a lungul timpului în spaţiul european sau românesc, cităm doar xilogravura lui Albrecht Dürer, din cartea lui Sebastian Brant, ***Das Narrenschiff*** (*Corabia Nebunilor)*, apărută la Basel în 1494[16] şi fresca pictată de Grigore Ranite şi Ioan Zugravul la 1760 pe turnul clopotniţă al bisericii „Cuvioasa Paraschiva" din Răşinari (jud. Sibiu).[17]

Considerăm că pictura executată de Ioan Eliazar din Valea Chioarului, pe numele său de mirean Lazar Toacaci, terminată în 1833, de la biserica de lemn cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril" din Răstoci (jud. Sălaj),[18] a avut ca punct de pornire gravura de la Buda din 1814. Dintre asemănări menţionăm: poziţionarea roţii în centrul imaginii, înfăţişarea celor 4 personaje şi locul pe care îl ocupă acestea în spaţiu, prezenţa pe sol a şarpelui, coasei şi a mormântului cu cruce, a corăbiei mult simplificată, inscripţiile (cu excepţia verbului care defineşte cele 3 vârste).

Respectiva gravura, apărută într-o tipăritură românească de la Buda, atât de complexă din punct de vedere al simbolisticii, indubitabil a dat mult de gândit oamenilor din vremea aceea, şi dă şi celor din prezent, asupra sensului vieţii şi morţii. Nu întâmplător, această ilustraţie, cu adânci implicaţii asupra scurgerii inexorabile a timpului, a apărut într-un calendar pentru 100 de ani.

---

[16] Vezi imaginea în ***Das Albrecht Dürer Hausbuch***, Auswahl aus dem graphischen Werk. Einleitung von Wolfgang Hütt, zusammengestellt von Gabriele Forberg, München, Verlag Rogner&Bernhard, 1975, p. 380.

[17] Vezi imaginea la Marius Porumb, ***Un veac de pictură românească din Transilvania. Sec. XVIII***, Bucureşti, Editura Meridiane, 2003, fig. 100.

[18] Valer Hossu, ***Răstoci - O istorie într-un sat***, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1996, p. 70-71; http://ro.wikipedia.org/wiki/Biserica_de_lemn_din_R%C4%83stoci; Carol Harsan, ***O icoană din Răstoci pe biroul Papei Ioan Paul al II-lea***, în ***România liberă***, 4 noiembrie 2006.

Fig. 1. Prixner, ***Roata vieţii***, gravură în metal,
Calendar pe 100 de ani, Buda, 1814.

Fig. 2. Ioan Eliazar (Lazar Toacaci), ***Roata vieţii***, pictură, 1833, biserica de lemn cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril" din Răstoci (jud. Sălaj).

ITINERARII LIVREŞTI

Alteritate şi identitate religioasă. Consideraţii cu privire la reprezentarea „ereticului" în literatura tipărită în Moldova la mijlocul secolului al XVII-lea (II)*

CARMEN MARIA DORLAN
Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai"
Târgu-Mureş

Abstract

Religious Identity and Otherness. Considerations Regarding the Representation of the „Heretic" in the Moldavian Printed Works at the Middle of the XVIIth Century

Analysing the content of the printed works in Moldavia at the middle of the XVIIth century, the present paper intends to approach the category „heretic" as a main instrument used in order to better understand the transformation known by the Moldavian ecclesiastical élite at the level of religious imagination, cultural and ecclesiastical politics and the process of religious identity construction. Focusing on the polemical context resulted of the synodal activity at Iaşi, in 1642, the printed works edited the following years are used in order to reconstruct a social typology and to reflect on the way this ecclesiastical élite thought and represented the religious otherness, the politics elaborated at this moment, taking into consideration the fact that any attempt to reconstruct the evolution of a mental representation implies social and temporal contextualising and the significance attributed to it is mobile. It also intends to define the opportunities instrumented by this type of religious propaganda to strengthen the Orthodox Eastern identity and the social control at the lower levels of ecclesiastical structures, revealing a religious discourse on the social relations and realities much more polemic, based on exclusion and marginalization. Identified with the confessions resulted after the Reformation, but also with the Armenian communities existing here, the reconstruction of the „heretic" social type reflects an important effort sustained by these categories intended to improve the sense of religious self-consciousness. On the other hand, edited sources used to reflect this discourse, reveal an important change regarding the process of cultural and religious

* Prima parte a acestui studiu a fost publicată în ***Libraria. Studii şi cercetări de bibliologie***, nr. VII, 2008, p. 183-198.

communication, being percieved as such and instrumented as a vehicle in the process of transmitting information. They also represent important sources for the patterns developed by the Romanian communities as far as religous identity is concerned, during the following centuries.[2]

Keywords: *religious identity, the "heretic", Moldavia, printed works, Orthodoxy, confessions.*

Orice încercare de distanţare, separare de criteriile de apartenenţă la comunitatea religioasă ortodoxă, de credinţă „pravoslavnică," „cea bună," genera mai multe tipuri de excludere şi de marginalizare. Implicaţiile de natură socială sunt printre cele mai relevante. Identificată cu „*acţiunea de a lua*," de a face o „*alegere, preferinţă*, [sau] *viziune aparte şi separatistă*," faţă de sistemul de credinţă al comunităţii la care aceasta se raporta, „erezia" implica, în egală măsură, persistenţa cu încăpăţânare în ceva ce era apreciat drept greşeală conform criteriilor de apartenenţă la credinţa ortodoxă, menţinerea unui comportament social de diferenţiere specific.[3] Acuzaţiile de acest gen, însă, necesitau argumente suficient de clar prezentate în faţa reprezentanţilor comunităţii,[4] care stabileau ulterior condiţiile excluderii. Dintre acestea, reglementările referitoare la instituţia căsătoriei sunt printre cele mai importante. Asumarea convingerilor „eretice" justificau acţiunea de separare a soţiei, inclusiv fără intervenţia bisericii, indiferent dacă noile convingeri religioase ale soţului implicau doar încurajarea sau obligaţia de a renunţa la credinţa ortodoxă. Ceea ce definitiva ruptura legăturii matrimoniale era lipsa disponibilităţii de a renunţa la noile convingeri religioase şi menţinerea pe o durată mai îndelungată a acestui ataşament, manifestat social.[5] Comparabil cu implicaţiile adulterului, acuzaţia de „erezie" nu anula drepturile soţiei asupra patrimoniului său,[6]

---

[2] „*Investeşte în oameni!*" doctorand bursier în *Proiect cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.*

[3] ***Carte românească de învăţătură***, ediţie critică, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961, p. 115.

[4] ***Ibidem***, p. 114.

[5] ***Ibidem***, p. 115.

[6] ***Ibidem***, p. 116.

ceea ce poate sugera, în ceea ce priveşte prezenţa socială şi activarea în cadrul comunităţii creştine, o prevalenţă a valorilor morale asupra dreptului la convingeri religioase proprii, deşi nu anula efectele discriminatorii rezultate din reglementările prevăzute în această privinţă. Apartenenţa la comunitatea creştină implica, în primul rând, obligativitatea respectării unui complex de valori morale, care de multe ori depăşea graniţele alterităţilor religioase coabitante sau cu care erau întreţinute contacte mai mult sau mai puţin intense. Reprezentativă în acest sens poate fi considerată o dimensiune a raporturilor întreţinute de moldovenii pravoslavnici cu comunităţile catolice din Moldova sau cu călugării misionari care au activat aici, de provenienţă catolică, şi anume a cadrelor comportamentale impuse de societatea moldovenească în aceste raporturi. Cazul călugărului dominican, Giacinto din Osimo, menţionat în relatările lui Niccolo Barsi,[7] ale lui Bakšić şi Marco Bandini, pentru deceniile patru şi cinci ale secolului al XVII-lea, care se pare că a stârnit reacţii prompte atât din partea catolicilor, cât şi a ortodocşilor prin acţiunile sale imorale, este doar un exemplu în acest sens. Pe de altă parte, o astfel de acuzaţie elibera soţul de obligaţiile sale în cazul unui conflict de natură legală[8] în care ar fi implicată soţia şi pentru aceasta nu existau nici un fel de circumstanţe atenuante în cazul unei acuzaţii de „erezie."[9]

În schimb, reglementările precizate de ***Cartea românească de învăţătură*** cu privire la revenirea la ortodoxie şi a situaţiei unei căsnicii în acest caz, confirmă importanţa instituţiei bisericii pentru constatarea, confirmarea şi consacrarea reprimirii în cadrele comunităţii creştine pravoslavnice a celui „rătăcit" şi cer o atenţie deosebită din partea preoţilor în vederea eliminării oricărui pericol de prozelitism religios în formă mascată.[10] Biserica era singura instituţie îndreptăţită să analizeze şi să judece orice aspect referitor la „erezie,"[11] autorităţilor laice revenindu-le

---

[7] ***Călători străini despre Ţările Române***, vol. V, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, Vol. îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, p. 69-70.

[8] ***Carte românească de învăţătură***, ed. cit., p. 122.

[9] ***Ibidem***, p. 172.

[10] ***Ibidem***, p. 116.

[11] ***Ibidem***, p. 172.

numai obligativitatea aplicării imediate a sancţiunii stabilite. La fel ca şi în cazul trecerii evreilor la creştinism sau hirotonisirii ca şi călugăr,[12] revenirea la credinţa pravoslavnică era încurajată şi era investită, prin intermediul botezului, cu iertarea şi izbăvirea de păcatele şi greşelile săvârşite. Având în vedere funcţionalitatea ***Cărţii româneşti de învăţătură*** din 1646, de a oferi un instrument scris, tipărit, accesibil în aplicarea legii pentru elita moldovenească suficient de educată pentru a o putea utiliza, aceasta promova în legătură cu „ereticul" un discurs exclusivist, dar nu ireversibil, atent mai degrabă la implicaţiile unui prozelitism religios distinct asupra coeziunii comunităţii religioase ortodoxe. Devianţa de la sistemul de credinţă este asimilată cu excluderea totală, dar nu fără posibilitate de îndreptare, din comunitatea creştină şi etnică la care se raportează restul comunităţii. Biserica acceptă revenirile la ortodoxie şi chiar încurajează o politică de conştientizare a comunităţii în general de necesitatea acţionării pentru recuperarea celor „*rătăciţi în eresurile lor*."

Discursul care putea fi promovat aici trebuia să fie atent şi la realităţile sociale sau la interesele economice şi politice existente care marcau aceste raporturi.[13] Coabitarea cu comunităţile armeneşti, husite,

---

[12] ***Ibidem***, p. 177.

[13] Instituţia domniei a încurajat o politică de stabilire a comunităţilor străine pe teritoriul Moldovei cum sunt cele semnalate în documentele epocii de „tătari," „ţigani," „armeni," „poloni," „unguri," „saşi," „sârbi," „ruşi," „bulgari," „greci," „jidovi," iar în rândul comunităţilor catolice săseşti sau maghiare trebuie menţionat aportul de misionari care au activat aici începând cu perioada medievală, prezenţă intensificată în secolul al XVII-lea, cu precădere după înfiinţarea Congregaţiei De Propaganda Fide (1622) şi ca rezultat al intereselor Companiei lui Isus. La fel ca şi în cazul misionarilor de provenienţă catolică, regimul toleranţei religioase faţă de comunităţile protestante existente aici era condiţionat, într-o mare măsură, de caracterul propagandei religioase promovate şi de angajamentul respectării stricte a credinţei ortodoxe răsăritene. Vezi Ion Toderaşcu, ***Etnic şi confesional în pravilele româneşti (secolul XVII)***, în vol. ***Etnie şi confesiune în Moldova medievală***, Ion Toderaşcu (coord.), Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza," 2006, p. 99-100 şi urm.; Maria Crăciun, ***Protestantism şi ortodoxie în Moldova secolului al XVI-lea***, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1996, p. 26-205.

marcată încă de la început de o politică favorabilă din partea autorităţilor[14] şi diversificarea confesională produsă în comunităţile catolice, ca efect al Reformei, vor determina nuanţări şi revizuiri semnificative atât la nivelul discursului, cât şi la nivelul formelor de raportare la alteritatea religioasă practicate. Componenţa discursului religios promovat este dependentă de nivelul de periculozitate reprezentat de noile realităţi religioase asupra coeziunii unităţii ortodoxe. Dacă, încă din secolul al XV-lea, atitudinile anticatolice sunt clar manifestate, cu precădere în mediile elitare, ele fiind reflectate în evoluţia statutului social al comunităţilor catolice,[15] în perioada care urmează sunt tot mai frecvente cazurile de defavorizări şi marginalizări îndreptate împotriva reprezentanţilor confesiunilor protestante.[16] În a doua jumătate a secolului al XVII-lea, şi mai ales în ultimele decenii ale acestuia, se manifestă un reviriment accentuat al

---

[14] V. Flavius Solomon, ***Politică şi confesiune la început de Ev Mediu moldovenesc***, Iaşi, Eitura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004, p. 169-177; Emil Dumea, ***Istoria Bisericii Catolice din Moldova***, Iaşi, Editura Sapientia, 2006, p. 65-73; Idem, ***Catolicismul în Moldova în secolul al XVIII-lea***, Iaşi, Editura Sapientia, 2003, p. 19, 38-39; Robin Baker, ***The Hungarian-Speaking Hussites of Moldavia and Two English Episodes in their History***, în ***Central Europe***, vol. 4, nr. 1, May 2006, p. 3-24. Pentru efectele politicii tolerante a domniei în Moldova faţă de comunităţile armeneşti, spre deosebire de spaţiul polonez unde, datorită prozelitismului iezuit, fie sunt obligaţi să se convertească la catolicism, fie să se refugieze în Moldova, vezi Gheorghe Iutiş, ***Armenii în Ţara Moldovei. Organizarea ecleziastică (secolele XV-XVII)***, în vol. ***Etnie şi confesiune...***, p. 155-177.

[15] Flaviu Solomon, ***op. cit.***, p. 188-189.

[16] Catalogaţi în manieră stereotipală şi peiorativă drept „papistaşi" sau „latini," catolicii sunt incluşi alături de celelalte categorii „eretice" în rândul „păcătoşilor" şi reprezentaţi ca atare în compoziţia programului iconografic mural moldovenesc. Cât priveşte condamnarea şi respingerea formulelor doctrinare protestante, acestea au fost puse şi în legătură cu nerespectarea autorităţii religioase a credinţei catolice, recunoscută ca parte componentă, esenţială, a Creştinătăţii. Atitudinea poate fi pusă şi pe seama deschiderii faţă de lumea occidentală contemporană. Vezi Liviu Pilat, ***Ortodoxie, catolicism şi „Contrareformă" în Moldova la mijlocul secolului al XVII-lea***, în vol. ***Etnie şi confesiune...***, p. 113-153.

atitudinilor anticatolice, în strânsă legătură cu extinderea Contrareformei. Indiferent însă de reprezentanţii alterităţii religioase vizate, conţinutul imaginii „ereticului" de la nivelul discursului vine în completarea atitudinilor reflectate de practica inter-relaţionării sociale, tocmai prin valenţele sale exclusiviste.

Celelalte tipărituri oferă o altă perspectivă asupra problematicii alterităţii religioase, putând fi considerate instrumente de promovare socială activă a unui mesaj religios de natură catehetică. Structurarea conţinutului textual pe întrebări şi răspunsuri, cu excepţia ***Cazaniei lui Varlaam***, relevă importanţa factorului explicativ în politica de îmbunătăţire a nivelului de cunoştinţe religioase şi poartă amprenta conştientizării necesităţii lărgirii accesului la conţinutul acestora. Acest discurs pro-ortodox a facilitat structurarea şi definirea elementelor componente ale imaginii ereticului şi a vizat intensificarea sentimentului de apartenenţă la comunitatea religioasă răsăriteană, individualizarea şi mai buna interiorizare a elementelor distinctive ale propriei identităţi religioase. Imaginea ereticului reflectată în aceste texte va contribui la intensificarea procesului de clarificare raportării faţă de sine şi de ceilalţi, oferind istoricului posibilitatea de a cunoaşte nivelul intervenţiei elitare în elaborarea şi controlarea evoluţiilor comportamentale ale unei comunităţi. Evidenţiind un cadru normativ doctrinar şi devoţional, fundamentat pe nomocanoanele şi pravilele împărăteşti bizantine, conţinutul discursului pro-ortodox stabileşte şi normele de raportare la formele tradiţionale ale vieţii religioase pentru mediul clerical românesc. Articularea socială a acestui discurs va fi tributară nivelului de instrucţie al elitelor clericale, disponibilităţii manifestate pentru eficientizarea atribuţiilor deţinute.[17] În

[17] În practica vieţii religioase, impactul real al acestei literaturi de genul ***Mărturisirilor de credinţă***, cu un conţinut în mare parte teologic, cu mare încărcătură polemică, s-a apreciat că este limitat şi nu a putut suplini absenţa de manuale „*care să reglementeze practicile confesionale şi administrarea penitenţelor*": Ioan Ică, ***Sfintele taine în viaţa Bisericii după Mărturisirile de credinţă ortodoxe din secolul XVI-XVII***, în ***Mitropolia Ardealului***, an XXVII, 1982, nr. 10-12, p. 611-622. Bogdan Petru Maleon, analizând situaţia clerului monahal moldovenesc, consideră că această situaţie este tributară cadrelor rurale care au marcat orizontul mental şi social al clerului, care a resimţit „*vag autoritatea instanţelor*

acest fel, excluderea şi marginalizarea socială din cadrul familiei şi al comunităţii era întreţinută de excluderea de natură religioasă, promovată de autorităţile ecleziastice.

O posibilă încercare de cartografiere a imaginaţiei religioase îi plasează pe „eretici," alături de „jidovi" şi de „păgâni" în registrul condamnării eterne, al „muncilor."[18] Ei se numără printre principalii subiecţi ai celei de-a treia judecăţi, care marchează existenţa creştinească răsăriteană, de la sfârşitul veacurilor, unde se stabileşte soarta tuturor „necredincioşilor" şi a „*celor ce s-au chemat numai cu numele creştini*."[19] Textul ***Cazaniei lui Varlaam*** cerea sau încuraja din partea credincioşilor răsăriteni practicarea unei anumite atitudini sociale, care mergea de la blestem sau afurisire până la exprimarea oprobiului public, marginalizarea şi ridiculizarea socială efectivă.[20] La nivelul registrului păcatelor este vizibilă o prevalenţă a „ereziei," a devianţei religioase manifestate în interiorul unei comunităţi creştineşti recunoscute - în acest caz, raportarea se face la confesiuni apărute în interiorul sferei de autoritate spirituală controlată anterior de Biserica Catolică - comparabil cu adepţii altor sisteme de credinţă religioasă. Soarta acestora din urmă este atribuită neînţelegerii, necunoaşterii adevărului revelat, a lui Dumnezeu, atrăgând după sine excluderea din proiectul obţinerii mântuirii[21] în jurul căreia se organizează sau se încearcă să se impună organizarea întregii existenţe creştineşti. În schimb, „*calvinii şi luteranii*," plasaţi în rândul „*păcătoşilor*"

---

ecleziastice superioare," deoarece „*accesul la acestea* [manuale, n.n] *era limitat*" şi concluzionând că „*impactul lor asupra clerului de mir a fost nesemnificativ*." Nivelul vieţii cotidiene este marcat astfel de „*numeroase abateri de la legile bisericeşti, chiar şi în cazul personalului ecleziastic urban care era, cel puţin teoretic, mult mai bine instruit*." Bogdan Petru Maleon, ***Clerul de mir din Moldova secolelor XIV-XVI***, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza," 2007, p. 269, 273.

[18] Varlaam, ***Cazania. 1643***, ediţie îngrijită de J. Byck, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1943, p. 48.

[19] ***Ibidem***, p. 24.

[20] ***Ibidem***, p. 48: „*pre eretici să-i proclețim, pre Jidovi să-i ocărâm, pre păgâni să-i batjocurim, ce ne râd pre noi că ne închinăm lemnului şi aurului şi argintului*" [s.n.].

[21] ***Ibidem***, p. 74.

şi dinstingându-se clar de grupul „*creştinilor drepţi*,”[22] „*de turma lui Dumnezeu*,”[23] sunt cei care „*legătura lucrurilor bune nu o vor*,” spre deosebire de „*toţi credincioşii lui Hristos în toată lumea*.” Ei sunt cei care caută „*volnicia trupului*” şi „*odihna*,” „care *îndulceşte trupul*.”[24] Devianţa religioasă de acest gen era asociată cu moartea,[25] care are un caracter de pierdere definitivă, ireversibilă, cel puţin atâta timp cât convingerile religioase noi găsesc un corespondent în relaţiile cu restul comunităţii. Este considerată păcat capital şi presupune ruperea definitivă a legăturilor cu Creştinătatea, determinând imposibilitatea obţinerii mântuirii proprii şi o aruncare a celui vizat în întuneric. La fel erau apreciate efectele imediate ale adoptării şi exprimării convingerilor „eretice,” alături de alte implicaţii ale unui comportament imoral sau în caz de omor.[26] Tot în legătură cu nivelul imaginaţiei religioase, implicaţiile negative ale unui comportament deviant adoptat găsesc vizibilitate socială şi valenţe identificatorii în reprezentarea corpului fizic, a raportului dintre boală şi trup sau boală şi spirit.[27]

Definirea „ereticului” este indisociabilă de cea a „necredinţei,” fiind considerată o modalitate greşită de raportare la textul biblic a celor consideraţi „*amăgei şi menciunoşi*,”[28] la ***Tradiţia Sfinţilor Părinţi*** şi a soboarelor ecumenice, reiterată pe mai multe rânduri în textele care constituie obiectul acestei analize. O analiză succintă a textului predicilor incluse în ***Cazania lui Varlaam***, coroborată cu aportul imagistic la discursul religios conţinut,[29] relevă necesitatea resimţită de către elitele clericale moldoveneşti, nu numai de a pune la dispoziţie o definire clară a

---

[22] ***Ibidem***, p. 28.

[23] Varlaam, ***Opere. Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc***, ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mirela Teodorescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 186, f. I^{v}.

[24] Idem, ***Cazania. 1643...***, p. 28.

[25] ***Ibidem***, p. 187-188.

[26] ***Ibidem***, p. 207.

[27] ***Ibidem***, p. 181.

[28] ***Ibidem***, p. 286.

[29] ***Ibidem***. Vezi în acest sens numărul mare de reprezentări cuprinse în paginile ***Cazaniei***, a căror implicaţii asupra conştiinţelor celor care veneau în contact cu conţinutul acesteia nu pot fi neglijate.

tipologiei sociale şi religioase a „ereticului," a alterităţii religioase, a unei precizări clare a diferenţelor de natură identitară religioasă, ci şi de promovare a cunoaşterii, explicării şi transmiterii principalelor componente ale credinţei răsăritene.[30] Smerenia, postul, cultul icoanelor şi al sfinţilor, tradiţia, semnul crucii, ruga, importanţa definitorie a faptelor bune şi a iubirii faţă de aproape, alături de credinţă, sunt precizate, explicate în detaliu şi apar ca leitmotive în multe din predicile incluse aici. Acest exerciţiu de explicare, însoţit de ample şi dese trimiteri la conţinutul textului biblic, relevă dimensiunea polemică a conţinutului predicaţiei tipărite, concordanţa acestei acţiuni cu realităţile sociale şi religioase ale epocii, textul intenţionând să fie o sursă de solidificare a identităţii ortodoxe răsăritene. Procedeul explicativ este marcat de punctarea elementelor distinctive, de promovarea unei imagini înfricoşătoare asupra Judecăţii de Apoi şi a gravităţii oricărei forme de deviere religioasă de la credinţa pravoslavnică, asociată, aşa cum se vede şi din conţinutul ***Răspunsului lui Varlaam la Catehismusul calvinesc***, cu necunoaşterea şi interpretarea abuzivă şi greşită a conţinutului textului biblic.

Spre deosebire de ***Cartea românească de învăţătură***, conţinutul celorlalte lucrări tipărite este marcat de un caracter polemic şi polemizant mult accentuat şi este focalizat exclusiv pe problematica raportării creştinului ortodox la „erezie." Mitropolitul Varlaam va ataca principiile abile de propagandă religioasă reformată, considerate ca fiind bazate pe convingere prin utilizarea de instrumente neconforme cu adevărul creştinesc,[31] dintre care sfătuirea este cea mai importantă. Ereticul este reprezentat ca întrupare a diavolului sau agent prin care acesta îşi face simţită prezenţa. Pentru a contracara orice deviere de la credinţa veche şi a legitima cererea respectării acesteia se apelează la antecedenţa, vechimea şi ortodoxia propriului corp doctrinar. Ca reprezentantă şi purtătoare a formulei primare a ortodoxiei bisericii creştine, Biserica Ortodoxă din Moldova se proclamă drept unica opţiune identitară religioasă pentru români şi, ca păstrătoare a acestei tradiţii, ea este singura în măsură şi are

---

[30] ***Ibidem***, p. 187, f. III^{r}.

[31] ***Ibidem***, p. 186, f. II^{r}: *„să nu cumva să se tîmple să fie neştine svătuit şi amăgit de vicleşugul şarpelui."*

obligaţia de a reafirma şi întări acest lucru.[32] Varlaam condamnă, în egală măsură, instrumentarea textului biblic de către o propagandă bazată pe frică, care câştigă astfel în eficienţă asupra celor *„prostaci şi neştiutori,"*[33] cu alte cuvinte o instrumentare a nivelului de cunoştinţe limitat şi insuficient al grupurilor vizate de acest prozelitism confesional. Reprezentanţii confesiunilor Reformei nu sunt numai acuzaţi că interpretează greşit textul biblic, dar şi că operează modificări asupra acestuia, de unde şi utilitatea intenţionată a acestui text şi, implicit, a celorlate (***Şapte Taine***, ***Catehismul slavon necunoscut***, ***Cazania lui Varlaam***) de a revizui interpretarea greşită, punând accent pe inovaţiile recente. Efortul de definire prilejuieşte în egală măsură diferenţierea de Biserica Catolică. Este pus în discuţie inclusiv dreptul de a interpreta textul biblic, Varlaam având grijă să precizeze că intervenţia sa nu reprezintă nici o noutate sau modificare a credinţei pravoslavnice şi că se adresează unor categorii sociale conştiente şi întărite în ataşamentul faţă de credinţa răsăriteană, detaşate clar de orice posibilă influenţă „eretică."[34] În plus, interpretarea oferită de Varlaam se raporta la tradiţie, la scrierile Apostolilor şi ale Sfinţilor Părinţi, considerate sursă fundamentală de autoritate religioasă, alături de Scriptură, prin care Sfântul Duh a mijlocit accesul la adevărul divin şi beneficia de acordul comun obţinut în cadrul sinodului desfăşurat care a precedat apariţia textului.[35] Selectând din textul ***Catehismului calvin*** fragmentele esenţiale pentru argumentarea şi expunerea mesajului său pro-ortodox şi apelând la trimiteri frecvente la textul biblic, Varlaam oferă nu numai o definire clară a „ereticului," ci şi un instrumentar necesar pentru contracararea principalelor inovaţii introduse, sintetizate la sfârşitul textului. Acest tip de discurs se articulează în jurul adevărurilor credinţei creştine răsăritene, pe baza valenţelor sale exclusiviste şi de

---

[32] ***Ibidem***, p. 186, f. I^{v}-II^{v}: *„... poruncile ceale pravoslavnice a besearecei noastre, carile din bătrâni sînt date, din//tru-ntîiu şi din ceput, acealea le întăresc..."*

[33] ***Ibidem***, p. 187, f. II^{v}: *„... cît cuget şi socotesc, cîndai cu aceasta minciuni şi amăgituri cu carile cearcă şi ispitesc în tot chipul să poată afla pre neştine prostac şi neştiutori, să-l sparie cu mărturiia svintei scripturi..."*

[34] ***Ibidem***, p. 187, f. III^{r}-III^{v}.

[35] ***Ibidem***, p. 191, f. I^{v}-II^{r}.

explicitare a realităţilor religioase ale convieţuirii societăţii contemporane lor.

Prin urmare, asistăm acum la primele acţiuni controlate, oficiale, selectate şi definite la nivel instituţional pentru promovarea activă a elementelor definitorii ale imaginii stabilite asupra ereticului, elita ecleziastică moldovenească intenţionând să opereze la nivelul raporturilor sociale întreţinute de „*adevăraţii creştini pravoslavnici*" cu „ereticii." Sunt clarificate la nivel normativ atitudinile şi comportamentele care stau la baza acestor raporturi, care în contextul puternic polemizat al epocii sunt fundamentate pe acţiuni de respingere, de anulare a oricărei valabilităţi a caracterului creştin corespunzător acestei alterităţi religioase. Fără a accepta ideea posibilităţii familiarizării cu alteritatea religioasă, cu reperele unui corp doctrinar diferit, orice încercare sau orice pericol de distanţare de restul comunităţii de credinţă a lumii ortodoxe a fost pus pe seama neinstruirii, necunoaşterii fundamentelor credinţei răsăritene, un impediment care putea fi remediat, iniţiativele tipografice servind acestui deziderat. Un accent deosebit este pus pe imperativul evitării contactului cu orice tip de lucrare de provenienţă protestantă sau reformată şi pe neimplicarea în disputele teologice cu calvinii sau luteranii.[36] Rezultat din identificarea şi cunoaşterea caracterului propagandei religioase adverse, discursul care va fi elaborat asupra alterităţii religioase instrumentează inovaţiile de această natură pentru eficientizarea propriului discurs religios, dând astfel o funcţionalitate diferită textelor tipărite, devenite vehicule de comunicare a informaţiei religioase şi culturale totodată. Consecinţele acestei transformări sunt vizibile în timp şi eficacitatea acestei politici de editare va fi recunoscută ulterior, spre sfârşitul secolului al XVII-lea, când polemica, ortodoxo-catolică de această dată, cunoaşte noi transformări. În egală măsură, aceste texte vor funcţiona ca instrumente de permanetizare a unui anumit tipar de raportare la alteritatea religioasă la un nivel social mult mai extins, pe măsură ce accesul la instrucţie al categoriilor elitare se extinde şi în funcţie de accesul acestora la aceste producţii cultural-religioase. Ele reprezintă însă conştientizarea de către

[36] Petru Movilă, ***Mărturisirea Ortodoxă a credinţei universale şi apostolice a Bisericii Orientale***, ediţie bilingvă, introducere, text latin, traducere şi note de Traian Diaconescu, Iaşi, Institutul European, 2001, p. 111.

structurile elitare a implicaţiilor realităţilor vremii şi un amplu efort de reafirmare şi redefinire a autorităţii şi prezenţei Bisericii în viaţa credincioşilor răsăriteni. Mesajul religios pro-ortodox cunoaşte prin intermediul posibilităţilor oferite de tipar, o evoluţie nouă în ceea ce priveşte sondarea impactului social al acestuia, având ca efect indirect întărirea coeziunii etnice româneşti. El reflectă o elită ecleziastică conştientă de capitalul de prestigiu deţinut şi interesată mult mai mult decât în secolele anterioare de problema lărgirii şi eficientizării accesului comunităţilor la cunoştinţele şi noţiunile religioase ortodoxe.[37] De aici şi dimensiunea explicativă a acestor contribuţii şi instrumentarea unei retorici structurată pe opoziţia termenilor,[38] cu implicaţii atât asupra identităţii, cât şi a alterităţii religioase.

[37] Liviu Pilat propune utilizarea termenului de „Contrareformă" ortodoxă pentru a defini o politică tributară influenţei lui Petru Movilă de eficientizare a nivelului cultural al Bisericii ortodoxe, îndreptată însă împotriva confesiunilor Reformei, mişcare care este considerată diferită, dar nu opusă „contrareformei" catolice: Liviu Pilat, ***op. cit.***, p. 114-115.

[38] Ion Toderaşcu, ***op. cit.***, în ***Etnie şi confesiune în Moldova medievală***, p. 95-96, 104.

Preliminarii didactice la Sibiu în secolul XIX: reflecţii pe marginea unui manuscris de istorie ecleziastică

Dr. CORINA TEODOR
Universitatea „Petru Maior" Târgu-Mureş

Abstract

Teaching Preliminaries at Sibiu in the XIXth Century: Reflections Considering a Manuscript of Ecclesiastical History

The present study has proposed to sketch the genesis of a manuscript of the XIXth century, that has been used by the Transylvanian educational system; it has been kept fragmentary, because the first and the last pages are missing and there are 38 double-sided sheets. It has been written with Cyrillic script by one of the students of the Andreian Theological Institute, Aron Teodor from Simeria, and it was preserved until today in a family collection.

From the perspective of ecclesiastical history, this text becomes an important part of the teaching speech file of Sibiu. Written by one of the students of the Andreian Theological Institute, not by a teacher, it has an obvious significance, but also unavoidable limits: on one hand, it is a sample of how a teacher speech has been perceived by students, in this case a correct and legible spelling; on the other hand, it is a fragmentary manuscript, which lacks the start and end sheets, which made recourse to other sources necessary to elucidate the intellectual context in which it was written.

As Aron Teodor has graduated at Sibiu in the school year 1858-1859, it means that the genesis of this manuscript is in the second half of the first school year, so the year 1858. Considering the content, the manuscript contains the substance of church history course, taught at the time of Nicolae Popea. Comparing this with another manuscript of 1851-1852, we may conclude that, in fact, Nicolae Popea has used the notes of his late colleague, Grigore Pantazi. In the absence of a printed manual, we may notice the effective liaison between the educational responsibility assumed, between the schoolmaster speech and writing these lecture notes, that have been primarily used in the benefit of the students.

This type of historical document - a manual of ecclesiastical history preserved in a manuscript version - is part of an important category of sources, with an unavoidable role both for the ecclesiastical historiography and for the history of ideas -

as a text responsible for the formation of stereotypes and the internalization of some ideologies.

Keywords: *ecclesiastical history, Sibiu, manuscript, Aron Teodor, educational system.*

Ne propunem, prin textul de faţă, să schiţăm odiseea unui manuscris din secolul al XIX-lea, ale cărui file îngălbenite de trecerea timpului ascund cu siguranţă ambiţii şcolare şi provocări ale sistemului didactic cărora nu le mai putem descifra în totalitate urmele. Manuscrisul fragmentar, căruia îi lipsesc file de început şi de sfârşit, având în total 38 de file faţă-verso (format coală 25x20,5 cm), a fost redactat în grafie chirilică de unul dintre studenţii Institutului teologic Andreian, Aron Teodor din Simeria. Păstrat până astăzi într-o colecţie de familie,[1] alături de alte manuscrise, corespondenţă şi fotografii, a stârnit curiozităţi, interogaţii rămase până azi fără răspuns, dar şi admiraţia faţă de modul în care adevărate dinastii de preoţi ardeleni îşi conservau aceste frânturi ale „memoriei de familie." Cu admiraţie, respect, aproape cu pietate rememora prof. Pompiliu Teodor rădăcinile cunoscute ale propriei familii. Un străbunic, aşadar, acest Aron Teodor, de la care s-a păstrat şi actul numirii ca paroh în biserica Sf. Dimitrie - parohia Turdaş, protopopiatul Orăştie, ce poartă în original semnătura lui Andrei Şaguna, la 30 septembrie 1863.[2]

Manuscrisul evocat se recomandă, la o lectură rapidă, ca fiind un text didactic, util în pregătirea teologică a celui ce l-a redactat. Înainte de a încerca să reconstituim climatul căruia îi aparţine, ne putem interoga dacă reflecţiile pe marginea unui astfel de text mai pot avea azi semnificaţii distincte. Răspunsul este unul afirmativ, atâta vreme cât demersul nostru se înscrie în orizontul de anchetă al sistemului de învăţământ din trecut. Teoreticienii subiectului au concluzionat că o atare analiză conduce, pe de o parte, la constatarea conservatorismului - deoarece ies la suprafaţă arhaismul structurilor, supravieţuirea timp de mai multe decenii a aceloraşi practici didactice, aceleaşi trăsături ale culturii şcolare. Pe de altă

[1] În proprietatea prof. Pompiliu Teodor.

[2] Conform actului nr. 591 - 1863. Arhivă de familie.

parte însă, o astfel de analiză nu este lipsită de complexitate, atâta vreme cât ilustrează şi relaţia dintre Şcoală - Biserică, Şcoală - Stat, mărturisind în mod special cum şcoala şi-a asumat şi funcţia de a menţine ordinea politică existentă.[3]

Într-o extrem de riguroasă analiză, istoriografia franceză contemporană atribuia manualului rolul *„martorilor privilegiaţi ai ambiţiilor, incertitudinilor şi dificultăţilor disciplinei istorice. El nu s-a situat niciodată în afara timpului într-o obiectivitate senină şi inexpugnabilă. El dezvăluie în felul său diversele componente ale contextului politic şi socio-cultural al epocii în care s-a născut*."[4] Valenţe cu totul speciale însă se pot ataşa manualelor de istorie, mai ales că *„indiferent de regimul politic existent, istoria predată în şcoală în secolul al XIX-lea nu a fost niciodată inocentă. Rari au fost pedagogii care au conceput acest învăţământ numai cu un scop educativ şi cultural. Cei mai mulţi dintre ei îi conferă şi o finalitate utilitară, vizând impregnarea respectului faţă de ordinea stabilită şi valorile morale care o susţineau, fie că această ordine a fost monarhică, imperială sau republicană, la fel ca şi dragostea faţă de patrie*."[5]

Analiza manualelor şcolare, a discursului lor didactic, a făcut progrese şi în istoriografia română în ultimele decenii, cum demonstrează bunăoară studiile Mirelei Luminiţa Murgescu. Totuşi, ne putem încă interoga nu doar care sunt avantajele, ci şi care sunt limitele unei astfel de cercetări? Pozitiv ar fi faptul că putem apela la o cercetare culturală, în sensul că atenţia noastră se îndreaptă spre valorile şi normele pe care şcoala îşi propunea să le prezinte tinerei generaţii. Dar, într-o atare analiză, istoricul poate doar într-o măsură limitată să descopere dacă aceste norme şi valori au fost şi interiorizate de elevi; interesează, în primul rând, ceea ce sistemul propune, adică conţinutul său ideologic, însă varianta

---

[3] Pierre Dandurand, ***Dynamique culturelle en milieu scolaire. Une étude diachronique de manuels de l'école élémentaire française***, în ***Revue française de sociologie***, vol. 13, nr. 2, 1972, p. 193.

[4] Apud Mirela Luminiţa Murgescu, ***Între „bunul creştin" şi „bravul român". Rolul şcolii primare în construirea identităţii naţionale româneşti (1831-1878)***, Iaşi, Editura A '92, 1999, p. 19.

[5] ***Ibidem***, p. 86-87.

manuscrisă a unui manual, în redactarea unui student, poate oferi şi alte răspunsuri.

Scena căreia îi aparţine analiza noastră este cea a Transilvaniei postpaşoptiste, când atât istoriografia greco-catolică, cât şi cea ortodoxă îşi re-definesc discursurile, pornind de la moştenirea iluministă. Între „regizorii" acestui discurs se înscriu şi profesorii Institutului teologic sibian, care n-au avut însă impecabilitatea istoricilor profesionişti, după cum n-au putut evita stângăciile de recenţi iniţiaţi.[6]

Propunând analiza unui manual din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nu avem intenţia de a face o analiză detaliată asupra manierei în care acest instrument didactic şi, în general sistemul de învăţământ, se implica în construirea identităţii naţionale. Voi încerca doar să schiţez câteva din realizările şi neîmplinirile istoricului profesor din Ardeal, pornind de la acest fragment manuscris, inedit, al unui manual şcolar.

Manuscrisul redactat de Aron Teodor este, într-un fel, un bun patrimonial, un obiect rânduit spre conservare într-o arhivă sau bibliotecă, dar şi un element important al felului în care poate fi desigilată o epocă didactică. Din perspectiva istoriei ecleziastice, textul de faţă devine o piesă importantă în dosarul discursului didactic de la Sibiu. Păstrat în grafia unuia dintre studenţii Institutului teologic Andreian, Aron Teodor din Simeria, nu în cea a profesorului, are o evidentă însemnătate, dar şi limite de neocolit: pe de parte, este o probă a felului în care discursul didactic era receptat de elevi, în cazul de faţă într-o grafie corectă, lizibilă, ordonată, pregătit parcă să înfrunte decenii în posteritate; pe de altă parte, este un manuscris fragmentar, căruia îi lipsesc file de început şi de sfârşit, tocmai aceste lipsuri pun un semn de întrebare în legătură cu numele „regizorului" didactic şi al registrului didactic în care se încadrează.

Pornind de la un detaliu biografic, formativ, că redactorul manuscrisului şi primul său proprietar, Aron Teodor a absolvit cursul teologic la Sibiu în anul şcolar 1858-1859, conform ***Monografiei***

---

[6] Corina Teodor, ***Coridoare ecleziastice. O incursiune în universul scrisului ecleziastic românesc din Transilvania anilor 1850-1920***, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 177.

Institutului seminarial teologic - pedagogic „Andreian” a lui Eusebie Roşca,[7] putem reface mai clar contextul intelectual în care a fost redactat.

În acea perioadă, cursul clerical la Sibiu era de doi ani, după ce instalarea ca ierarh a lui Şaguna a asociat şi preocupări speciale pentru reorganizarea învăţământului teologic în Ardeal: după ce, în anul 1846, cursul de 6 luni a fost ridicat la un an, primul sinod, organizat de Şaguna în 1850, a decis transformarea şcolii într-un institut teologic-pedagogic, iar în 1852, ridicarea cursului la 2 ani. Cele două secţii, teologică şi pedagogică, au funcţionat distinct până la reunirea din 1861.[8]

Apelând la reconstituirea traseului dascălilor şi a materiilor ce se predau la Sibiu, făcută de prof. Mircea Păcurariu, geneza acestui manuscris aparţine aşadar semestrului II al primului an şcolar, deci anului 1858, cititorul fiind în faţa unor file ce conţin substanţa cursului de ***Istorie bisericească***, prezent în programa şcolară conform ordinului lui Şaguna nr. 309, începând cu 1 octombrie 1852, când se configurase şi o nouă structurare a materiilor; în urma introducerii de noi materii, începând cu anul şcolar 1853-1854, istoria bisericească îşi păstra acelaşi loc (anul I, semestrul I - *Pedagogia*, *Gramatica română*, *Geografia, Aritmetica* şi *Dreapta Scrisoare*; semestrul II - *Istoria bisericească*, *Fizica populară*, *Metodica* şi *Economia*; anul II, semestrul I - *Dogmatica* şi *Morala*, semestrul II - *Pastorala*, *Drept canonic*, *Retorica* şi *Polemica*).[9]

Cum, pe filele păstrate, nu se menţionează cine este dascălul ale cărui lecţii au fost notate de studentul Aron Teodor, o investigare a corpului profesoral de la acea dată din Sibiu, precum şi o comparaţie cu un alt manuscris, ne pot oferi, credem, o soluţie şi un răspuns. În anul 1858, istoria bisericească era predată de Nicolae Popea, unul din tinerii ce a ales să slujească cu devotament propria biserică, beneficiar al unor studii de drept la Cluj (1843-1846) şi de teologie la Viena (1846-1848),[10] devenit apoi

---

[7] Eusebiu R. Roşca, ***Monografia Institutului seminarial teologic - pedagogic „Andreian”***, Sibiu, 1911, p. 145.

[8] Mircea Păcurariu, ***Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu,*** Sibiu, s.l., 1987, p. 59-63.

[9] ***Ibidem***, p. 63.

[10] Idem, ***Dicţionarul teologilor români***, Bucureşti, Editura Univers enciclopedic, 1996, p. 341-342.

cel mai apropiat colaborator al lui Şaguna. Cum tânărul jurist şi teolog tocmai preluase acest curs, după moartea în noiembrie 1854 a lui Grigore Pantazi, ce avusese un doctorat în filosofie la Pesta şi frecventase studii de teologie la Viena (1846-1848)[11] în acelaşi timp cu Popea, şi cum ***Istoria bisericească*** nu beneficia la acea dată de un manual tipărit, ne putem întreba care a fost moştenirea de idei pantaziană la care a putut face apel Popea. Un răspuns mai clar ne oferă, însă, o comparaţie cu un alt manuscris fragmentar de istorie bisericească, ce se păstrează în Biblioteca Mitropoliei din Sibiu; acesta are 72 de pagini şi poartă titlul ***Historia bisericească a dascălului Vasile Caţavei din satul Lisa***; redactorul manuscrisului, acest Vasile Caţavei, a urmat cursul teologic de un an la Sibiu în 1851-1852,[12] când istoria bisericească fusese predată de Grigore Pantazi.

Cu toate că ambele manuscrise sunt doar fragmentare, o comparaţie învederează numeroase asemănări: atât în ceea ce priveşte opţiunea partajării în capitole şi titlurile alese, cât şi în privinţa ideilor exprimate. În absenţa aceluiaşi interval cronologic pentru cele două manuscrise păstrate, cel redactat de Aron Teodor ilustrând istoria bisericii în primele veacuri, începând cu ***Faptele Apostolilor*** şi până în secolul VII, iar cel scris de Vasile Caţavei menţionând evenimentele dintre sinodul III ecumenic şi cruciadele secolului al XIII-lea, comparaţia este posibilă, aşadar, doar pentru acele capitole, care suprapun acelaşi orizont cronologic; bunăoară, cel intitulat ***Pentru desbinarea făcută între Biserica Răsăritului şi a Apusului*** (paragraf 57), la A. Teodor: „*După ce s-au dat voie episcopului Constantinopolei şi al Romei cei noauă, a se socoti ca cinste al 2-lea după episcopul Romei cei vechi, se urma totdeauna sfâzi între aceşti episcopi. Iar în vremea împăratului Zinon, când la episcop, Akakie, iar la Roma, Simionikie, pe la sfârşitul sutei a 5-ea, de ani s-au făcut simţitoare la toţi aceia desbinare, a căreia început au fost în următoarea privinţă. Preotul Ioan cel ce să poreclea Şalaia s-au dus la Constantinopol să mijlocească că dacă să va întâmpla Ep.*

[11] Eusebiu Roşca, ***op. cit.***, p. 30 şi p. 92, Mircea Păcurariu, ***Două sute de ani...***, p. 273.

[12] Eusebiu Roşca, ***op. cit.***, p. 140.

Alexandriei, locoitorii acestui oraş să ceară episcop pe oricare vor voi; şi au făcut şi jurământ înanintea împăratului Zinon...."[13]

Un text aproape identic la Vasile Caţavei (cap. 27) - ***Pentru dezbinarea făcută între Beserica Răsăritului şi a Apusului:*** *„După ce s-au dat voie, episcopului Constantinopolui şi al Romei cei noao, a se socoti ca cinste al 2-lea după Episcopul Romei cei vechi, se urma totdeauna sfezi între* ***cei*** *2 Episcopi; iar în vremea împăratului Zinon, când la Constantinopol era episcop Akakie şi la Roma Sămionikie, pe la sfârşitul sutei a 5-a de ani, s-au făcut simţitoare la toţi acea desbinare, a cărui început au fost următoarea privinţă; preotul Ioan, cel ce să poreclea Şalaia s-au dus la Constantinopol să mijlocească că dacă se va întâmpla* ***să moară Episcopul*** *Alexandriei, locuitorii acestui oraş să ceară Episcop pe ori care vor voi; şi au făcut şi jurământ înaintea împăratului Zinon....*"[14] Identitatea frazelor şi cele două cuvinte în plus în textul mai vechi, scris de Vasile Caţavei, arată clar modul în care Nicolae Popea, căruia Şaguna i-a încredinţat cursul de ***Istoria bisericească***, a preluat şi notiţele de curs ale predecesorului său, Grigore Pantazi.

Concluzionând, manuscrisul redactat de Aron Teodor ilustrează esenţa istoriei bisericeşti predate la Sibiu în anul 1858 de către Nicolae Popea, cel care a folosit, se pare, notiţele de curs ale regretatului său coleg, Grigore Pantazi. În absenţa unui manual tipărit, rezultă legătura efectivă între responsabilitatea educativă asumată, între discursul dascălului şi redactarea acestor note de curs, rămase, în primul rând în folosul elevilor proprii.

Acest tip de document istoric - un manual de istorie ecleziastică, păstrat în variantă manuscrisă - face parte din acele categorii de izvoare, responsabile de formarea unor stereotipuri şi de interiorizarea unei ideologii; împărţit în mai multe părţi - corespunzător programei şcolare - 67 paragrafe păstrate, schiţează traseul istoriei ecleziastice a primelor şapte veacuri, stăruind îndeosebi asupra difuzării creştinismului, asupra persecuţiilor la adresa acestuia, asupra sinoadelor ecumenice şi ereziilor. Introducerea unui paragraf despre *„întoarcerea englezilor la credinţa lui*

---

[13] A. Teodor, (***Istoria bisericească***), ms., fila 33 f-v.

[14] (Vasile Caţavei), ***Historia bisericească a dascălului Vasile Caţavei din satul Lisa***, cap. 27, f.p.

Hristos" (f. 35) şi a două paragrafe despre învăţătura lui Mohamed (62 şi 63) dovedeşte, dacă mai era nevoie, că substanţa acestui curs este tributară unor manuale străine, familiare profesorilor sibieni Popea şi Pantazi din timpul şcolarităţii lor vieneze.

Prin intermediul acestui manuscris, asistăm nu doar la o filiaţie de idei, ci şi la aventura unor destine umane, la posibilitatea cunoaşterii dascălului „*par lui même*." Prin ideile pe care le exprimă, ca şi prin succesiunea acestora, manuscrisul sintetizează o epocă, devenind un tablou al perspectivei didactice asupra istoriei ecleziastice a primelor veacuri.

Anul 1860 va pune însă capăt acestor preliminarii didactice: de acum înainte, studenţii Institutului Andreian şi dascălii de istoria bisericii vor avea la îndemână un text tipărit - ***Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale de la întemeierea ei până în zilele noastre***, a lui Andrei Şaguna. Mai mult decât un simplu manual, această ***Istorie*** învederează ambiţiosul plan al ierarhului de a uni într-o sinteză problematica universală şi cea transilvăneană, pe baza unei documentaţii ample, începută probabil în anii de studii de la Pesta şi Vârşeţ şi în cei de profesorat şi noviciat petrecuţi la Karlowitz, şi se transformă într-o primă sinteză postiluministă asupra subiectului.

Repere antropologice pe harta gândirii filosofice blagiene

LILIANA MOLDOVAN
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

Antropological Highlights Considering
Blaga's Philosophical Thinking

Romanian philosophy, situated, as it is known, in a plan close to the Western philosophy's systems of values, has linked its destiny to that of man. Humanism, the faith in the creative capacity of human beings are two constant elements of the Romanian philosophical works. There is a real specific anthropological tradition of the Romanian thinkers who conceived, in time, philosophical works about specific human existential problems.

Thus, in the period of the Romanian Humanism, Dimitrie Cantemir showed a first sign of discontent about the metaphysics of the human harmony with the world he belongs to. He launched the idea that the Romanian people was formed within the boundaries of minor cultures. This idea will be adopted and amplified by Lucian Blaga, who expresses dissatisfaction with the human situation created by „minor cultures."

The concern for human problems is quite old in Blaga's preoccupations. He conceives the relationship between culture and the existential status of man as a means of deepening existential dimensions of the human specific. Blaga considers culture as being a part of the way of existing.

Blaga considers that the human being is twice unfortunate. First, because it is subjugated to the desire to overcome the biological condition, then, because it is forced to live in the mystery horizon, in order to reveal it. Blaga's man is perfected in terms of these two unconscious horizons and becomes a mystery itself. Mystery is for Lucian Blaga „the supreme angle of view" that allowed him to understand the world as a mystery. Only by means of mystery, the world can be known and revealed; only through the mystery man can understand and bring the world closer.

Blaga writes in ***Antropologia filosofică*** *that human destiny is twice broken: first, as biological being disadvantaged by poor adaptive capacity; second, as being creative, transcendent subject to the censorship of the Great Anonymous.*

We do not meet in Lucian Blaga's works a pure philosophical anthropology. The human type mystery, which he reveals in his philosophical thinking, is decorated with elements related to mythology, folklore, culture and philosophy. Discussions on the problematic nature of the human destiny are specific to European philosophical thought in the second half of last century. Mystery man is just one of the many aspects of the human typology representative for the European culture.

Keywords: *Lucian Blaga, Romanian philosophy, human being, mystery, philosophical anthropology.*

Filosofia românească, situată, după cum se ştie, pe un plan valoric apropiat de cel al sistemelor filosofice occidentale, şi-a legat destinul de cel al omului. Umanismul, încrederea în capacitatea creatoare a fiinţei umane reprezintă constante ale creaţiilor filosofice româneşti. Există o veritabilă tradiţie antropologică specifică gânditorilor români, care au zămislit, de-a lungul timpului, incitante teme de meditaţie în legătură cu sfera de existenţă a omului şi modalităţile concrete ale fiinţei umane de a se cugeta pe sine, desprinzându-se de lume şi transformându-se în obiect de meditaţie ontologică. Istoria antropologiei filosofice româneşti demonstrează că omul nu se arată gânditorilor sub acelaşi chip. Astfel, Neagoe Basarab, autorul primelor însemnări filosofice despre om, elaborează un portret al fiinţei umane în strânsă concordanţă cu valorile creştine ale vremii. În perioada umanismului românesc, Dimitrie Cantemir manifestă primul semn de nemulţumire metafizică legat de armonia omului cu lumea din care face parte, scriind că omul a intrat „în gâlceavă cu lumea." În plus, renumitul cărturar lansează, pentru întâia oară, ideea că poporul român s-a format în graniţele unei culturi minore. Acest gând va fi preluat şi amplificat de Lucian Blaga care îşi va exprima nemulţumirea faţă de situaţia omului creator de „cultură minoră." Atent la destinul creator al omului, constituit sub spectrul „mioriticului," Lucian Blaga aminteşte, în antropologia sa, de teoria ondulaţiilor a lui Vasile Conta.

Preocuparea pentru problemele omului este veche la Blaga. Filosoful român concepe relaţia dintre cultură şi statutul existenţial al omului ca un mijloc de adâncire a dimensiunilor specifice fiinţei umane. Cultura, consideră Blaga, face parte din modul de a fi al omului. Creată de om, cultura dobândeşte un statut ontologic. Superioritatea homo sapiens în raport cu celelalte vieţuitoare se afirmă tocmai prin curajul său de a adăuga la starea de echilibru anterioară, menţinută prin orizontul biologic, psihologic şi social, un nou orizont - cel cultural. Evadând în orizontul necunoscutului, creat de noul mediu cultural, omul se descoperă pe sine ca fiinţă creatoare şi acceptă impulsurile revelatoare ca pe nişte atribuţii normale ale destinului său. Vocaţia creatoare îl însoţeşte pe om pe drumul descoperirii de sine şi îi hrăneşte iluzia că nu ar exista nici un obstacol în calea năzuinţelor sale de depăşire a condiţiei umane. Aspiraţiile creatoare ale omului, crede filosoful român, sunt stăvilite de Marele Anonim, care stabileşte anumite frâne estetico-ontologice. Ele acţionează în chipul „categoriilor abisale" ce dau consistenţă tuturor creaţiilor artistice. Pentru a înţelege mai bine, reţinem că ele acţionează sub forma unei matrici stilistice ce se regăseşte, în chip mai şters sau mai clar, în orice plăsmuire artistică. Destinul creator al fiinţei umane se zbate în limitele unor categorii abisale, stabilite de marele demiurg.

Prin urmare, fiinţa umană este de două ori nefericită. Mai întâi, fiindcă este subjugată dorinţei de a-şi depăşi condiţia biologică, apoi, pentru că este nevoită să trăiască în orizontul misterului „*în vederea revelării acestuia*." Definindu-se pe coordonatele spaţiului mister şi timpului mister, omul lui Blaga se desăvârşeşte în funcţie de aceste două orizonturi inconştiente, se molipseşte de misterul lumii şi devine el însuşi mister.

Misterul reprezintă pentru Lucian Blaga „*supremul unghi de vedere*"[1] care i-a permis să cunoască lumea ca pe o taină. Doar prin mijlocirea tainei, lumea poate fi cunoscută şi revelată, doar prin intermediul misterului omul poate să aducă lumea mai aproape şi să o cunoască. Cunoaşterea lumii ca taină se realizează întotdeauna prin intermediul gândirii mitice pe care omul o foloseşte pentru a înţelege şi explica lumea. Imposibilitatea fiinţei umane de a scoate la iveală un unic mit dezlegător,

[1] Lucian Blaga, ***Trilogia cunoaşterii***, Bucureşti, Editura Minerva, 1985, p. 162.

care să rezolve toate misterele lumii, apare în antropologia lui Blaga, ca aspect al tragismului existenţei umane. Destinul omului, scrie Blaga în ***Antropologia filosofică***, este de două ori frânt:

- în primul rând, ca fiinţă biologică dezavantajată de slabele capacităţi adaptative;
- în al doilea rând, ca fiinţă creatoare, supusă cenzurii transcendente a Marelui Anonim.

Revelarea misterului lumii neputându-se realiza pe deplin, omul încearcă să se afirme ca fiinţă istorică şi creatoare. El speră că, în planul existenţei istorice şi creatoare, se va bucura de o anumită libertate, concretizată în posibilitatea de a alege între variatele moduri de gândire şi trăire, între variatele modele ale tipologiei umane. Într-adevăr, revelarea misterului neputându-se realiza decât parţial şi indirect, fiinţa umană poate alege să trăiască după modelul omului de ştiinţă, al omului istoric sau al omului creator.

Numai în calitate de fiinţă creatoare, absorbită de orizontul misterului, scrie Blaga, omul poate scăpa de greaua povară a necunoscutului şi se poate apropia de succes în încercările lui de revelare a misterului. Superioritatea omului poate fi dovedită în plan material, prin creierul său dezvoltat, în plan psihologic şi social, prin inteligenţă şi geniu creator, în plan ontologic, prin transcenderea realităţii imediate şi plasarea în nemărginitul orizont al necunoscutului. Orizontul necunoscutului are o funcţie stimulatoare şi îi dezvoltă omului dorinţa de a revela misterul prin aptitudini creatoare. În concluzie, departe de a fi „*un simplu mănunchi de primitivisme*,”[2] omul apare ca factor activ în lume, ca factor creator de cultură.

În volumul ***Aspecte antropologice***, filosoful român analizează problema destinului cultural al fiinţei umane şi mărturiseşte că a doua natură a omului este cultura. Cultura s-a revărsat asupra lumii naturale, l-a îndepărtat pe om de rădăcinile lui biologice, instinctuale şi i-a oferit, în schimb, un nemărginit orizont al misterului. Doar prin intermediul creaţiei, omul îşi poate manifesta capacitatea de transcendere. Desigur, această forţă de transcendere este ocultată de Marele Anonim, care pune oprelişti în calea năzuinţelor cognitive ale oamenilor. Marele Anonim,

[2] Idem, ***Aspecte antropologice***, Timişoara, Editura Facla, 1976, p. 125.

care joacă, în cadrul sistemului filosofic blagian, rolul de principiu fundamental, a ridicat multiple probleme interpretative. Când ajungem la Marele Anonim, suntem mereu puşi în încurcătură de caracterul complex al acestui „*produs mistico-filosofic*."[3] Înzestrat cu calităţi divine, cu însuşiri demonice şi o eternă capacitate de autoregenerare, Marele Anonim aplică principiul „*conservării misterului*" şi creează cenzura transcendentă, oprind realizarea idealurilor cognitiv-transcedentale ale oamenilor de geniu. În teoria cenzurii transcendente găsim câteva lămuriri în legătură cu natura Marelui Anonim şi posibilitatea cunoaşterii lui. Personajul principal al cărţii intitulate ***Cenzura transcendentă*** nu este însă Marele Anonim, ci omul mister şi eforturile lui de a ajunge la forme superioare de cunoaştere. Ca fiinţă cognitivă, adânc implicată în procesele de transcendere, omul mister joacă un rol esenţial în revelarea absolutului.

Ideea de mister guvernează întregul proces de cunoaştere blagian. Omul mister se remarcă sub diferite ipostaze ale subiectului cunoscător şi apare:

- ca simplă individualitate cognitivă;
- ca fiinţă luciferică;
- ca personaj paradisiac.

În ***Trilogia culturii***, Lucian Blaga încearcă să explice care este diferenţa dintre diversele ipostaze cognitive ale omului. În acest volum, apărut în 1936, filosoful pune accentul pe natura duală a omului, care apare fie ca fiinţă luciferică, fie ca fiinţă paradisiacă. Blaga numeşte cunoaştere paradisiacă acea formă de cunoaştere înţelegătoare care operează cu mistere latente. Misterul este obiect al cunoaşterii înţelegătoare, iar sarcina acestei forme de cunoaştere este „*de a insera obiectele pe plan conceptual*," mai exact de a transpune în concepte materialul concret intuitiv, prin transformarea lui în obiect cognitiv. Cunoaşterea luciferică, dimpotrivă, părăseşte palierul cunoaşterii misterelor latente şi se aventurează în necunoscut, nu în sensul descifrării lui, ci în direcţia înlocuirii necunoscutului cu un mister şi mai mare. Considerat ca punct de plecare al oricărei acţiuni cognitive, misterul

[3] Al. Tănase, Studiu introductiv la ***Trilogia culturii***, Bucureşti, Editura Minerva, 1985, p. 1-45.

adaugă un plus de cunoaştere, care determină o intensificare calitativă a necunoscutului.

Desigur, confuziile ridicate de ideea misterului blagian se intensifică din momentul în care observăm că filosoful român se referă la diferite tipuri de mistere, care pot fi descifrate prin diferite forme de investigare cognitivă. Lumea este împânzită de mistere, spune Blaga, care consideră că există:

- mistere latente;
- mistere atenuate;
- mistere permanentizate;
- mistere potenţate.

Situaţia se complică şi mai mult când cititorul descoperă o altă structurare a tipurilor de mistere, împărţite ca:

- mistere fanice;
- mistere criptice.

Dacă, prin cunoaştere luciferică, misterul se deschide pe mai multe planuri, în cunoaşterea paradisiacă întâlnim doar niveluri diferite de abstractizare. Cunoaşterea luciferică operează cu două tipuri de transcendenţă: transcendenţă orizontală şi transcendenţă verticală. Cele două tipuri de transcendenţă corespund:

1. *orizontului spaţial* - care face posibilă expansiunea cognitivă pe acelaşi plan;
2. *orizontului temporal* - favorabil creşterii şi devenirii.

Reţinem că elanurile cognitive ale omului luciferic sunt puternic diminuate de Marele Anonim, care îngrădeşte dreptul oamenilor de a îndeplini actul transcenderii şi de a-i revela esenţa absolută. Atitudinea Marelui Anonim este explicabilă dacă ne gândim că formele de cunoaştere absolută ar pune în pericol echilibrul ontologic sub 3 aspecte:

1. ar dispărea natura criptică a Marelui Anonim;
2. fiinţa umană însăşi ar fi pusă în pericol de pierderea naturii sale duale prin dizolvarea în transcendent;
3. ar avea loc o dezrădăcinare a omului.

Concluzia formulată de Lucian Blaga în ***Cenzura transcendentă*** este cât se poate de simplă: cunoaşterea, în loc să îl apropie pe om de Marele

Anonim, mai rău îl îndepărtează. Deşi este înzestrată cu „*destulă îndrăzneală*" şi cu „*suficiente însuşiri ale minţii*," fiinţa umană se află în imposibilitatea de a cunoaşte esenţa divinităţii. Singura formă de cunoaştere la care poate accede este cea numită de Blaga „*minus - cunoaştere*," adică o formă de cunoaştere care potenţează misterul şi nu distruge „*corola de minuni a lumii*,"[4] ci o transformă în „*neînţelesuri şi mai mari*."[5] Cunoaşterea are o relevantă funcţie creatoare, care contribuie la ocultarea misterului prin creaţie, prin convertirea misterului în „*metafore revelatorii şi tipare abisale*."[6]

Vocaţia cognitivă a omului este dublată de o vocaţie creatoare. În spaţiul proceselor creatoare, misterele pot fi revelate prin intermediul categoriilor abisale. Considerate părţi constitutive ale destinului uman, categoriile abisale intervin în confruntarea permanentă a omului cu misterul, ele alcătuiesc materia stilistică a miturilor. Cunoaşterea mitică, la rândul ei, îl ajută pe om să îşi depăşească limitele existenţiale şi vine în completarea insuficientelor sale puteri cognitive.

Miturile sunt încercări de salvare a misterelor. Miturile se înfăţişează ca mistere amplificate şi poartă amprenta gândirii metaforice a fiinţei umane. În privinţa metaforicului, Lucian Blaga face distincţie între două tipuri de metafore:

1. *metaforele plasticizante*, care au o simplă funcţie expresivă şi

---

[4] „*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*
şi nu ucid
cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc
în calea mea."

[5] „*...eu cu lumina mea sporesc a lumii taină -*
şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micşorează, ci tremurătoare
măreşte şi mai tare taina nopţii,
aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister
şi tot ce-i neînţeles
se schimbă-n neînţelesuri şi mai mari." (Lucian Blaga, ***Eu nu strivesc corola de minuni a lumii***)

[6] Lucian Blaga, ***Artă şi valoare***, în ***Trilogia valorilor***, Bucureşti, Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă, 1946, p. 561.

2. *metaforele revelatorii*, care sunt dezlegătoare de mister.

În esenţă, oricărui act de creaţie îi revine sarcina de a revela un mister. Trăind în orizontul misterului şi întru revelarea lui, putem presupune că fiinţa umană este capabilă să pătrundă în ascunzişurile misterelor. În realitate, nu posedăm decât iluzia că actul de transcendere cognitivă a fost realizat. În urma eforturilor de înţelegere şi decriptare a misterului, obţinem doar o revelare disimulată, o cunoaştere mitică, exercitată prin limbaj metaforic.

Misterul este disimulat prin revelaţie, iar procesele disimulării se realizează prin intermediul binecunoscutei matrici stilistice. Matricea stilistică face parte din orizontul inconştient al omului. Ea constituie fundamentul unei culturi, scheletul de bază al oricărei creaţii artistice. Referindu-se la specificul sufletului colectiv românesc, Lucian Blaga descoperă că matricea stilistică proprie poporului nostru este conformă spaţiului şi timpului mioritic, ceea ce înseamnă că destinul nostru cultural ia forma unui spaţiu molcom ondulat care „*descinde din plai, culminează pe plai şi sfârşeşte pe plai*,”[7] într-un ritm specific, asemănător doinei noastre populare. Este de la sine înţeles că identitatea fiecărei culturi naţionale este determinată de coordonate spaţiale şi temporale specifice, de o matrice stilistică unică. Ceea ce diferenţiază o cultură naţională de alta sunt simbolurile spaţiale şi temporale care constituie matricea stilistică.

Revenind la subiectul de bază al acestei lucrări, menţionăm că Lucian Blaga face o distincţie evidentă între două planuri ontologice: planul ontologic al omului mister şi planul ontologic al fiinţei umane concrete. Dacă omul mister se înfăţişează ca zămislitor de cultură, omul concret este creator de civilizaţie. Dacă culturii îi revine rolul de a revela mistere şi semnificaţii, civilizaţia răspunde nevoilor de autoconservare şi securitate ale omenirii. După cum aminteam mai sus, raportul Marelui Anonim cu omul mister este mediat de cenzura transcendentă, care are rol reglator. „*Spiritul se realizează în viaţă* - scrie Blaga - *numai în măsura în care această realizare nu contravine la intenţiile cenzurii transcendente*.”[8]

---

[7] Idem, ***Spaţiul mioritic***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 17.

[8] Lucian Blaga, ***Cenzura transcendentă***, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993, p. 160.

De când se ştie, omul a încercat să pătrundă dincolo de cenzura transcendentă şi a reuşit să îşi depăşească condiţia, plăsmuind mituri sau alte concepţii metafizice, dezlegătoare de mistere. Fiinţa umană nu poate trăi fără metafizică. Ea are nevoie de această viziune abstractă despre „cealaltă lume" pentru a se apropia de Marele Anonim. Definind lumea ca mister, omul îşi asigură accesul la tainele universului prin efort creator şi nu prin extaz mistic. Toate creaţiile sale - artistice, religioase şi ştiinţifice - sunt realizate cu un singur scop: acela de a dezveli mistere, de a înţelege esenţa Marelui Anonim prin intermediul unei cunoaşteri disimulate.

Oamenii au găsit soluţia depăşirii cenzurii transcendente prin intermediul cunoaşterii mitice. Fiecare mit reprezintă o încercare a fiinţei umane de a pătrunde în orizontul misterului pentru a-l revela. Ca mod de a fi specific uman, revelarea misterului se produce în cadrul gândirii magice. Magicul, scrie Blaga, joacă rolul unei „locotenenţe cognitive" şi ia locul multiplelor necunoscute de care mintea umană nu poate da seama. Magicul devine un produs al minţii umane şi are:

- o *funcţie ontologică*, fiind plasat la mijlocul distanţei dintre mister şi revelare;
- o *funcţie cognitivă*, acoperind golurile pe care cunoaşterea obişnuită nu le poate soluţiona;
- o *funcţie pragmatică*, magicul servind la orientarea omului în lumea dată;
- o *funcţie vitală*, deoarece, prin gândirea magică, „*se creează o lume prielnică sufletului ca atare*."[9]

Prezenţa copleşitoare a misterului în filosofia blagiană dovedeşte că gânditorul român s-a folosit de această idee pentru a construi o imensă antropologie a omului mister. Chiar dacă nu foloseşte termenul ca atare, prezenţa omului mister se simte pretutindeni, în orice fragment din sistemul său filosofic. Ideea omului mister reprezintă o încercare originală de definire a fiinţei umane dintr-o altă perspectivă, cea a orizontului misterului. De pe acest palier, fiinţa umană se înfăţişează ca o entitate extrem de complexă, ca o sinteză a omului concret, a omului cunoscător şi a omului mistic. La orice nivel de existenţă ne-am raporta, prezenţa

[9] Idem, ***Despre gândirea magică***, Bucureşti, Editura Garamond, 1992.

omului este hotărâtoare. În general, fiinţele umane se plasează când într-un orizont, când într-altul, în funcţie de idealurile pe care vrea să le obţină. Cert este că vieţuirea în orizontul misterului îl aşează pe om într-un cadru existenţial extrem de generos, de unde acesta guvernează lumea faptelor şi a simbolurilor. Orizontul misterului este un fel de „apriori" a problemelor cognitive şi metafizice pe care şi le pune omul. Din perspectivă antropocentristă, observăm că totul se măsoară pornind de la om, cu toate că întreaga lui istorie spirituală, marele său destin creator este dependent de absolut şi de îngăduinţa Marelui Anonim.

Neacceptându-şi condiţia tragică, trăind sub puternica obsesie a tainelor lumii, Blaga însuşi a luat chipul omului mister şi a încercat să spargă zidurile înălţate de Marele Anonim în calea afirmării destinului uman. În concluzie, existenţa tragică devine la Lucian Blaga condiţia afirmării măreţiei lui homo sapiens, deoarece, dintre toate creaturile, singur omul a fost capabil să realizeze un salt ontologic menit să-l pună în pericol pe Marele Anonim, care şi-a intensificat eforturile de stăvilire a năzuinţelor creatoare ale fiinţei umane.

Nu întâlnim la Lucian Blaga o antropologie filosofică în stare pură. Tipul uman al omului mister, pe care îl relevă gândirea sa filosofică, este decorat cu elemente din domeniul mitologiei, folclorului, gnoseologiei şi filosofiei culturii. Cunoaşterea problematizantă a fiinţei umane este specifică gândirii filosofice europene din a doua jumătate a secolului trecut. Omul mister nu este decât una din multiplele ipostaze ale tipologiei umane reprezentative pentru cultura europeană de la sfârşitul secolului XX, care se situează sub presiunea unor puternice influenţe teoretice, generate de nivelurile de acceptare şi definire a tragismului destinului actual al omenirii.

Eugen Ionescu - „pieton al văzduhului" în teatrul revoltat de la mijlocul secolului XX

INOCENŢIU DUŞA
Universitatea de Artă Teatrală, Târgu-Mureş

Abstract

Eugen Ionescu - „Pedestrian of the Sky" in the Outraged Theater in the Middle of the XXth Century

This paper intends to be a commentary upon Eugen Ionescu's biographical destiny and upon his dramas, in a year in which the 100-year anniversary of his birth implicitly led to new interrogations. Our analysis has taken into consideration the identity problem in the case of Eugen Ionescu who, like other colleagues of his generation in the theater of the absurd, was confronted with many identity dilemmas, as he was caught in a cultural and linguistic bilingualism. Deciphering him with the help of the psychoanalysis tools, too, we believe that, in a way, Eugen Ionescu is transferring his own identity crises to the characters he created. Author and alter ego through his plays, spectator and director of his own existence, Eugen Ionescu carries in his writing the traits of a complex character, able to draw general European interest even today.

Keywords: *Eugen Ionescu, theater of the absurd, identity crises, characters, author, alter ego.*

1. Relaţia dintre limbă, cultură şi creaţie în parcursul identitar al dramaturgilor absurdului

Undeva, la întrepătrunderea moştenirii culturale, a libertăţii lingvistice, a tradiţiilor, artefactelor, identitatea dramaturgilor absurdului se construieşte şi se re-construieşte în corelaţie cu provocările destinului. Astfel, construcţia lor identitară este rezultatul melanjului unui număr incalculabil de factori.

Problema identităţii pare a fi la prima vedere un subiect căruia nu-i putem omite implicaţiile politice, ideologice sau culturale. Vorbim azi în

mod firesc de o identitate europeană, după cum ne reţin atenţia identităţile naţionale, cele culturale sau individuale. Europa este un continent de răscruce, unde s-au întâlnit şi s-au întrepătruns diverse culturi şi civilizaţii încă din antichitate. Cum spunea Tzvetan Todorov, când două culturi se întâlnesc, nu intră în război, ci în metisaj.[1] Aceste întâlniri au fost sursa unei perpetue reinventări europene, garanţie a evoluţiei şi deci a supravieţuirii vechiului nostru continent. Aşadar, diversitatea culturală, schimburile şi dialogurile între aceste diferite culturi nu sunt fenomene noi pe scena europeană, ci unele care o definesc şi asigură bazele unităţii europene. România, în aceste sens, este un minilaborator al diversităţii, care se înscrie perfect în contextul continentului.

Dinamica identitară se învârte în jurul unor întrebări şi se reflectă atât în identitatea individuală, cât şi în cea naţională. Comunităţile naţionale, *comunităţi imaginare* în expresia lui Benedict Anderson,[2] îi permit individului să se explice, să se autocunoască, să se raporteze la Celălalt. Construcţia identitară este cu atât mai dificilă în cazul unor personalităţi prinse într-un bilingvism, ereditar sau cultural, cum sunt dramaturgii absurdului, pentru care inserţia verbelor *a fi, a deveni* în propria biografie declanşează de cele mai multe ori crize durabile de conştiinţă.

Un subiect nu lipsit de semnificaţie, atâta vreme cât dilema identitară s-a prelungit timp de mai multe decenii; pozitiv este însă faptul că o putem reconstitui din confesiunile proprii ale dramaturgilor, din paginile lor de jurnal sau din interviurile de la vârsta deplinei maturităţi, după cum simptomatic este că au pornit în dezvăluirea ei publică, dramaturgii înşişi, cei apropiaţi, criticii literari. Astfel că avem în faţă un adevărat „dosar" al identităţii dramaturgilor, complex, compus din propriile lor mărturisiri, din reflecţiile în familie, ca şi din întregirile criticii contemporane.

Obsesie a întregii lor existenţe, problema identitară în cazul dramaturgilor absurdului s-a transferat nu de puţine ori şi în textele lor

---

[1] Tzvetan Todorov, ***Omul dezrădăcinat***, Iaşi, Editura Institutului European, 1999, p. 165.

[2] Benedict Anderson, ***Comunităţi imaginate***, Bucureşti, Editura Integral, 2001, passim.

dramatice. Şi personajele lor trec prin acelaşi filtru (non)identitar, o trăsătură comună fiind aceea că universul lor afectiv este dominat de relaţiile non-eroului cu existenţa, de tipul celor care ilustrează stări afective negative, adesea foarte apropiate de stările patologice.[3] Dramaturgii refuzului stăruie cu ostentaţie asupra unei umanităţi suferinde, traumatizate, alienate; astfel, omul este reprezentat ca un animal bolnav de o misterioasă maladie *existenţială*, aparent incurabilă.

Fenomenul teatral, care cu mai multă sau mai puţină îndreptăţire poartă denumirea de teatrul absurdului, se reclamă, de fapt, de la factori pe cât de diverşi, pe atât de lipsiţi de unitate.

Înglobarea unor dramaturgi atât de deosebiţi, de etnii diferite, sub această denumire este, de aceea, o tentativă dacă nu un pic hazardantă, atunci în orice caz, o operaţiune ce evidenţiază un coeficient de relativitate şi chiar de arbitrar.

Într-un fel, imprecizia denumirii o aminteşte pe aceea a noului roman din literatura franceză contemporană. În cazul teatrului absurdului, denumirea devine însă mai greu de concretizat. Din Franţa, teatrul absurdului a proliferat în Anglia, în Statele Unite ale Americii, în Germania, prin înscrierea în cadrul aceluiaşi curent, a unor tendinţe şi personalităţi atât de deosebite, cum ar fi Ionescu, Beckett, Genet, Adamov, Pinter, Albee, solicitând astfel nuanţări şi precizări care, fără să abandoneze trăsăturile de unire, să accentueze ceea ce îi diferenţiază.

Ceea ce se poate afirma însă cu siguranţă este că apropierile sunt determinate şi de un fel înrudit de a privi existenţa, ceea ce nu înseamnă însă neapărat o ideologie comună, şi îndeobşte şi de o tehnică teatrală, care are vizibile puncte de contact.

Termenul de teatru al absurdului îşi datorează, în mare măsură, cariera fericită criticului englez Martin Esslin. În studiul său, ***Teatrul absurdului,***[4] Esslin a încercat să definească acest fenomen teatral, să-l circumscrie şi să-l recomande ca fiind, prin excelenţă, teatrul care exprimă tendinţele inovatoare şi o atitudine comună în faţa existenţei.

---

[3] Peter Brook, ***A spune da noroiului***, în ***Secolul 20***, nr. 10-11-12, 1985, p. 126-129.

[4] Martin Esslin, ***Le théâtre de l'absurde***, Paris, Editions Buchet-Chastel, 1963.

S-a căutat astfel fundamentarea acestui teatru pe o doctrină filosofică care ar constitui fie izvorul, fie trăsătura de unire a dramaturgilor promotori ai acestei orientări. Ea s-ar manifesta într-un sentiment comun al anxietăţii metafizice, sentiment care îşi găseşte întruchiparea şi teoretizarea pe plan filosofic în eseul lui Albert Camus - ***Mitul lui Sisif.***[5] Ce-i drept, o contaminare a teatrului absurdului de gândirea existenţialistă, există.

Dar nicăieri, în acest teatru, această gândire nu este articulată filosofic, nu presupune un fel comun de a gândi, puncte ideatice comune.

Chiar dacă Eugen Ionescu afirmă că solitudinea şi angoasa caracterizează condiţia fundamentală a omului, el adaugă apoi imediat că aceste puncte de vedere nu trebuie să fie exploatate în teatru ca teze filosofice.

Imixtiunea filosofiei în teatru îşi găseşte în Eugen Ionescu un adversar hotărât: „*demonstraţiile, piesele cu teză sunt grosiere, totul e aproximativ. Teatrul nu e limbajul ideilor. Atunci când vrea să se facă vehicul ideologiilor, nu poate fi decât vulgarizator*."[6]

Tradiţia teatrului absurdului se reclamă însă în egală măsură, şi de la preluarea unei experienţe literare a înaintaşilor. Amplitudinea acestei influenţe este vastă: de la Jarry la Kafka, de la Apollinaire şi alţi suprarealişti la expresionismul târziu (Ivan Goll).

La aceste influenţe generale se adaugă apoi, unele particulare. În cazul lui Beckett, umbra lui Joyce este vizibilă, prin prezenţa obsedantă a monologului. La Edward Albee, principalul reprezentant al teatrului absurdului în Statele Unite, se observă o fuziune a procedeelor consacrate ale teatrului absurdului cu teme şi tradiţii specifice literaturii americane şi, deopotrivă, modului de viaţă american.

În cazul lui Eugen Ionescu pot fi urmărite influenţe literare româneşti, mai puţin din Caragiale, dar mai ales din Urmuz, cum au arătat cu convingătoare argumente Tudor Vianu, ulterior şi Nicolae Balotă.[7]

---

[5] Albert Camus, ***Faţa şi reversul; Nunta; Mitul lui Sisif; Omul revoltat; Vara***, editor Irina Mavrodin, Bucureşti, Editura Rao, 2006.

[6] Eugen Ionescu, ***Note şi contranote***, traducere de Ion Pop, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002, p. 57.

[7] Nicolae Balotă, ***Lupta cu absurdul***, Bucureşti, Editura Univers, 1971.

Creaţiile lui Ionescu şi Beckett au generat adevărate „şcoli" de înţelegere a lumii prin intermediul artei, a celei teatrale în special, conducând la conturarea temelor noncomunicării şi ale aşteptării morţii din *no man's land*.

2. Dinamica identitară a personajelor ionesciene

În acest context, opera cu deschiderea cea mai generoasă spre actualitate pare a fi creaţia ionesciană. Complexa metaforă teatrală degajă artistic ideea că, în ciuda vehiculării de informaţie, comunicarea este pentru omul modern doar un tabiet lipsit de semnificaţie. De vreme ce nu mai transmite nimic, ea nu va mai fi decât o formalitate periculoasă ce-şi încarcă protagoniştii cu energii negative; acumulate, acestea vor conduce la dispariţia condiţiei umane, cu mult înainte de moartea biologică, iată „esenţa" filosofiei ionesciene.

Având în vedere istoria secolului XX, creaţia ionesciană a fost percepută pe bună dreptate şi ca o metaforizare şi esenţializare scenică a mecanismului prin care dictatura şi-a proliferat în serie şi în masă „rinocerita", atât de asemănătoare cu flagelul „ciumei" camusiene.

Teatrul lui Eugen Ionescu va respinge realismul psihologic şi social, bazat pe iluzia mimetică, aceea de a înfăţişa spectatorilor aparenţa unor oameni şi a unor situaţii „realiste."

Personajele lui Ionescu sunt vag conturate, cu o individualitate incertă, pe alocuri dezindividualizate. Temele sale predilecte sunt lipsa de sens a existenţei, golul sufletesc, dezarticularea limbajului ca expresie a atotputerniciei morţii, incomunicarea, claustrarea, acapararea omului de către automatisme şi stereotipii de inspiraţie tehnologistă, sugerându-se imposibilitatea de a ieşi din acest impas.

În ceea ce s-ar putea numi administrarea dramatică a acestei lumi concrete, dar şi iluzorii în acelaşi timp, poate dobândi următoarea configuraţie aflată mereu în evoluţie: *„fireşte că autorul complotului* (teatral, început prin ***Cântăreaţa chelă*** - n.n.) *era de o viclenie puţin comună: el se pricepea să dea adevărului aparenţa vodevilului şi să-şi făurească prin tuşe succesive un caracter la prima vedere instabil, dezordonat şi neputincios să urmărească până la capăt o idee. În realitate, acest dezechilibru e guvernat de o mână de fier. Ordinea inversă pe care o instaura, masca o viziune a lumii şi un program. Dacă făcea să crească ciupercile în*

apartamente, aceasta avea un anume sens. Dacă dezarticula caracterul personajelor, acţiunea, dialogul, imaginaţia sa nu lucra în irealitate. Eroarea de optică nu mai putea fi însă reparată."[8]

O altă caracteristică a teatrului ionescian constă în utilizarea de către dramaturg a teatrului anti-academist şi a non-oratoriei în structura unei lumi ca nelumea. Ea se dovedeşte însă foarte pertinentă. Astfel, sub aparenţa unei incoerenţe şocante, ni se prezintă procese de manipulare pe care le putem uşor recunoaşte în realitatea imediată, atât la nivel individual, cât şi la acela al unei colectivităţi.

Tragismul acestor reflectări nu rezidă din absurdul propriu-zis reprezentat scenic, ci din faptul că, prin evidenţierea morţii limbajului, autorul este de părere că gestul său este la fel de absurd şi fără rost ca şi realitatea incriminată.

Într-un astfel de univers, atât de pervertit de la esenţa lui umană, reechilibrarea valorică şi morală apare ca imposibilă. De aceea, acţiunea de reflectare artistică a lui în speranţa unei posibile redresări este nerealistă.

Ionescu îşi exprimă clar viziunea asupra „minunatei" societăţi umane: „*oamenii se caută unii pe alţii în noapte şi nu se regăsesc decât ca să nu se recunoască şi să se lovească.*"[9]

Acest principiu constitutiv al universului ionescian este o perfectă descriere a societăţii moderne industriale sau postindustriale, în care sub pretextul concurenţei, explodează însingurarea agresivă şi sciziunea identităţii, până la anularea personajelor.

În ***Cântăreaţa chelă***, care deschide prezentarea publică a dramaturgiei ionesciene, prin premiera care a avut loc în seara zilei de 11 mai 1950 la Théâtre de Noctambules, una din replicile cheie (replică existentă şi în varianta românească ***Englezeşte fără profesor***, scrisă încă în 1943) consfinţeşte unitatea gândirii teatrale a lui Eugen Ionescu şi a definirii personajelor sale de-a lungul întregii sale creaţii dramaturgice.

---

[8] B. Elvin, ***Studiu introductiv*** la Eugen Ionescu, ***Teatru***, vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatură Universală, 1968, p. 59.

[9] Eugen Ionescu, ***Antiabsurdul***, în Nicolae Steinhardt, ***Prin alţii spre sine***, Bucureşti, Editura Eminescu, 1988, p. 224-228.

Această replică emblematică îi aparţine lui Mary, camerista, care, mimând la un moment dat ieşirea din scenă, revine brusc în faţă şi exprimă cu obrăznicie: „*am uitat să mă prezint: Sherlock Holmes*."

Afirmaţia surprinzătoare, în ciuda stupidităţii ei, trebuie luată în serios şi anexată lungii „anchete" detectiviste pe care ea o face dezvăluirilor succesive din dialogul dintre domnul şi doamna Martin.

Soţii Martin realizează o rememorare retrospectivă a biografiilor lor, încercând să-şi regăsească identitatea prin recuperarea trecutului comun: ei au impresia stranie că s-au mai întâlnit „undeva" şi circumscriu treptat mai multe nivele ale trecutului; amândoi sunt originari din Manchester, au părăsit acest oraş „*exact acum cinci săptămâni*", într-un mod identic, adică luând „*trenul de o jumătate peste opt dimineaţa, care ajunge la Londra la un sfert până la cinci*." De atunci locuiesc la Londra, pe aceeaşi stradă, în aceeaşi casă şi în acelaşi apartament; în consecinţă, s-ar putea să se fi întâlnit chiar „noaptea trecută" întrucât dorm, se pare, în acelaşi pat, cu plapuma verde etc. În fine, ei descoperă - supremă dovadă a unui trecut comun, uitat dar regăsit în mod deductiv - că au o fetiţă care se numeşte Alice şi care are un ochi alb şi unul roşu.[10]

Se observă cum Eugen Ionescu parodiază unul din elementele clasice ale intrigii dramatice: aşa numita „recunoaştere", care reprezintă, în ***Poetica*** lui Aristotel, trecerea personajelor „*de la neştiinţă la ştiinţă*," în urma unor revelaţii.

„Recunoaşterea" dintre doamna şi domnul Martin se face prin deducţii şi prin evocarea unei existenţe anterioare comune, ce se pare că se dezvăluie prin revelatoare coincidenţe. Concluzia celor două personaje pare fără echivoc: recuperându-şi şi recunoscându-şi trecutul, soţii Martin şi-au regăsit şi identitatea: „*Atunci, doamnă, eu cred totuşi că ne-am mai văzut şi că dumneavoastră sunteţi propria mea soţie... Elisabeth, te regăsesc! sau Donald, tu eşti darling!*"[11]

Apariţia din nou în scenă a jupânesei Mary răstoarnă însă complet situaţia; ea desfiinţează într-o clipă întregul eşafodaj argumentativ al cuplului Martin şi, aducând noi probe, concluzionează: „*Elisabeth nu este Elisabeth şi Donald nu este Donald*" ş.a.m.d.

---

[10] Eugen Ionesco, ***Teatru***, vol. I, Bucureşti, Editura Humanitas, 2003.

[11] ***Ibidem***.

Cântăreaţa cheală ţine de o combinare în diverse formule a tuturor elementelor dialogului, elemente reprezentate de Domnul Smith, Doamna Smith, Domnul Martin şi Doamna Martin. Absurdul nu provine aici din mondenitatea şi formalismul duse la extrem, ci din constatarea că dacă am amesteca în orice variantă numele personajelor şi apoi le-am aşeza în dreptul replicilor piesei, nimic nu s-ar schimba, identităţile lor ar fi similare.

În aproape toate piesele lui Eugen Ionescu identitatea personajelor apare ca un „diapazon" identitar din care se poate auzi când un sunet, când altul, cu tonuri şi implicaţii foarte diferite, pentru mai puţin sau mai mult timp, într-o suită aparent întâmplătoare.

Chiar autorul însuşi, în ***Note şi contranote*** (1953) ne detaliază această posibilitate dramatică inedită, fiind perfect conştient că în piesele sale de teatru „*nu există* ***caractere***, *ci doar* ***personaje fără identitate*** (*ele devin, în fiecare clipă, contrariul a ceea ce sunt, iau locul celorlalte şi invers*): *doar o suită fără urmare, o înlănţuire întâmplătoare, fără legătură de la cauză la efect, de aventuri inexplicabile sau de stări emotive, ori o încurcătură indescriptibilă, însă vie, de intenţii, de mişcări, de pasiuni fără unitate, scufundându-se în contradicţie - acest lucru poate părea tragic, acest lucru poate părea comic sau amândouă deodată, căci nu sunt în măsură să-l deosebească pe cel din urmă de cel dintâi.*"[12]

Dramaturgul, orientându-se spre un onirism mai strict, face ca identităţile personajelor să fie alternative, să se definească doar pentru a (re)deveni difuze sau a se topi dintr-odată în altele, să-şi schimbe continuu rolurile şi vârstele, să evolueze într-o incertitudine spaţio-temporală.[13]

Personajele ionesciene se află permanent între infern şi miracolul de a fi, părând a se hrăni din dualismul ionescian, care-şi are originile în conflictul identitar personal, de natură etnică, politică, lingvistică, religioasă, familială.

---

[12] Idem, ***Note şi contranote***, traducere de Ion Pop, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002.

[13] Matei Călinescu, ***Eugen Ionesco: teme identitare şi existenţiale***, Iaşi, Editura Junimea, 2006, p. 390.

Metamorfozele identitare sunt mereu consecinţa unei pluralităţi de euri sau de identităţi pe care le poate cuprinde persoana umană, manifestându-se alternativ.

Opera lui Ionescu este produsul unui chinuitor travaliu de elaborare, de structurare şi de finisare, iar limbajul personajelor poartă amprenta acestui efort sisific. Conştientizarea identităţii proprii, dar şi înţelegerea alterităţii presupun găsirea cheii de acces în turnul Babel. Şi invers, incontinenţa verbală, lipsită de sens, ne duce cu gândul la faptul că acele căutări identitare nu s-au sfârşit. Urmărind *limbajul absurdului, absurdul limbajului* ionescian constatăm cum verbalizarea insipidă semnifică o inconsistenţă existenţială şi o halucinaţie onirică. Personajele ionesciene sunt doar simple monade, lipsite de căi de acces spre ceilalţi, monade inconsistente, anonimizate într-un univers indistinct. Dialogul lor aparent cu ceilalţi nu este poate decât un monolog disimulat fără prea mare dibăcie.

Orice comunicare adecvată între două persoane ar presupune cu necesitate un schimb de idei, emiterea şi receptarea în condiţii bune a unui mesaj, pe baza unui cod dinainte stabilit, stapânit deopotrivă de ambii interlocutori. Or, la Ionescu, în piesele sale, această regulă este anulată, în condiţiile în care emiterea mesajului nu este urmată de receptarea lui de către „celălalt." Fiecare personaj pare preocupat doar de propriul mesaj, ignorând total felul în care acesta ar putea fi receptat şi reacţia interlocutorului. Atitudinea aceasta monologală este expresia unei crize de conştiinţă, dar şi rezultatul voinţei de iluzionare a dramaturgului, care se transferă în dialogul personajelor cărora le dă viaţă. Iluzia - acest handicap, dar şi un atu, o deviză a lumii absurdului. După cum, de ce nu, imposibilitatea personajelor de a comunica este reflexul în oglindă al propriei incapacităţi de comunicare a dramaturgului. („*nu pot comunica această catastrofă nimănui, nici chiar soţiei mele. Insuportabilul rămâne în noi!*").

Fiindcă eroii săi întreţin confuzia cu propria lor energie verbală debordantă, trăind parcă într-un eden al vorbelor goale, absurditatea umană se poate spune că rezultă şi din absurditatea cuvântului. Personajele par a avea o infinită încredere în ceea ce spun, ele se raportează firesc la propriul limbaj, fără crispare. Anti-eroii ionescieni par a se afla într-o stare de narcoză provocată tocmai de exerciţiul lor lingvistic; ei nu se îndoiesc

de ceea ce spun sau de felul în care spun ceva. Se poate spune că astfel Ionescu construieşte un spaţiu al vorbirii „sans rivages," în care personajele sunt incapabile să perceapă propriile monstruozităţi verbale.

Personajele ionesciene nu vorbesc pentru a comunica ceva, ci doar ca să se audă vorbind, discursul lor este tautologic, suficient sieşi, cantonat cu brio în nonsens. Ignorând posibilele replici ale celuilalt, cuvântul are la Ionescu efect narcotic, euforizant, conferind încredere nelimitată în forţele proprii şi imprimând unor fiinţe mediocre iluzia superiorităţii inutile.

În esenţă această dezarticulare a limbajului este asumată în totalitate chiar de dramaturg, care mărturisea că acesta dezvăluie *„absenţa vieţii interioare, mecanizarea cotidianului, omul confundat în mediul său social nemaidistingându-se*." Limbajul, care îşi pierde funcţia esenţială, aceea de a asigura comunicarea umană, ajunge chiar să îşi manifeste câteodată funcţia distructivă asupra omului, cum se întâmplă în ***Lecţia***.

S-ar putea încerca şi o tipologie a personajelor ionesciene, în ciuda anonimatului dincolo de care e greu să pătrundem. Dincolo de uniformitatea aparentă, întâlnim personaje care împrumută trăsături din realitatea cotidiană, cum este Bérenger din ***Ucigaş fără simbrie***, omul de condiţie mijlocie. Asumându-şi condiţia, cu o conştiinţă vibrantă, aspiră spre fericire. După cum acelaşi Bérenger în ***Rinocerii*** devine modelul rezistenţei faţă de uneltirile răului, dar şi prototipul eroului solitar: *„sunt ultimul om, înconjurat de rinoceri, sunt ultimul om şi voi rămâne om până la capăt. Nu capitulez*."

În ***Pietonul aerului***, Bérenger a luat chipul unui scriitor refugiat într-o Anglie de fantezie. Întocmai ca şi Ionescu, Bérenger este în căutarea adevărului: *„adevărul de mâine împotriva adevărului aparent de astăzi. Toţi literaţii, aproape toţi* - spune el - *şi aproape toţi autorii de teatru denunţă relele, nedreptăţile, alienările de ieri. Ei închid ochii cu privire la răul de astăzi. Răul cel vechi nu merită a mai fi denunţat. E inutil să demistificăm ceea ce a fost demistificat. E un conformism. El nu serveşte decât să mascheze o proastă stare actuală, noi nedreptăţi, noi şarlatanii. Cea mai mare parte a scriitorilor de astăzi socot că ar constitui o avangardă, în timp ce tocmai istoria i-a depăşit. Sunt proşti şi laşi*."

În fine, în ultima sa apariţie din ***Regele moare***, Bérenger, scăpat de cuţitul ucigaşului fără simbrie, de cornul rinocerului, s-a întors din

infinitul bântuit de explozia aştrilor ca să se întâlnească cu moartea. Ele este regele derizoriu al destinului său.

Dincolo de aceste sumare exemplificări, am fi înclinaţi să spunem că teatrul lui Ionescu este unul tragic, este poemul pascalian al nefericitei condiţii umane. Şi totuşi, piesele sale sunt considerate ca expresia cea mai virulentă şi mai nouă a comicului, teatrul său fiind unul burlesc.

La Eugen Ionescu, lumea a ajuns prin uzură o scenă pustiită, iar oamenii nu mai există pentru că au fost demult înlocuiţi de simple măşti. Existenţele se epuizează zadarnic, experienţele demonetizărilor nu mai pot fi transmise prin limbaj şi personajele sunt într-o continuă căutare, fiind prizonierii unei identităţi diacronice: aceea dintre trecut şi prezent.

Autor şi *alter ego* prin piesele sale, *spectator* şi *regizor* al propriei existenţe, Eugen Ionescu poartă în scrisul său trăsăturile unui personaj complex, cu un labirint interior, prin care putem rătăci îndelung. Dovedind o mare artă a ambiguităţii, el a dinamitat creaţia dramaturgică a veacului şi profitând de faptul că teatrul era în „criză," a revoluţionat estetica teatrală. Într-o lume care era în căutarea identităţilor individuale şi colective, mai ales după traumele provocate de război, Ionescu s-a adâncit în *memorie*, unde spera să găsească răspunsuri la toate neliniştile legate de condiţia umană şi de tragismul ei.

BIOGRAFICA

Aurel Filimon - fondator al colecţiei de carte românească a Bibliotecii Municipale din Târgu-Mureş

AURICA CÎMPEAN
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

Aurel Filimon - Founder of the Romanian Book Collection of the Târgu-Mureş Municipal Library

Aurel Filimon is a complex personality of the interwars culture. He has activated as teacher, collaborator of the famous professor Al. Tzigara-Samurcaş and also as secretary of the Museum of National Art in Bucharest, archaeologist, curator, librarian and, finally, director of the Târgu-Mureş Municipal Library.

After 1918, when he has set with his familly in Târgu-Mureş, he began to make steps for establishing a museum of archeology and ethnography and three years later, in 1921, after opening the museum, he was appointed its custodian. The opening of the Museum of Natural Sciences is also due to him. In 1922 he became librarian at the Târgu-Mureş Municipal Library, and, between 1936-1940 he was the director of this library.

Aurel Filimon might be called „the father of the Romanian books" in the collections of local library. He has allways considered that Romanian books have a double role: first, they give to the minority elements the opportunity to familiarize themselves with the products of Romanian literary and scientific works and second, it refers to the chance offered to Romanians to get to know their culture better and to contribute to the development of our culture.

He was interested in developing the library collections, especially the Romanian collections, and all his efforts have been made in this direction. He has used different ways of getting more books for the library: acquisitions, even on his own expenses, donations from individuals or institutions. If the Romanian books collection was quite small, around 3.000 volumes, at the moment he has started his activity as a librarian, after 1940, when he had to leave Târgu-Mureş because of political reasons, there were no less than 14.200 volumes, mostly achieved through donations.

Keywords: *Aurel Filimon, Târgu-Mureş Municipal Library, Romanian books, library collections, book acquisition.*

„Aurel Filimon este o personalitate complexă a culturii româneşti interbelice. El face parte structural din pleiada de intelectuali, afirmată ca generaţie a marii Uniri, formată şi interesată să construiască o spiritualitate românească la nivelul ţării întregite.”[1]

Aurel Filimon a activat ca învăţător, asistent al profesorului Al. Tzigara-Samurcaş şi secretar la Muzeul de Artă Naţională din Bucureşti, arheolog, muzeograf, bibliotecar, iar apoi director al Bibliotecii Municipale din Târgu-Mureş.

După ce în 1918 s-a stabilit la Târgu-Mureş, Aurel Filimon a început să facă demersuri pentru înfiinţarea unui muzeu de arheologie şi etnografie; în 1921, după deschiderea Muzeului, a fost numit custode al acestuia. Tot lui Filimon i se datorează şi deschiderea Muzeului de Ştiinţe Naturale. În 1922 a fost numit bibliotecar la Biblioteca Orăşenească din Târgu-Mureş iar, din 1935 până în 1940, a ocupat scaunul de director al acestei instituţii.

A fost membru al Societăţii Maghiare de Etnografie, al Societăţii Maghiare de Ştiinţe Naturale şi al Societăţii Maghiare de Geologie.

Pe Aurel Filimon îl putem numi „*părintele cărţii româneşti*” din colecţiile bibliotecii târgumureşene. Ocupându-se de achiziţia de carte, a luptat cu toate forţele sale pentru a mări fondul de carte al bibliotecii şi, mai ales, al celui de carte în limba română; a depus eforturi pentru a colecţiona publicaţii, cărţi şi periodice de valoare istorică sau culturală deosebită, plus achiziţiile făcute din tot ceea ce a apărut pe plan naţional în creaţia literară, artistică şi ştiinţifică românească în perioada interbelică.

Cartea românească în oraşul Târgu-Mureş are, după Filimon, un rol dublu, şi anume: ea dă „*posibilitatea elementului minoritar să se familiarizeze cu produsele literare-ştiinţifice româneşti, iar din alt punct de vedere elementului românesc să cunoască literatura română şi să contribuie la dezvoltarea ei.*”[2]

---

[1] Melinte Şerban, ***Mărturii prin vreme***, în ***Caiete mureşene***, 8, Târgu-Mureş, Fundaţia Culturală „Vasile Netea”, 1999, p. 25.

[2] ***Fondul de Arhivă al Bibliotecii Judeţene Mureş***, dosar 1932, f. 110.

În 1922, când îşi începe activitatea la biblioteca târgumureşeană, existau 25.000 de cărţi ungureşti şi doar 3.000 româneşti - extrem de puţine, din care circulau doar 2.400; restul de 600 de volume erau predate pentru compactare de aproape un an de zile.[3]

Aurel Filimon a sporit an de an colecţia bibliotecii, aceasta fiind astfel în conformitate cu interesele publicului.

Pentru a sublinia importanţa bibliotecilor, şi mai ales a Bibliotecii Orăşeneşti din Târgu-Mureş, într-o scrisoare adresată Consiliului Orăşenesc, Aurel Filimon a făcut referire la diferite biblioteci publice *„aflătoare în acele oraşe unde există şi altele ştienţifice cu multe 100.000 volume*."[4] El a arătat că acele oraşe au dezvoltat biblioteci cu zeci şi sute de mii de volume pentru că au înţeles *„rolul bibliotecilor şi misiunea lor pe cari o au în educaţia socială*."[5]

Era de părere că doar şcoala nu este suficientă pentru a ne da *„cunoştinţele necesare pentru a ne putea validita poziţiunea socială indiferent de cariară. Şcoala ne dă bazele, începuturile culturale cu a căror ajutor putem în viaţă să ne îmbogăţim cunoştinţele, şi dacă după terminarea şcoalelor nu ne vom ocupa cu meseria cititului vom ajunge tot la aceea primitivă întunăciune dela care am pornit*."[6]

Pentru a argumenta cele spuse, Aurel Filimon îi citează pe Morel şi pe Pelison. În lucrarea sa despre biblioteci, apărută în 1908, în 2 volume, Morel spunea că *„Bibliotecile publice sunt singurele mijloace educative, conferinţele, cursurile şi alte modalităţi de propagarea ştiinţelor sunt numai temporare, singura educaţie cu valoare absolută este autoeducaţia deoarece învăţăm conduşi de un scop oareşcare*."[7] Pellison spunea, la rândul său, că *„dintre toate mijloacele educaţiei libere, bibliotecile publice sunt acele cari au ceea mai mare influenţă educativă şi socială*."[8]

---

[3] Dimitrie Poptămaş, ***Aurel Filimon bibliotecarul***, în ***Aurel Filimon: consacrare şi destin***, Târgu-Mureş, Biblioteca Judeţeană Mureş, 2001, p. 85.

[4] ***Fondul de Arhivă al Bibliotecii Judeţene Mureş***, dosar 1925, f. 48.

[5] ***Ibidem***.

[6] ***Ibidem***.

[7] ***Ibidem***.

[8] ***Ibidem***.

În opinia lui Aurel Filimon, popoarele din Apus, pe care le numim culte, au înţeles că cea mai straşnică armă de existenţă a unui „*Neam şi Ţară*" este cultura, însă nu centralizată, ci „*decontrolizată*," formând centre culturale în diferite regiuni, putând astfel a deştepta pe fiecare cetăţean la concepţia conştiinţei naţionale. El consideră că „*Biblioteca are menirea ca pe motivul de reciprocitate să concentreze toate rezultatele culturale ale diferitelor popoare, uşurând şi contribuind la o dezvoltare generală, fără îndoială în primul rând la dezvoltarea naţională şi limba literară. Biblioteca este şcoala vieţii care învaţă nu pentru notă de certificat pentru nevoile împinse de existenţă. Prin literatura frumoasă, pe lângă distracţia pe care o dă cititorului, îl învaţă la o limbă frumoasă, care este ultima expresie a gradului de cultură naţională. Literatura frumoasă prin traduceri ne dă posibilitatea ca să ne familiarizăm şi cu rezultatele literare ale altor popoare civilizate*."[9]

După Filimon, bibliotecile sunt „*produse ale unor profunde necesităţi culturale ale popoarelor de elită cari, la rândul lor, constitue cele mai puternice şi indispensabile instrumente pentru înaintarea şi răspândirea culturei care, la rândul ei, a dat dovadă că temelia de existenţă a unui Neam şi Ţară este nu numai prosperitatea economică, ci şi lumina şi căldura pe care o dă cultura. Gradul de cultură să manifestă prin totalitatea tipăriturilor din domeniul tuturor cercetărilor ştiinţifice şi beletristice, prin urmare o bibliotecă, înainte de toate, trebuie să concentreze toate operile cari servesc ca donaţii gradului de cultură naţională, din alt punct de vedere pentru cultura generală, pe principiul reciprocităţii, toate operele cari ne pun la curent cu rezultatele mondiale. Biblioteca este şcoala vieţii care ne învaţă nu pentru notă şi certificat, ci pentru nevoile imperioase ale existenţei, misiune pe care o avem ca individ în societate*."[10]

Biblioteca din Târgu-Mureş este un „*instrument indispensabil de cultură românească, care trebuie să complecteze munca şi silinţa profesorilor*,"[11] în oraş existând mai multe şcoli.

Bibliotecarul este, după Aurel Filimon, încredinţat cu o misiune ideală, iar, pentru a o duce la împlinire, el trebuie să aibă calităţi „*dintre cari ceea mai importantă este să fie cel mai impertinent cerşetor şi fără de ruşine organizator al depozitului de cărţi, pentru că o Bibliotecă să poată prospera şi să procure cărţile necesare domeniilor ştiinţifice-beletristice pe bani la noi în Ţară este o imposibilitate*."[12]

Aurel Filimon s-a implicat masiv în dezvoltarea bibliotecii şi a fondului de carte; el nu doar cerea Consiliului Orăşenesc, ci venea şi cu

---

[9] ***Idem***, dosar 1931, f. 6-7.

[10] ***Idem***, dosar 1932, f. 110.

[11] ***Ibidem***.

[12] ***Ibidem***.

soluţii şi idei, dintre care, bineînţeles, de unele se ţinea cont, iar altele erau ignorate.

În 1925, a propus Consiliului Orăşenesc să aducă în vigoare „*impozitul bibliotecar*" pe spectacole la cinematograf, teatru, concerte, baluri etc. „*Cu un cuvânt, la ori ce feli de adunare cu scop distractiv şi amuzare, după biletul de intrare să se aplice 50 de bani, în felul cum să aplică după străini sau la hoteluri taxa de lux.*"[13] Aurel Filimon estima că s-ar putea cumpăra astfel cel puţin 5-6.000 volume pe an, iar în 10 ani biblioteca s-ar îmbogăţi cu 50-60.000 volume de cărţi. „*Această sumă de 50 de bani poate să ne realizeze scopul şi poate să ne înalţe la nivelul cerut de timpurile vremurilor.*"[14]

A doua propunere era referitoare la legatul cărţilor; Aurel Filimon a înaintat propunerea ca Primăria să înfiinţeze o compactorie cu scopul de a lega toate lucrările Primăriei, Uzinei, Bibliotecii. Pentru susţinerea propunerii, arăta că legatul cărţilor era destul de mult. „*Legatul unei cărţi 8° cu preţi favorabil este 18 lei şi 4° tot cu preţi favorabil este 27 lei. Considerând o îmbogăţire de cărţi anual de 4.000 volume, dintre cari se fie 3.000 volume 8° şi 1.000 să fie 4°, cât ar costa ele astăzi, 3.000 x 18 este 54.000 lei şi 1.000 cu 27 lei este 27.000 lei, în total 81.000 lei. Socotind anual 1.000 volume legate de a doua oară cu preţul de astăzi de 25 lei, ar fi 25.000 lei, în total 106.000 lei, sumă fabuloasă.*"[15] În 1925, bugetul prevedea 50.000 lei pentru toate cheltuielile, iar dacă se înfiinţa compactoria, aceşti bani se puteau folosi pentru ea şi, în felul acesta, Primăria ar avea doar de câştigat.[16]

În 1923 a fost propus de către directorul bibliotecii, dr. Molnar Gábor, să meargă la Bucureşti pentru a aduce cărţi. În cererea sa către Primărie, Molnar Gábor scria că Aurel Filimon „*atât prin cunoştinţele sale bibliografice, cât şi prin legăturile sale cu diferitele Instituţiuni ştiinţifice, ar putea realiza un serviciu precios.*"[17] În condiţiile în care biblioteca nu-şi putea îndeplini misiunea, pe fondul lipsurilor materiale, Filimon a făcut eforturi de a obţine donaţii de la diferite instituţii şi edituri. În cererile sale pentru donaţii, argumenta astfel: „*ca biblioteca să contribuie la opera de românizare, să poată satisface nevoile atâtor şcoli româneşti şi minoritare, iar a profesorilor, mai departe a publicului, astăzi să afla imposibilă. Şcolile astăzi n'au bibliotecile necesare pentru elevi şi profesori, aşa că toţi să mărginesc la biblioteca noastră. Nu mai vorbim de provincie, care este lipsită cu*

[13] ***Idem***, dosar 1925, f. 49.

[14] ***Ibidem***.

[15] ***Ibidem***.

[16] ***Ibidem***, f. 49-50.

[17] ***Idem***, dosar 1923, f 82

desăvârşire de aceste cărţi."[18] *„Facem iară un apel rugându-vă să binevoiţi a ne dărui din depozitul dubletelor şi tripletelor pe acelea de care n'aveţi nevoie şi pe cari noi astăzi le-am putea întrebuinţa şi cu cari am putea satisface multe persoane, contribuind astfel la opera de consolidare şi românizare.*"[19]

Aurel Filimon considera că *„această bibliotecă a avut menirea ca, prin bogăţia sa, să contribuie la cunoaşterea literaturei şi, în acelaşi timp, să servească şi scopul de naţionalizare a provinciei, cari nu era maghiară.*"[20] *„Publicul românesc din oraş şi judeţ, care frecventează biblioteca, cere cu insistenţă cărţi româneşti şi iară cărţi româneşti, însă fără a putea fi satisfăcut. Este al doilea element important românesc care sufere profund întrăbuinţările sale sufleteşti, din cauza lipsei secţii româneşti a Bibliotecii noastre. Mai mult chiar, şi publicul minoritar al oraşului, care are nevoie de a să familiariza cu limba românească literară şi cu produsele literaturei noastre cere, de asemenea, în fiecare zi, cartea românească, pe care nu i-o putem pune la dispoziţie.*"[21]

Completarea bibliotecii era principala preocupare a lui Filimon; în opinia lui, *„completarea bibliotecii este o necesitate anuală foarte importantă, căci neglijarea ei majorează simţitor lipsurile.*"[22]

În octombrie 1923, Aurel Filimon a plecat la Bucureşti pentru a procura cărţi şi reviste care lipseau sau erau volume incomplete.[23] Printre volumele căutate se numără: A. D. Xenopol, ***Istoria românilor***, în 10 volume, 2 suplimente, din care biblioteca avea doar 5 volume; I. Zane, ***Proverbele românilor***, în 12 volume; biblioteca avea 4 volume; ***Analele Academiei Române, Memoriile secţiunei istorice***, seria I, în 10 volume şi seria II, în 43 de volume, din care biblioteca avea 10 volume; ***Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie***, în 40 de volume; biblioteca avea 10 volume; volume care lipseau din colecţiile bibliotecii: Hurmuzaki, ***Documente privitoare la Istoria românilor cu suplemente***, 35 volume; Hurmuzaki, ***Fragmente zur Rumanische Geschichte***, 5 volume; Bianu şi Hodoş, ***Bibliografia Românească Veche***; reviste: ***Revista de Istorie şi Arheologie***, 50 volume; ***Convorbiri literare***, 54 volume; ***Publicaţiunile Institutului de Geologie***, 10 volume; ***Buletinul comisiei monumentelor istorice***, 10 volume.

În decembrie 1923, Filimon s-a oferit din nou să meargă la Bucureşti pentru a procura cărţi, în mod gratuit; el nu cerea *„diurne, nici*

---

[18] ***Idem***, dosar 1927, f. 126

[19] ***Ibidem***.

[20] ***Ibidem***, f. 127.

[21] ***Idem***, dosar 1931, f. 70.

[22] ***Idem***, dosar 1930, f. 47.

[23] ***Idem***, dosar 1923, f. 102-103.

speze de întreţinere de durata absenţei," ci doar „*spesele de tren*."[24] În 21 decembrie 1923, i-a fost aprobată cererea pentru a pleca la Bucureşti, primind şi o sumă de 15.000 lei.[25]

Aurel Filimon procura cărţi pe bază de donaţii şi de cumpărare. Donaţiile le obţinea de la diferite instituţii cultural-ştiinţifice, printre care şi Academia Română, Institutul de Geologie, Casa Şcoalelor, Fundaţia Carol I, Comisia Monumentelor Istorice, Cartea Românească. Cărţile cumpărate le achiziţiona de la diferite edituri, de aici cumpăra cărţi epuizate.

La sfârşitul anului 1923 şi începutul anului 1924, a făcut două drumuri la Bucureşti, primul de 9 zile, de la 27 decembrie până la 4 ianuarie, iar al doilea de 10 zile, de la 11 ianuarie până la 19 ianuarie. Vizita la Bucureşti dura atâtea zile deoarece trebuia să obţină aprobarea, apoi să primească şi să aducă aceste cărţi. În urma unor astfel de călătorii, a reuşit să obţină 371 volume din donaţii, în valoare de aproximativ 20.000 lei şi 271 volume cumpărate cu acte doveditoare. Aceste două drumuri l-au costat 13.962 lei. Volumele donate proveneau după cum urmează: 118 volume de la Academia Română; 25 volume de la Institutul de Geologie; 112 volume şi broşuri de la Casa Şcoalelor; 70 volume de la Fundaţia Carol I; 9 volume de la Comisia Monumentelor Istorice şi 35 volume de la Cartea Românească.[26]

În timpul vizitei de la Bucureşti de la sfârşitul lunii mai a anului 1924, Filimon a cumpărat cărţi de la edituri, precum: Casa Românească, Steinberg, Socec etc., dar a obţinut şi volume din ***Analele Academiei*** şi 40 de volume din ***Documente privitoare la Istoria Românilor*** de E. Hurmuzaki pentru a completa colecţia bibliotecii.[27]

În iunie 1924, mergând la Casa Românească cu o listă deja întocmită, Filimon nu a găsit toate cărţile, acestea fiind epuizate; a fost nevoit să aleagă alte titluri. Pentru a aduce cărţile, a cumpărat lăzi în care le-a aşezat pentru a fi transportate şi le-a asigurat cu 20.000 lei. A cumpărat 518 cărţi, dintre care 24 volume din ***Analele Academiei***, 40 volume din ***Documente privitoare la Istoria Românilor*** de Hurmuzaki - amintite mai sus - şi 454 volume beletristice şi de ştiinţă. Cărţile cumpărate erau în valoare de 19.824 lei, la care s-au adăugat cheltuieli cu transportul, în valoare de 813 lei.

---

[24] ***Ibidem***, f. 121.

[25] ***Ibidem***, f. 122.

[26] ***Ibidem***, f. 123-124.

[27] ***Idem***, dosar 1924, f. 129.

Conform statisticii prezentate în 1926,[28] reiese că, în acest an, colecţia bibliotecii era alcătuită din 18.117 lucrări în 23.478 volume. Erau pierdute 400 volume, deteriorate 2.475 volume, din care, în 1921, 501 volume s-au dat Şcolii Comerciale, iar 1974 au rămas în depozitul bibliotecii. În circulaţie erau 20.603 cărţi, în depozit se aflau 9.958 cărţi, duplicate, triplete, broşuri, gazete, reviste etc. Valoarea totală a cărţilor era de 4.120.600 lei.

Furtul de carte nu era exclus; în aprilie 1926, fiind bănuit de furt un cititor al bibliotecii, s-a efectuat o percheziţie la casa acestuia. Filimon a participat alături de autorităţi la această verificare, în urma căreia au fost găsite 9 cărţi şi peste 60 fragmente din revista ***Nyugat***, care au fost restituite bibliotecii.[29]

Pentru a îmbogăţi fondul de carte, Aurel Filimon a optat şi pentru varianta donatorilor particulari; un astfel de exemplu este cel al Emei Dosa de la Noşlac, de unde a fost adusă la bibliotecă *„o cantitate de cărţi de 4 lăzi, având o greutate de 316 kg. Câte cărţi ar fi la număr nu pot să ştiu, deoarece nu le-am numărat*."[30] După conţinut, ele erau în majoritate lucrări ştiinţifice în limbile germană, maghiară şi latină; de beletristică erau mai puţine.[31] Aurel Filimon a făcut călătoria la Noşlac în luna septembrie a anului 1926, în decursul concediului său şi pe cheltuiala sa.

În februarie 1927, cu ocazia vizitei ministrului muncii, Grigore Trancu-Iaşi, biblioteca a beneficiat de o donaţie de carte. Printre cărţile ce au fost recepţionate de Aurel Filimon, de bibliotecarul Palatului Cultural şi de inspectorul Muncii pentru Regiunea Târgu-Mureş, Ioan Mălaiu, se numărau: ***Dunărea noastră***, de N. Daşcovici; ***Naţionalizarea Şcoalei*** de Ştefan Zeletin; ***Sociologia*** de Emil Durkheim; ***Noul codice de şedinţe*** de Corneliu Botez; ***Desenul tehnic*** de I. D. Bubulac; ***Românii dintre Vidin şi Timoc*** de Emanoil Bucuţa etc.[32]

În primăvara anului 1927, Aurel Filimon cerea Ministrului Instituţiilor Publice, ca, de la liceele Papiu Ilarian şi Unirea, Şcoala Comercială, Şcoala Civilă, unde se aflau depozitate bibliotecile vechi maghiare, cărţile care se mai găseau să fie duse la Biblioteca Orăşenească. Considera că *„păstrându-se la Bibliotecă, în toate timpurile vor putea sta la dispoziţia persoanelor care doresc a se ocupa cu dezvoltarea literaturei noastre, putând afla şi aceste cărţi pentru comparaţie orişicând*."[33]

---

[28] ***Idem***, dosar 1926, f. 14.

[29] ***Ibidem***, f. 181.

[30] ***Ibidem***, f. 188.

[31] ***Ibidem***.

[32] ***Idem***, dosar 1927, f. 118.

[33] ***Ibidem***, f. 136.

În octombrie 1930, cerea din nou să-i fie aprobată plecarea la Bucureşti pentru a aduce cărţi; în acest sens, s-a adresat în scris direct primarului. În această scrisoare, Filimon prezenta următoarea motivare: „*Completarea bibliotecii este o necesitate anuală foarte importantă, căci neglijarea ei majorează simţitor lipsurile. Cum ştiţi şi Dumneavoastră pe exerciţiul anului bugetar curent n'avem nici un articol pentru acest scop, fondul cultural din care am primit din trecut ceva pentru cumpărături, pe acest an nu s'a dat, prin urmare, ar însemna că în acest an să nu cumpărăm cărţi. Pentru a putea echilibra această împrejurare, am onoarea a vă propune ca să mi să dăie o delegaţie a merge la Bucureşti, cu care ocazie mă voi îngriji ca să primim dela diferite Instituţiuni cărţi gratuite, aşa cum am făcut şi în trecut. Dacă nu putem cumpăra, măcar gratuit să ne satisfacem întrucât nevoile. Cu această ocaziune aş garanta o cantitate de minimun 7.500 volume, cari de sigur, ar reprezenta o valoare de cel puţin 30.000 lei.*"[34] Într-o altă scrisoare, el afirmă: „*Având în vedere că completarea Bibliotecii cu cărţi româneşti este nu numai o necesitate inevitabilă, dar este şi un postulat naţional de primul rang, având în acest oraş atâtea şcoli, şi Instituţiuni, cari, dacă nu altceva, ar dori să cunoască şi literatura românească. Subsemnatul, care nu numai că este un funcţionar al bibliotecii, dar având şi o aplicaţiune ereditară pentru astfel de Instituţiuni mai departe având zilnic contact cu cererile unora şi altora, completarea Bibliotecii conform dorinţelor unei Instituţiuni bine organizate mă determină a face toate sforţările, a profita de toate împrejurările favorabile, şi să creez ce-mi inspiră spiritul de organizare. Calitatea individuală ca spirit de organizare mă îndeamnă să nu fiu satisfăcut cu rezultatul propunerei mele, că Primăria de prezent n'are fonduri de deplasare. Condus de această împrejurare, având terenul preparat pentru obţinerea unor rezultate frumoase, am onoare a vă ruga să bine-voiţi pe propriile mele speze a-mi aproba următoarea cerere: Rog un concediu de 8 zile a merge la Bucureşti, când voi realiza planul meu de completare a bibliotecei cu cărţi româneşti gratuite. Cu această ocaziune, ca să pot suporta spesele de drum cari sunt dus şi întors 2.000 lei, plus alte cheltuieli, rog un avans de 3.000 lei cari să se retragă din leafa mea în trei rate lunare. Ce pot avea în viaţă? O mângâiere sufletească văzându-mi la bătrâneţe şi opera pe care am putut-o crea.*"[35] Cererea a fost aprobată în şedinţa Delegaţiei Consiliului Municipal din 4 noiembrie 1930.[36]

În eforturile sale de a completa şi îmbogăţi fondul de carte românească al bibliotecii, Aurel Filimon s-a confruntat şi cu diverse probleme. Dintr-un raport, pe care îl prezintă primarului oraşului la 18

[34] ***Idem***, dosar 1930, f. 47.

[35] ***Ibidem***, f. 49.

[36] ***Ibidem***, f. 48.

august 1931,[37] aflăm că, în anul 1927, a adus de la Bucureşti 500 volume de cărţi gratuite, fără autorizaţie, motiv pentru care a fost ameninţat cu cercetare disciplinară. Tot în 1927 a solicitat în scris să i se îngăduie aducerea de cărţi gratuite cu delegaţie, dar cererea nu i-a fost acceptată pe motiv că nu sunt bani. Dacă a cerut să cumpere cărţi, nu i s-a permis din cauză că adusese deja cărţi gratuite, deşi erau fără delegaţie. În 1928 biblioteca nu a avut articol de buget; nici în 1929 nu a avut, însă s-a dat o sumă de bani din fondul cultural în acest sens; nici în 1930 nu a fost trecută biblioteca în buget. În astfel de situaţie, pentru a continua achiziţia de carte, nu i-a rămas altă soluţie decât să ceară şi să adune cărţi româneşti din donaţii.

La începutul anului 1931, în perioada 25 ianuarie - 1 februarie, Aurel Filimon s-a deplasat la Bucureşti. Pentru a obţine cărţi, a trecut pe la Academia Română, Arhivele Statului, Depozitul Casei Şcoalelor, Banca Marmorosch Bank, Fundaţia Regele Carol I, Biblioteca Universitară, Societatea de Geografie. Rezultatul acestei deplasări s-a constituit în aproximativ 500 cărţi şi 3 hărţi, obţinute de la Institutul de Geografie, în valoare de circa 50.000 lei. Printre cărţile aduse se numărau cărţi din colecţia Biblioteca Clasicilor Români: ***Povestiri***; ***Poezii*** de Eminescu; ***Nuvele***, ***Momente şi schiţe, amintiri*** de Caragiale; ***Fragmente istorice*** de Negruzzi; ***Ciocoii vechi şi noi*** de N. Filimon; ***Despot-Vodă*** şi ***Fântâna Blanduzinei*** de V. Alecsandri; ***Mihnea Vodă*** de Odobescu; ***Legendele românilor*** de P. Ispirescu; ***Colindatul Neamului***; ***Cartea misionarului*** de Mugur V. Voiculescu; ***Printre apostoli*** şi ***Porunca a zecea*** de C-tin Chiriţă; ***Pentru Ţară*** de C. Râuleţ etc.[38] În perioada 20-27 iulie, deplasându-se iar la Bucureşti, a adus circa 339 volume, în valoare de aproximativ 24.963 lei.[39]

În noiembrie 1931 a făcut demersuri în vederea achiziţionării ***Volumului de omagiu Excelenţei Sale Nicolae Iorga***,[40] care costa 1000 lei. Aurel Filimon considera acest volum „*cu un conţinut dintre cele mai interesante şi care volum este indispensabil ori cărei biblioteci*."[41]

Anul 1931 putem spune că a fost un an de succes pentru Aurel Filimon în ceea ce priveşte achiziţia de carte; dacă, în anii trecuţi, s-a confruntat cu probleme, în acest an a reuşit să aducă de la Bucureşti, cu ocazia celor patru deplasări, cărţi în valoare de aproape 200.000 lei, volume obţinute din donaţii; a primit doar 20.000 lei spesele de drum şi

---

[37] ***Idem***, dosar 1931, f. 36.

[38] ***Ibidem*** f. 79.

[39] ***Ibidem***, f. 94.

[40] ***Ibidem***, f. 49.

[41] ***Ibidem***.

diurne, deşi a cheltuit 25.599 lei.[42] A reuşit să dobândească de două ori atâtea cărţi gratuite cât avea leafa de bibliotecar, un total de 1349 cărţi.[43]

În 1932, Biblioteca avea aproximativ 7.000 cărţi româneşti.[44] Din 1918 până în 1932 s-au cumpărat, în 3-4 etape, cărţi în valoare de 60-70.000 lei, restul au fost obţinute de Aurel Filimon în mod gratuit.

Aurel Filimon era de părere că *„dacă nu erau cărţile în limba română, un oraş ca Târgu-Mureşul unde sunt atâtea şcoli, instrucţiuni, profesori, intelectuali, nu vorbesc de o regiune atât de importantă românească, urma a se condamna să nu cunoască produsele literare ştiinţifice? Legea nu interzice complectarea bibliotecii, contrar dispune prevederea articolului pentru acest scop. În buget este un articol completarea bibliotecii. Ori complectarea poate fi făcută pe lângă toate formele existente: cumpărături, donaţii, schimburi, cerşâri etc., principalul fiind că biblioteca, pe lângă articolul ce-l are, să câştige cât mai multe cărţi.”*[45] Condus de acest principiu, Filimon a făcut tot ce a putut ca să procure cărţi pe toate căile posibile, mai ales în anii când biblioteca nu figura în buget.

Filimon era un specialist în *„cerşitul cărţilor gratuite”*[46] despre care zicea că nu depinde de un plan întocmit în prealabil, ci de momente favorabile, iar aceste momente favorabile nu pot fi administrate pe cale administrativă şi legate de delegaţii, pentru că *„o bibliotecă are atâta drept să primească şi să ceară valori gratuite, bine-înţeles că acele cheltuieli sunt cu mult inferioare costului cărţilor, însemnând mari economii Primăriei.”*[47]

În 1933, deplasările la Bucureşti au îmbogăţit fondul bibliotecii cu 487 volume, în valoare de 81.735 lei.[48] În urma uneia dintre călătorii, au fost aduse 47 de lucrări, între care şi ***Colecţia de legi şi regulamente***, în 25 volume, în valoare de 9.565 lei. Cu altă ocazie, au fost obţinute 440 volume, în valoare de 72.170 lei.

În 1935, biblioteca achiziţiona cărţi de literatură de la Librăria Ardealul şi cărţi pedagogice de la Librăria Progresul.[49] Printre cărţile pedagogice cumpărate se numără şi ***Organizarea învăţământului*** şi ***Şcoala românească*** de Gabrea, ***Didactica generală*** de Gărănescu,

---

[42] ***Idem***, dosar 1932, f. 97.
[43] ***Ibidem***, f. 109.
[44] ***Ibidem***, f. 108.
[45] ***Ibidem***.
[46] ***Ibidem***, f. 111.
[47] ***Ibidem***, f. 108.
[48] ***Idem***, dosar 1933, f. 50.
[49] ***Idem***, dosar 1935, f. 75.

Metoda enciclopedică a lucrului manual de Marinescu şi ***Didactica generală*** de Nisipescu.[50]

Nici în 1935 nu au lipsit cărţile aduse de la Bucureşti, cărţi obţinute din donaţii. În februarie, Aurel Filimon a primit o delegaţie să plece la Bucureşti pentru 7 zile, începând din 5 februarie, pentru a achiziţiona cărţi,[51] dar a fost nevoit să îşi amâne vizita până la 14 februarie.[52] Rezultatul acestei vizite a constat în 392 volume, în valoare de 49.710, la care se adaugă circa 100 volume obţinute de la Fundaţiile Regale Carol I, din stocul cumpărat de către M.S. Regele pentru biblioteci.[53] Cu delegaţia 12.866/935, a fost împuternicit să plece la Bucureşti în perioada 28 mai-6 iunie 1935, iar rezultatul a însumat 396 volume, în valoare de 51.040 lei.[54]

În 1936 a adus cărţi de la Fundaţia Regele Carol I, Fundaţia Principele Carol, Fundaţia Regele Ferdinand I, Casa Şcoalelor, Redacţia Adevărul, Redacţia Universul, Comisiunea Istorică, Direcţiunea Presser, Direcţiunea Cultelor, Bucovina, Tipografia D-lui Torouţiu, Cartea Românească, Institutul Sud-Est European. Au fost aduse 500 volume, în valoare de aproximativ 60.000 lei.[55] În 1937, au fost aduse 2000 cărţi de la Bucureşti,[56] iar în 1940, 380 volume în valoare de 55.844 lei.[57]

Noile achiziţii aduceau noi cititori la bibliotecă, despre care Filimon considera că trebuie „satisfăcuţi," având în vedere că elevii şcolilor *„toată literatura ş'o câştigă prin noi, multe din exemplarele existente sunt insuficiente, chiar literatura modernă într-un exemplar este insuficientă aşa că biblioteca ar urma să se complecteze cu un număr de cărţi."*[58]

În 1935, prin dispoziţiunea nr. 8063-1935, lui Aurel Filimon i s-a acordat o delegaţie provizorie privind preluarea funcţiei de director al bibliotecii publice.[59] Consiliul Orăşenesc a hotărât ca Aurel Filimon să se ocupe mai departe de reorganizarea bibliotecii, de inventarierea şi catalogarea după autori şi conţinut a noilor achiziţii. În ajutorul lui au

---

[50] ***Ibidem***, f. 78.
[51] ***Ibidem***, f. 20.
[52] ***Ibidem***, f. 21.
[53] ***Ibidem***, f. 100.
[54] ***Ibidem***, f. 116.
[55] ***Idem***, dosar 1936, f. 79.
[56] ***Idem***, dosar 1937, f. 73.
[57] ***Idem***, dosar 1940, f. 58.
[58] ***Idem***, dosar 1936, f. 7.
[59] ***Idem***, dosar 1935, f. 12.

fost numiţi Vasile Netea, care era plătit lunar cu 1.500 lei, şi Vasile Ruja, plătit cu 2.200 lei.

În 1936, M. S. Regele a demarat programul *Luna cărţii*, în cadrul căruia Uniunea Fundaţiilor Culturale Regale a organizat *Expoziţia Festivă a Cărţii.*[60] Pentru ca sărbătoarea să se desfăşoare în toate centrele culturale din ţară, biblioteca publică din Târgu-Mureş a primit, firesc, invitaţia de a lua parte la acea festivitate desfăşurată în perioada 11 mai - 11 iunie, organizând conferinţe, anunţând, prin publicaţiile locale, manuscrisele şi documentele care pot fi vizitate de public, în cadrul unei expoziţii, şi îndemnând târgumureşenii să participe activ la evenimente. Se cerea, în mod special, expunerea cu precădere a operelor româneşti, clasice şi contemporane, pe care le deţinea biblioteca, astfel încât să poată contribui la creşterea interesului publicului faţă de nevoile reale ale bibliotecii.

Aurel Filimon s-a implicat în organizarea expoziţiei de carte, despre care s-a scris în publicaţia locală ***Glasul Mureşului***, 1934-1935; la pagina culturală a apărut articolul cu titlul ***Târgu-Mureşul cultural (Biblioteca - Expoziţie de cărţi)***, semnat de un anume Vanet. În articol se pot citi următoarele: *„În jurul acestei biblioteci n'au răsunat trâmbiţele reclamelor gazetăreşti, s'au scornit ecouri largi în public, în existenţa ei se deapănă într'un calm înveşmântat în obscuritate.*

Bogăţia bibliotecii e imensă!

Cărţi române, franceze, italiene, germane, latine, maghiare, cuprinzând un vast material ştiinţific şi literar, tapetează câteva sute de rafturi.

Cărţi vechi, cuprinzând istorii şi controverse din veacuri depărtate, ediţii rare, cărţi noi, desprinse din vâltoarea actualităţii, aşteaptă în rafturi cititorii cu mâini mângâietoare şi cu ochi atenţi.

Nu-i lipseşte nimic bibliotecii noastre! Intelectualul cel mai pretenţios, profesorul cel mai informat, tânărul cel mai înaintat, va găsi la biblioteca noastră cărţi şi colecţii pe care nu le cunoaşte, pe care cu greu le-ar putea găsi aiurea, şi pentru care merită să urce din când în când scările ce duc spre bibliotecă.

Aceasta s'a văzut într'un mod strălucit cu prilejul săptămânii cărţii. Directorul bibliotecii, Dl. Aurel Filimon, ajutat de colaboratorii săi, a organizat o întinsă şi admirabilă expoziţie de cărţi şi de reviste.

Expoziţia cuprinde 15 secţii.

Secţia întâi cuprinde romanele româneşri apărute în ultimele sezoane literare, semnate de: M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Damian Stănoiu, C. Stere, Panait Istrati, Sergiu Dan, N. Pora, E. Lovinescu, Dan Petraşincu etc.,

---

[60] ***Idem***, dosar 1936, f. 113.

precum şi marile noastre reviste: Gândirea, Viaţa românească, Gând românesc, Ţara Bârsei, Convorbiri literare, Gazeta ilustrată, Boabe de grâu.

În secţiunea a doua sunt expuse albumele de artă naţională, admirabile monografii şi reproduceri din Grigorescu şi Luchian, câteva volume cuprinzând istoria artelor, frumoasa lucrare a Dlui Bădăuţă (România în fotografii), diferite tablouri cu cusături şi modele româneşti etc.

Secţia a treia e alcătuită din cărţi şi reviste franceze şi italiene, precum şi traduceri.

Emoţionant se prezintă secţia a patra, cuprinsă în întregime de cărţile cu poezii moderne. Arghezi lângă Adrian Maniu, Ion Pillat lângă Ion Barbu, alături Ion Minulescu şi G. Bacovia, lângă ei Cincinat Pavelescu şi N. Crainic, apoi Stamatiad, M. Codrescu, Gherghinescu-Vania, Gregorian, Focşeneanu, Perpessicius, poeţi mulţi, poeţi români, numai poeţi.

Vine apoi la rând secţia istoriei românilor, deschisă de monumentala „Cronică" a lui George Şincai, „în timp de 34 de ani culeasă şi după mai multe minţi de autori," continuându-se cu „Părţi alese din istoria Transilvaniei" de G. Bariţiu, cu volumele din „Cartea de aur" a lui Teodor V. Păcăţianu, istoriile lui Xenopol şi Iorga, tablourile domnitorilor români etc.

Secţia şasea expune colecţii de ziare şi reviste vechi ardelene: Gazeta Transilvaniei, Telegraful român, Drapelul etc., în coloanele cărora s'a risipit sufletul luminos a lui Gh. Bariţiu, Mureşeni, A. Şaguna, V. Branice, şi toată pleiada de odinioară a mărilor şi neprihăniţilor ziarişti ardeleni.

Urmează apoi secţiile cu caracter ştiinţific, în care sunt expuse tablouri şi cărţi geografice, geologie, paleontologie, astronomie. Lângă o fereastră plină de lumină se află secţia folclorului românesc. Culegerile de folclor ale lui V. Alecsandri, Gr. Tocilescu, C. Rădulescu-Codin, O. Densuşianu, Tudor Pamfil, colinde populare, balade, snoave, poveşti, amintesc cititorului că peste ţarinile şi codrii acestei ţări trăieşte un popor cu suflet de poet.

Frumoasă secţia nuvelei, interesantă cea a criticei literare, înduoşetoare cea a amintirilor şi omagiilor pentru Titu Maiorescu, Spiru Haret, N. Iorga, C. Rădulescu Motru, Ion Bianu etc.

Pentru ca expoziţia să fie cât mai bogată şi mai utilă, cu prilejul săptămânii cărţii s'au cumpărat cărţi de aproape 10.000 lei, cari pe viitor rămân puse la dispoziţia publicului.

Noua organizare a bibliotecii, cu cărţile aranjate după materii, precum şi noile achiziţii de cărţi româneşti actuale, fac din biblioteca municipală un focar de cultură, pe care nu trebuie să-l ocolească nici un iubitor de carte."

În 1937, conform deciziei nr. 10.050 din 23 iulie 1937, s-a făcut selecţionarea cărţilor fără valoare şi scoaterea din circulaţie a operelor devenite, prin folosinţă, improprii.[61] Principiul pe care s-a făcut

[61] ***Idem***, dosar 1937, f. 2.

selecţionarea a fost foarte simplu: scoaterea cărţilor duplicate şi a celor uzate în asemenea măsură încât legarea ar fi mai costisitoare decât valoarea lor iniţială; cărţile defectuoase prin lipsa unor pagini; periodice complete şi incomplete, care pentru bibliotecă nu mai prezintă nici o valoare. Cărţile scoase au fost valorificate şi s-a făcut o evaluare a volumelor care mai puteau fi întrebuinţate, pentru a se pune un preţ de vânzare; astfel, suma totală ar fi ajuns la 30.000 lei. Ce nu s-a putut vinde liber sau licitaţie, s-a vândut ca hârtie cu kilogramul.

În 1939, printr-o adresă trimisă primarului de atunci al oraşului, Aurel Filimon cerea să se dispună ca secţia românească a bibliotecii să primească numele „Biblioteca Mihai Eminescu" şi, în cadrul acesteia, să se organizeze o secţie specială, formată exclusiv din operele lui Eminescu. Pentru realizarea acesteia, Aurel Filimon a contactat toate librăriile, examinând vechile şi noile cataloage, în vederea alcătuirii materialului informativ ce se putea încă procura, deoarece multe ediţii erau epuizate, găsindu-se doar izolate pe la diferite anticariate, iar timpul necesar achiziţionării putea fi destul de îndelungat, poate chiar 2-3 luni. În plus, a cerut ca o parte din buget - de la articolul 123 - să fie transferată, suma de 8.000 lei, în scopul achiziţionării acestor lucrări. [62]

Dintr-un raport de activitate din 1940 aflăm că, în sala de lectură a bibliotecii s-au ţinut cursuri de limba franceză, limba italiană, iar examenele se ţineau în luna mai. Cursurile au fost conduse de Misiunea Universitară Franceză şi Institutul de Cultură Italiană.[63]

Un bilanţ al eforturilor lui Filimon la plecarea lui în refugiu, în 1940, se încheia cu 38.500 de volume, din care 14.200 în limba română, fond enciclopedic care stă şi astăzi la baza colecţiilor Bibliotecii Judeţene Mureş, situată printre cele mai înzestrate din ţară.

Înlăturat în condiţii nefaste, după dictatul de la Viena, Aurel Filimon rămâne o perioadă de timp la Bucureşti, apoi, fiind bolnav, se retrage la Rapoltul Mare, unde se stinge din viaţă la 3 martie 1946. Abia în luna august a acestui an rămăşiţele sale pământeşti au fost aduse la Târgu-Mureş, fiind înmormântat la Cimitirul Municipal din localitate.

---

[62] ***Idem***, dosar 1939, f. 23.

[63] ***Idem***, dosar 1940, f. 16.

Ioan Nicola (1938-2004)
Biobibliografie

ANA TODEA
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

Ioan Nicola (1938-2004). Biobibliography

This short biobibliography gives us some details about the life and the work of the university professor Ioan Nicola. He was a famous teacher, who has been granted by the Romanian Academy Award for his work ***Tratat de pedagogie şcolară****, in 1998.*

„Profesorul Nicola era firesc şi pitoresc prin comportamentul său de toate zilele, distins şi credibil prin discursul didactic ştiinţific, dar şi surprinzător de inovator prin noutăţile aduse în dezbaterea colectivă academică şi universitară."[1]

Keywords: *Ioan Nicola, biobibliography, education, scientific activity, pedagogy.*

Pedagogul, profesorul universitar Ioan Nicola s-a născut la 5 ianuarie 1938, în comuna Arada, astăzi Horea, judeţul Alba. *„Acolo a trăit puiul de moţ, acolo a germinat inteligenţa unuia dintre cei mai de seamă teoreticieni ai educaţiei din România celei de-a doua jumătăţi a secolului XX. După ce frecventează Şcoala Medie Financiară din Blaj, reuşeşte să se înscrie la cursurile fără frecvenţă ale liceului din Târnăveni. În 1958, i se aprobă o bursă pentru Universitatea din Bucureşti. În 1964, termină Facultatea de Filozofie, secţia Pedagogie, pe locul al II-lea,*

[1] Conducerea Universităţii „Petru Maior," Târgu-Mureş, ***Remember***, în ***Cuvântul liber***, an 16, nr. 185 (18 sept. 2004), p. 10.

din 40 de studenţi."[2] A obţinut titlul de doctor în pedagogie cu teza ***Rolul relaţiilor interpersonale în dinamica internă a colectivului de elevi***, Bucureşti, 1972. A urmat un curs de specializare în Danemarca (1994).

Activitatea profesională este una de excepţie: a fost repartizat la Institutul Pedagogic din Timişoara, ca preparator (1964); s-a transferat apoi, în acelaşi an, la Institutul Pedagogic de 3 ani din Târgu-Mureş, devenit Institutul de Învăţământ Superior, Universitatea Tehnică şi apoi Universitatea „Petru Maior." Aici îndeplineşte succesiv gradele didactice de preparator, asistent (1968), lector (1971), conferenţiar (1977), profesor universitar (1991); a fost primul decan (1993-1999) al Facultăţii de Ştiinţe şi Litere, membru în Senat mai mulţi ani şi director al Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic (1997-2004). A predat cursuri de pedagogie la Facultatea de Medicină şi la Institutul de Teatru din Târgu-Mureş. Cercetările pe care le-a realizat s-au concentrat în direcţia surprinderii multitudinii de variabile pe care le implică fenomenul educaţional; a contribuit la rafinarea metodologiei de cercetare a fenomenului psihopedagogic, concepând un instrument original de cercetare a fenomenelor psihosociale, cunoscut sub denumirea de *Cadranele sociometrice*, care nuanţează metodologia propusă de sociologul american J. L. Moreno. Activitatea ştiinţifică s-a concretizat în 7 cărţi de pedagogie, atât ca autor unic, cât şi în colaborare, în cazul manualelor de pedagogie pentru liceele de specialitate; a publicat peste 80 studii şi articole în volume şi reviste de specialitate; a condus teze de doctorat în cadrul Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca; de asemenea, a fost referent ştiinţific pentru teze de doctorat şi pentru promovarea în posturi didactice; a îndrumat peste 100 de lucrări de gradul I la învăţători şi educatoare. Membru al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România, Filiala Mureş. Pentru valoarea deosebită a lucrării ***Tratat de pedagogie şcolară*** a primit *Premiul „Constantin Rădulescu Motru*" al Academiei Române, în 1998. Pe coperta IV a acestui tratat,[3] prof. univ. dr. Dumitru Salade a consemnat următoarele: *„De o modestie care-l onorează, Ioan Nicola a întreprins o muncă dificilă şi de durată, pentru a oferi literaturii*

---

[2] Prof. univ. dr. Ion Gh. Stanciu, ***In memoriam***, în ***Tribuna învăţământului***, 56, nr. 779-780, (10-16 ian. 2005), p. 11.

[3] Ioan Nicola, ***Tratat de pedagogie şcolară***, Bucureşti, Editura Aramis, 2003.

pedagogice şi şcolii româneşti, cu deosebire, o lucrare pe care o considerăm de referinţă [...] *Cartea se constituie astfel ca una din realizările de seamă ale pedagogiei contemporane, un instrument de lucru util nu numai profesorilor şi elevilor, ci oricărei persoane interesate în a-şi cunoaşte posibilităţile de dezvoltare*."

Ioan Nicola ne-a părăsit la 1 august 2004 şi a fost înmormântat la Târgu-Mureş. Amfiteatrul 10 de la Universitatea „Petru Maior" îi poartă azi numele: *Amfiteatrul „Ioan Nicola."*

* * *

Biografie selectivă:
Lucrări publicate:

- ***Microsociologia colectivului de elevi***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1974.
- ***Pedagogie generală***, 3 volume, Târgu-Mureş, Editura Institutului Pedagogic, 1974.
- ***Dirigintele şi sintalitatea colectivului de elevi***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.
- ***Pedagogie***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1992. Prefaţator: prof. univ. dr. D. Salade.
- ***Pedagogie***, ediţia a 2-a îmbunătăţită şi adăugată, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1994.
- ***Tratat de pedagogie şcolară***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1996, 2001, 2002, 2003.
- ***Tratat de pedagogie şcolară***, ediţia a 2-a, revizuită, Bucureşti, Editura Aramis, 2000.
- ***Meditaţii pe firul vieţii***, Târgu-Mureş, Casa de editură „Mureş," 2004.

- în colaborare:

- ***Pedagogie şcolară***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1980.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică: manual pentru clasa a XI-a şcoli normale***, vol. 4, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1990.

- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Pedagogie generală (noţiuni fundamentale): manual pentru clasa a IX-a - şcoli normale***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1990.
- Ion Nicola, Domnica Fărcaş, ***Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică: manual pentru clasa a XI-a şcoli normale***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1992.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Pedagogie generală: (noţiuni fundamentale): manual pentru clasa a IX-a - şcoli normale***, vol. 3, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1992.
- Ion Drăgan, Ioan Nicola, ***Cercetarea psihopedagogică: (Ghid pentru elaborarea lucrărilor metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului didactic I)***, Târgu-Mureş, Editura Tipomur, 1993.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică: Manual pentru clasa a XI-a şcoli normale***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1993.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Pedagogie generală: (noţiuni fundamentale): manual pentru clasa a IX-a - şcoli normale***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1993.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică: Manual pentru clasa a XI-a şcoli normale***, vol. 2, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1994.
- Ioan Nicola, Domnica Fărcaş, ***Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică: Manual pentru clasa a XI-a şcoli normale***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1995.
- Ion Drăgan, Ioan Nicola, ***Cercetarea psihopedagogică: (Ghid pentru elaborarea lucrărilor metodico-ştiinţifice în vederea obţinerii gradului didactic I)***, ediţia a 2-a revăzută şi adăugită, Târgu-Mureş, Editura Tipomur, 1995.
- Petru Hurducaciu, ***Caiet de ortografie clasele I-IV***, argument prof. univ. dr. Ioan Nicola, Târgu-Mureş, Casa de Editură Mureş, 1997.
- Teodora Chira, ***Oglinda de cristal [povestiri]***, prefaţator prof. univ. dr. Ioan Nicola, Târgu-Mureş, Editura Tipomur, 1999.
- Maria Dorina Paşca, ***Acordarea asistenţei psihopedagogice copilului infectat HIV: (ghid practic)***, cuvânt înainte prof. univ. dr. Ioan Nicola, Târgu-Mureş, s.n., 2000.

- Bucur Maria, ***Învaţă să fii cetăţean!: Ghid pentru pregătire de performanţă la educaţie moral-civică. Clasele 3-4***, prefaţator prof. univ. dr. Ioan Nicola, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, [2003].
- Valeriu Fărcaş, ***Didactica educaţiei fizice***, argument prof. univ. dr. Ioan Nicola, Târgu-Mureş, Editura Universităţii „Petru Maior," 2003.
- Emilia Albu, Alexandra Silvaş, Monica Filpişan, ***Teoria şi metodologia instruirii***, coordonator Ioan Nicola, Târgu Mureş, Editura Universităţii „Petru Maior," 2004.

Referinţe:

- în volume:

- Pantelimon Golu, ***Psihologie socială***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1974, p. 258.
- Ion Gh. Stanciu, ***A Concise History of Pedagogy in Romania***, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 51-52.
- Mielu Zlate, ***Cunoaşterea şi activitatea grupurilor sociale***, Bucureşti, s.n., 1982, p. 53.
- Adrian Neculau, ***A fi elev***, Bucureşti, Editura Albatros, 1983, p. 112-113.
- *** ***Psihologia educaţiei şi dezvoltării***, Bucureşti, Editura Academiei, 1983, p. 183.
- Ion Gh. Stanciu, ***Şcoala şi pedagogia în secolul XX***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, p. 6, 285, 287, 321, 322, 327.
- Ana Tucicov-Bogdan, ***Psihologia socială în România***, Bucureşti, Editura Academiei, 1984, p. 192.
- Dumitru Mister, ***Metodologia cercetării în educaţie şi învăţământ***, Bucureşti, Editura Litera, 1985, p. 74-75.
- Pantelimon Golu, ***Orientări şi tendinţe în psihologia şcolară contemporană***, Bucureşti, Editura Litera, 1988, p. 201.
- Revista ***Leintungspirt***, Danemarca, nr. 4, 1988.
- Elena Joiţa, ***Eficienţa instruirii: Fundamente pentru o didactică praxiologică***, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1998.
- Septimiu Chelcea, ***Un secol de cercetări psihopedagogice***, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 128, 140.
- ***Who's who în România***, Bucureşti, Editura Pegasus Press, 2002, p.

452.

- în periodice:

- ***Ioan Nicola. Microsociologia colectivului de elevi*** / Gheorghe Giurgiu, în ***Steaua roşie***, an 27, nr. 7 (10 ianuarie 1975), p. 2, 1 foto.
- ***Profesorul Ioan Nicola, premiat de Academia Română***, în ***Cuvântul liber***, an 10, nr. 240 (9 dec. 1998), p. 1.
- ***Prof. univ. dr. Ioan Nicola, premiat de Academia Română*** / Lucreţia Pop, în ***Cuvântul liber***, an 13, nr. 220 (8 nov. 2001), p. 1, 5, 1 foto.
- ***Profesorii de lângă noi: Prof. univ. dr. Ioan Nicola*** / Iulian Boldea, în ***Cuvântul liber***, an 15, nr. 56 (21 mar. 2003), p. 6, 1 foto.
- ***Remember [Ioan Nicola]*** / Conducerea Universităţii „Petru Maior," în ***Cuvântul liber***, an 16, nr. 185 (18 septembrie 2004), p. 10.
- ***In memoriam: Prof. univ. dr. Ioan Nicola (5 ian. 1938-1 aug. 2004)*** / Colegii de la Universitatea „Petru Maior," în ***Cuvântul liber***, an 16, nr. 151 (3 aug. 2004), p. 2, 1 foto.
- ***In memoriam [Ioan Nicola]*** / Prof. univ. dr. Ioan Gh. Stanciu, în ***Tribuna învăţământului***, 56, nr. 779-780 (10-16 ianuarie 2005), p. 11.

Anton Cosma - dramaturg

Dr. ELA COSMA
Institutul de Istorie „George Bariţ”
Cluj-Napoca

Abstract

Anton Cosma - Playwright

The paper offers a presentation of the forthcoming volume ***Anton Cosma - Teatru*** *(Anton Cosma - Theatre), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, based on inedite manuscripts left behind by Anton Cosma and edited by Ela Cosma.*

Anton Cosma (1940-1991), officially known only by his books of literary critics, reveals himself as an unexpected and gifted dramatist.

The volume comprises a series of original comedies and social satires, footing in the realities of Ceauşescu's Golden Era and depicting characters and mentalities of the Romanian multilateral developed Socialist society: ***Detectivul particular*** *(The Private Detective),* ***Tovarăşul din Andromeda*** *(The Comrade from Andromeda),* ***Bagaje de mînă*** *(Hand Luggage),* ***Vizita bătrînilor domni*** *(The Visit of the Old Lords),* ***Minunea de la Loboda*** *(The Wonders in Loboda),* ***Satul fără bărbaţi*** *(The Menless Village),* ***Cum s-au înscris Dumnezeu şi sfîntul Petru în I.A.D.*** *(How God and Saint Peter Joined the H.E.L.L.), followed by two comedies for children:* ***O statuie neobişnuită*** *(An Unusual Statue),* ***De-aş fi Păcală*** *(If I Were Păcală) and a translation into Romanian of* ***Les demoiselles de Saint-Cyr*** *by famous Alexandre Dumas.*

The editor completes the volume with an uncommon image of Anton Cosma, as a man of literature, and a supplement containing his personal documents and papers, reflecting the „wooden language” used during the '80s in Romania.

Keywords: *Anton Cosma, playwright, literary critic, Socialist society, wooden language.*

Numele lui Anton Cosma (1940-1991) se leagă, mai mult decât de orice alt loc, de Târgu-Mureş, de revista ***Vatra***, al cărei redactor a fost (1981-1991) şi, nu mai puţin, de Biblioteca Judeţeană Mureş, care

găzduieşte o donaţie de carte Anton Cosma şi care patronează anuarul de faţă. Este, prin urmare, o bucurie şi o onoare pentru mine să anticipez, tocmai prin intermediul acestor pagini din ***Libraria***, apariţia unui volum inedit Anton Cosma.

Căci, în premieră postumă şi în postură inedită, va apărea în curând Anton Cosma, criticul literar, de data aceasta în calitate de scriitor de comedii şi cronicar de teatru. Manuscrisele lui au supravieţuit dispariţiei sale fizice şi constituie nepreţuita sursă pe care se clădeşte volumul aflat sub tipar la Editura Argonaut din Cluj-Napoca.

Intenţia mea, ca editor al volumului, a fost aceea de a smulge uitării un material valoros, care merită să vadă lumina tiparului şi - poate, de ce nu? - şi pe aceea a rampei.

Manuscrisele le-am „tratat" ca pe nişte documente istorice, ca mostre ale unui trecut - temporal apropiat, ce-i drept, dar deja atât de departe de noi prin răsturnările sociale şi mentale survenite între timp - iar prezentarea mea se doreşte a fi o apropiere de omul şi de scriitorul Anton Cosma, o dezvăluire dinspre „interior" a biografiei şi operei Tatălui meu.

Neconvenţionala şi foarte intima prezentare cuprinde numai ceea ce n-ar putea scrie niciodată vreun comentator despre Anton Cosma, pe când ediţia aceasta de ***Teatru*** consacră debutul unui total necunoscut dramaturg.

Comediile originale ale lui Anton Cosma poartă pecetea timpului şi regimului în care au fost scrise. Autorul lor nu a fost nicidecum un dizident, iar vocaţia de revoltat i-a lipsit. Într-o societate atât de bine aşezată şi de ermetic închisă, precum era lumea românească a epocii Ceauşescu, ieşirea pur şi simplu nu putea fi gândită. Sau, cel puţin, Tata nu a teoretizat niciodată nici verbal, nici în scris, spargerea cercului vicios. Aflat în interiorul sistemului, Anton Cosma a simţit însă constrângerea cea mai apăsătoare cu putinţă, cea ideologică.

L-a frământat oprimarea şi coruperea cuvintelor - aşa cum se vede în ***Detectivul particular***, l-a intrigat supraomul de tip nou - recreat în laboratorul ***Tovarăşului din Andromeda.*** Dramaturgul, însă, a imaginat conştient sau inconştient forme de evadare, soluţii de fugă, prin umor şi ironie - ca în ***Vizita bătrînilor domni***, ori prin incursiunea în fantastic (***De-aş fi Păcală)*** şi chiar science-fiction (***Tovarăşul din Andromeda***).

Piesele lui Anton Cosma sunt satire ce demască răul obştesc. Conturând tablouri veridice ale societăţii socialiste multilateral dezvoltate, fresce sociale, tipuri umane, autorul dezvăluie varii forme ale răului. Ticăloşiile şi ticăloşii n-au o amprentă tragică, macabră, terorizantă, ci poartă mai degrabă masca grotescului, stârnind râsul, compasiunea. Personajele negative sunt aproape simpatice, iar cele pozitive au scăderi omeneşti - preaomeneşti.

Totuşi, personajele sunt adesea simbolice. Ele par a se încadra în tipuri şi categorii, cu contururi suficient de îngroşate pentru a oferi textului un caracter didactic, pentru a dota povestea cu o morală. Pe alocuri îmi pare că realismul personajelor păleşte în faţa aspectului lor livresc. Dar, pentru că sunt fiica Tatălui meu, ştiu că, spre exemplu, detectivul Apolodor Linte, alias profesorul Moldovan, nu este altceva decât *alter ego*-ul lui Anton Cosma, şi de aceea, incredibilul idealism al unor personaje are la origine un model existenţial cât se poate de real.

*

Volumul ***Anton Cosma - Teatru*** conţine:

Cinci comedii

1. ***Detectivul particular*** ne induce în eroare prin tenta ei pronunţat poliţistă. Apolodor Linte, un fals detectiv particular, într-o societate în care o asemenea categorie profesională nu există, este marcat de „situaţia tragică a cuvintelor." Acest antierou este adeptul gândirii libere: „*Sistemele şi dogmele sînt reumatismul gîndirii. Gîndirea trebuie să fie liberă, neanchilozată.*" El constată că „*s-au înmulţit gangsterii cuvintelor! Există o mafie a cuvintelor, care s-a întins ca o ciupercă!...*" şi, de aceea, declanşează o ofensivă donquijotescă împotriva lor. Detectivul preia monopolul asupra cuvintelor „puternice, eficiente", monopol deţinut de oligarhii răufăcători ai sistemului. Ce se întâmplă, de pildă, când Apolodor Linte se înstăpâneşte asupra temutului cuvânt „noi?" „*Bidigă (transpirînd): 'Noi'?... Poate 'noi', puterea politică... Ori 'noi', organele de miliţie... Marusia: Ori 'noi', sindicatul!... [...] Bidigă (mohorît): Nu e bine, tovarăşi, nu e deloc bine! Noi avem nişte cuvinte valoroase, eficiente, nu e bine cînd ele sînt folosite abuziv de alţii!... Detectivul e un pericol mare, tovarăşi!...*" Intriga, deznodământul şi finalul deschis al piesei ţin de un neaşteptat

intertextualism; acestea sunt însă altoite pe un cadru voit rigid, într-un scenariu ce respiră prin toţi porii parfumul şi limba de lemn a epocii de aur a realismului socialist.

2. Ideea centrală a piesei ***Tovarăşul din Andromeda*** o reprezintă formarea omului de tip nou, un fel de Pygmalion socialist, modelat de organizaţia de bază şi, mai ales, de preşedintele şi contabila C.A.P.-ului. Costică Andromeda este un personaj fantastic prin excelenţă, cu origine stelară fabuloasă, neclarificată de autor. În fond, aici nu obârşia lui terestră sau extraterestră contează, ci evoluţia şi devenirea sa. Costică Andromeda, manifestând calităţi supraomeneşti: hărnicie stahanovistă, nevoi fiziologice minime (se hrăneşte cu lumina soarelui, nu cu alimente), este educat, şcolit şi îndoctrinat, în maniera dialecticii materialiste, pentru a deveni un element social model. Evoluţia conştiinţei şi a verbului său, însă, îl transformă într-un „deviant" periculos, într-un „idealist"... Interesantă este soluţia imaginată de autor: riscând exilul din societate, Costică Andromeda este, în cele din urmă, acceptat la o margine a ei, în calitate de ... „scriitor," singura formă de „deviere" admisă social.

3. Cu umor negru, comedia sentimentală ***Bagaje de mînă*** abordează o temă lipsită de orice haz: celula de bază a societăţii, familia socialistă, promovată cu exces de zel de un cuplu modern. Cu un astfel de subiect, autorul, însă, nu se simte liniştit decât printr-un final pozitiv, moralizator, care nu ucide speranţa.

4. Aceeaşi notă didacticistă o conservă comedia pentru copii ***O statuie neobişnuită.*** Anton Cosma pare a-şi fi exersat aici abilităţile dramatice, elaborând un scenariu ce ar fi putut fi oricând jucat pe scenă de o brigadă de pionieri sau de o trupă şcolară din deceniul opt al secolului trecut. Cu atât mai mult cu cât ideea, nefiind originală, ci aparţinându-i lui J. Bernt; aceasta este, într-adevăr, singura piesă de teatru a lui Anton Cosma lipsită complet de mesaj politic.

5. ***De-aş fi Păcală*** este, în aprecierea mea, o bijuterie a genului dramatic din cadrul literaturii pentru copii. Rotundă, reuşită şi perfect echilibrată mi s-ar părea o ecranizare sau o punere în scenă a prologului II şi a celor trei acte, fără prologul I şi fără epilog. Încântă savoarea replicilor, cântecelele versificate, personajele spumoase în frunte cu agerul Păcală, confruntarea alertă între isteţime (ca principiu al binelui) şi lenea minţii (ca principiu al răului), comicul de situaţie, de limbaj şi, de ce nu?, de

moravuri... Dincolo de prim-planul acţiunii, depănate spre deliciul celor mici, se cască hipertrofic un hău adult... Este alegoria ţării, unde domneşte Împăratul Fără Cap, unde se practică un deşănţat cult al personalităţii, unde soluţiile unui haiduc spiritual, precum Păcală, sunt tot atâtea tentative de efracţie dintr-un sistem concentraţionar...

Încă o comedie în patru variante

Varianta 1. Altfel decât ***Tovarăşul din Andromeda*** este construită comedia în două părţi, ***Vizita bătrînilor domni.*** Un *Deus otiosus*, Bunul, pogorât pe pământ, însoţit de un preaomenesc Sfântul Petru, un cuplu simpatic de Somnorilă şi Fomilă, doi zei ai unor vremi apuse sosesc în Loboda, sat socialist cu nume simbolic. Un *qui pro quo* fără voie însoţeşte inocentele personaje, dezlănţuind un noian de „minuni," zguduind ordinea socială ateist-ştiinţifică constituită. Bătrânul Gogoloţ, personajul-martor, explică - glumeţ, duios, dureros: „*Dumneavoastră... dumneavoastră, uncheşilor, sînteţi doi domni bătrîni, care aţi venit din poveste şi aţi uitat drumul înapoi... Degeaba îl căutaţi, nu mai este, urmele s-au şters, vremurile le-au acoperit... Nu vă mai puteţi întoarce, nu ne mai putem întoarce...*"

Acest titlu al piesei - care face aluzie la ***Vizita bătrânei doamne*** de Friedrich Dürrenmatt, o comedie tragică în trei acte despre păcatele tinereţii, sărăcie şi pierderea demnităţii - este cel care apare cel mai des în manuscrisele lui Anton Cosma. Alături de titlul ***Vizita bătrînilor domni,*** autorul parcă s-a jucat, imaginând un noian de alte titluri: ***Minunea din Loboda*** sau ***Satul fără bărbaţi*** sau ***Sfinţii în concediu*** sau, mai ales, ***Cum s-au înscris Dumnezeu şi sfîntul Petru în C.A.P.***

Comedia de faţă beneficiază nu doar de multe titluri, ci şi de multe variante reuşite.

Varianta 2. ***Minunea de la Loboda*** aduce mai multe personaje, între care un personaj nou: Doamna Dracu', fireşte cu modificarea numelor unora dintre ele. Varianta insistă mai puţin pe descifrarea misterului originii, terestre sau extraterestre, a celor doi bătrâni sosiţi la Loboda; nici nu „rezolvă" enigma „*primei doamne a iadului*" ori a „umbrei" OZN-ului ori a „Reorganizării;" dar accentuează la maxim, cu virulenţă, satira socială. Aici personajele reuşesc performanţa de a transfera, cu arme şi bagaje, în timp record, cultul personalităţii din sfera ateismului dogmatic

în sfera bigotismului la fel de păgubos. La fel ca şi accentul piesei, şi finalul ***Minunii din Loboda*** diferă de cel al ***Vizitei bătrînilor domni***.

Varianta 3. Îmi pare că cea mai livrescă rescriere a piesei urmează în varianta a treia, cu titlul ajustat de mine, ***Cum s-au înscris Dumnezeu şi sfîntul Petru în I.A.D.*** Aici jocul de nuanţe este exploatat uneori cu linii prea îngroşate, prea groteşti şi, cumva, nefireşti. Interesantă e ideea introducerii lui Nicky Percea, care, însă, parcă nu capătă suficientă consistenţă, levitând indecis spre confuzia cititorului / spectatorului. Este el un personaj real sau fantastic? Poate însă efectul scontat de autor este tocmai acesta, plonjarea - gen Bulgakov - într-o lume cu contururi şterse, cu multe feţe, cu planuri ce se întrepătrund... Această senzaţie împinge, în orice caz, limitele textului spre tragicomedie.

Varianta 4. Un experiment intertextualist reuşit mi se pare, în schimb, varianta a patra, ***Satul fără bărbaţi,*** rescrisă, cu mînă sigură şi cu umor sănătos, pe ideea „spectacolului în spectacol," cu personaje cu duble funcţii (Regizoarea alias Doamna Dracu'; Maestrul de lumini alias Bunul, nea Petrică alias sfîntul Petru). Varianta aceasta preia, ca într-o sinteză, caleidoscopic, elemente din toate variantele anterioare, pe care le amalgamează şi le acoperă cu o poleială postmodernistă plasată într-un cadru socialist.

Şi o comedie în traducere

Les demoiselles de Saint-Cyr, în varianta românească oferită acum de Anton Cosma, nu este altceva decât un izbutit exerciţiu dramatic al celebrului romancier de capă şi spadă Alexandre Dumas, care, în haina comediei clasice cu cele cinci acte ale sale, îmbracă personaje, întâmplări, măşti, improvizaţii ale *commediei dell'arte*. Intriga dinamică, *qui pro quo*-urile, comicul de situaţie şi, pe alocuri, suspansul ce conduce spre deznodământul fericit - toate acestea dezvăluie o piesă ce, odată pusă în scenă, are şanse reale de succes la public.

Cronică şi critică de teatru

Dacă, până la acest punct, volumul ***Anton Cosma - Teatru*** este unul ce omagiază faţa încă necunoscută a criticului literar de la revista ***Vatra*** din Târgu-Mureş, restituind pentru public şi publicitate comediile originale ale autorului şi o traducere dramatică, se cuvine neapărat a fi

alăturată secţiunea cuprinzând cronicile teatrale semnate de Anton Cosma. Pe aceasta o dedicăm, eu de aici, iar Tatăl meu de dincolo, talentatului şi originalului om de litere Romulus Guga (1939-1983), fondator al seriei noi a revistei ***Vatra*** şi redactor-şef al ei (1971-1983), poet, romancier, dramaturg, ziarist şi critic literar.

Anton Cosma a scris o succesiune de texte ce oglindesc profilul de dramaturg al celui trecut în nefiinţă. Cu aceste texte iniţiez secţiunea de cronici teatrale.

Dar Anton Cosma a consemnat, an de an, stagiune după stagiune, spectacolele Teatrului Naţional şi ale Institutului de Teatru din Târgu-Mureş, cronicile sale fiind publicate - probabil majoritatea - în singurul cotidian local românesc din vremea aceea, ***Steaua roşie***, fiind traduse uneori (respectiv, atunci când cronicile descriau spectacole ale secţiei maghiare) în cotidianul local unguresc ***Vörös Zászló*** (Steagul roşu). Scrise în perioada 1982-1990, cronicile au fost preluate pentru tipar atât din manuscrise (din 1982 şi după), cât şi din extrase din ***Steaua roşie*** (1986-1990).

Personalia

Sunt redate, în această rubrică, câteva documente şi acte vizând munca, viaţa şi preocupările lui Anton Cosma în perioada reflectată de comediile sale. Documentele au rostul de a sugera atmosfera de epocă.

Cei care au uitat savoarea limbii de lemn a birocraţiei socialiste şi-o vor reaminti.

Cei care nu i-au cunoscut gustul nu vor putea diferenţia între aceste acte, desprinse din realitate, şi replicile personajelor fictive din piesele lui Anton Cosma...

*

Ca făgaş propriu, Anton Cosma a ales critica literară sau a fost ales de ea, nu pot şti exact. Am convingerea că, în ceea ce priveşte percepţia şi interpretarea romanului românesc al secolului XX, vocea Tatălui meu nu va putea fi omisă nicicând. Cele patru cărţi publicate în timpul vieţii sunt toate dedicate romanului: ***Romanul românesc şi problematica omului contemporan*** (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977), ***Ioan Slavici -***

Romanele vieţii (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979), ***Geneza romanului românesc*** (Bucureşti, Editura Eminescu, 1985), ***Romanul românesc contemporan: 1945-1985***, vol. I ***Realismul*** (Bucureşti, Editura Eminescu, 1988), ***Romanul românesc contemporan: 1945-1985***, vol. II ***Metarealismul*** l-am editat postum (Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998) împreună cu Ana Cosma şi Dimitrie Poptămaş, Lucian Cosma şi Horia Cosma.

Cert este că, dincolo de imaginea oficială a criticului literar, sobru, „serios," se ascunde faţa nevăzută a lui Anton Cosma. Aceasta se exprimă prin morbul, ascuns cu pudicitate, al literaturii pe care a practicat-o în toate genurile ei.

În opoziţie cu discreţia şi modestia lui prea mari, apare, în toată îndrăzneala, gestul meu, de a aduce la tipar, în faţa unui public potenţial, un volum cu piesele de teatru ale lui Anton Cosma şi apoi, dacă sorţii vor fi favorabili, şi alte volume de proză scurtă, roman, eseuri, literatură pentru copii... Eu însă am credinţa că fapta trebuia comisă, că literatura aceasta merită să iasă din dulap şi să vadă lumina tiparului.

Anton Cosma vă invită la ***Teatru***, vă aruncă mănuşa!

Biblioteca Judeţeană Mureş reflectată în presa scrisă în anul 2008. Bibliografie

VINTILĂ ANNA
EMILIA CĂTANĂ
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract
The Mureş County Library Reflected in the 2008 Written Newspapers. Bibliography

The material below is a selection of articles from local and national periodicals, published in 2008. From the local periodicals we have selected: ***Cuvântul liber, Zi de zi, Punctul, Népújság, Vásárhelyi Hírlap, Libraria****, and, from the national ones, we have choosen****Új Magyar Szó*** *(Bucharest) and* ***Krónika*** *(Cluj-Napoca). The articles described provide information about cultural events and other events that Mureş County Library has organized or attended during 2008.*

Keywords: *Mureş County Library, bibliography, articles, cultural events, newspapers.*

Publicarea bibliografiilor care reflectă activitatea Bibliotecii Judeţene Mureş a devenit o tradiţie în paginile anuarului ***Libraria***. Materialul de mai jos este o selecţie de articole din periodice locale şi din ţară, publicate în 2008. Dintre publicaţiile periodice mureşene am selectat: ***Cuvântul liber***, ***Zi de zi***, ***Punctul***, ***Népújság***, ***Vásárhelyi Hírlap***, ***Libraria***, iar din ţară: ***Új Magyar Szó*** (Bucureşti) şi ***Krónika*** (Cluj-Napoca). Articolele descrise oferă informaţii despre evenimentele şi manifestările culturale pe care Biblioteca Judeţeană Mureş le-a organizat sau la care a participat, lansările publicaţiilor Bibliotecii Judeţene Mureş, interviuri, aniversări etc. Descrierile bibliografice sunt aranjate în ordine cronologică, alfabetică şi sunt însoţite de adnotări acolo unde titlul nu este suficient de explicit.

* *
*

1. ***A Bolyaiak könyvei a mában*** /Deé Nagy Anikó. În: ***Új Magyar Szó***: Színtérkép (kulturális-közéleti melléklet) (2008. január 11-12), p. 4. Fragment din cartea cercetătorului Deé Nagy Anikó ***Gondolatok a marosvásárhelyi Teleki Tékából***, citat care se referă la colecţia Bolyai a Bibliotecii Teleki-Bolyai.

2. ***Marosvásárhelyi reneszánsz*** /N. M. K. În: ***Népújság*** (Múzsa), 60., 21. sz. (2008. január 26), p. 2. Referire şi la tipăriturile din secolul al XVI-lea din colecţia Bibliotecii Teleki-Bolyai.

3. ***Cáfolják, hogy konfliktushelyzet van a Megyei Könyvtárban*** / (m.s.). În: ***Népújság***, 60., 29. sz. (2008. február 5), p. 2. Comunicatul preşedintei Consiliului Judeţean Mureş despre atmosfera tensionată dintre directoarea Bibliotecii Judeţene Mureş şi angajaţii instituţiei

4. ***Lokodi neagă conflictele din Biblioteca judeţeană*** /S. G. În: ***Zi de zi***, an IV, nr. 953, (6 februarie 2008), p. 3, 1 foto. Ca urmare a articolelor apărute în presă despre nereguli şi tensiuni la Biblioteca Judeţeană Mureş, în data de 4 februarie a avut loc o şedinţă de lucru.

5. ***Biblioteca Judeţeană Mureş se numără printre instituţiile care au câştigat finanţare din partea Fondului Cultural Naţional*** /Ioana Florea. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 37 (4715), (22 februarie 2008), p. 2. Biblioteca Judeţeană Mureş a câştigat finanţare din partea Administraţiei Fondului Cultural Naţional, la secţiunea Educaţie Culturală, pentru proiectul „*Mai aproape de lectură: biblioteca publică în sprijinul studenţilor*."

6. ***Medalion Ştefan Luchian*** /Claudia Sas. În: ***Zi de zi***, an 4, nr. 967, (26 februarie 2008), p. 8, 1 foto. Medalion omagial organizat la 140 de ani de la naşterea pictorului Ştefan Luchian, la Secţia de Artă a Bibliotecii Judeţene Mureş.

7. ***Ştefan Luchian, pictorul florilor*** /Claudia Sas. În: ***Zi de zi***, an 4, nr. 968, (27 februarie 2008), p. 11, 1 foto. Ştefan Luchian, „*pictorul florilor*," omagiat la Secţia de Artă a Bibliotecii Judeţene Mureş.

8. ***Bástyaomlás és oxfordi lapok: Beszélgetés Corina Teodor könyvtárigazgatónővel***. În: ***Népújság***, 60., 56. sz. (2008. március 7.), p. 5. Interviu cu Corina Teodor, directoarea Bibliotecii Judeţene Mureş.

9. ***Flori pentru mama*** /A. D. Stoica. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 49 (4727), (11 martie 2008), p. 2. La Secţia de Artă a Bibliotecii Judeţene Mureş au avut loc, în zilele de 26 februarie şi 7 martie, manifestări culturale dedicate mamelor.

10. ***Tradiţii şi spiritualitate în Europa Unită*** /Institutor Alina Oreian şi învăţător Maria Dulău. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 50 (4728), (12 martie 2008), p. 16, 1 foto. În cadrul unei întâlniri-spectacol a fost lansat la Târgu-Mureş, la Sala Mică a Palatului Culturii, cu invitaţi şi din partea Bibliotecii Judeţene Mureş, proiectul Gimnaziului de Stat „Mihai Viteazul," intitulat „*Tradiţii şi spiritualitate în Europa Unită*," care vizează educaţia elevilor pentru valorile folclorice şi cultivarea respectului şi toleranţei faţă de diferite culturi şi confesiuni.

11. ***„Poezia satului, satul poeziei" la Gurghiu*** /N. B. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 57 (4735), (21 martie 2008), p. 1. Întâlnire literară cu cititori din mediul rural duminică, 23 martie, ora 15, în cadrul *Zilelor bibliotecii Gurghiu*, cu participarea Corinei Teodor, directoarea Bibliotecii Judeţene Mureş.

12. ***„Istoria frumuseţii"*** /Ioana Florea. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 62 (4740), (28 martie 2008), p. 4. Oferta de carte a Editurii RAO, prezentată joi, 27 martie, ora 11, la Sala de lectură a Bibliotecii Judeţene Mureş, de către Diana Frandeş, coordonatoare de vânzări a editurii.

13. ***Prezenţe basarabene la Târgu-Mureş: Dr. Aurelia Felea*** /I. F. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 65 (4743), (2 aprilie 2008), p. 2. Prezentarea cărţii dr. Aurelia Felea, ***Europa est-centrală în secolele IX-XII***, apărută în 2007 la editura clujeană Limes; activitatea a avut loc joi, 3 aprilie 2008, ora 12, la Secţia de împrumut a Bibliotecii Judeţene Mureş.

14. ***Ziua Mondială a Cărţii pentru Copii*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 65 (4743), (2 aprilie 2008), p. 2. *Ziua Mondială a Cărţii pentru Copii* este sărbătorită la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş cu spectacolul literar „*Pelerinaj în versuri, în lumea cuvintelor*," miercuri, 2 aprilie, ora 10.

15. ***100 de ani de la naşterea lui Virgil Carianopol*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 66 (4744), (3 aprilie 2008), p. 2. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş şi Gimnaziul „Friedrich Schiller" din Târgu-Mureş au organizat un concurs literar-artistic dedicat aniversării a 100 de ani de la naşterea lui Virgil Carianopol.

16. ***Lansare istorică la Biblioteca Judeţeană*** /Claudia Sas. În ***Zi de zi***, an 5, nr. 993, (4-6 aprilie 2008), p. 8, 2 foto. Lansarea cărţii ***Europa Est-Centrală în secolele IX-XII***, a istoricului român Aurelia Felea, din Republica Moldova, la Sala de lectură a Bibliotecii Judeţene Mureş.

17. ***Cărţile autorilor mureşeni ajung peste Prut*** /Ioana Florea. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 72 (4750), (11 aprilie 2008), p. 6. Conducerea Bibliotecii Judeţene Mureş mulţumeşte celor care au donat cărţi recent apărute, pentru Biblioteca „Târgu-Mureş" din Chişinău.

18. ***Cu plantele... în lumea basmelor*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 72 (4750), (11 aprilie 2008), p. 9, 2 foto. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş a fost gazda vernisajului expoziţiei „*Cu plantele...în lumea basmelor*" a elevilor de la Şcoala Generală Crăieşti.

19. ***Könyvtári napok Marosvásárhelyen.*** În: ***Népújság***, 60., 84. sz. (2008. április 11), p. 2. În perioada 14-18 aprilie se organizează *Zilele Bibliotecarului* la Biblioteca Judeţeană Mureş.

20. ***Cel mai bun povestitor*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 73 (4751), (12 aprilie 2008), p. 2. Luni, 14 aprilie, ora 10, la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş se va desfăşura concursul „*Cel mai bun povestitor*," cu participarea elevilor clasei I-a A de la Şcoala Generală nr. 2 din Târgu-Mureş.

21. ***„Lista lui Schindler" şi Sir Sean Connery, la "Insomnii cinefile" în cadrul Săptămânii Bibliotecilor*** /Ioana Florea. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 73 (4751), (12 aprilie 2008), p. 3, 3 foto. 14-18 aprilie 2008, *Săptămâna Naţională a Bibliotecilor* la Biblioteca Judeţeană Mureş.

22. ***Obiceiuri de Paşti*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 74 (4752), (15 aprilie 2008), p. 2, 1 foto. În 15 aprilie, la ora 16, la secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş se desfăşoară şezătoarea literar-artistică „*Obiceiuri de Paşti*," în colaborare cu elevii clasei a V-a B de la Şcoala Generală nr. 2 din Târgu-Mureş.

23. ***Rromii: minoritate naţională, minoritate europeană*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 75 (4753), (16 aprilie 2008), p. 15. Miercuri, 16 aprilie 2008, ora 12, la Secţia documentară a Bibliotecii Judeţene Mureş va avea loc dialogul interactiv cu tema: „*Rromii: minoritate naţională, minoritate europeană*."

24. ***Sărbătorile creştine la români*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 75 (4753), (16 aprilie 2008), p. 14. În data de 15 aprilie 2008, Biblioteca Judeţeană Mureş, Secţia de informare bibliografică, a organizat masa rotundă cu tema: „*Sărbătorile creştine la români: Floriile-obiceiuri şi tradiţii*."

25. ***Papiiştii ecologişti premiaţi de bibliotecă*** /Claudia Sas. În ***Zi de zi***, an 5, nr. 1001, (16 aprilie 2008), p. 2, 1 foto. Biblioteca Judeţeană Mureş a fost gazda unor întâlniri şi discuţii pe teme legate de protecţia mediului.

26. ***Vásárhelyi könyvtárhét.*** În: ***Népújság***, 60., 88. sz.(2008. április 16), p. 2. Semnalarea *Săptămânii Naţionale a Bibliotecilor* la Biblioteca Judeţeană Mureş.

27. ***Rromii, subiect de prea multă dezbatere publică*** /Claudia Sas. În ***Zi de zi***, an 5, nr. 1002, (17 aprilie 2008), p. 11, 1 foto. Dezbaterea „*Rromii: minoritate naţională, minoritate europeană*" organizată la Biblioteca Judeţeană Mureş, cu prilejul *Săptămânii naţionale a bibliotecilor*.

28. ***Biblioteca virtuală*** /Nicolae Băciuţ. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 79 (4757), (22 aprilie 2008), p. 5, 1 foto. Au fost premiaţi liceenii care au participat la competiţia: „*Scriitorul român în biblioteca virtuală*" (s-au realizat site-uri despre scriitorii români), din juriu făcând parte şi Csiki Emese, şef serviciu relaţii cu publicul la Biblioteca Judeţeană Mureş.

29. ***Lansare de carte („Bibliografia cărţilor, albumelor, hărţilor editate în Judeţul Mureş 2001-2005").*** În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 79 (4757), 22 aprilie 2008, p. 15. Miercuri, 23 aprilie, ora 11, la Secţia Documentară a Bibliotecii Judeţene Mureş, va avea loc lansarea volumului ***Bibliografia cărţilor, albumelor, hărţilor editate în judeţul Mureş, 2001-2005*** sub semnătura bibliotecarei Anna Vintilă.

30. ***„Ziua bibliotecarului"*** /B. Dorin. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 79 (4757), (22 aprilie 2008), p. 2. Sunt prezentate activităţile programate de Biblioteca Judeţeană Mureş pentru ziua de 23 aprilie, zi în care se sărbătoreşte *Ziua bibliotecarului*.

31. ***A könyvtárosok napja*** /Menyhárt Borbála. În: ***Népújság***, 60., 93. sz. (2008. április 22), p. 2. Semnalarea *Zilei Bibliotecarului* la Biblioteca Judeţeană Mureş.

32. ***Hova menjünk?*** În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2.évf., 78. sz. (2008. április 23.), p. 2. Programul *Zilei Bibliotecarului* din 23 aprilie la Biblioteca Judeţeană Mureş.

33. ***„Könyvtár mint aranybánya"*** /(törzsök). În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2., 79. sz. (2008. április 24.), p. 3. Manifestările organizate la Biblioteca Judeţeană Mureş de *Ziua Bibliotecarului* (23 aprilie).

34. ***Könyvünnep a könyvtárosnapon*** /Nagy Botond. În: ***Népújság***,

60., 95. sz. (2008. április 24), p. 1, 4. Manifestările organizate la Biblioteca Judeţeană Mureş de *Ziua Bibliotecarului*.

35. ***La mulţi ani, bibliotecarilor*** /Claudia Sas. În ***Zi de zi***, an 5, nr. 1007, (24 aprilie 2008), p. 3, 1 foto. Sărbătorirea *Zilei Bibliotecarului* la Biblioteca Judeţeană Mureş.

36. ***Dimitrie Poptămaş - 70 de ani*** /Melinte Şerban. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 82 (4760), (25 aprilie 2008), p. 6, 1 foto. Aniversare - Dimitrie Poptămaş, 25 aprilie 1938, fost director al Bibliotecii Judeţene Mureş.

37. ***Gondolatok egy bibliográfia kapcsán*** /Fülöp Mária. În: ***Népújság***, 60., 101. sz. (2008. május 3), p. 2, 3. Prezentarea volumului ***Bibliografia cărţilor, albumelor, hărţilor editate în judeţul Mureş=A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája. 2001-2005***, elaborat de Vintilă Anna, editat de Biblioteca Judeţeană Mureş.

38. ***[A Megyei Könyvtár gyermekrészlegén...]***. În: ***Népújság***, 60., 103. sz. (2008. május 6.), p. 5, 1 foto. Activitate organizată la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş în colaborare cu elevii Gimnaziului Europa.

39. ***Invitaţie la o lansare de carte („Poveşti europene")***. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 89 (4767), (8 mai 2008), p. 3. De Ziua Europei, sub patronajul Bibliotecii Judeţene Mureş, va avea loc în Sala Mică a Palatului Culturii, lansarea volumului ***Poveşti europene***.

40. ***Lansare de carte [„Darurile Învierii"]*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 94 (4772), (15 mai 2008), p. 4, 1 foto. Joi, 15 mai 2008, ora 17, la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş va avea loc lansarea cărţii ***Darurile Învierii***, îndrumător prof. Mihaela Matei.

41. ***Povestind copiilor [medalion Dumitru Almaş]*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 95 (4773), (16 mai 2008), p. 2. Vineri, 16 mai 2008, de la ora 14, la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş va avea loc medalionul literar artistic „*Dumitru Almaş - Povestind copiilor*."

42. ***Hova menjünk?: Ajánló***. În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2., 97. sz. (2008. május 21), p. 2. Întâlnire cu redactorii cotidianului ***Vásárhelyi Hírlap*** la Secţia de Literatură a Bibliotecii Judeţene Mureş.

43. ***Szokatlan látogatók a Teleki Tékában***. În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2., 98. sz. (2008. május 22.), p. 5. Vizita deţinuţilor din Penitenciarul

Târgu-Mureş la Biblioteca Teleki.

44. ***A könyvtár vendége volt a Vásárhelyi Hírlap*** /Törzsök Gyopár. În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2., 99. sz. (2008 május 23.), p. 5. Întâlnire cu redactorii cotidianului ***Vásárhelyi Hírlap*** la Secţia de Literatură a Bibliotecii Judeţene Mureş.

45. ***Könyvtáros egy napra*** /Berekméri Ildikó. În: ***Népújság***, 60., 121. sz. (2008. május 27.), p. 2. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş organizează activitatea „*Bibliotecar pentru o zi*."

46. ***Új évkönyv*** /Menyhárt Borbála. În: ***Népújság***, 60., 123. sz. (2008. május 29.), p. 2. A apărut numărul din 2007 al anuarului ***Libraria***, editat de Biblioteca Judeţeană Mureş.

47. ***Lansare de carte la Sângeorgiu de Mureş [„Legende româneşti" de Irina Bara Moldovan]*** /Prof. Laura Baia. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 105 (4783), (30 mai 2008), p. 11, 1 foto. În zilele de 21 şi 22 mai a avut loc o dublă lansare a cărţii învăţătoarei Irina Bara Moldovan, ***Legende româneşti***, la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş, respectiv la Gimnaziul „Sfântu Gheorghe" din Sângeorgiu de Mureş.

48. ***Könyvtáros egy napra*** /(törzsök). În: ***Vásárhelyi Hírlap***, 2., 104. sz. (2008. május 30.), p. 2. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş organizează activitatea „*Bibliotecar pentru o zi*."

49. ***În paşi de dans [montaj literar-artistic]*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 106 (4784), (31 mai 2008), p. 11. Marţi, 3 iunie, de la ora 10, la Secţia pentru copii a Bibliotecii Judeţene Mureş va avea loc montajul literar-artistic „*În paşi de dans*."

50. ***Gyermeknapi szerepcsere*** /Mezei Sarolta. În: ***Népújság***, 60., 125. sz. (2008. május 31), p. 2. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş a organizat activitatea „*Bibliotecar pentru o zi*."

51. ***Călător în lumea poveştilor*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 107 (4785), (3 iunie 2008), p. 2. Secţia pentru copii a Bibliotecii Judeţene Mureş, Palatul Copiilor şi Şcoala Generală „Vasile Pop" din Nazna organizează joi, 5 iunie, de la ora 12,30, manifestarea cultural-artistică „**Călător în lumea poveştilor**."

52. ***450 éves a Református Kollégium***. În: ***Népújság*** (Műsorkalauz), 60. évf., 130. sz.(2008. június 6), p. 1. Semnalarea unei expoziţii la Biblioteca Teleki şi programul de vizitare al Muzeului Bolyai-Teleki.

53. ***Semnal editorial „Libraria: Studii şi cercetări de bibliologie"***.

Anuar VI, Târgu-Mureş, 2007 /Liliana Moldovan. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 111 (4789), (7 iunie 2008), p. 2. Prezentarea noului număr al anuarului ***Libraria -studii şi cercetări bibliologice***, editat de Biblioteca Judeţeană Mureş.

54. ***Jocul cuvintelor*** /L. Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 113 (4791), (11 iunie 2008), p. 7. Miercuri, 11 iunie, de la ora 16, la Secţia pentru copii a Bibliotecii Judeţene Mureş, va avea loc întâlnirea literară „*Jocul cuvintelor*."

55. ***Mátyás király és barátai***. În: ***Népújság*** (Műsorkalauz), 60., 142. sz. (2008. június 20.), p. 1. Vernisajul expoziţiei cu titlul „*Matei Corvin şi prietenii săi la Biblioteca Teleki*."

56. ***Biblioteca Judeţeană Mureş - Secţia de Artă, la ceas aniversar*** /Vasile Luca. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 121 (4799), (21 iunie 2008), p. 7, 1 foto. Prezentarea Secţiei de Artă a Bibliotecii Judeţene Mureş, la 20 de ani de la înfiinţare, şi a bibliotecarei secţiei, prof. Angela Macarie.

57. ***Déli fény a Telekiben*** /Nagy Székely Ildikó. În: ***Népújság***, 60., 145. sz. (2008. június 24.), p. 5. Vernisajul expoziţiei cu titlul „*Matei Corvin şi prietenii săi, la Biblioteca Teleki*."

58. ***Târg de carte [la Biblioteca Judeţeană Mureş]*** /L. B. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 124 (4802), (26 iunie 2008), p. 2. Prima ediţie a târgului de carte „*Biblioshop*" la Biblioteca Judeţeană Mureş.

59. ***Biblioshop könyvvásár***. În: ***Népújság***, 60., 148. sz. (2008. június 27.), p. 2. Târg de carte organizat la Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş cu ocazia „*Zilelor târgumureşene.*"

60. ***Muzsikás vásárhelyi napok*** /Antal Erika. În: ***Új Magyar Szó***, 4. évf., 123. sz. (2008. június 30.), p. 8. Secţia pentru Copii a Bibliotecii Judeţene Mureş, enumerată printre instituţiile de cultură prezente la „*Zilele târgumureşene*" prin organizarea unui târg de carte.

61. ***„Zilele Dumbrăvioarei" şi „Festivalul Berzei"*** /A.C. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 128 (4806), (2 iulie 2008), p. 9. Deschiderea evenimentului „*Festivalul Berzei*," împreună cu „*Zilele Dumbrăvioarei*" va avea loc sâmbătă, 2 iulie, la Biblioteca Teleki din Târgu-Mureş.

62. ***Cărţi de vacanţă: „Mi-e dor de dorurile care dor"*** /Ioana Florea. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 129 (4807), (3 iulie 2008), p. 3, 2 foto. Prezentarea unor cărţi ale scriitoarei Rodica Moldovan existente în fondul Bibliotecii Judeţene Mureş.

63. ***Történelem és Tékasátor: Kettős könyvbemutató a könyvtárudvaron*** /Nagy Botond. În: ***Népújság***, 60, 163. sz. (2008. július 15), p. 5. Prezentare de cărţi (Oláh Sándor, ***Kivizsgálás. Írások az állam és a társadalom viszonyáról a Székelyföldön 1940-1989***; Máthé János, ***Magyarhermány kronológiája 1944-1964***) găzduită de Biblioteca Teleki.

64. ***Nicolae Băciuţ - în „Biblioteca virtuală"*** /Nicolae Băciuţ. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 157 (4835), (12 august 2008), p. 6. La faza naţională a concursului „*Scriitori români în biblioteca virtuală*," Colegiul Naţional „Unirea" a obţinut două menţiuni. Lucrările câştigătoare şi alte materiale prezentate la faza judeţeană se găsesc şi la Biblioteca Judeţeană Mureş.

65. ***Teleki-könyvek képernyőn*** /Szucher Ervin. În: ***Krónika***, 10. évf., 170. sz. (2008. szeptember 2.), p. 8. Filmul documentar despre tezaurul Biliotecii Teleki a fost premiat la Festivalul Simfest din Târgu-Mureş.

66. ***Bővül a Teleki Téka*** /Antal Erika. În: ***Új Magyar Szó***, 4. évf., 178. sz. (2008. szeptember 15.), p. 8. Biblioteca Teleki-Bolyai se va extinde cu sălile care au fost ocupate în cadrul clădirii de filiala mureşeană a Academiei Române, respectiv de Galeria Ion Vlasiu. Odată mutate aceste instituţii, s-a început renovarea sălilor goale.

67. ***Szajna partján Bolyai*** /Antal Erika. În: ***Új Magyar Szó***, 4. évf., 217. sz. (2008. november 7), p. 8. În cadrul expoziţiei Taberei de creaţie Bolyai ce a avut loc la Paris, Sebestyén-Spielmann Mihály, şeful Bibliotecii Teleki-Bolyai, a prezentat colecţia Bolyai a bibliotecii târgumureşene şi a vorbit despre valoarea spirituală europeană a celor doi savanţi.

68. ***Reabilitare***. În: ***Punctul***, an 4, nr. 194, (3 - 9 noiembrie 2008), p. A2. Biblioteca Copiilor (din Palatul Culturii) va intra în viitorul apropiat în reabilitare.

69. ***Lucrări de restaurare la Biblioteca copiilor*** /Lia Vinţeler. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 221 (4899), (8 noiembrie 2008), p. 15. Secţia pentru copii a Bibliotecii Judeţene Mureş va fi restaurată.

70. ***Philobiblon mureşean*** /I. F. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 221 (4899), (8 noiembrie 2008), p. 3, 1 foto. În perioada 10-14 noiembrie 2008 se vor desfăşura „*Zilele Bibliotecii Judeţene Mureş*" - este prezentat programul zilnic al manifestărilor.

71. ***500 de ani de tipar românesc*** /Prof. Ruxandra Soţan. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 223 (4901), (12 noiembrie 2008), p. 2, 1 foto. În

ziua de 10 noiembrie 2008, la Grupul Şcolar „Gheorghe Şincai," a avut loc o activitate şi o expoziţie de carte veche, dedicate aniversării a 500 de ani de tipar românesc. Publicaţiile expuse provin din colecţia personală a prof. Petru Curticăpean şi de la Secţia de Artă a Bibliotecii Judeţene Mureş.

72. ***„Cutia cu surprize" la Biblioteca Judeţeană*** /Claudia Sas. În: ***Zi de zi***, an 5, nr. 1148, (12 noiembrie 2008), p. 1, 3, 2 foto. „*Zilele Bibliotecii Judeţene Mureş*," sărbătorite de cei mai mici cititori, la Secţia pentru Copii.

73. ***Continuă Zilele Bibliotecii Judeţene Mureş*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 223 (4901), (12 noiembrie 2008), p. 9. Prezentarea programului zilei de 12 noiembrie, din cadrul „*Zilelor Bibliotecii Judeţene Mureş*."

74. ***Philobiblon mureşean*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 224 (4902), (13 noiembrie 2008), p. 2. Programul zilei de 13 noiembrie 2008 din cadrul „*Zilelor Bibliotecii Judeţene Mureş*."

75. ***Cel mai bun prieten*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 226 (4904), (15 noiembrie 2008), p. 2. Secţia pentru copii a Bibliotecii Judeţene Mureş organizează concursul literar cu tema „*Cel mai bun prieten.*"

76. ***O nouă revistă şcolară*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 226 (4904), (15 noiembrie 2008), p. 2. În cadrul „*Zilelor Bibliotecii Judeţene Mureş*," la Secţia pentru Copii a fost lansată revista ***Isteţilă*** a elevilor de la Şcoala Generală nr. 2.

77. ***S-au încheiat Zilele Bibliotecii Judeţene Mureş*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 226 (4904), (15 noiembrie 2008), p. 15. Prezentarea programului ultimei zile a „*Philobiblonului mureşean*," ediţia 2008.

78. ***Az erdélyi magyar tudomány nevében*** /Antal Erika. În: ***Új Magyar Szó***, 4. évf., 223. sz. (2008. november 17.), p. 8. În cadrul conferinţei organizate cu ocazia Zilei Ştiinţei Maghiare din Ardeal, Bányai Réka, bibliotecară la Biblioteca Teleki, a participat cu un studiu despre Gulyás Károly, fost custode al bibliotecii.

79. ***Összetörték a könyvtár feliratát***. În: ***Új Magyar Szó***, 4. évf., 229. sz. (2008. november 25.), p. 8. S-a distrus tăbliţa bilingvă de pe clădirea Bibliotecii Teleki-Bolyai. Nu se cunosc delicvenţii.

80. ***Felirat nélkül a Teleki Téka: Marosvásárhely - Ismeretlen tettesek leverték a kétnyelvű táblát a könyvtárról*** /Máthé Éva. În:

Krónika, 10. évf., 231. sz. (2008. november 26.), p. 3. Tăbliţa bilingvă de pe clădirea Bibliotecii Teleki-Bolyai a fost dată jos de către delicvenţi necunoscuţi.

81. ***Universitatea „Petru Maior," Biblioteca Judeţeană Mureş şi Protopopiatul Ortodox Târgu-Mureş: Comunicat.*** În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 238 (4916), (3 decembrie 2008), p. 7. Invitaţie la lansarea cărţii ***Andrei Şaguna - Corespondenţă*** - vol. II, în 3 decembrie 2008, ora 17, Sala de Oglinzi.

82. ***„Andrei Şaguna - Corespondenţă"*** /Alex Iosipescu. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 240 (4918), (5 decembrie 2008), p. 9. Eveniment editorial de excepţie în organizarea Bibliotecii Judeţene Mureş, a Universităţii „Petru Maior" şi a Protopopiatului Ortodox Târgu-Mureş: lansarea volumului II - ***Corespondenţe***, purtate de mitropolitul ortodox Andrei Şaguna cu protopopul mureşean Partenie Trombitaş.

83. ***Lansare de carte [Cu sânge rece şi albastru]*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 242 (4920), (9 decembrie 2008), p. 2. Lansarea cărţii ***Cu sânge rece şi albastru***, apărută la Editura Tritonic din Bucureşti, a autoarei mureşene Ivona Boitan va avea loc marţi, 9 decembrie, la Secţia documentară a Bibliotecii Judeţene Mureş.

84. ***Lansare de carte [Peripeţiile lui Ovi]*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 243 (4921), (10 decembrie 2008), p. 2, 1 foto. Joi, 11 decembrie, ora 11,30, la Sala Mică a Palatului Culturii din Târgu-Mureş, are loc lansarea cărţii ***Peripeţiile lui Ovi***, într-un proiect iniţiat de Administraţia Naţională Apele Române, în colaborare cu Biblioteca Judeţeană Mureş.

85. ***Peştişorul Ovi înfruntă apele*** /Alin Zaharie. În: ***Zi de zi***, an 5, nr. 1169, (12-14 decembrie 2008), p. 6, 2 foto. Lansarea cărţii ***Peripeţiile lui Ovi***," proiect al Direcţiei Apelor Mureş, în colaborare cu Biblioteca Judeţeană Mureş.

86. ***Suflete descătuşate prin artă*** /Alexandru Toth. În: ***Zi de zi***, an 5, nr. 1172, (17 decembrie 2008), p. 1, 3, 2 foto. Expoziţie realizată de membrii cercului „*Micii artişti iubitori de frumos*" din cadrul Penitenciarului Târgu-Mureş, care reflectă colaborarea dintre Penitenciar şi Biblioteca Judeţeană Mureş.

87. ***Peripeţiile lui Ovi [lansare de carte]*** /Letiţia Bota. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 249 (4927), (18 decembrie 2008), p. 11, 1 foto. Sala Mică a

Palatului Culturii din Târgu-Mureş a fost gazda unei lansări de carte: ***Peripeţiile lui Ovi***, inclusă într-un proiect iniţiat de Administraţia Naţională Apele Române, în colaborare cu Biblioteca Judeţeană Mureş.

88. ***„Să ne preţuim valorile cât le avem lângă noi"*** /Alexandra Cristescu. În: ***Cuvântul liber***, an 20, nr. 250 (4928), (19 decembrie 2008), p. 1, 1 foto. Lansarea postumă a celor două volume - monografia ***Pavel Vasici-Viaţa şi opera*** şi ***Receptarea operei şi a personalităţii lui Dimitrie Cantemir în Europa*** semnate de Grigore Ploeşteanu, - o expoziţie de cărţi ale doctorului Pavel Vasici, în ediţie princeps, existente în colecţiile Bibliotecii Judeţene Mureş.

89. ***Biblioteca Judeţeană Mureş în presa anilor 2006-2007. Bibliografie selectivă*** /Emilia Cătană; Vintilă Anna. În: ***Libraria.*** Anuar. Biblioteca Judeţeană Mureş, nr.7, 2008, p. 250-264.

90. ***Dreptul la a doua şansă*** /Claudia Illyés. În: ***Libraria***. Anuar. Biblioteca Judeţeană Mureş, nr. 7, 2008, p. 75-86. Despre colaborarea Bibliotecii Judeţene Mureş, prin Biblioteca Mobilă, cu Serviciul de Educaţie şi Asistenţă Psiho-socială.

MISCELLANEA

Iconographic Theme of *Saint George Killing the Dragon* in the Exterior Painting of Arbore Church

IRINA ILIESCU
Cluj-Napoca

Rezumat

Tema iconografică a Sfântului Gheorghe ucigând balaurul în pictura exterioară a Bisericii Arbore

Studiul analizează trei momente succesive care ilustrează lupta dintre Sfântul Gheorghe şi balaur, salvarea prinţesei şi intrarea triumfătoare în castel, aşa cum sunt reprezentate în pictura exterioară a Bisericii Arbore. Utilizând diferenţe semiotice, vom încerca să oferim răspunsuri referitoare la semnificaţia apariţiei acestei teme iconografice în contextul epocii medievale din Moldova, la modul în care este transmis mesajul creştin al ameninţării răului şi salvării prin credinţă şi, de asemenea, la încărcătura politică şi socială pe care această legendă a dobândit-o în timp. Compoziţia unitară concentrează atenţia privitorului asupra liniei narative care duce la transformarea sfântului în cavaler medieval, ca exponent al structurii sociale medievale, care se împarte în oratores, laboratores şi bellatores.

Keywords: *Saint George, the dragon, iconography, symbols, Arbore Church, Moldavia, Christianity.*

Saint George, surnamed *The Victorious*, acquires in the medieval period, an unanimous popularity in occidental Catholicism, but also in the Byzantine tradition space, illustrating the chivalrous ideal, but also the martyrdom in the name of faith, being as well the spiritual symbol of temporal power and the emblem of people's trust in the divine justice. Although the hagiographic legend includes many dramatic moments of his life: as a young man conscripted in the Diocletian's army, publicly affirms his religion and is tortured for that, most popular episode is a complementary one, illustrating the saint's fight with the dragon and the rescue of the princess. Saint George's official life doesn't include this

apocryphal episode, often connected not only with the Christian lore, but also with the mythological ancient nucleus and agrarian significances.[1]

The research analyses the three successive moments that illustrate the fight of the saint with the dragon, the rescue of the princess and the victorious entrance in the castle from the exterior painting of Arbore Church. Dated at the beginning of the XVIth century, exterior paintings of the hetman Luca Arbore's foundation conserve on the west side an impressive deploy of miniature episodes, illustrating the lifes of Saint George, Saint Dumitru, Saint Nichita and Saint Paraschiva. Systematized from the top to the bottom, the episodes can be written from left to right, from the interior of the stonework to the interior surface and to the western exterior part of the mural extension. Saint George life's includes first three upper sections, divided at their turn in thirty three episodes. The last frieze illustrates the detailed sequences of the legend of killing the dragon and the conversion of the hall community saved by the evil danger. We will analyse the first three episodes, which we consider essential in decoding the message.

The investigation of the images will be realised at a first level from an iconological perspective, in which the significations go beyond the immediately visual, exceeding the iconic stage of primer description and also the iconographical stage of the insertion of the image in the cultural context from which it comes. Pictorial episodes will pass then through the semiotical-structuralist filter, which will alouw the analyse of the objects invested with connotative values, as symbols grouped in unitary systems, within nothing is infertile or incidental, gestures, actions, characters being all invested with valences and significances. The argumentation will be constructed on a tertiary structure, reflected by the three images which reproduce simultaneously three worlds to which the human medieval conscience pertains constantly: the underground world, of the evil forces, associated with the chaos and eternal darkness, represented by the dragon which came out from the deep waters, the terrestrial world, human, dominated by the realities of the everyday life, illustrated by the princess, the castle and its inhabitants, and the celestial one, divine, irradiant,

[1] Valeriu Anania, ***Cerurile Oltului***, Rîmnicu Vîlcea, editată de Episcopia Rîmnicului şi Argeşului, 1990, p. 202.

appertaining to God and his servants, illustrated by the unnatural presence of the saviour saint, riding a white horse. In the second semantic plan, artistic episodes will be analysed from the perspective of the binary oppositions, which generally characterise the sacred art. The distinction good-bad, sacred-profane, body-soul, will help us answer the questions about the significance of the apparition of the iconographic theme, threaded unusually complex in Arbore's painting, about the way in which the Christian message, of evil menace and salvation through faith, is sent and also to see what social and political aspects gains the legend.

One of the most famous sources used in analyzing the sacred medieval representations, in the Byzantine tradition world, in ***Erminia***, written by Dionisie from Furna, doesn't make any reference about the illustration of the episode. So, we will use as sources, in our research, the hagiographical legend[2] and the mural paintings.

Positional speaking, the analysed images are placed on the west side of the monument, in a niche, an inedited architectural structure which helped the conservation of the paintings (Figure 1). This open wall was invested along history with different functions, such as belfry,[3] rudimentary porch[4] or place for accommodating the table for alms.[5] Any of these functions would have had, the structure served to a social function and the painted episodes are visible for the worshiper, being appealed less dogmatic and more familiar. The social function of the image appears clearly, appealing to the inter-human assistance, stressing the dangers that menace the people and the destructive power of the paganism in relation to the saviour Christianity.

---

[2] ***Vieţile sfinţilor pe luna aprilie***, s.l., Editura Mănăstirii Sihăstria, 2005, p. 299-300.

[3] G. Balş, ***Bisericile lui Ştefan cel Mare***, în ***Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice***, an XVIII, 1926, p. 115.

[4] Petru Comarnescu, ***Îndreptar artistic al monumentelor din Nordul Moldovei***, Suceava, Casa Regională a Creaţiei Populare Suceava, s.a., p. 119.

[5] Vasile Drăguţ, ***Arta creştină în România***, vol. V, sec. XVI, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1989, p. 182.

The episodes illustrating the life of Saint George are pictorially framed by moments of the martyrdom of other three saints, characters with a terrestrial existence, whose sacrifice in the name of faith brought them the eternal life. The exemplary nature of the characters is obvious, offering the worshiper the leading principles to a Christian life.

The first episode (Figure 2) illustrates the fight itself between the saint and the dragon. Positioned on the left of the image, riding a white horse, the heroe stabs with the lance the marine monster. He wears a military coat and his red cloak completes the dynamics of the rampant steed.

Although it eludes the naturalism, the steed leaning only against his back hands, and the tension of the moment doesn't hallmark the impassive saint's face, the episode keeps its energy temper. In opposition with the active coordinate and in order to complete it, stays the feminine principle, illustrated by the princess. From a gender perspective, the woman is always saved while the male is the saviour. Waiting for the moment of sacrifice, the young girl is placed on the bluff. She is individualised by characteristic elements for her social status as the daughter of the king, wearing a princely crown, precious vestments, but also for her status of unmarried women, showing her long, uncovered hair. The character's attitude is human, very suggestive when, with a candid gesture, washes her tears away. The parallel between tears and water, rain, might be associated with the agrarian symbolism of the saint's feast, always connected with spring and fertility. The bluff, the threshold between the two worlds, dissociates terrestrial universe from the underground one. The eddy surface of water is dominated by the elongated profile of the hybrid monster. Its intense colour, perfectly visible, reminds of hell's flames and of anguish of the domes. The hybrid structure of the surnatural animal is very interesting. Reminding of the sinuous shape of the biblical snake, it has short legs and bird's wings, three heads (appealing the mythological hydra), beast's fangs and fire breath. The signifier acquires, through these reunited elements, multiple valences. Snake is the archetypal symbol of hell and chaos, of immorality and sin. It represents the luciferian power emphasized in direct opposition

with the divine force.[6] Through its typologies, the snake is a terrestrial symbol but, in this context, the monster belongs to the marine space, water itself being a symbol of the unknown, of darkness and disorder.

The background is dedicated to the viewers, those who participate only affectively at the deployment. The castle, illustrated ornamental from a chromatic and stylistic point of view, reminding of back cloth, opens its gates to the inhabitants' group, amassed by the miracle. One of the characters, placed on the upper part of castle's gate, prepares to bow shoot, in order to help the hero. The rocky landscape from the background balances the composition.

The second image illustrates the second stage (Figure 3). On a peaceful atmosphere, Saint George, alongside with the saved princess, victoriously heads for the castle.

The martyr has individualizing attributes: he wears military clothes, a red cloak on his shoulders and has the lance in his hand, the weapon symbolizing the penetrating energy of rays of light and the capacity to overcome the obstacles between the two worlds.[7]

Although the iconographic theme is known as ***Saint George killing the dragon***, the epic line illustrates the domestication, the domination and not the death of the dragon. The princess brings the monster tide up with his belt, as the legend tells us, to the castle. The Christian message is therefore connected with the idea of domination, of keeping under control the evil aspects of human existence and not of killing the reality that coexists with the divine order. The two principles which underline the earthly existence, the good and the evil, the virtue and the sin, are inseparable until the end of the Last Judgement and the Christian, seldom put to the proof, has to fight and win in the battle with the evil forces.

The suggestive gestures of the princess, keeps our attention. In the Middle Ages, corporal attitudes acquire social, politic, theological dimensions, being perceived as an exterior reflexion of the inner

---

[6] Ivan Evseev, ***Cuvânt-Simbol-Mit***, Timişoara, Editura Facla, 1983, p. 147, 148, 152.

[7] ***Ibidem***, p. 122.

movements.[8] The character holds with the right hand the belt which tides up the dragon, as a sign of his domination, and, with the left hand raised in a presentation gesture, shows the viewers behind the castle's wall the miracle and his founder.

The last episode shows the encounter between Saint George and the inhabitants of the castle, lead by the king and queen (Figure 4). The fluency of the sequences is realised by the painter in an inventive way, by deploying the body of the defeated dragon in two consecutive images. The main characters' order is invert. If, on the previous image, the princess is in front, addressing to people and the saint was following her, this time the king's daughter is preceded by the hero, viewed while he speaks with the castle's leader. Heads bent, as a sign of submission, and with hands stretched towards the saint in gesture of gratification and reception, the sovereigns receive the saving hero. As a gesture echo, the saint opens his arms in order to receive the people in the Christian community.

Compositionally, the three sequences are unitary, concentrating the viewer's attention on the narration. The background is always represented by the rocky landscape, situated on the left side, and by the imposing castle, illustrated on the right. The two elements symbolise two different types of coordinates of the medieval world and their opposition. It's the antithesis between city-woods, urban civilization-patriarchal environment. The default characters are representative for the two spaces, the princess and the powerless inhabitants in front of the dragon and the warrior saint, the saviour.[9] From a historical point of view, the saint, transformed into the medieval knight, becomes the exponent of the medieval social structure divided into *oratores, laboratores* and *bellatores*. Maybe because of that the general perception of the hero brought most often his image as a rider, his animal getting a symbolic value which speaks about the membership of the owner to a given social category.[10] The castle is the symbol of the medieval urban stereotype. It has all the

---

[8] Jean-Claude Schmitt, ***Raţiunea gesturilor***, Bucureşti, Editura Meridiane, 1998, p. 23, 34.

[9] Jacques Le Goff, ***L'immaginario medievale***, Bari, Editori Laterza, 2004, p. 9, 51.

[10] Ivan Evseev, ***op. cit.***, p. 96.

elements needed for the identification, from the walls, towers and gate to the joyful colours of the interior buildings. At the signified level, the castle has the ambivalence and the multidimensional character of any symbol. On the one hand, the Christian vision associates it with the pagan world, descending from the greco-roman heredity, with the immorality and the biblical sin, if we think at Sodom and Gomorra or Babylon. On the other hand, the city refers to the perfect order of the divine, found in the eternal castle of celestial Jerusalem.[11]

The narration and the main characters are placed foreground. Their actions are potentiated by a suggestive ensemble of gestures, concentrated on the expressivity of the hands. Hands are the elements that indicate the sadness, the astonishment, the gratification or the physical power of the one holding the lance.

The symbolized capacity of the hand was actually valued in the hall Christian medieval art, from the orant hypostasis to that of praying and till the glorification of the holy hand of God and its blessing gesture.[12]

On a symbolic level, Saint George killing the dragon becomes a foundation act. His deeds metamorphose a hall community, replacing the old, pagan world with the glorious Christian world. It's not accidental the fact that the saint's icon was on Steven the Great's war flag[13] and it's not incidental that the hetman Luca Arbore, faithful nobleman of the prince and leader of the army, had chose the illustration of the legend on the exterior painting of his family church. The military saint was embodying the idea of victory, the saviour capacity of those who fight in the name of faith, ideals assumed by the ruler and his army.

The three pictorial episodes form a unitary structure although the narative line of the legend goes on with other several sequences. More specific for the occidental space then for the orthodox one[14] and offering the clues about the painter and his inspiring sources, the legend is emphasized by the narrative pleasure of the painter, found in the

---

[11] Jacques Le Goff, ***op. cit.***, p. 10, 32, 35.

[12] Jean - Claude Schmitt, ***op. cit.***, p. 67.

[13] Valeriu Anania, ***op. cit.***, p. 202.

[14] Vasile Drăguţ, ***Dragoş Coman maestrul frescelor de la Arbore***, Bucureşti, Editura Meridiane, 1969, p. 28.

ceremonial feast, the gallant clothes and the multitude of characters which give the moment an aulic atmosphere, transforming the image of the holy soldier into the iconic reference to the medieval cavalier.

Figure 1. Arbore Church - Western exterior panting

*Figure 2. Arbore Church - **Saint George killing the dragon** - Western exterior painting*

Figure 3. Arbore Church - ***Rescue of the princess and the entrance in the castle***
-
Western exterior painting

Figure 4. Arbore Church - ***Receiving Saint George in the castle*** -
Western exterior painting

Congresul studenţesc de la Târgu-Mureş din 1936 (II)*

ALINA DORINA FOKT
Biblioteca Judeţeană Mureş

Abstract

The Students' Congres from Târgu-Mureş in 1936

In the Mureş Conty, as well as in the entire Transylvania, the Iron Guard has found a particularly fertile ground for asserting, especially in the rural areas. And, for the years after 1945, this is explained mainly as a counterweight to the assertion of the Hungarian revisionism.

On September 21st, 1939, the Iron Guard has assassinated the Prime Minister of Romania, Armand Călinescu. The reprisals ordered by King Charles II were of an unexpected violence. Three legionaires from each county were about to be executed and then exposed to serve as an example to the population. Those executed in the Mureş County were exposed in the 7 November District (the road leading to the hospital), a place where, at that time, was the city market. Although there were elements that manifested sympathies for the Iron Guard in the Mureş County, many of the legionaires who were caught here were tortured, put under guard, beaten until blood, insulted, endured hunger, thirst, cold.

Keywords: *Iron Guard, Mureş County, Students' Congress, legionary movement, Security.*

Mişcarea legionară în ansamblul ei, pe structura ei naţională, a fost şi va fi un subiect amplu al istoriografiei româneşti şi universale. Sacrificând generalului particularul şi pierzând prin generalizări de suprafaţă, istoriografia românească despre legiune se consacră, în genere, numai faptelor mari.

---

* Prima parte a acestui studiu a fost publicată în ***Libraria. Studii şi cercetări de bibliologie***, nr. VII, 2008, p. 307-320.

În Mureş, ca de altfel în întreaga Transilvanie, mişcarea legionară a găsit un teren propice de afirmare mai ales în lumea satului. Iar pentru anii de după 1945 acest fapt se explică mai ales ca un element de contrapondere faţă de afirmarea revizionismului maghiar.

Legionari mureşeni

Ion Tabarcea. S-a născut în 1905. A absolvit, în 1925, Şcoala Naţională din Roman. Între 1933 şi 1940 a fost învăţător în Sângeorgiu de Mureş. A făcut parte din mişcarea legionară. La pierderea Ardealului de Nord în favoarea Ungariei horthyste, s-a refugiat cu familia la Dumbrăveni. A revenit în Sângeorgiu de Mureş în 1945, împreună cu soţia sa. A fost numit director al şcolii din Sângeorgiu de Mureş, până în 1949, când, datorită delaţiunii unui coleg maghiar, Kylien László, a fost mutat şi apoi scos din învăţământ. A lucrat pe şantier, a fost funcţionar la o fabrică... A fost integrat în învăţământ în 1960 şi a continuat să lucreze în acest domeniu şi după pensionare, dar în Moldova. A fost anchetat de securitate şi, cu toate că nu a fost condamnat, a fost în permanenţă în atenţia organelor de represiune, până la moarte, în anul 1989.

Matei Coriolan. S-a născut în 1905, fiind unul din cei şapte copii ai lui Partenie Matei, preot ortodox în Corunca. A absolvit Universitatea „Regele Ferdinand" din Cluj-Napoca şi a fost profesor de matematică la Luduş. În 1939, în timpul represiunii carliste, s-a ascuns de autorităţi cu ajutorul lui Emil A. Dandea. După refugiul din 1940 a revenit la Târgu-Mureş. A fost arestat de autorităţile antonesciene în 1944 şi eliberat în anul următor, în timpul guvernării Groza. A fost arestat din nou în 1946 şi, fără a fi condamnat, a stat în închisoare aproape 20 de ani, fiind eliberat în 1964. Ulterior, s-a stabilit la Bucureşti, unde a fost reintegrat în învăţământ, fiind repus în toate drepturile. A decedat în 1992 şi a fost incinerat. Până la moartea sa, a venit în fiecare an la Sângeorgiu de Mureş, la familia Tabarcea, cu care era rudă.

Dumitru Cormoş. S-a născut la 30 martie 1919, în Sântana de Mureş. A devenit membru al mişcării legionare în 1938 şi a activat în Frăţiile de Cruce. În septembrie 1939, a fost arestat pentru prima dată de către Siguranţa Statului şi a fost reţinut timp de 3 luni sub acuzaţia de „*activitate subversivă împotriva statului*." A luptat în al doilea război mondial, atât pe frontul de Est, cât şi pe cel de Vest. A fost decorat cu

„Virtutea Militară" şi „Coroana României cu Spade." În noiembrie 1944, a fost demobilizat din armată, iar în anul 1948 a absolvit Facultatea de Istorie din Cluj-Napoca. Timp de câteva luni, din septembrie 1948 şi până în martie 1949, a fost profesor de istorie la Aiud. Pe data de 3 martie 1949, a fost arestat, sub acuzaţia de „*uneltire împotriva statului*." A fost anchetat de Securitatea din Alba Iulia, Cluj-Napoca, Târgu-Mureş. S-a aflat în detenţie timp de 14 ani - din martie 1949 şi până în martie 1963 - la închisorile din Aiud, Gherla, Jilava, Periprava. După eliberarea din închisoare nu a mai fost reintegrat în învăţământ. Până în 1980, când s-a pensionat, a lucrat la Întreprinderea de Morărit şi Panificaţie din Târgu-Mureş. În perioada 1963-1989, a fost urmărit permanent de Securitatea din Târgu-Mureş, fiind obligat să se prezinte periodic la sediul acesteia.[1]

Nistor Man. S-a născut la data de 1 august 1929, în Şieuţ, judeţul Maramureş. A suferit prima arestare pe data de 21 august 1948, sub acuzaţia de „*uneltire împotriva statului*." S-a aflat în detenţie până la data de 12 august 1955. A fost anchetat de Securităţile din Sibiu, Constanţa, Oradea, Baia Mare, Sibiu şi Cluj-Napoca. S-a aflat în detenţie în închisorile de la Sighet, Cluj-Napoca, Văcăreşti, Jilava, Poarta-Albă, Peninsula, Galeş, Capul Midia, Năvodari, Oradea, Satu Mare, Baia Mare. În 1956 a dat examen de admitere la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, a fost admis şi ulterior exmatriculat pe motive politice (simpatizant al mişcării legionare). În anul următor, a dat din nou admitere, de data aceasta la Facultatea de Istorie din Cluj. A fost admis şi din nou exmatriculat la scurt timp. În 1958, a dat examen de admitere la Facultatea de Teologie din Sibiu. A fost admis dar, după două luni de la începerea facultăţii, exmatriculat încă o dată şi arestat, sub acuzaţia de „*uneltire împotriva statului*." S-a aflat în detenţie până pe data de 1 august 1964. După ieşirea din închisoare, a susţinut examen de admitere la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca. A fost admis şi a absolvit facultatea în anul 1969. În perioada 1964-1969, a fost urmărit permanent de Securitatea din Târgu-Mureş, fiind obligat să se prezinte periodic la sediul acesteia.[2]

---

[1] Dosarul d-lui Dumitru Cormoş de la CNSAS, copie obţinută prin amabilitatea d-lui Nicolae Balint.

[2] Dosarul d-lui Nistor Man de la CNSAS, copie obţinută prin amabilitatea d-lui Nicolae Balint

Pe data de 21 septembrie 1939, Garda de Fier îl asasinase pe primul ministru al României, Armand Călinescu. Represaliile ordonate de către Regele Carol al II-lea au fost de o violenţă neaşteptată. Trei legionari din fiecare judeţ trebuiau să fie executaţi şi apoi expuşi la vedere de către autorităţi pentru a servi drept exemplu populaţiei.

Cei executaţi în judeţul Mureş au fost expuşi în cartierul 7 Noiembrie (pe drumul care duce spre spital), loc unde, pe vremea aceea, era piaţa oraşului. Unul dintre cei căutaţi de autorităţi pentru a fi executat a fost şi Ion Tabarcea, învăţător în Sângeorgiu de Mureş. Printr-o fericită împrejurare, tânărul învăţător de atunci a reuşit să scape.[3]

Absolvent al Şcolii Normale din Roman în anul 1925, Ion Tabarcea, un tânăr originar din Bucovina, a fost repartizat ca învăţător în Ardeal. Era una din preocupările majore ale Ministerului Educaţiei Naţionale din Regatul României de a întări cu cadre didactice elementul românesc din provincie, dat fiind faptul că, până la momentul 1918, fostele cercuri conducătoare practicaseră o politică de maghiarizare forţată. În 1933, Tabarcea a ajuns cadru didactic în Sângeorgiu de Mureş. Era anul în care s-a căsătorit cu Aurora Tabarcea, unul din cei 7 copii ai preotului ortodox Partenie Matei, preot în Corunca. „*Tata* - a relatat Ion Tabarcea - *intra prin căsătorie într-o familie cât se poate de respectată. Bunicul Partenie Matei era un cunoscut militant pentru drepturile românilor din fostul Imperiu Austro-Ungar. Era prieten cu oameni influenţi, spre exemplu cu doctorul Eugen Nicoară din Reghin sau cu Emil Dandea, fost primar în Târgu-Mureş, în perioada interbelică. Bunicul îl admira pe Corneliu Zelea Codreanu, aşa cum au făcut, de altfel, toţi copiii săi. Unul dintre ei, Coriolan Matei, frate al mamei mele, era la vremea aceea conducătorul Gărzii de Fier din judeţul Mureş. Aşa a făcut tata cu Garda de Fier*."[4]

„*Tata* - a declarat mai departe Ion Tabarcea - *a figurat şi el pe lista Siguranţei, pentru a fi împuşcat drept represalii. A avut însă noroc. În Sângeorgiu de Mureş era şef de post un moldovean, pe nume Enache. Acesta, bun prieten cu tata, a avut grijă să-l anunţe cu puţin timp înainte de ce urmează să i se întâmple şi l-a sfătuit să fugă şi să se ascundă pentru o vreme,*

---

[3] Nicolae Balint, ***Legionari mureşeni executaţi public***, în ***Ziarul de Mureş***, 12 iunie 2006, p. 3.

[4] Relatare Ion Tabarcea.

până trece primejdia, însă mult mai târziu, lui tata avea să i se impute acest lucru. A fugit, bineînţeles, şi s-a ascuns pentru un timp. Nu ne-a spus niciodată unde. Ascuns a fost şi unchiul, Coriolan Matei. Enache a trebuit însă să execute ordinul. Şi l-a executat. Trebuia să iasă numărul ordonat. Pe cine a împuşcat în locul lui, unde şi când anume, noi nu am ştiut niciodată, aşa cum nici tata nu a ştiut."[5]

După ce au fost executaţi, cadavrele celor trei au fost aduse şi depuse pe serpentina dinspre spital. Cei ce treceau prin piaţă au putut să le vadă timp de o zi, expuse cu faţa-n jos. Milă, dezgust, oroare? Care au fost sentimentele privitorilor, nu vom şti niciodată.[6]

Dumitru Cormoş a fost arestat de Siguranţa din Târgu-Mureş în septembrie 1939, la scurt timp după ce primul ministru Armand Călinescu a fost asasinat de legionari. Măsura a fost ordonată de regele Carol al II-lea. *„Am fost arestat prima dată în septembrie 1939 de către Siguranţa statului român din Târgu-Mureş, la foarte scurt timp după ce a fost asasinat primul ministru Armand Călinescu. Am fost anchetat de subcomisarul Şandor. Împreună cu mine, au mai fost arestaţi încă 300 de tineri din Frăţiile de Cruce, care funcţionau la Şcoala Normală, Liceul „Alexandru Papiu Ilarian," Liceul Comercial şi în alte instituţii din judeţ. Bătuţi, schingiuiţi şi anchetaţi aproape noapte de noapte, am fost eliberaţi după 3 luni de zile. A fost ceva de groază. Pentru a da un exemplu, Siguranţa a împuşcat trei dintre noi. S-a întâmplat la ieşirea din Târgu-Mureş, înspre Sângeorgiu de Mureş. Nu mică mi-a fost mirarea ca, după 10 ani, arestat din nou sub acelaşi motiv - de data aceasta de Securitatea din Târgu-Mureş - să fiu anchetat de acelaşi Şandor, fostul subcomisar, devenit acum colonel. Mi s-au aplicat aceleaşi metode pe care le cunoşteam din '39. Nu se schimbase nimic... doar denumirea instituţiei.*"[7]

A făcut războiul, a fost rănit şi decorat de două ori. A urmat facultatea, dar venirea comuniştilor la putere l-a determinat să continue legăturile cu grupările legionare care luptau în munţi. *„Securitatea avea dosarul meu şi a încercat să mă aresteze prima dată în 1948. Am aflat la timp datorită unui ofiţer de Securitate, Constantinescu Vasile, un prieten din*

---

[5] ***Ibidem***.

[6] Nicolae Balint, ***Legionari mureşeni***..., p. 3.

[7] Relatare Dumitru Cormoş.

copilărie, care prin gestul lui şi-a riscat nu numai poziţia, dar poate chiar şi viaţa. Am fugit prima dată la Cluj, unde am luat legătura cu grupul legionar condus de avocatul Călin. Apoi, pentru că la scurt timp grupul a căzut datorită unei trădări, am fugit cu logodnica mea, Medveşan Maria, la Ploieşti, ca să mi se piardă urma, şi, de acolo, la Aiud. Aici am fost unul din oamenii de legătură ai grupului de rezistenţă anticomunistă din munţi, condus de maiorul Dabija. În acelaşi grup cu mine, teoretic unul de-ai noştri, era şi maiorul de vânători de munte, Oniga Gheorghe. El m-a trădat. Din nefericire pentru el, în loc să fie recompensat de comunişti, a ajuns în închisoare. N-a suportat regimul de detenţie. Poate l-au urmărit fantomele celor pe care i-a trădat. Până la urmă, pe când era în detenţie la Canal, s-a sinucis, aruncându-se în gardul de sârmă ghimpată, care era electrificat.[8]

Dumitru Cormoş a fost anchetat de Securitatea din Alba Iulia, Cluj-Napoca şi Târgu-Mureş. Dar, aşa cum spune dânsul, cele mai cumplite şi inimaginabile torturi le-a suferit la Târgu-Mureş. *„Printre anchetatorii de care îmi aduc aminte se numără Simonis Emil, Buday Alexandru, Lothe Ştefan, Mihaly Gheorghe, Kovacs Ştefan etc. Eram anchetaţi de regulă noaptea. Se folosea un scaun conectat la curent electric, bătaia la tălpi şi - cea mai groaznică metodă - bătăia la testicole, care ni se aplica de către o femeie gardian. Nu mai reţin cum o chema, dar avea o plăcere sadică să facă acest lucru. A urmat apoi regimul de penitenciar, unde, timp de şapte ani, nu am avut posibilitatea să comunic cu nimeni. Mama a murit în 1948, la trei luni după ce aflase că sunt căutat de Securitate. Nu mai credea că trăiesc. Mai târziu, neprimind nici o veste de la mine, tata a crezut şi el că sunt mort şi mi-a făcut parastas. Maria Medveşan, logodnica mea, după şapte ani a rupt şi ea logodna şi s-a măritat. Aşteptase suficient, nu avea nici o speranţă că aş mai putea fi în viaţă. Pe mulţi din cei dragi i-am pierdut atunci.”*[9]

La ieşirea din închisoare, Securitatea l-a luat la „lucru.” Din şase în şase luni, era chemat şi i se propunea să devină informator. Ultima dată a fost chemat pe data de 7 decembrie 1989.

Un alt personaj care a trecut prin chinurile închisorilor, din cauza simpatiilor sale, a fost Nistor Man. Pentru el, închisoarea a fost a doua şcoală. În locurile prin care i-a fost dat să treacă în timpul detenţiei, a

---

[8] ***Ibidem***.

[9] ***Ibidem***.

întâlnit oameni de mare cuprindere morală şi intelectuală: generalul Mociulschi, generalul Stavrat, generalul Iliescu, generalul Ciupercă, generalul Creangă, prof. univ. Zaharia, prof. univ. Mărginean, prof. univ. Iubu, diplomatul Puiu Teodorescu; o mică parte din ceea ce a fost elita românească interbelică, distrusă încetul cu încetul de comunişti. Ieşit din închisoare, în ciuda experienţelor îndurate anterior, când de fiecare dată după ce fusese admis la facultate a fost exmatriculat, Nistor Man a perseverat. A dat din nou examen, a fost admis şi chiar i s-a permis să urmeze facultatea. Ochiul vigilent şi braţul lung al Securităţii l-au ajuns peste tot, veghind la „eventualele devieri." Aşa cum avea să afle mai târziu din dosarul de la CNSAS, pe care a avut posibilitatea să-l vadă, era etichetat drept un *„element nesigur, cu manifestări duşmănoase la adresa partidului şi statului comunist*."[10] Chiar şi după ieşirea din închisoare, Nistor Man a suferit diverse persecuţii şi şicane. *„Am fost tot timpul marginalizat. Spre exemplu, în 1977, directorul de la Liceul „Alexandru Papiu Ilarian" a refuzat să-mi permită înscrierea la gradul didactic II, pe motiv că sunt fost puşcăriaş politic. N-am suportat şi mi-am cerut transferul la Liceul „Gheorghe Şincai." Am reuşit totuşi ca, în ciuda şicanelor de tot felul, să-mi iau toate gradele didactice. E drept că şi lucrurile se mai schimbaseră între timp. Cu toate acestea, am rămas în atenţia Securităţii. E drept însă că nici Securitatea nu era cea pe care o cunoscusem eu în anii '50."*[11]

Nistor Man a dorit foarte mult să-şi vadă dosarul de urmărire, aflat la CNSAS. Din toate hârtiile cu referire la persoana sa, i s-a permis să le vadă doar pe cele care se refereau la perioada de până în 1969, anul în care a absolvit facultatea. *„Am reuşit să identific 11 informatori care au dat note informative despre mine, în perioda studenţiei. Nu ştiu câţi vor fi fost după ce m-am mutat la Târgu-Mureş, pentru că eu am rămas în atenţia Securităţii până în 1989. Cei mai mulţi dintre informatorii din studenţimea mea sunt morţi, dar mai sunt unii care trăiesc. Spre exemplu, unul dintre ei este în prezent un om prosper, director de editură în Cluj. Am ţinut să-l întâlnesc şi n-am avut ce să-i reproşez. Chiar i-am mulţumit că a fost sincer, iar în notele*

[10] Dosarul d-lui Nistor Man de la CNSAS...

[11] Relatare Nistor Man.

informative pe care le dădea scria frumos despre mine... Dosarul m-a urmărit toată viaţa."[12]

Întrebat ce s-a mai întâmplat după venirea sa la Târgu-Mureş, Nistor Man a declarat: „*În anii '70 şi cei care au urmat, regimul de supraveghere devenise acceptabil. E ca şi cum ai avea o boală cât de cât suportabilă cu care te împaci şi pe care o accepţi, pentru că ştii că nu are antidot. În Securitate erau acum băieţi şcoliţi, aveau maniere, erau politicoşi, nu mai foloseau bătaia pentru intimidare, acum erau mult mai discreţi, recurgeau doar la ameninţări voalate. De mine se ocupa un căpitan pe nume Tancău, care avea grijă ca, din 6 în 6 luni, să mă cheme la Securitate. Ce fac, cu cine mă întâlnesc, ce discutăm... întrebări de formă, pentru că ei ştiau de fapt ce fac, cu cine mă întâlnesc şi ce discutăm. Nu le scăpa nimic, pentru că aveau informatori peste tot, inclusiv în învăţământ. În 1989, în luna noiembrie, am fost din nou chemat, de data aceasta de un căpitan, Şopterean cred că-l chema. A fost ultima noastră întâlnire... Nu mai am niciun fel de resentimente faţă de nimeni. I-am iertat de mult timp, dar cu siguranţă că nu-i voi putea uita vreodată. Nici istoria nu are dreptul să-i uite, altfel riscăm să o repetăm.*"[13]

Rugat fiind să descrie ororile din închisori, Nistor Man a început să povestească: „*fără nici o comunicare cu familia, fără asistenţă medicală, fără baie, fără fumat, fără încălzire iarna şi, de cele mai multe ori, cu geamurile deschise drept pedeapsă... Între timp, mai venea căpitanul Moromete, comandantul închisorii, fost portar la Primăria Capitalei, până în 1946. Era însoţit uneori de Ivănică, plutonier major, brunet, mic, foarte energic şi rău, mereu nervos. Amândoi înjurau continuu. Începând cu ora 11^{00}, deţinuţii, nu toţi, dar cei mai mulţi dintre ei, începeau să vorbească numai de mâncare. Discuţiile erau foarte dăunătoare. Stomacul măcina iluziile în gol. Cei optimişti sperau, dar pesimiştii îi criticau, spunând că totul este în zadar. La ora 12^{00} venea hârdăul cu mâncare. Supă de arpacaş - uneori erau 25 de boabe - sau de fasole, 15 boabe. Foame cruntă... Aceste supe flămânde erau intens aşteptate... La ora 10^{00} seara era stingerea. Un bec - singurul pe care-l aveau cei 40-50 de deţinuţi din celulă, înghesuiţi de-a valma - nu se stingea niciodată. Tăcerea era desăvârşită. Ne întindeam pe scândura de brad, pe 40 de centimetri de persoană, cu gândul că a mai trecut o zi, frază repetată ani de*

[12] ***Ibidem***.
[13] ***Ibidem***.

zile. Unii îşi numărau zilele de la arestare, a 500-a zi, a 600-a zi... Eram obosiţi de foame, de frică, de îndoieli... somnul, aşa chinuit cum era el, venea ca o scurtă izbăvire până a doua zi. Din nou foame, spaime şi îndoieli. Mereu şi mereu altele. Aşa era viaţa noastră de zi cu zi în puşcăriile comuniste din România."[14]

Cu toate că în zona Mureşului existau elemente legionare sau cu vădite simpatii legionare, rapoartele care se primeau la Biroul Siguranţei din cadrul Chesturii de Poliţie Târgu-Mureş erau laconice, inexacte sau pur şi simplu superficiale. Acest lucru este şi mai evident dacă avem în vedere notele raport de răspuns ale Birourile de Siguranţă din teritoriu.

În toate închisorile din România, pe lângă legionarii bolnavi şi internaţi sub pază în spitale, mulţi alţii erau torturaţi, bătuţi până la sânge, insultaţi de temniceri, răbdând de foame, sete, frig, prin beciurile fără lumină ale poliţiilor şi jandarmeriilor, ţinuţi în bezna celulelor, pe la Tribunale şi Parchete.

[14] ***Ibidem***.

Albanian Immigration to the USA in the XXth Century and its Cultural Impact

ROZETA BICI
Aleksandër Xhuvani University of Elbasan

Rezumat

Migraţia albaneză în SUA în secolul XX şi impactul său cultural

Poporul albanez a întâmpinat numeroase dificultăţi din cauza restricţionărilor de ordin politic. Cu toate acestea, au reuşit în permanenţă să-şi construiască, pentru ei şi pentru familiile lor, un viitor mai bun. O soluţie pentru o viaţă mai bună a fost cea a imigrării, iar Statele Unite ale Americii au devenit ţinta principală.

Studiul de faţă şi-a propus să studieze începuturile şi dezvoltarea fenomenului imigraţionist albanez în Statele Unite, motivele care au stat la baza acestuia, obiectivele urmărite de imigranţi, precum şi efectele înregistrate atât în societatea albaneză, cât şi în cea americană. De asemenea, studiul reflectă şi transformările care au avut loc la nivelul vieţii cotidiene a albanezilor, care s-au adaptat la modul de viaţă american.

Au fost analizate surse de documentare diverse pentru a pune în discuţie mai multe puncte de vedere ale unor autori care au studiat acest fenomen.

Keywords: *Albania, USA, immigration, Melting Pot, Salad Bowl, social integration.*

Introduction

„I thought I was going to walk on golden pavement, but I found I have to pave the street with golden cobbles."

This was the articulation of an Italian architect who headed as other immigrants to the Promised Land, America, usually called the *„nation forimmigrants*." This label is attributed to two good reasons: *„First, the country was settled, built and developed by generations of immigrants and*

their children. Second, even today, America continues to take in more immigrants than any other country in the world."[1] No one would immigrate in another country if not obliged by certain circumstances. Before dealing with immigration and its impact, there is the need to have a clear definition of what it is. A definition that complies better with this phenomenon is „*Immigration is the act of moving to or settling in another country or region, temporarily or permanently. In other words, an immigrant is usually someone who intends to reside permanently, and not a casual visitor or traveler*."[2]

Albania, as well as other countries of the world, has got its own history of creation and progress. Since the beginning of its formation as a country it has had to face up different problems related to specific spans of times, which have been characterized by conflicts or restrictions. Thus, some periods have been filled up with the struggle of the Albanians to make Albania be accepted in the world arena; others have been characterized by war with its consequences and at last the end of World War II, which led to different outcomes, such as the creation of the new countries and the liberation of the existing ones. This led to the necessity to have a government for each country and the leaders were the distinguished figures during World War II. Albania escaped from one war and it fell in another „war," that of communism. The new government established some laws to implement it and thus all the people had to obey the rules of the state party. One of the main principles of this government was to stay in the country and to work for it. The centralized economy and the banning impoverished the country despite the reforms of the government. The collapse of communism was the desire of the optimist Albanians.[3] Most of them headed towards the west. Nevertheless, the history of Albanian immigration dates in the early XXth century. Thus,

---

[1] D. K. Stevenson, ***American Life and Institutions***, Washington D.C., 1992, p. 14.

[2] http://www.centipedia.com, April 2005.

[3] Elez Biberaj, ***Shqipëria në Tranzicion, Rruga e Vështirë drejt Demokracisë*** (Albania in Transition, The Difficult Way towards Democracy), Ora, Tiranë, 2001, p. 55-108.

the beginnings of Albanian immigration in the USA, its reasons, as well as its impact will be the focus of this paper.

Albanian Immigration to the USA

Despite the hardships the Albanians have undergone in the course of history, still the history of immigration to the USA dates earlier in the XXth century. Thus, as far as Albanian immigration is concerned, it is divided into three phases:

Phase I begins in the end of the XIXth century and ends in 1920, with the creation of the independent Albanian state. It is to be stressed that the Albanians were the last to head towards the USA, because they had preferred to immigrate in the Balkan countries or the European countries that bordered Albania. There are scarce data related to the first person to arrive to the USA and the exact year. According to bibliographic sources the first person to arrive in the USA was an unidentified man from Korça, who landed in the Promised Land in 1876, but soon he left the USA and headed for Argentina. In 1877, the Albanian priest Prend Doçi went to the USA, and then he returned in Albania in 1883. According to other sources, the first immigrant who settled and remained there was Kolë Kristofori, in 1884. After 6 years he returned in Albania and made his friends immigrate to the USA after telling them about life in the USA. Consequently, in 1892 he returned to the USA with 17 other people from his village and they formed the nucleus of the Albanian Diaspora in the USA. In 1900, there were many people heading towards the New World. They were mainly from Korça, Gjirokastra, Berati and their outskirts.[4]

Phase II includes the period between the two World Wars. The immigrants who headed for America during the second phase had another reason to immigrate, the political one. Thus, a sort of political immigration took place considering that most immigrants from Albania in this period left because of political factors. These included disagreements with the country's communist regime and the political pressure they expected to be placed on them, in some cases because of

[4] Valentina Duka, ***Shqiptarët në Rrjedhat e Shekullit XX*** (The Albanians in the Onflows of the XXth Century), Tiranë, Panteon & Afërdita, p. 9.

their collaboration with Italian and German occupiers during World War II. The communist Albanian government heavily discouraged immigration by establishing political and legal barriers to immigration and labelling it a crime.[5]

The last phase, that is Phase III, includes the period after the World War II.[6] But the Albanian immigration to the USA started to regenerate and the history of Albanian immigration in the modern times has had three phases: an early outflow of immigrants before 1944, a more recent Diaspora of those who left 1945-1990, and a significant outflow following the 1990 breakdown of the communist leadership that had been in power since 1944. As far as the early outflow of immigrants is concerned, it is mainly related to the fact that before 1944, the USA and some Latin American states were the main destination countries. There are only scarce data to measure the flow of Albanian immigration before the 1990s. The establishment of the communist regime attempted to ban immigration and label it as a crime. The immigration of one relative or family person would lead to the deportation of the entire kin in the most remote areas of Albania. Children from that kinship were expelled from universities and the adults were obliged to work only in the farming fields. They were all under the observation of the member of the council and of the party. None of the Albanian should have any kind of relation with these deported people as they were considered as the Enemies of the People. As well, they had no rights to return in their hometowns.[7] This is what an old lady, who underwent the deportation from the communist regime, declares nowadays only because her cousin crossed the border of Albania by accident. The lady continues by stressing the fact that the immigrant was not allowed at all to communicate with his family members. Although he could send a letter to his family, the letter was not delivered to it.

Most of the people who left the country before 1944 did it because of economic factors, and the Albanian governments, during that time, were mostly indifferent to these flows. Whereas the immigrants of the

---

[5] ***Ibidem***.

[6] ***Ibidem***.

[7] Oral history, an old lady who suffered deportation.

third phase headed towards America after communism collapsed and Albania fell in a transition period, that of post -1990. This can be broken down into some streams, the 1991-1992 stream, which was completely uncontrolled, when approximately 300.000 Albanians left the country; the 1992-1996 stream, when a similar number immigrated, mostly illegally, despite the temporary improvement of the economy and better border controls; and the 1996-1997 stream, immediately after the collapse of various pyramid schemes, which wiped out the savings of hundred of thousands of people. In the national unrest that followed, a combination of unemployment, poverty, and economic hardships led to the immigration of around 70.000 people within a few months. Finally, since 1998, a gradual improvement in economic, political and social conditions and favourable immigration policies in two key receiving countries, Greece and Italy, have increased legal immigration and reduced illegal flows.[8]

As mentioned previously, the first Albanian immigrants, in accordance to the reasons of immigration, can be classified into two groups: the economic and political immigrants. The one that immigrated for economic reasons wanted to gain some money and afterwards return beside their families, whereas the second group, thus the political immigrants were obliged to immigrate because of political reasons and had no chances to return as they would have been punished for this. The mass of Albanian immigrants in the USA was formed by the economic immigrants. The intensity of the Albanian immigration in the USA changed according to the social, political and economic circumstances of Albania.[9]

The economic immigration of the Albanians in search of better opportunities in the world is the most widespread. In the previous economic immigrations there were some rules, dictated by the instinct of survival of the family. Never since the XVth and XVIIIth centuries have the Albanians abandoned their land in such great numbers and confusion,

---

[8] Barjaba Kosta, ***Albania: Looking Beyond the Borders***, August 2004.

[9] Edwin Jacques, Shqiptarët.Historia e Popullit Shqiptar nga Lashtësia deri në Ditët e Sotme (The Albanians, the History of Albanian People from the Antiquity till Nowadays), Tiranë, Kartë e Pendë, 1995, p. 28.

and at a great risk of life. The Albanian immigrants' number in the USA has varied, according to the social and economic circumstances and according to some statistics there are different estimated numbers of Albanians who immigrated in the first decade of the XXth century. *„According to a bibliographic source, until 1900 there were not more than 42 Albanians living in Massachusetts, the main center of the Albanians in USA. Whereas according to the official federal documents of 1910, there were 625 Albanians. This source has claimed that before 1900 there were 128 Albanians, and from 1901-1910 their number increased in 1807 Albanians. From 1911-1914 there were 1528 Albanians coming to America, whereas their number declines harshly in 1915-1919, when there were only 694 Albanians living in USA."*[10]

There is no exact data about the Albanian immigration in the USA and this is the reason why it is claimed that it is more than 100 years since the first Albanian immigrant settled in the USA and mainly the reasons were the economic and political. The first immigrant in the USA settled in Boston, in 1884, and he was from the southern Albania, exactly from the surroundings of Korça. It is difficult to find out the exact number of the Albanians who have immigrated in the USA in the first phase, until World War I. One of the reasons was that the Albanians being under the occupation of Turkish, they entered the USA with Turkish passports, and thus they were considered as Turkish immigrant in the lists of immigration offices in America, some others were considered as Greek. But some of the people who had immigrated in the USA who were F. Noli, F. Konica, gave some estimated quotas of Albanian immigrants in the USA. According to Noli, there were 30.000 Albanians who sent in Albania $ 3 million of remittances per year and quite all the the southern part of Albania lived with these remittances. While Konica from 1885-1914 gave an estimated number of Albanians who had immigrated in the USA, the number was bigger and it had reached 80.000. There is neither today an exact number of Albanian immigrants in the USA and there is no information about the space they occupy in the USA. Mostly, they are concentrated in Detroit, Chicago, Boston, Washington surroundings and

[10] Valentina Duka, ***op. cit.***, p. 12.

these Albanians have come from different parts of the world, such as from Italy or other European countries.[11]

The Albanians have tried to immigrate in different European countries and America in different ways and, sometimes, they have really struggled to be in the New Land. Albania is considered to be one of the main sources of immigrants towards the USA and also the main source of asylum seekers. 10.000 Albanians enter the USA every year as well they attempt to find different ways to enter the USA as asylum seekers,; refugees and struggle to gain any of these statutes in the USA. Another problem for the Albanians to immigrate is the income. It costs a lot for their pockets to immigrate and they sometimes could not afford it. The travelling to the USA of the Albanians by ship cost $ 50 and it was very expensive for them, so they had to borrow money from their relatives and this was a problem, because the number of the Albanian immigrants was growing.

As all the other nationalities ,the Albanians' reasons as well have developed and new reasons have appeared, that is the educational one and others. Now there is a considerable number of Albanians who immigrate for educational reasons, even though the majority of Albanians immigrate in Italy for this reason.[12] When counting the percentages of the Albanians who immigrate nowadays towards the USA, according to what they declare when they arrive in the USA, there are the following data:

Reasons	Percentage
Work	54 %
Family Reunification	13 %
Repatriation	7 %
Asylum/Refugee Status Seeker	1,6 %
Educational	3,4 %
Other Reason	21 %

Table 1: Categories of Albanian Immigrants in the USA[13]

[11] ***Ibidem***, p. 16-30.

[12] http//www.shqiptaret ne amerike/30/10/2003, February 28, 2005.

[13] http//:www.migrationinformation.org , May 2005.

Considering that the number of Albanian immigrants in the USA has been really low, lately the US government has tried to give some priority to them, because they wanted to create diversity. Thus, the US government has implemented a policy that accepted many Albanians to apply for the Green Card Lottery and then the number of Albanians accepted is higher compared to the other immigrants whose countries had a higher number of immigrants.[14]

So, as all the other groups of immigrants coming from different countries in the world, even the reasons for the Albanians were quite the same, thus the economic, the political, the persecution, family reunification and lately the educational reasons. The difference between the Albanian immigrants and the other nationalities was that they were the last to immigrate in America, as they were mainly focused in the neighbouring countries and did not spread in other countries.

The Melting Pot and Salad Bowl Metaphor in the American Context

„America is God's crucible, the great Melting Pot where all the races of Europe are melting and reforming"[15] (Izrael Zangwill)

Referring to the US society, it is inevitable to come across two metaphors, the Melting Pot and the Salad Bowl one. The upper statement is a bit of dialogue from Zangwill's greatest hit, a four-act melodrama that opened in Washington in 1908. The speaker is David, a young composer. The play is ***The Melting Pot***, a phrase that has lived ever since.[16] This idea is associated with the facts of the XIXth century in USA. During this time, the immigrants coming to America worked to shed their historic identities and adopt the American way. Additionally, the use of English language as well strengthens the Melting Pot ideology.[17] When entering a country, people decide either to be a complete part of this country or to preserve their native culture. Many different nationalities and ethnic

---

[14] http//:www.a history of immigration laws 7/2004, May 2005.

[15] Ian A. Nielsen, ***Immigration and the American Experience. Race and Ethnic Relations***, 4th edition, 1994/1995, p. 210.

[16] ***Ibidem***.

[17] Maria Hsia Chang, ***Multiculturalism, Immigration and Aztlan***, 6/10/1998, 29/8/2005.

groups that immigrated to America have been quickly assimilated. They have largely lost or intentionally given up many of those specific markers, which would make them different from their neighbours. This process is called assimilation or „Americanisation" - becoming thus part of the ***Melting Pot***. This has characterized the immigrant experience in the American History.[18]

There is a problem when mentioning the metaphor of ***Melting Pot***, because everyone that considers himself a nationalist would believe that they are to be completely dependent in the American culture. ***The Melting Pot*** is a metaphor for the way in which heterogeneous societies develop, in which the ingredients in the pot, people of different backgrounds and religions etc. are processed until they lose their discrete identities and yield a final product of uniform consistency and flavour, but which is quite different from the original inputs.

Negative aspects of the ***Melting Pot***. Idea of Assimilation can have negative implications for minority or native cultures, in that after assimilation the distinctive features of the minority or native culture will be minimized and may disappear altogether. This is especially true in situations where institutions of the dominant culture initiate programs to assimilate or integrate minority cultures. With assimilation, immigrants lose their original cultural and often linguistic identity and so do their children. Immigrants who fled persecution or a country devastated by war were historically resilient to abandoning their heritage once they had settled in a new country. Assimilation can also be forced, as well as voluntary.[19]

How can the idea of ***Melting Pot*** be described and what does it imply in reality?

The term ***Melting Pot*** implies the absorption of disparate cultures into a new or hybrid culture. It implies the loss of cultural identity or ethnic uniqueness. At one time this may have been the *American Ideal*,[20] but today this ideal has been replaced with the concept of *cultural*

---

[18] Ian A. Nielsen, ***op. cit***., p. 30-40, 50-57, 169-173.

[19] Maria Hsia Chang, ***op. cit***.

[20] Joseph M. Laufer, ***Beyond Traditional Boundaries: A Cross-Cultural Study of the Meaning of the Quincentenary***, 10/10/2005.

diversity. There is increasing emphasis on the preservation of cultural and ethnic identity, while at the same time becoming a part of the making of American society. How do we describe this? Some use the analogy of a mosaic, where each stone is unique and maintains its identity, while blending to form a larger, integrated and harmonious composite. Another acceptable analogy to the fabric of America is that of the *Patchwork quilt*.

In fact, America has always been considered a ***Melting Pot*** of Cultures, but is it really a Melting Pot? Do all the immigrants get assimilated in the USA?

People had always said that the USA was a ***Melting Pot*** of Cultures, where they could find different cultures, homes, and it belonged to every culture, to every home and every type of respect equally. But it is not true, now they are having a categorizing America by the prudish hand of man and for narrow-minded speakers. The title ***Melting Pot*** in New York has resulted to be a misleading term, because the immigrants have not melted in the mass and this mid century it has been shown that they want to rule America and the other countries through American strength.

Apart from the ***Melting Pot*** metaphor, there is another theory which refers to the American society. That is the ***Salad Bowl*** metaphor. It is referred to the fact that not all the immigrants in the USA have reached to be completely assimilated in the US culture then there is another metaphor used to describe the US society. It is important to consider when this metaphor started to generate and when it is used. America was traditionally called a ***Melting Pot***, which was a pretty good metaphor and the foundation of a national mythology to encourage assimilation by new immigrants. Then multiculturalists came along with their ***Salad Bowl*** metaphor and things have never been the same. The ***Salad Bowl*** concept has been pushed hardest and most smugly by Canadians. The trouble with the ***Salad Bowl*** metaphor is that, in a tossed salad, the individual ingredients all retain too much of their individual character.[21]

The implementation of these metaphors into the American society has replaced each other. Thus, the American society has been time to time

---

[21] http://discardedlies.com/entries/2005/05/where_are_your_grandparents_from.php

a Melting Pot and a Salad Bowl. At present, the Americans do not believe anymore in the idea of Melting Pot theory and in a survey done to the Americans there has come out that only 20% believe that America is still a Melting Pot, whereas 60% believe that immigration is bad and the other part believes that immigrants wind up on welfare.[22]

The Albanian Case in the frame of the Melting Pot and Salad Bowl metaphor in the USA and their impact

The Albanian immigrants in the USA are one of the last waves. Heading to the USA for better opportunities, the Albanian immigrants have attempted and have succeeded in being assimilated more than the other nationalities.

The Albanians' assimilation degree, as well as their contribution in the USA, is closely linked to their period of immigration as well as their reasons. Therefore, the first wave of Albanian immigration mainly brought people who immigrated because of political reasons. As a result, the contribution for Albania was more on the political side. Since the beginnings of Albanian immigration there is a strong desire of the Albanian immigrants to create the associations and to contribute to the development of Albania, thus there is the creation of the associations as *Vatra* (The Ingle), *Dielli* (The Sun), *Miqtë Amerikanë të Shqipërisë* (Albania's American Friends) in order that the Albanians could be known everywhere in the world and in order that the Albanian people could get an education in the American environment.[23] The main contribution of these associations was based on the political aspect and thus these Albanians tried to help Albania from distance. As far as the assimilation of these people it is to be considered that they tried to make a mixture of the two cultures but their contribution was always more for Albania rather than for America.

Another group of people who have immigrated in America is composed by the Albanians of Kosovo. They have settled in America being pushed by war and persecution and as such their contribution was on the war and on the development of Kosovo also on supporting financially the war and the Kosovars who could not escape war. Even

[22] Ian A. Nielsen, ***op. cit***., p. 30-40, 50-57, 169-173.

[23] Valentina Duka, ***op. cit***., p. 23-47.

these Albanians of Kosovo have created their groups known as the Diaspora. „*It has always been a dilemma if immigration is always a mean phenomenon or it has its own pros and cons*."[24] As far as the Albanian Diaspora is concerned, they have always tried to give their best in order that they can contribute to the development of Albania and to Kosovo's question. Not only this but immigrants remain a source of the incomes of their relatives in Albania. As far as the incomes in Albania in the period when immigrants come, there is a rise of the value of the Albanian currency of money and of the well being of the Albanians. As the years have passed and the Albanian regime has changed and even the lives of the Albanians have changed. Now, the Albanians are freer from the previous regime and now they can communicate with their relatives in USA that are part of the Diaspora. This means that now the Albanians living in USA can send more incomes or goods to their relatives without fearing the persecution from the communist regime.[25]

The other group of immigrants who headed for America was pushed by economic reasons and this group is the biggest compared to the others. What is important to be stressed is that the desire of these immigrants in the USA to return to Albania is lower than compared to the number of Albanians who return from the other countries, as Italy, where they have been immigrating from 1991. This because of the fact that they feel themselves better in the USA.[26] The matter is that the majority of the Albanians who headed for America were the men of the family and there they decided to settle together on a specific area and they even shared the same house or the same room, which were really in poor conditions that they were lightened with only one lamp in the living room and the other rooms were dark and moreover wet, that created them some health problems. At the beginning, it was really difficult for the Albanians to adapt to the American lifestyle and thus they decided to share the same house and, moreover, they had the same way of organizing their life in the target country. They started to live in a big number in a house and the older of all was the one who managed their lives there.

---

[24] Hivzi Islami, ***Rrjedha Demokratike Shqiptare*** (The Albanian Democratic Onflow), Dukagjini, Pejë, 1994, p. 209-212.

[25] ***Ibidem***.

[26] Elez Biberaj, ***op. cit***., p. 105-108.

Some people claimed at the beginning „*This is not our home and we do not want to adapt to their lifestyle*"[27] and the way they started to live, a big number of immigrants in one house, was to remind them about Albania and they used to claim that „*mentally they were in Albania and physically in America*."[28] This meant that they were not so apt to be assimilated in the American society. But the latest Albanian immigrants who enter the USA through Green Card Lottery are more apt to be assimilated.

This phenomenon was more evident in the last years when the US government applied the Green Card Lottery aiming at Creating Diversity, meaning countries that had less immigrants in the USA have been given priority through the Green Card Lottery. Consequently, more people have been accepted in the USA from these countries. One of these countries has been even Albania. Only in 2003 have been naturalized 2284 Albanians and in 2004 have been naturalized in the USA 3324 Albanians, all these in different states of America, which means that the number of Albanian immigrants naturalized in USA is growing day by day. Not only this but also they have been favoured more than the other groups of immigrants and in 2003 have become Legal Residents 3362 Albanians, in 2004, 3834 Albanian immigrants have become Legal Residents in USA, thus the number grows with the passing of the years.[29] Immediately landing in the USA they embarked on the way to assimilate to the US culture, forgeting the Albanian language as well, not mentioning the customs.

Needs to be stressed the huge economic profit the Americans did from the Albanians' work. They were paid only 3-10 dollars per week so nearly 30 dollars per month in the majority of the cases and they had to work 10-12 hours a day to get this amount of money, still this was not a problem for the Albanians as they were used to work really hard in their country. The matter is that they were not treated fairly and they worked for poor salaries, which created them a problem with the natives, as they did not agree to work with so low salaries.[30] The US economy profited a lot from the taxation of the companies and the other taxes that the

[27] Valentina Duka, ***op. cit.***, p. 23.
[28] ***Ibidem***.
[29]Barjaba Kosta, ***op. cit***.
[30] Valentina Duka, ***op. cit.***, p. 16.

Albanians used to pay. This brought an increase in the American economy, which would still go higher as the Albanians started to create their businesses in America, which would mean more taxes to be paid for the government. The Albanians started to collect their money and tried to open their businesses there. In a short period of time - of 6-7 - years some wise Albanians understood the secret of a great economy that would offer them more opportunities. So they started to get engaged with trading of the fruit and then by opening their restaurants. According to ***Kombi*** (The Nation) newspaper, until November 1907, the Albanians of Boston, who were 700 people had in their property 8-10 fruit shops. The same thing happened even with the Albanians of Worchester and Jamestown. Again according to ***Kombi*** (The Nation) newspaper in the end of 1907 there were Albanians in 12 states and they owned 6 restaurants, and lots of other fruit shops. What is typical of these Albanians is the names of these restaurants. They were mainly Albanian names as „Scanderbeg", „Ballkan" (The Balkans), „Tomorri" (Tomorr), „Ylli i Shqipërisë" (The Star of Albania), and these entire restaurants were advertised in different magazines and newspapers and were mainly situated in Massachusetts, Jamestown and Boston.[31]

Despite that huge assimilation, there are particular zones in the USA where the Albanians have remained a Salad Bowl theory. The Albanian immigrants in these American zones are organized in communities and they are also organized in clubs, societies, and associations without caring about the religion and the region they come from. All these Albanians part of these clubs are interested in Kosovo's question and in the democratisation of Albania.[32] Therefore, we cannot fully claim that Albanians have become part of the ***Melting Pot*** because still there do exist some Albanians who try to preserve some Albanian cultural features. So there is a small town in the South-West of Fredonia, it is called Jamestown and there it still exists the second Albanian Orthodox Church, founded by F. Noli in 1911, after the church of Boston. F. Noli held his first mess in Albanian language. The messes in this church had turned to be held in English but also they incorporated Albanian words. What was unusual is the tradition that is being preserved

[31] ***Ibidem***, p. 19.
[32] ***Ibidem***, p. 23-45.

in this town, where the lunch in the church' environment once in two weeks was organized with Albanian dishes, when all the Korça women, immigrated in USA, used to bring different dishes they cooked in their houses, as pies or whatever Albanian traditional food.[33]

Nowdays as well, there are Albanians who still are not completely assimilated and thus in Jamestown, in the South-West of Fredonia, the Albanians we can meet there have a clear Albanian and their appearance is similar to the image of Albanian women, they had saved the Albanian language, customs, but they did not wear in black as in Albania, even though they were mourning. Not far from the centre of the town there is the Albanian market, and also there exists a boulevard called „Albanians' Boulevard" where there were many Albanians that practised the walk which has been and is still traditional in some towns of Albania, and Albanian language is used in every moment. The older Albanian immigrants feared that they could be assimilated because the other communities were becoming stronger, while the young had moved toward New York, which shows that the Albanians always look for the best in every country they live in.[34] The matter is that Albanians in some specific areas are trying to show that they exist in USA and they are even organizing a parade. Mayor Michael Bloomber has admitted that the Albanian-American community activists say they are stepping forward Preparations to start a New York National Albanian Parade tradition in 2006. The issue no longer is if, but when the Albanian Day Parade takes place.[35]

A part from the USA having profitted by the Albanians and of heir homecountry as well, profit. This is made possible by the remittances sent to their families. According to a study done by the EU, „*the contribution given by the immigrants in the development of Albania is seen in the incomes they send to their families, which is considered to be twice higher than the incomes given to the developing countries by the EU or other organizations*."[36]

---

[33]Vilma Tafani, ***Shqipëria dhe Elbasani në Syrin e Udhëtarëve të Huaj*** (Albania and Elbasan in the Sight of the Foreigners), Sejko, Elbasan, 2003, p. 10-12.

[34] ***Ibidem***, p. 12.

[35] Anna Kohen, ***New York: Albanian Day Parade***, June 19, 2005.

[36] http://www.europa.admin.ch/eu/expl/uebersicht/e/

So, it is important to be considered that not only do the immigrants' families profit from the remittances of these immigrants, but also the Albanian economy does profit. In a press conference, the ex-Minister of Economics, Mr. Arben Malaj, stated clearly that the Albanian currency is continuing to be stable because of the great important contribution of immigrants in incomes that tents to be quite $ 700 millions per year.[37]

Immigration is considered to be one of the main incomes for the Albanian economy and according to a survey: *„Almost 82 per cent of the immigrants send their remittances to support their households of relatives at home. During 2002 they have sent an average of 2705 euro to Albania. The majority or 71.3 per cent of them send their remittances to parents, 27.1 per cent send them to wives and children and 13.3 per cent send them to brothers and sisters. When immigrants take their relatives with them in the host country, remittances sent home highly decrease. According to the survey, immigrants who have their wives and children in their own country send an average of 3792 euro a year. Whereas immigrants who have only their parents in the country send 2174 euro per year. Immigrants who have their wives and children left in their own country send more remittances than those who have only their parents. In this way, the tendency of taking wives and children with them in the foreign country would decrease the quantity of remittances they send home. Consequently, the graph of remittances will begin to go down.*"[38] This justifies the tendency of the Albanian immigrants to have their families in the host country, which is an advantage for them but a disadvantage for the Albanian economy and businesses as the majority of these remittances go to buy food, furnitures and other stuff to make their livings, which is considered a growth in nussiness and, as a result, it brings even the increase of the GDP. A percentage of these remittances goes even to fill the deficit of the GDP. It is to be stressed that the majority of the remittances that come to Albania from immigration is mainly from the immigrants who live in USA.

---

[37] http://www.minfin.gov.al, April 15, 2006.

[38] Research Report commissioned by UNDP and SOROS Foundation „The Encouragement of Social-Economic Development in Relation to the Growth of the Role of the Remittances," by dr. Ilir Gedeshi (CESS), prof. Hekuran Mara (CESS), M. Sc. Xhilda Preni (CESS), August 2003.

Not only do businesses profit from the immigrants' remittances but also tourism. This is because the international migration contributes to the development of tourism in Albania. The majority of the immigrants spend their summer vacations or New Year's Holidays in their birth country, together with their families or relatives. According to the survey, *„during 2002, 76.2 percent of them, returned for vacations. During their stay in their country for vacations, they have spent on average 931 euro*."[39] This expenditure makes up one of the pushing factors for the progressive increase of the touristic revenues in Albania.[40] The progressive role of migration in the development of this sector in the long run shall be conditioned by the quality of touristic supply and the maintenance of the links with the country of birth.

Conclusions

To sum up, though the Albanians were one of the last waves of immigrants in the USA because they had previously headed towards countries that border Albania, still the Albanians in the USA have been and still are in high quotas, which are always lower than the immigrants of other nationalities and for this reason they are favoured by one of the laws of the US constitution that aims in creating diversity. The reasons for Albanians to immigrate in USA have developed with the course of time. Not only this but the Albanians have been are still more apt to be part of the ***Melting Pot*** of Cultures, but they remain part of the ***Salad Bowl*** whent they are at their home. Though immigrants are trying to be assimilated and at the same time try to maintain some of the national features, still there is an increase in the number of people who head for America to join their families and relatives. Immigration is a profit for individuals, who try to reach better standards of living, but at the same time it is a profit even for their families in their country and moreover it becomes an important component for the economy of their country, precisely for the Albanian economy as it influences businesses, tourism and the system of banks. The tendency of the immigrants to have all their family members in the host country will become a problem for the Albanian economy as it is always losing people's potential.

---

[39] ***Ibidem***.

[40] Report of the Bank of Albania, 2003.

NOTE DE LECTURĂ

Vasile A. Deac, *Conservarea colecţiilor infodocumentare din biblioteci, muzee şi arhive. Simptomatologia complexului de degradare*, Bucureşti, Editura Centrului de Pregătire Profesională în Cultură, 2009, 196 p.

Apărută sub egida Centrului de Pregătire Profesională în Cultură, ***Conservarea colecţiilor infodocumentare din biblioteci, muzee şi arhive. Simptomatologia complexului de degradare*** a autorului Vasile A. Deac se doreşte a fi o temă propusă spre analiză, care se adresează în special studenţilor şi cadrelor didactice cu specializarea în Biblioteconomie, Bibliologie şi ştiinţa informării, Muzeografie, Arhivistică, dar şi personalului responsabil cu gestionarea şi păstrarea în condiţii optime a colecţiilor infodocumentare.

Investigaţiile privind starea de conservare a documentelor capătă conotaţii ştiinţifice moderne, conturate în funcţie de ofertele şi tendinţele momentului, spre o mai bună cunoaştere a viitorului - o temă generoasă în module şi ipoteze analitice, ce poate oferi soluţii şi idei benefice pentru politicile şi strategiile de protecţie (conservare, prezervare şi restaurare) ale spaţiilor şi colecţiilor din biblioteci, muzee şi arhive.

Din investigaţiile efectuate pe structura fizică şi chimică aflăm posibilitatea tehnică de descifrare (decriptare) a simptomelor ascunse şi vizibile care, acumulate şi studiate în relaţia cauze-efecte, concură la dezvoltarea unei ştiinţe: *Simptomatologia bolilor (degradărilor) colecţiilor*.

Studiul relaţional al factorilor care produc degradarea, deteriorarea, corodarea colecţiilor infodocumentare şi structura morfologică a suporturilor materiale oferă multe informaţii care aşteaptă să fie decriptate.

Descifrând tiparele intime, specifice proceselor criptice, nevăzute şi nebănuite nici măcar de ochiul format al expertului conservator, specialistul investigator elimină o barieră dintre două lumi aparţinând

aceluiaşi ecosistem antropic, descoperind procese şi fenomene altădată interzise ochiului specialistului.

Noţiunile generale cuprinse în primul capitol al studiului privind conservarea infodocumentelor atrag atenţia asupra elementului tehnic sau infrastructurii tehnice, a conservării şi restaurării, care reprezintă veriga tehnică fundamentală utilizată în proiectarea sistemelor operaţionale din laborator prin faptul că dezvoltă logistica tehnică şi metodologică operabilă, atât în procesele de investigare, cât şi de evidenţiere a cauzelor şi efectelor complexului de deteriorare cu mai mulţi factori.

În teoria, dar şi în practica conservării colecţiilor, apar două concepte moderne de investigaţie şi intervenţie: *conservarea preventivă* (ansamblul activităţilor care se aplică pentru prevenirea apariţiei şi răspândirii degradării colecţiilor) şi *conservarea curativă*. Aceste două concepte vor constitui instrumente de lucru utile pentru specialistul protecţionist, care se completează fără să se excludă, mai ales în condiţiile prezenţei unui complex de degradare cu mai mulţi factori.

În alegerea unui sistem de intervenţie adaptat particularităţilor morfologice ale documentului, accentul trebuie pus pe justeţea echilibrului între sistemul preventiv şi cel curativ de intervenţie, mai cu seamă pe metodele preventive (monitorizarea şi dirijarea microclimatului, igienizarea spaţiilor de bibliotecă, muzeu sau arhivă şi punerea la punct a unui program de multiplicare pentru infodocumentele cele mai consultate). Pe parcursul operaţiunilor specifice de conservare sunt necesare informaţii şi deprinderi multidisciplinare: tehnici de legare şi restaurare, chimia hârtiei, chimia suporturilor, materiale anorganice, biodegradările specifice documentelor clasice sau numeric electronice, tehnici de macroscopie.

Restaurarea va reprezenta un segment foarte important de protecţie a colecţiilor, prin care se va urmări, în final, refacerea structurii materiale şi a informaţiei, prin parcurgerea unui complex de intervenţii „*de chirurgie papetară*," respectându-se normele de restaurare elaborate de către specialişti: principiul „*primum non nocere*," respectarea integrităţii documentului - intervenţia nu trebuie să înlăture folosirea unor materiale similare celor originale, folosirea de substanţe şi materiale reversibile, lizibilitatea intervenţiei (toate intervenţiile pe document să fie sesizabile direct sau cu ajutorul documentaţiei).

Analizând totalitatea pierderilor posibile în procesul de conservare şi prezervare a colecţiilor, pot fi identificate şi cuantificate două mari categorii de pierderi: cele cantitative şi cele calitative iar, în ceea ce priveşte natura pierderilor calitative în colecţii, autorul evidenţiază încadrarea în această grupă a factorilor biologici, chimici şi fizici.

Vasile Deac propune o trecere simptomatologică în revistă a efectelor de degradare induse de agenţii fizici atât asupra documentelor, cât şi asupra spaţiilor care le depozitează. Principalele efecte investigate în colecţii ar consta în modificările dimensionale ale materialelor organice, dilatarea, contractararea, rigidizarea şi pierderea elasticităţii hârtiei, modificări ale proprietăţii fizice ce afectează rezistenţa şi elasticitatea materialelor organice, producerea degradărilor fotochimice în spaţii de bibliotecă, muzee, arhive insalubre datorită infiltraţiei şi umidităţii ascensionale. Procesele fizice, cum ar fi de exemplu absorbţia sau desorbţia, exercită o acţiune fizică puternică asupra stabilităţii şi a proprietăţii fizice a materialelor de natură organică. Studiul pe mai mulţi factori privind dimensiunea unor populaţii de ciuperci, bacterii, insecte din colecţiile şi spaţiile din biblioteci, arhive, muzee evidenţiate în capitolul al VII-lea este rezultanta acţiunii factorilor care influenţează favorabil mărimea populaţiei (factori de creştere) şi a factorilor nefavorabili (rezistenţa mediului).

Pentru studiile fundamentale şi aplicative de biblioentologie, dar şi pentru studiile de patologie a colecţiilor, cunoaşterea şi aprofundarea factorilor de creştere abiotici şi biotici, precum şi a factorilor inhibatori - de intervenţie şi eradicare, reprezintă dimensiunea ştiinţifică de interes pentru cercetările fundamentale şi aplicative. Studiile în acest sens oferă instrumente de lucru utile privind paleta intervenţiilor de protecţie a colecţiilor în condiţiile prezenţei macro şi micro organismelor specifice. Cele două studii prezentate de autor reflectă, în două ipostaze diferite, impactul organismelor biologice atunci când condiţiile abiotice şi biotice sunt favorabile, impact cuantificat prin degradările calitative produse în structura morfologică. Într-un concept modern de profilaxie, studiile propuse reprezintă suportul analitic esenţial, necesar elaborării şi aplicării metodologiilor de investigare a stării de conservare şi igienizare, etapă fundamentală în structurarea sistemului. Infestarea colecţiilor şi a spaţiilor

de depozitare, prin aspectul pierderilor pricinuite de familiile de insecte şi nu numai, implică şi alte domenii de mare importanţă cum ar fi: controlul sanitar, industria produselor chimice. De aceea, publicaţiile de specialitate atât în domeniul entomologiei aplicate, cât şi cele ale chimiei biologice, medicinii, biologiei şi ecologiei sunt consacrate aspectelor variate ale infestării colecţiilor şi spaţiilor.

Un aspect fundamental în cercetările de investigare a stării de conservare şi igienizare a fondului general de infodocumente îl reprezintă determinarea infestărilor vizibile sau ascunse ale acestora. Acest segment profesional revine în totalitate investigatorului, care, printr-o mare varietate de tehnici şi procedee, mai mult sau mai puţin precise, determină prezenţa infestării şi nivelul acesteia. Prezentarea simptomelor de biodegradare induse de fauna insectelor şi rozătoarelor din spaţiile bibliotecilor, muzeelor sau arhivelor oferă informaţii fundamentale privind: procedeul utilizat, depistarea infestărilor vizibile sau nu, gravitatea atacului pe diferitele suporturi materiale, precum şi prezentarea cauzelor şi efectelor acestora.

Ramona Dragomir
Biblioteca Judeţeană Mureş

***Patrimoniul naţional şi modernizare în societatea românească: instituţii, actori, strategii*, Iaşi, Editura Junimea, 2009, 338 p.**

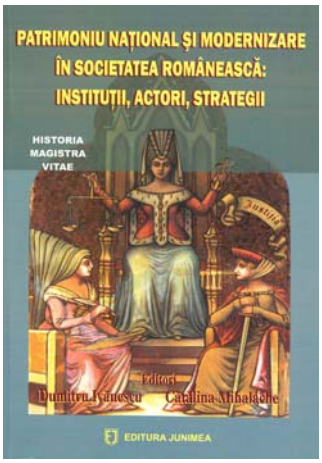

Apărută în anul 2009, la Iaşi, sub egida Institutului de Istorie „A. D. Xenopol" al Academiei Române, lucrarea de faţă urmăreşte istoria definirii patrimoniului naţional în societatea românească de ieri şi de azi, autorii reuniţi în acest volum reuşind să surprindă un număr semnificativ de ipostaze - adesea inedite - ale patrimonializării.

Studiile lor cuprind investigaţii asupra unor obiecte de patrimoniu actuale (edificii şi monumente), asupra unor autori de valori patrimoniale, asupra unor pionieri ai conştiinţei

identitare sau a unor mari istorici. Cel mai bun exemplu, în acest sens, îl constituie unul dintre marii reprezentanţi ai picturii româneşti din prima jumătate de secol XX: Iosif Iser care, alături de N. Tonitza, N. Grigorescu, Şt. Luchian etc., au atins în opera lui o fază de maturitate deplină, expunând viziunea tradiţionalistă a artei româneşti, dar şi influenţele curentelor noi din arta europeană.

Analizând în ansamblu grafica politicii lui Iser (1905-1916), se observă faptul că aceasta depăşeşte limitele obişnuite ale satirei; se caracterizează prin umor fin, în măsura în care acesta este o armă împotriva protipendadei. Ceea ce impresionează este îmbinarea dintre conţinutul de idei şi caracterul acut al imaginii. Ideile nu sunt forţate, ci rezultă firesc din exprimarea plastică a subiectului, o grafică mult studiată şi publicată în numeroasele articole referitoare la această etapă din activitatea artistului, insistându-se pe cele cu temă acut protestară.

Cele mai surprinzătoare contribuţii din acest volum sunt studiile dedicate dreptului patrimonial premodern din Ţările Române, poliţiei politice din România postbelică şi estetismului din reprezentările patrimoniale. Primul analizează cu multă acribie valorile primare ale termenului *patrimoniu* - de proprietate moştenită -, referindu-se la actul de ctitorire şi la dreptul de patronat care guvernau mai ales bunurile bisericeşti. Cel de al doilea ne oferă o analiză laborioasă a sistemelor de arhivare a informaţiei de către cel mai de temut organ al represiunii comuniste, redimensionând sensul, aparent inocent, al unei instituţii dedicate conservării documentelor. Dacă arhiva a însemnat o metodă de exercitare efectivă a puterii, avem un motiv în plus să înţelegem consecinţele exerciţiului de luare în evidenţă, de „tezaurizare" a vieţii fiecăruia de către un regim totalitar.

Fără îndoială, tematica propusă în acest volum este virtual inepuizabilă, ca şi opţiunile autorilor sau preferinţele cititorilor.

Cunoscută fiind importanţa legislaţiei bizantine în spaţiul românesc, dreptul de ctitorire s-a bucurat de o atenţie specială din partea cercetătorilor. Din acest punct de vedere, cercetătorii au fost mai puţin preocupaţi să urmărească dacă, şi în ce măsură, viaţa religioasă sau socială a românilor a fost influenţată sau nu de dreptul de patronat în spaţiul public. Acest lucru a fost cauzat şi de lipsa posibilităţilor documentare.

Unii istorici au semnalat faptul că, în Transilvania, dreptul românilor de ctitorire a fost totuşi influenţat de aşa-numitul drept de patronat existent în regatul Ungariei. Doar Dimitrie Dan a realizat un studiu referitor la acest drept de patronat, aşa cum se manifesta acesta în Bucovina, considerându-l însă ca fiind unul identic cu cel bizantin. Potrivit acestuia, toţi cei care ridicau, înnoiau şi înzestrau aşezăminte bisericeşti cu bunuri dobândeau calitatea de ctitori.

Urmărind evoluţia moşiilor mănăstireşti din Moldova medievală, din documentele diplomatice se remarcă faptul că actul de ctitorire din această ţară nu a stat doar sub semnul legislaţiei bizantine existente, aşa cum s-a crezut până acum. Aceste trăsături se constată în spaţiul dintre Carpaţi şi Nistru, mai ales în perioada de început a statului, când domnii şi boierii aveau mai multe drepturi faţă de mănăstirile şi bisericile aflate pe domeniile lor decât cele oferite de către dreptul de ctitorire bizantin.

Disputele politice legate de participarea României la expoziţiile universale de la Paris după ce statului român i s-a oferit, pentru prima dată, posibilitatea de a participa cu un pavilion propriu la o expoziţie - graţie intervenţiei împăratului Napoleon şi relaţiei speciale pe care acesta o avea cu şeful statului român - constituie o altă temă, propusă spre discuţie de către Liviu Brătescu. În 1898, România ajungea ea însăşi gazda unor expoziţii internaţionale în domeniul artelor. Iniţial preocupată să modifice statutul juridic internaţional al României, elita politică românească depunea, odată cu aducerea lui Carol I, un efort constant pentru formarea unei imagini externe avantajoase. Modalităţile avute în vedere pentru realizarea obiectivului au fost diverse, plecând de la stabilirea unor contacte cu personalităţi ale vieţii publice occidentale până la participarea la unele evenimente internaţionale de tipul acestor expoziţii universale.

Dincolo de contestaţiile politice existente la sfârşitul secolului al XIX-lea, decizia de a participa la expoziţiile de la Paris avea să contribuie la o revigorare a vieţii politice româneşti.

Pentru a fi într-o perfectă concordanţă cu tematica propusă, evidenţele securităţii din anii ‘50 şi constituirea arhivei internaţionale reprezintă un subiect ce completează suita de teme abordate şi înglobate în acest volum. Sistemele de evidenţă şi arhivă au suferit schimbări majore după 1945, când s-a renunţat la logistica ce asigura o deplină conspirativitate, atât în privinţa agenţilor şi lucrătorilor operativi din

cadrul serviciului secret, cât şi al persoanelor considerate obiective de urmărire sau supraveghere.

Din acest motiv, evidenţele Securităţii pot fi mult mai uşor reconstituite decât cele ale serviciilor de informaţii interbelice. O cauză pentru care guvernanţii comunişti au menţinut activi o serie de agenţi ai serviciilor în primii ani de după cucerirea puterii s-a datorat dificultăţii imense de dinaintea datei de 23 august 1944 în ceea ce priveşte mediile comuniste şi cele legionare. Din anii 1948 până în 1971, evidenţa, păstrarea şi conservarea documentelor au fost încredinţate Serviciului „C," care coordona activitatea de evidenţă centralizată şi arhiva Ministerului Afacerilor Interne, precum şi a secţiilor corespondente din cadrul direcţiilor regionale.

Ramona Dragomir
Biblioteca Judeţeană Mureş

Dan Berindei, *Potrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literaţi*, Bucureşti, Editura Compania, 2009, 344 p.

Ceea ce propune Dan Berindei în cartea ***Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literaţi*** este un şir de modele umane: „*Românii de azi să-şi fi pierdut încredrea în românitate?*" se întreabă retoric autorul. „*Cu siguranţă, nu. Îndură, în schimb, un serios asalt propagandistic menit să-i destabilizeze şi să le revizuiască istoria, relativizând până la anulare meritele a sute de ani de efort pentru clădirea fiinţei naţionale.*" Conceptul de românitate stă în centrul acestei viziuni, în care fiinţa naţională ar fi destabilizată printr-un asalt propagandistic cu efecte în regândirea trecutului.

Obsesia exemplarităţii îl împiedică pe autor să le dea viaţă personajelor adăugând şi notele mai puţin elogioase la

care l-ar fi îndreptăţit informaţia existentă. Nimic despre cruzimile ştefaniene împotriva inamicilor săi din Ţara Românească, nici despre longevitatea „viziratului" brătienesc, deloc inocentă. Este o carte scrisă lejer, cu o religiozitate evidentă faţă de icoanele din panteonul naţional şi, totodată, faţă de câţiva cvasianonimi (Gheorghe Bezviconi - „*înzestratul genealogist autodidact*," Mircea Mălăeru - „*neobosit conducător al ţărănimii muntene*"). Dincolo de toate acestea, rămâne atracţia resimţită de autor în faţa genului portretistic pentru care manifestă o fascinaţie, chiar dacă nu posedă şi o înzestrare pe măsură. „*Portretele dau viaţă cursului general al devenirii - se spune, într-o logică răsturnată, căci nu portretele, ci personajele portretizate sunt subiecţii istoriei şi nu ei dau viaţă devenirii, ci devenirea este însăşi viaţa lor -, îl însufleţesc, îl colorează, îl umanizează într-un fel*."

În volumul ***Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literaţi***, istoricul şi academicianul Dan Berindei încearcă să retraseze portretele unor mari personalităţi ale istoriei politice sau culturale ale poporului român. Categoriile în preajma căreia se leagă cartea sunt cele enunţate în subtitlu, trecând peste o foarte succintă enumerare a portretelor domnitorilor, regilor /reginelor, oamenilor politici reprezentativi în epoca modernă şi contemporană. Alegerea lor este previzibilă. Dan Berindei evită cu diplomaţie să realizeze medalioanele unor personalităţi controversate din istoria României, pentru a nu „*da apă la moară*" demitizanţilor faţă de care poartă „*un mic război personal*" încă din textul de pe coperta 4, unde afirmă că „*românii îndură astăzi un serios asalt propagandistic menit a-i destabiliza şi a le revizui istoria, relativizând până la anulare meritele a sute de ani de efort pentru clădirea fiinţei naţionale*." Nu regăsim nici figurile lui Codreanu, Sima, Antonescu, nici pe cele ale lui Gheorghiu-Dej, Ceauşescu, dar nici pe cele ale unor mari oameni de litere, esenţiali culturii române contemporane din secolul trecut, nu-i regăsim pe Eliade, Cioran, Noica sau Ionesco.

Prin intermediul acestui volum, autorul a încercat să pună la dispoziţia cititorului o imagine a devenirii istorice prin oameni de seamă, cei care se găsesc totdeauna în primele rânduri ale marşului umanităţii şi al naţiunilor. Portretele din volum sunt menite să deschidă ferestre către timpurile trecute. Autorul precizează că prin personalităţi ne putem apropia mai pe înţeles de evenimentele istorice, putem pricepe mai uşor ţesăturile complicate ale evoluţiei noaste.

În urmă cu opt ani, a apărut prima ediţie a acestei cărţi, sub titlul ***Portrete istorice***. Faţă de ediţia anterioară, în actualul volum autorul s-a oprit asupra personalităţilor româneşti. A adăugat 12 portrete la cele din ediţia anterioară, a revizuit unele dintre cele deja existente. Unele portrete sunt simple eseuri, altele au la bază un amplu studiu. „*În cazul celor pe care i-am întâlnit în cursul vieţii, am introdus şi amintiri personale*."

Cartea se adresează oricui doreşte să se apropie de figuri marcante ale trecutului, dar mai ales profesorilor şi tinerilor, prin diminuarea treptată a învăţământului istoriei şi a contactului cu disciplinele umaniste. Ei sunt cei dintâi care au nevoie de exemple, de modele pentru a acţiona, în condiţii diferite şi într-o altă epocă istorică.

„*În acest volum, istoricul Dan Berindei a construit Palatul istoriei românilor din opt etaje, conţinând 63 de încăperi. În fiecare încăpere, ghidul neobosit se opreşte şi explică pe-nţeles cine este locatarul, ce-a făcut bun de-a lungul vieţii, cum îi era firea şi de ce merită un loc în Palat*." (Cristina Diac, ***Jurnalul Naţional***)

Alina Dorina Fokt
Biblioteca Judeţeană Mureş

Adrian Majuru, *Destin valah în ilustraţii şi 101 texticuleţe*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2009, 296 p.

Adrian Majuru (n. 1968) este licenţiat în istorie al Universităţii Bucureşti (1997), unde şi-a luat de altfel masteratul (1998) şi îşi pregăteşte, începând cu anul 2000, doctoratul în domeniul geografiei umane. Din 1998 este cercetător în cadrul Departamentului de Istorie Modernă al Muzeului Municipiului Bucureşti şi muzeograf coordonator la Muzeul de Artă Populară „Dr. Nicolae Minovici." A participat la numeroase colocvii şi seminarii de istorie, antropologie, etnografie şi folclor. A publicat articole, cronici, recenzii ale căror teme predilecte sunt colecţiile muzeale ale capitalei, istoria mentalităţilor şi a minorităţilor din Bucureştiul aflat între Orient şi chemarea Occidentului.

Adrian Majuru este un istoric care se preocupă de multă vreme de antropologia culturală şi de istoria Bucureştilor. În ***Ziarul de Duminică***

susţine, de mai mulţi ani, o rubrică în care compară tarele vechi ale societăţii româneşti cu cele de astăzi. Cititorul constată cu stupoare că aproape nimic nu s-a schimbat, în materie de mentalitate, vreme de mai bine de un secol. De curând, Adrian Majuru a publicat şi o carte despre mentalităţile valahe.

Destin valah în ilustraţii şi 101 texticuleţe este o antologie de texte publicate de autor în diferite ziare şi reviste în ultimii ani - ***Ziarul de Duminică***, ***Adevărul literar şi artistic***, ***Adevărul***, ***Altitudini*** -, împărţite în trei mari capitole: peisajul, oamenii, destinul.

Textele sunt „*la frontiera istoriei*," adică fac, de regulă, comparaţii între situaţii vechi şi situaţii de azi, constatând că mai nimic nu s-a schimbat şi că multe dintre relele, viciile, nenorocirile de care ne plângem, ne vin din timpuri vechi şi n-am făcut nimic să le abandonăm.

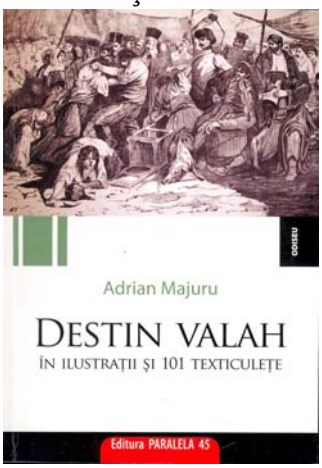

În articolele sale, Adrian Majuru schiţează „eroii" regresului social. Aceştia sunt:

1. *Obedientul*. Obedienţii sunt categoria socială care poate fi asimilată sclavilor deşi, spre deosebire de sclavi, ei nu vor deveni niciodată liberi, în sensul că nu-şi doresc niciodată libertatea. „*Se ataşează, cu fidelitate de căţeluş, de orice patron care le poate oferi puterea de a fi meschini cu cei superiori intelectual. Îi regăsim în orice instituţie bugetară, prelungind formalismul birocratic până la extrem şi ignorând întotdeauna fondul problemelor. Sunt monştrii amănuntelor birocratice; chiţibuşari ai mediocrităţii exacerbate, rataţi intelectual şi sentimental; oameni fără biografie interioară.*" Îi aflăm servili până la silă în faţa patronului, care le indică teme de activitate şi de existenţă. Obedienţii se disculpă tot timpul. Devin firi atroce cu omul sensibil, delicat, care nu are tupeul vulgarului de a se afirma, şi astfel îşi satisfac meschina plăcere de a bloca proiectele unor oameni talentaţi care ar putea să umple marile goluri ale culturii române.

2. *Mârlanul aflat la putere*. Mârlanul aflat la putere nu numai că ţine România în loc, dar o şi ajută să regreseze. El chiar are sentimentul că reprezintă elita datorită avantajelor materiale pe care le are, iar, din nefericire, în epoca noastră singurul etalon de evaluare este banul. Numai

că acest instrument, care a clădit şi renaşterea italiană, la noi este nerodnic cultural, fiindcă *mârlanul la putere* are două slăbiciuni: meciul de fotbal şi cântăreaţa de muzică uşoară, adesea lipsită de voce.

3. *Directoruţu sau personalitatea diminuată*. Personalitatea diminuată onomastic şi profesional deopotrivă reprezintă acel tip de om care devine fără să ştie, „*ceea ce a refuzat să facă în viaţă*." Personalitatea diminuată aflată în funcţie decizională nu trebuie acceptată nici măcar accidental. „*Prostia schimbă mai ales Istoria, compromiţând-o, făcând-o de râs, de nesuportat. Iar prostia este predictibilă în istorie.*"

4. *Nepoţii absurdului sau fata lu' tata*. Nepotismul a însemnat pentru istoria României „*zeci de asasinate, multe încă anonime, ale fiilor, nepoţilor de domni şi ale altor rubedenii cu acces liber spre scaunul domnesc*." La scară mai redusă, nepotismul înseamnă şi un alt tip de cangrenă socială: acela de a moşteni funcţia socială, politică, economică privilegiată a tatălui. „*Un timp a mers, pentru că aşa erau obiceiurile prin Evul Mediu şi, din nefericire, încleştarea de castă socială, în spaţiul valah, nu s-a lăsat învinsă în ciuda schimbărilor petrecute în cursul unui secol: 1848-1948. Nepoţeii privilegiaţilor moştenesc poziţia acestora chiar şi când este vorba de o funcţie publică, lucru amintit şi în presa ultimilor ani, în cazul unor ministeriabili. Apoi, profesorii universitari care-şi susţin copiii pe funcţii şi poziţii sociale la care nu poate visa nici măcar un masterand cu diplomă de Oxford*." Cangrena nepotismului mai înseamnă şi altceva: abuzurile şi ilegalităţile nepoţilor şi fiilor de privilegiaţi social: consum şi trafic de cocaină, legea pumnului sau a bunului-plac, cu victime strivite de asfalt, examene luate pe bani şi funcţii primite în dar de la autorităţile locale în numele „tăticului" sau al vreunui unchi mai aranjat din vremea vechiului regim. „*Fata lu' tata*" este extensia grobiană a nepotismului.

În a treia parte a cărţii, autorul defineşte destinul ca fiind locul şi momentul în care te naşti. „*Este dificil pentru un om harnic şi lucid să se nască într-o ţară de mâna a doua, unde moartea se trăieşte cu anticipare prin ratarea sau preocuparea pentru detalii nesemnificative*."

În viziunea istoricului, cele mai importante probleme cauzatoare de regres social sunt: situaţia politică a justiţiei - protecţia infracţionalităţii a născut o corupţie fără precedent - senzaţia de neschimbare şi de marginalizare a valorilor autentice.

Aceste scrieri ale lui Adrian Majuru, născute dintr-un scepticism profund şi din luciditate, vor bucura pe cititorul cultivat şi interesat de anomalii şi de „devenirea" lor istorică.

Alina Dorina Fokt
Biblioteca Judeţeană Mureş

Coord. Florentina Niţu, *Studii medievale şi premoderne - un teritoriu de redescoperit?*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2009, 254 p.

În 2009, Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti a inaugurat seria ***Caietele Laboratorului de Metodologie a Istoriei „Dimitrie Onciul,"*** apărută la editura universităţii bucureştene.

Laboratorul de Metodologie a Istoriei „Dimitrie Onciul" din cadrul Facultăţii de Istorie a Universităţii din Bucureşti urmăreşte direcţiile înnoitoare în metodologia cercetării istoriei pentru a promova o viziune globală asupra istoriei şi pentru a dezvolta studii de teorie şi epistemologie a istoriei.

Pornind de la o întrebare clară, şi anume: „*Ce şansă şi viitor mai au studiile medievale şi de istorie premodernă în istoriografia actuală*?", ***Caietele Laboratorului de Metodologie a Istoriei „Dimitrie Onciul"*** prezintă părţi reprezentative din lucrările de licenţă, masterat sau doctorat ale absolvenţilor Facultăţii de Istorie (la zi sau învăţământ la distanţă).

Primul volum din această serie, ***Studii medievale şi premoderne - un teritoriu de redescoperit?***, a apărut sub coordonarea doamnei Florentina Niţu şi îi are ca referenţi ştiinţifici pe acad. prof. univ. dr. Ştefan Ştefănescu şi pe prof. univ. dr. Bogdan Costin Murgescu.

Volumul de faţă reuneşte zece studii şi articole ale unor absolvenţi din promoţiile 2005-2006, cu câteva excepţii (Florina Băţăgui, promoţia 1997, care prezintă în volum o sinteză a lucrării de grad I didactic şi Irene

Cristescu, absolventă a Facultăţii de Limbi şi Literaturi străine, secţia germană-engleză, în 2000, actualmente doctorand al Facultăţii de Istorie).

Volumul conţine o paletă destul de diversificată de preocupări, de la domeniul imaginarului şi al studiilor de gen la domenii istorice tratate cu ajutorul sociologiei sau antropologiei, la analize asupra obiceiurilor culinare din spaţiul românesc, ori priviri asupra învăţământului românesc precum şi la studii care inovează metodologic.

Volumul este împărţit în trei părţi: ***Societate, mentalităţi, cultură în lumea medievală şi premodernă***, ***Lumea medievală şi premodernă - metodologie şi interdisciplinaritate*** şi ***Spaţiul sud-est european şi lumea otomană***. În cele trei părţi sunt surprinse aspecte referitoare la societatea, mentalităţile şi cultura în lumea medievală şi premodernă, la spaţiul sud-est european ori aspecte care ţin de metodologie şi interdisciplinaritate.

Prima parte cuprinde lucrările semnate de Anamaria Alina Luţuc - ***Reprezentări ale femeii la istoricii de limbă latină din secolele VI-VIII***, Victoria Toader - ***O privire retrospectivă asupra învăţământului din Ţara Românească până în secolul al XVII-lea***, Irina Cristescu - ***Discursul medical despre moarte în spaţiul cultural german***, Irina Roman - ***Trup frumos - canonul frumuseţii în societatea românească premodernă*** şi Elena Ioniţă - ***Obiceiuri culinare în Ţara Românească în secolele XVI-XVIII. Alimente tradiţionale şi mărfuri exotice.***

Partea a doua conţine studii semnate de Radu Nedici - ***În jurul unei scrisori pastorale a protopopului Vasile Baran de Făgăraş de la mijlocul secolului al XVIII-lea***, Andreea Elena Pană - ***Antroponomastică şi societate în Ţara Românească la mijlocul secolului al XVII-lea*** şi de Florina Băţăgui - ***Analiză statistică asupra tipurilor de nume folosite în Ţara Românească în secolul al XVIII-lea.***

Partea a treia cuprinde studiile: ***Consideraţii privind situaţia popoarelor din Balcani în secolele XIV-XV. Expansiunea otomană şi lumea Creştinătăţii Răsăritene***, studiu semnat de Aurica Ţârdea şi ***Frontiera în raporturile româno-otomane***, semnat de Andreea Pavlusenco.

Autorii au tratat temele cu seriozitatea şi minuţiozitatea istoricului medievist, s-au folosit de surse istorice importante, care apar şi la note,

astfel, cei care vor să cerceteze mai amănunţit o anumită temă, pot să urmărească şi suportul bibliografic.

Aurica Cîmpean
Biblioteca Judeţeană Mureş

Ioan Marian Ţiplic, *Biserici fortificate ale saşilor din Transilvania*, Bucureşti, Editura Noi Media Print, 2008, 120 p.

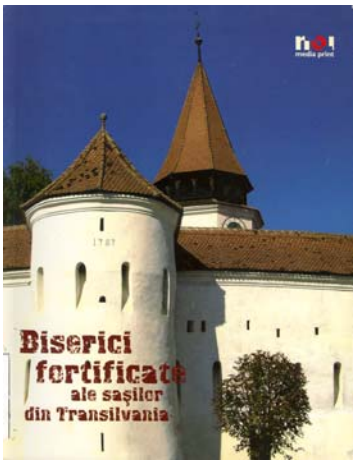

În 2008, la editura bucureşteană Noi Media Print, a apărut lucrarea ***Biserici fortificate ale saşilor din Transilvania***. Textul lucrării aparţine lui Ioan Marian Ţiplic, iar imaginile au fost realizate de O. Morar, Şt. Petrescu şi de editură.

Lucrarea este structurată pe două părţi; în prima parte sunt prezentate unele date despre colonizarea saşilor în Transilvania şi despre bisericile lor fortificate, iar în partea a doua sunt ilustrate - în date şi imagini - câteva biserici fortificate din Ţara Bârsei, zona Rupea, Valea Târnavelor, împrejurimile Sibiului şi Sebeşului şi Valea Hârtibaciului şi a Cincului.

La mijlocul secolului al XII-lea teritoriul ce se întindea la sud de Târnava Mare, ce reprezenta şi marginea sud-estică a teritoriului controlat de regalitatea arpadiană, a trecut din stăpânirea secuilor în cea a noilor comunităţi de germani aduse din Flandra, Saxonia şi zona Rinului. Despre originea coloniştilor germani din Transilvania aflăm destul de puţine din documente, motiv pentru care au apărut tot felul de legende referitoare la identitatea întemeietorilor de aşezări. Cea mai veche informaţie despre prezenţa coloniştilor germani în spaţiul transilvan datează din jurul anului 1103, alte informaţii aflăm din documentele emise de cancelaria regală şi de cea a prepoziturii sibiene.

Aşezarea coloniştilor germani în Transilvania s-a desfăşurat în secolele XII-XIII, în mai multe etape; cele mai mari enclave au fost colonizate pe teritoriul regal, iar cele mai mici s-au aşezat pe teritoriul

comitatelor nobiliare. Cea mai mare enclavă colonizată a fost zona Sibiului, ulterior a început colonizarea masivă a teritoriului dintre cele două Târnave şi a Ţării Bârsei. Coloniştii au creat aşezări în regiunile Orăştie-Sibiu, Bistriţa, Ţara Bârsei şi în teritoriul dintre cele două Târnave.

Bisericile fortificate au început să apară odată cu impactul invaziilor tătaro-mongole, apoi a celor otomane asupra locuitorilor acestor zone. În Transilvania, istoria bisericilor fortificate se identifică cu cea a aşezărilor săseşti, bisericile-cetăţi devenind astfel simboluri definitorii pentru acestea. Fiecare comunitate îşi construia, în funcţie de posibilităţile economice, o biserică-cetate cât mai greu de cucerit şi cât mai impunătoare în ochii călătorului străin. Caracteristică bisericilor fortificate din Transilvania este existenţa unor spaţii pentru locuit şi depozitare a proviziilor necesare în timpul unor eventuale asedii.

Istoria bisericilor fortificate din Ţara Bârsei este legată de prezenţa cavalerilor teutoni în aceste ţinuturi la începutul secolului al XIII-lea. Dintre bisericile din această zonă, cel mai bine prezentate în această lucrare sunt cele de la Hărman şi Prejmer.

Din zona Rupea, reprezentative sunt bisericile de la Homorod şi Viscri; Valea Târnavelor este reprezentată de bisericile de la Alma Vii, Apold, Axente Sever, Biertan, Copşa Mare, Mălâncrav, Mediaş, Moşna, Saschiz şi Valea Viilor. Zona din împrejurimile Sibiului şi Sebeşului este reprezentată prin bisericile de la Cisnădie şi Cisnădioara, iar Valea Hârtibaciului şi a Cincului - de bisericile de la Agnita, Cincşor, Dealu Frumos şi Merghindeal.

Pentru ca aceste biserici fortificate să fie cât mai bine puse în lumină, în lucrare apar diverse imagini, atât din exteriorul, cât şi din interiorul acestora. Din imagini se poate observa uşor amplasamentul clădirii, forma zidului de fortificaţie, grandoarea clădirii, stadiul de întreţinere sau deteriorare în care se află clădirea, grosimea zidurilor, amenajarea interioară, pictura din interior, precum şi felul mobilierului cu care sunt dotate.

Aurica Cîmpean
Biblioteca Judeţeană Mureş

Mircea Basarab, *Biserica în dialog: Studii biblice*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2009, 185 p.

În 2009 a apărut la editura clujeană Limes, în colecţia ***Restauratio***, lucrarea ***Biserica în dialog: Studii biblice***, semnată de Mircea Basarab şi prefaţată de coordonatorul colecţiei, Ioan Chirilă.

Mircea Basarab este preot la Parohia ortodoxă „Naşterea Domnului" din München, este licenţiat în filologie şi doctor în teologie. A studiat la Sibiu, Bucureşti, Cluj-Napoca, Bossey-Geneva, Lausanne şi München. A publicat numeroase studii şi articole în reviste teologice din ţară şi străinătate. A semnat unele volume, precum: ***Cartea Profetului Amos*** (traducere, introducere şi comentariu), Bucureşti, 1980; ***Ermineutica biblică***, Oradea, 1997; ***Istoricul Parohiei ortodoxe române „Naşterea Domnului" din München***, Oradea, 1997; ***Biserica şi neamul în diaspora***, Cluj-Napoca, 2001; ***Interpretarea Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă***, Cluj-Napoca, 2005.

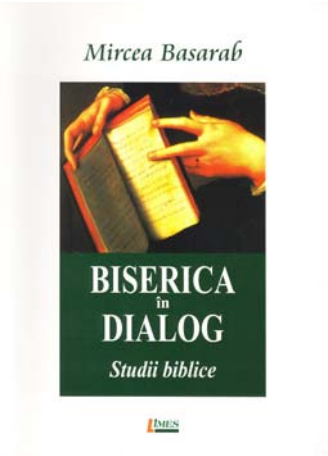

Preotul Mircea Basarab consideră că dialogul a făcut parte *ab initio* din viaţa Bisericii, fiind cel care, după o evaluare pe criterii istorice, a dat naştere acesteia. Dialogul Bisericii cu lumea continuă exemplul Mântuitorului, care şi-a expus învăţătura dar, în acelaşi timp, a acceptat şi a şi oferit răspuns la întrebările adresate de ascultători.

Dialogul a fost mereu prezent, într-o formă sau alta, chiar dacă, în unele perioade, aria lui a fost restrânsă din cauze dogmatice, disciplinare sau împrejurări istorice. De-a lungul timpului, uneori dialogul s-a redus la un monolog al baricadelor sau, în cazuri de întrerupere a unităţii de credinţă, dialogul a fost în unele locuri interzis de către oamenii Bisericii.

În secolul XX, când se pune accent pe problema unităţii, s-au organizat întruniri ecumenice, apoi a apărut dorinţa mişcării de apropiere a Bisericilor de pe întreg globul. În acest context a luat naştere şi s-a dezvoltat dialogul teologic bilateral între Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Evanghelică din Germania. Cele două Biserici s-au întrunit în 11

sesiuni, în care au dezbătut diferite teme, pe care le-au considerat importante, au subliniat atât elementele comune, cât şi pe cele care le despart. Temele propuse au fost tratate sub aspect biblic, istoric, dogmatic.

Referatele celor două delegaţii au fost publicate până acum în 7 volume, în limba germană, de către Biserica Evanghelică din Germania, în colecţiile ***Beiheit zur Ökumenischen Rundschau*** (nr. 42, 43, 51, 75) şi ***Studienheft*** (nr. 20, 23, 24). În limba română a apărut doar un singur volum (Sesiunea I, Goslar 1979), editat de Centrul de Cercetare Ecumenică al Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, colecţia ***Documenta Oecumenica***, Sibiu, 2007.

Preotul Mircea Basarab este, din 1995, membru al delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române, ales în cadrul sesiunii de la Selbitz. În acest volum sunt publicate contribuţiile autorului prezentate la ultimele 5 sesiuni (Selbitz 1995, Bucureşti 1998, Hernhut 2000, Cluj-Napoca 2002 şi Eisenach 2006). Pe lângă aceste studii, autorul face referiri şi la una din problemele lumii contemporane: globalizarea.

Autorul prezintă temele şi subtemele într-un mod destul de sintetic şi foarte bine asamblate, tocmai pentru a reliefa aspectul dialogic al creştinismului primar, aspect ce se manifestă şi astăzi.

Lucrarea este împărţită în două părţi, prima parte cuprinde problemele pe care le-a tratat autorul la sesiunile la care a participat, iar în partea a doua atribuie câteva pagini problemei globalizării.

Principalele teme tratate în prima parte sunt: Biserica Ortodoxă Română în dialog cu Biserica Evanghelică; responsabilitatea social-politică a Bisericii astăzi; impulsuri biblic-hermeneutice, de istorie bisericească şi eclesiologie; responsabilitatea credinţei faţă de lume; modele biblice; fiinţa şi unitatea Bisericii în Noul Testament; Sinodul apostolic (FA 15) ca punct de referinţă pentru luarea hotărârilor sinodale în Biserică.

Preotul Mircea Basarab e de părere că lipsa de comuniune „*este o stare anormală şi pentru înlăturarea ei este invocată puterea Duhului Sfânt, care este sursa comuniunii. Amintirea celor despărţiţi de Biserică într-un moment important al Liturghiei, considerat ca o rugăciune de unitate a Bisericii, primeşte astăzi o importanţă de care creştinii ar trebui să fie din ce în ce mai conştienţi şi convinşi*."

Autorul pune accent pe problema comuniunii sfinţilor, a reconcilierii în Sfânta Scriptură, pe caracterul eclesiologic al responsabilităţii, credinţa Bisericii şi responsabilitatea ei faţă de lume şi proprii membri, relaţia dintre Biserică şi Stat, identitatea Bisericii. Din atenţia autorului nu lipseşte, bineînţeles, nici preocuparea sa pentru Sinodul apostolic; în Tradiţia Bisericii Ortodoxe, Sinodul reprezintă modelul dezbaterilor şi hotărârilor sinodale din istoria ulterioară a Bisericii.

În partea a doua a lucrării, autorul se opreşte la problemele globalizării, subliniind importanţa şi modul de extindere a acesteia. Mircea Basarab consideră că globalizarea nu se referă doar la aspectele economice, financiare, politice şi culturale ale societăţii post-moderne, ci ea are numeroase tangenţe şi cu viaţa şi activitatea Bisericii. Consecinţele globalizării sunt simţite şi în rândul membrilor Bisericii (situaţia economică şi puterea de cumpărare, migraţiile de populaţie, familii despărţite, copii rămaşi cu bunici sau singuri, evanghelizarea prin mijloacele audio-vizuale etc.).

Mircea Basarab crede că Bisericile se găsesc în faţa unor provocări noi şi ele trebuie să-şi asume responsabilitatea pe care o implică misiunea lor în lume. Bisericile încearcă să ofere alternative faţă de sistemele economice propuse de economia neoliberală.

Aurica Cîmpean
Biblioteca Judeţeană Mureş

Adrian Cioroianu, *Geopolitica Matrioşkăi - Rusia Postsovietică în noua ordine mondială*, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2009, 389 p.

Cartea ***Geopolitica Matrioşkăi*** se înscrie în biografia nu foarte voluminoasă, dar de maxim interes astăzi, privind spaţiul ex-sovietic şi ceea ce ex-sovieticii înşişi definesc drept „*vecinătatea lor imediată*," ţări aflate la graniţele fostului imperiu şi chiar pseudo-ţări, create artificial din raţiuni strategice, ca Transnistria, Ahbaza, Oseţia etc.

Istoric, volumul examinează evenimentele începând de la momentul crucial al venirii la putere a lui Mihail Gorbaciov - deşi trimiteri explicative la epoci mai vechi se fac în permanenţă -, moment în care a

devenit vizibilă destrămarea iminentă a U.R.S.S. şi dispariţia construcţiei artificiale care a fost comunismul est-european.

Geopolitica Matrioşkăi - Rusia Postsovietică în noua ordine mondială este primul volum al unei lucrări dedicate istoriei recente a Rusiei postsovietice şi a spaţiului numit „*vecinătatea imediată a Rusiei*" de către strategii de la Moscova. Acest prim volum se focalizează pe ultimii ani ai istoriei U.R.S.S. (tranziţia de la leadership-ul sovietic al lui Mihail Gorbaciov la cel rusesc al lui Boris Elţîn) şi tratează criza morală a Rusiei din anii '90, ca şi încercările ei de ripostă pe fronturile deschise în imediata ei vecinătate: conflictele, ulterior îngheţate, dintre Armenia şi Azerbaidjan, din Georgia şi din Republica Moldova (Transnistria). Este inclusă şi o analiză a relaţiilor dintre putere şi opoziţie în Rusia postsovietică, ca şi capitole dedicate situaţiei presei în timpul primului mandat al lui Vladimir Putin. În paralel, au fost atinse şi unele aspecte ale relaţiilor dintre Rusia şi alţi câţiva vecini ai săi, precum Ucraina, România sau Ţările Baltice.

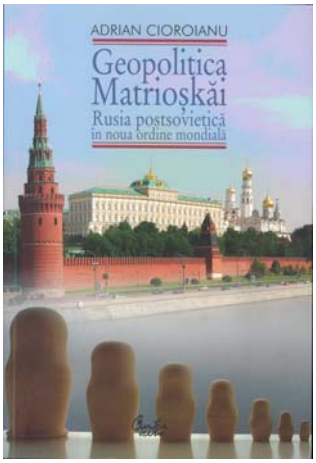

Întocmai precum celebrele păpuşi Matrioşka, conducătorii noii Rusii par a se desface unul din altul. Rusia de azi nu este numai ţara urşilor (Mişa - ursul mascotă al Olimpiadei din 1980 de la Moscova) sau ţara Matrioşkăi sau ţara caviarului, a samovarelor, a florilor de vişin, a pădurilor de mesteceni, a unei mari literaturi, a bulevardelor largi, a muzeelor somptuoase, a oligarhilor scumpi la vedere sau a vodcii, Rusia este mai ales ţara unor lideri care, dacă nu-şi arată „*mâna de fier prin mănuşa de catifea, par condamnaţi la a nu-şi atrage preţuirea concetăţenilor.*"

Tema principală a acestei cărţi este că Rusia recentelor administraţii doreşte crearea unei atmosfere tipice unui Război Rece, aceasta fiind, în percepţia Kremlinului, maniera cea mai rapidă de obţinere a unor câştiguri în planul sferelor de influenţă geopolitică şi economică. Este vorba despre strădania evidentă a Rusiei de a obţine iarăşi o respectabilitate pe care conducătorii ei cred că statul a pierdut-o în momentul când Gorbaciov şi Elţîn au declanşat, şi apoi desăvârşit, sfârşitul unui imperiu.

Remarcabilă este prezentarea sintetică a „*noii ideologii*" a Rusiei postsovietice, caracterizată drept naţional-capitalistă, nostalgică, marcată de complexul „*cetăţii asediate*" şi de teoria „*jocului cu suma nula*."

Ca orice stat cu un trecut imperial şi cu ambiţii, probabil de aceeaşi factură, Rusia poate să dorească să semene Occidentului, pe care-l percepe mai puternic şi, totodată, să i se contrapună. Pentru că în Rusia primează o nouă ideologie, una opusă lumii occidentale, una printre ale cărei componente, la o sumară trecere în revistă, se numără, în primul rând, un naţional-capitalism care nu mai este deloc autarhic, ci doar dominator; în al doilea rând, există nostalgia inerentă după vechiul imperiu sovietic; a treia componentă a noii ideologii ruseşti este ancorarea mentală în paradigma unei ţări asediate. O altă componentă a noii ideologii este persistenţa în a crede că orice avans al Occidentului se face în dauna Rusiei, după cum orice succes al Rusiei trebuie să însemne un recul al Occidentului.

Evoluţiile ultimilor ani din Rusia şi din vecinătatea ei sunt departe de a-şi fi consumat toate consecinţele. După „*războiul de cinci zile*" împotriva Georgiei, din august 2008, comportamentul Rusiei a suscitat diverse interpretări.

În politica unei mari puteri nu există prea multe „*gesturi disparate*." Gestica afectivă sau doar simbolică a unui stat cu tradiţii imperiale şi cu pretenţii pe măsură urmăreşte întotdeauna o singură şi prioritară finalitate: aceea de a transmite sau sugera statutul spre care tinde.

Întărirea puterii de stat în Rusia în timpul celor două mandate ale epocii Putin a avut drept consecinţă directă reluarea ofensivei în vederea recâştigării controlului asupra unor zone pe care Moscova le consideră de interes aparte pentru ea - aşa-numita „*vecinătate apropiată*." Potrivit unor opinii, această campanie a început abia odată cu Putin. Dar, la originea acestor încercări de menţinere a poziţiei ruseşti se află, totuşi, Boris Elţîn; doar că situaţia efectivă a Rusiei din timpul mandatelor sale l-a obligat la o poziţie mai curând defensivă. Beneficiar al altui context - sporirea consumului de hidrocarburi şi gaze naturale la nivel mondial, în paralel cu creşterea preţului lor - şi, totodată, artizan declarat şi decis al politicii de consolidare internă a statului rus, Vladimir Putin a fost într-o situaţie mult mai bună.

Pentru orice observator echidistant este limpede că, la începutul acestui deceniu, s-au suprapus două procese a căror simultaneitate nu poate să fie o coincidenţă: pe măsură ce S.U.A. s-au interesat de dosarul transnistrean şi au tins să se implice în el, Rusia a devenit mai crispată, mai fermă în refuzul de a încuraja negocierile „5+2", dar şi mai imaginativă în privinţa propunerilor făcute Chişinăului.

Pentru Moscova, NATO înseamnă prezenţă şi influenţă masive americane în Europa; drept care teza ei, tot mai des repetată în timpul celor două mandate Putin, este că protecţia NATO înseamnă, de fapt, divizarea Europei în zone cu securitate diferită. În locul acestei umbrele NATO, Rusia militează pentru un sistem de securitate european, în care Rusia, UE şi statele non-UE să fie parteneri.

Analiza merge practic până la două săptămâni înainte de tipărirea cărţii, cuprinzând inclusiv dramaticele alegeri din Republica Moldova, unul dintre teritoriile cheie pentru înţelegerea întregului spaţiu.

Cartea se adresează nu doar istoricului, ci şi cititorului obişnuit, căruia i se dă pur şi simplu prilejul să descopere domeniul acesta, aparent pretenţios şi inaccesibil, care e geopolitica.

Alina Dorina Fokt
Biblioteca Judeţeană Mureş

Barack Obama, *Îndrăzneala de a spera. Gânduri despre salvarea visului american*, Bucureşti, Editura RAO, 2008, 380 p.

În 2006 a apărut cea de-a doua lucrare a lui Barack Obama, ***The Audacity of Hope (Îndrăzneala de a spera).*** În limba română, lucrarea a apărut în 2008, la Editura RAO, în traducerea lui Lianei Stan.

Barack Obama a fost cel mai tânăr senator din Senatul Statelor Unite. Şi-a început cariera ca organizator comunitar în unele dintre cele mai sărace comunităţi din Chicago, apoi a urmat Facultatea de Drept la Harvard. Din 1997 până în 2004, a deţinut trei mandate de senator al statului din partea South Side a oraşului Chicago. Pe lângă îndatoririle legislative, Obama a fost lector de drept constituţional la Facultatea de

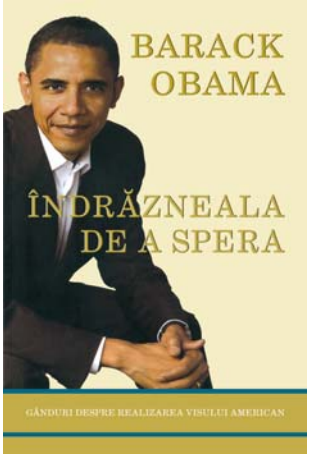

Drept a Universităţii din Chicago, a profesat avocatura în domeniul drepturilor civile şi a fost membru al consiliilor de conducere ale mai multor organizaţii caritabile. La 4 noiembrie 2008, Barack Obama a fost ales preşedinte al Statelor Unite ale Americii.

Această carte este rezultatul direct al conversaţiilor din timpul campaniilor lui Obama. El consideră că întâlnirile cu alegătorii i-au confirmat modestia fundamentală a americanilor, i-au amintit că în centrul experienţei americane se află un ansamblu de idealuri, care continuă să impresioneze conştiinţa colectivă a americanilor.

Subiectul cărţii de faţă se referă la modul în care se poate începe procesul de schimbare a vieţii politice şi civice a americanilor. Obama nu oferă o teorie unificatoare despre guvernarea Americii, nici un manifest pentru acţiune, completat cu grafice şi tabele, programe pe zile şi ore şi planuri în zece puncte; el abordează în fiecare capitol câteva dintre cele mai urgente probleme politice ale Americii şi sugerează, în linii generale, calea care crede că ar fi bine să fie urmată. Autorul consideră că abordarea sa este adesea parţială şi incompletă. El oferă însă ceva mai modest, reflecţii personale asupra acelor valori şi idealuri care l-au determinat să intre în viaţa politică.

Cartea este structurată în nouă capitole, care abordează diverse tematici: republicanii şi democraţii - un prim capitol, în care autorul realizează o analiză a istoriei politice americane recente şi explică unele dintre cauzele partizanatului de astăzi; în capitolul doi, discută valorile comune care ar putea servi drept fundament pentru un nou consens politic; în capitolul trei, prezintă Constituţia atât ca o sursă de drepturi individuale, cât şi ca un mijloc de a organiza o comunicare democratică despre viitorul colectiv al americanilor; în capitolul patru, descrie câteva dintre forţele instituţionale - banii, mass-media, grupurile de interese şi procesul legislativ - care îl sufocă chiar şi pe cel mai bine intenţionat politician. În următoarele cinci capitole, sugerează unele metode prin care se pot depăşi neînţelegerile pentru a combate eficient probleme concrete, ca insecuritatea economică crescândă a multor familii americane,

tensiunile rasiale şi religioase din stat şi pericolele transnaţionale - de la terorism la pandemii - care se adună dincolo de graniţele Americii.

De ce ***Îndrăzneala de a spera***? Deoarece, deşi dovezile arătau contrariul, el avea îndrăzneala de a crede că putea să redea un sentiment de solidaritate unei naţiuni sfâşiate de conflicte. În ciuda greutăţilor cu care se confrunta, în ciuda pierderii unei slujbe, în ciuda îmbolnăvirii unui membru al familiei sau în ciuda unei copilării trăite în sărăcie, el avea tăria să creadă că are un oarecare control asupra propriei sorţi.

Îndrăzneala de a spera este partea cea mai bună a spiritului american, ea îi uneşte pe americani şi îi face să fie un singur popor. Obama e de părere că acest spirit omniprezent de speranţă lega povestea propriei sale familii de povestea mai mare a Americii şi povestea sa de a alegătorilor pe care vroia să îi reprezinte.

Aurica Cîmpean
Biblioteca Judeţeană Mureş

Daoud Hari, *Translatorul*, Bucureşti, Editura Allfa, 2009, 190 p.

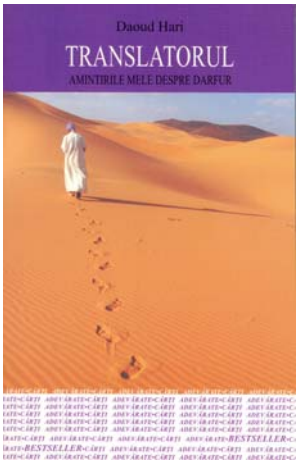

În 2008 a apărut la Random House, cu ajutorul redactorilor Jonathan Jao şi Jennifer Hershey, o lucrare cu un titlu sugestiv, ***The Translator***, semnată de Daoud Hari. În limba română, această carte a apărut în 2009 la editura ALLFA, în colecţia ***Cărţi adevărate***, fiind tradusă din limba engleză de Bogdan Marin.

Autorul Daoud Hari s-a născut în regiunea Darfur, din Sudan. După ce a reuşit să scape cu viaţă în urma unui atac asupra satului său, s-a adăpostit în taberele de refugiaţi din Ciad şi a devenit translator pentru organizaţii media importante, precum **The New York Times**, **NBC** şi **BBC**, ca şi pentru ONU sau alte grupuri de asistenţă. A participat şi la turneul **Voci din Darfur**, pentru SaveDarfur.org. În prezent, trăieşte în Baltimore.

În această carte, autorul ne prezintă o altă lume, o altă civilizaţie decât cea în care trăim noi, dar care, din păcate, este una adevărată. Autorul este şi „translatorul" nostru, nu doar al acelor jurnalişti pe care i-a însoţit în regiunile din Darfur.

Daoud Hari scrie această carte, pe care o consideră „*neînsemnatul meu şchiopătat,*" cu convingerea că cei mai mulţi oameni vor ca şi alţi oameni să aibă parte de o viaţă bună şi, când citesc cartea şi ajung să cunoască situaţia reală din regiunea Darfur şi înţeleg cum stau lucrurile, vor face tot ce pot pentru a readuce lumea pe calea bunătăţii.

Darfur este partea occidentală a Sudanului; are o suprafaţă cât Franţa sau Texasul. *Dar* înseamnă *tărâm*; *Fur* sunt triburile mai de la sud, cele mai multe de agricultori. Numele regiunii vine de la unul din conducătorii Fur, care a fost rege al întregii regiuni în secolul al XVI-lea. Câteva sute de ani, Darfurul a fost un sultanat independent, apoi a fost încorporat Sudanului de către forţele anglo-egiptene. Regiunea este împărţită azi în trei state federale: Darfurul de Vest, Darfurul de Sud şi Darfurul de Nord, care sunt coordonate de către Transnational Darfur Regional Authority. Ca urmare a războiului din Darfur, regiunea se află în regim umanitar de urgenţă încă din 2003.

În Darfur, pe lângă arabi, locuiesc şi triburi de Zaghawa; aceştia sunt păstori tradiţionali, care locuiesc în sate permanente, în colibe foarte mari, construite din iarbă, cu acoperişuri ţuguiate.

În această carte, autorul relatează amintiri din copilăria sa, despre modul de viaţă din Darfur, dar mai ales despre atacurile şi masacrele care se petrec în acele zone. În 2003, pe 25 aprilie, rebelii au atacat o bază militară guvernamentală pentru a nimici avioanele şi elicopterele care le-au distrus satele. Miliţiile înarmate Janjawed ale arabilor erau sprijinite de tancuri guvernamentale, maşini pe care se instalaseră mitraliere, elicoptere înarmate şi bombardiere ale armatei sudaneze. Ele au început să atace şi să distrugă satele populaţiei indigene. Au fost omorâţi bărbaţi, femei, copii; şefii satelor au fost arşi de vii sau omorâţi prin tortură, sub ochii prietenilor şi copiilor lor; copiii au fost aruncaţi în foc, fântânile au fost otrăvite cu cadavre.

Daoud Hari a scris această carte pentru a sensibiliza lumea, pentru a opri genocidul; el consideră că, dacă lumea îi ajută pe oamenii din Darfur

să se întoarcă la casele lor şi să primească protecţie, atunci se poate spune NU genocidului.

Daoud Hari nu a scris această carte doar pentru el; a scris-o pentru întreaga lume, pentru bărbaţii care au murit apărându-şi familiile, pentru copiii ucişi, pentru femeile şi fetele din Darfur, care parcă sunt născute doar pentru a cunoaşte suferinţa şi batjocura. Daoud speră că ele vor avea o viaţă mai bună dacă vor înceta revoltele din Darfur.

Cartea nu este ficţiune ci, după cum ne spune informaţia la titlu, sunt amintirile autorului despre Darfur, amintiri din vremuri extrem de grele şi de tulburi. ***Translatorul*** reprezintă povestea impresionantă a unui om care şi-a riscat viaţa pentru a lupta împotriva nedreptăţii şi pentru a-şi salva propriul popor. El consideră că, dacă vrei să faci ceva în viaţă, trebuie să fii mai puternic decât frica.

Aurica Cîmpean
Biblioteca Judeţeană Mureş

Magda Mihăilescu, *François Truffaut, bărbatul care iubea filmele*, Bucureşti, Editura Curtea Veche, 2009, 315 p.

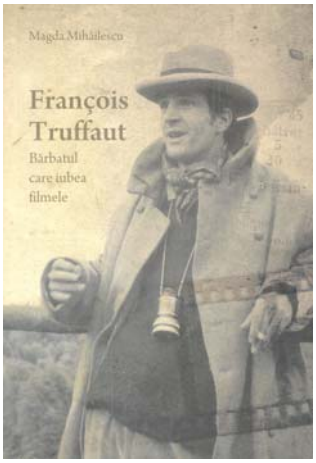

Cartea Magdei Mihăilescu este despre regizorul de film socotit un „*clasic care a tulburat apele modernităţii, cel care a făcut filme programate din naştere a se împotrivi altuia*" - **François Truffaut.**

Scriind o carte despre acest autor, greu de surprins într-o proză care să nu-l trădeze, Magda Mihăilescu alege calea cea mai grea. Ea decurge din câteva rânduri pe care autoarea le citează din Luc Molin: „*Poate creaţia nu este altceva decât o artă a raportului. Plastica, am văzut, tinde să fie ignorată, imaginea din interiorul cadrului nu are nimic excepţional, socialul este uitat şi dispreţuit şi sunt tentat să spun că nu există psihologie. Ne putem întreba ce rămâne. Lipsurile deconcertează, mai ales când, la capătul socotelilor, ne aflăm în faţa*

uneia dintre cele mai împlinite opere din câte există. Nimic nu se află în plan, totul se găseşte în raport cu contextul. În mod sigur, geniul este geniu pentru că se întemeiază pe acel nimic." În căutarea „*acelui nimic*," Magda Mihăilescu nu apelează la numerele scurte din agenda criticului. În primul rând, nu foloseşte o metodă passepartout, deşi se raportează la mai toate metodele care au fost folosite de către regizor. În al doilea rând, evită procedeele care supraexpun.

Stilul lui Truffaut, deşi traversat de câteva obsesii, nu e prizonierul manierei, adaptându-se necontenit intenţiilor filmului în curs. Vom găsi accentul căzând pe analiza formală, pe analiza unor funcţii sau pe investigarea unor conţinuturi sau contextualizarea istorică.

Cele 4 mari secţiuni transversale în filmele lui Truffaut sunt: *Jocul* (jocul copiilor, jocul destinului, jocul cu formele, jocul cu replicile), *Moartea/ „definitivul," Efemerul* (provizoriul), *Scrisul* (cărţile de literatură, scrisorile). Construirea cărţii în funcţie de aceste categorii are trei avantaje principale. În primul rând, oferă o aproximare unui nisip mişcător şi o ipoteză de lucru. În al doilea rând, oferă o formulă de interpretare dinamică, neliniară, foarte truffaldiană în spirit: filmele nu „intră" în carte în ordinea lor cronologică şi o singură dată, pentru fi tratate monografic, ci participă la un scenariu plin de suspans, care recuperează o gândire vie. În al treilea rând, schiţează o polemică împotriva celor care văd în Truffaut minorul, iubitorul de fleacuri nerevoluţionare.

Cartea Magdei Mihăilescu este scrisă din pasiune, duce către unul din momentele paradigmatice din istoria cinematografului (Noul val francez), oferind astfel o lecţie vie de revitalizare a tradiţiei. Conţine analize exemplare în regim profesionist, care oferă nu atât un model formal, cât un model de calitate critică. Spune povestea pe care o are de spus într-un fel care onorează şi cinema-ul, cu magia lui intranscriptibilă, şi mediul care îl traduce, trădându-l cât mai puţin.

Autoarea subliniază că niciunde prozaicul nu mai e înşelător, forma nu e mai profundă, mai sensibil ca în filmele lui Truffaut. Filme precum ***De-ar veni odată duminica!*** sau ***Dragoste în fugă*** se constituie ca un bilanţ, o retrospectivă, un rapel către propriul univers de teme şi motive, de imagini şi fraze obsedante, însă cu distanţă, în acelaşi timp ironică şi nostalgică, admiţând complicităţi clişeistice cu filmul noir, pentru a le bulversa, a le derealiza.

Relaţia acestui cinema cu literatura, poarta de acces privilegiată, fără ca Truffaut să transforme filmul într-o ecranizare a unui roman sau altul, constituie un alt unghi de abordare esenţial. Câteva subcapitole sunt dedicate scrisului şi cititului sau, mai precis, scrisorilor şi cărţii, „*un obiect numit dorinţă*," fundamentale pentru armonia universului interior al eroilor şi eroinelor lui Truffaut, de la celebrul ***Fahrenheit 451***, după romanul omonim al lui Ray Bradbury, la ***Cele patru sute de lovituri***.

Aici se află un alt punct de contact cu arta fotografică care ar fi putut fi speculat încă şi mai mult şi care regizează, cum bine conservă criticul, arta depărtării şi a provizoratului ca efemeritate, având ca expresie, printre altele, „*rosardiana princesse lontaine*," devenită femeia magică, „apariţia" în filmele lui Truffaut, din care iubiţii se aleg cu fetişuri, precum imaginea picioarelor, sau care le prefigurează moartea apropiată. Magda Mihăilescu reuşeşte să se apropie de universul truffaldian nu doar pentru că este un critic talentat, ci pentru că rezonează cu el în toate celulele firii, astfel încât, prin intermediul ei, avem deseori „*senzaţia că ne aflăm la un film în obscuritatea unei săli vechi de cinema trăind emoţiile amintirilor unor întâmplări care nu ni s-au întâmplat dintr-un trecut care nu ne aparţine*."

Volumul este o monografie în care marele regizor francez este privit, studiat din toate unghiurile şi sub toate reflectoarele posibile. Autoarea comentează cu maximă fineţe şi autoritate filmele regizorului, reuşind performanţa greu de atins de a contopi limbajul unui critic de specialitate cu acela al unui cinefil, alert, accesibil, profund. Volumul beneficiază de un cuvânt înainte ce poartă semnătura prestigioasă a lui Serge Toubiana, director general al Cinematecii Franceze, care încheie astfel: „(...) *sunt sigur că această carte este scrisă cu dragoste şi cu o autentică grijă de a-l omagia pe cineastul care a însemnat atât de mult pentru noi. Sper, de asemenea, că această carte va contribui la o mai bună cunoaştere a filmelor lui Truffaut în România, mai ales în rândurile noilor generaţii de spectatori*."

Alina Dorina Fokt
Biblioteca Judeţeană Mureş

Gerald R. Adams, Michael D. Berzonsky (coordonatori), *Psihologia adolescenţei. Manualul Blackwell*, Iaşi, Editura Polirom, 2009, 704 p.

Gerald R. Adams este profesor la Universitatea din Guelph, a fost redactor-şef la ***Journal of Adolescent Research*** şi redactor colaborator la ***Journal of Primary Prevention*** şi ***Journal of Early Adolescence.***

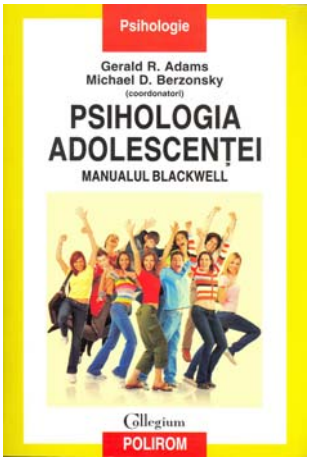

Domeniile sale de cercetare includ procesul de formare a identităţii, relaţiile părinte-adolescent şi evoluţia socială în copilărie, adolescenţa şi începutul maturităţii.

Michael D. Berzonsky este profesor de psihologie la Universitatea de Stat din New York, Cortland. Cercetările sale actuale se axează pe personalitate, formarea identităţii şi dezvoltarea sociocognitivă în adolescenţă şi începutul maturităţii.

Volumul ***Psihologia adolescenţei. Manualul Blackwell***, avându-i coordonatori pe cei doi profesori şi 63 autori, editat în România la Editura Polirom şi tradus de Gina Oancea, Andreea Hrab, Dorin Nistor, Miruna Andriescu, este o sinteză a principalelor studii privind dezvoltarea în adolescenţă, abordând o gamă largă de subiecte.

Psihologia adolescenţei, ca disciplină academică, a fost întemeiată în anul 1904 de către Granville Stanley Hall, care a publicat o lucrare în două volume, cu titlul ***Adolescence: Its Psychology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion, and Education.*** În secolul XX, această disciplină a evoluat foarte mult, iar volumul de faţă ne oferă o privire de ansamblu asupra acestei evoluţii. În prima jumătate a secolului XX, studierea dezvoltării adolescentului a fost umbrită de dominanţa psihologiei copilului, dar în anii '80 cercetările privind adolescenţa s-au dezvoltat foarte mult. Au apărut pe piaţă reviste dedicate exclusiv tinerilor şi adolescenţilor, sociologi implicaţi în cercetări despre adolescenţă au scris o serie de lucrări.

Psihologia adolescenţei. Manualul Blackwell este structurat în cinci părţi şi 27 de capitole, urmărind nivelul actual al cercetărilor privind

perioada adolescenţei. Prima parte se referă la procesele biologice şi genetice ale adolescenţei. În cele două capitole sunt tratate genetica comportamentală şi dezvoltarea adolescentului, cu o prezentare a celor mai recente lucrări de specialitate, şi procesele pubertare şi dezvoltarea psihologică în adolescenţă.

Partea a doua tratează contextul social al adolescenţei, în cele şase capitole punîndu-se în evidenţă ceea ce se cunoaşte despre procesele sociale şi mecanismele interpersonale care influenţează comportamentul, atitudinile şi stările psihologice ale adolescenţilor. Sunt analizate: dezvoltarea religioasă în adolescenţă, ecologia familială a adolescenţei - dezvoltarea normală din perspectiva sistemelor dinamice, stimularea dezvoltării adolescenţilor prin intermediul sportului şi al activităţilor desfăşurate în timpul liber, piaţa muncii şi cariera, şcolile, ca medii de dezvoltare şi facultatea, ca etapă de tranziţie la stadiul de adult.

Partea a treia grupează şase capitole referitoare la procesele fundamentale specifice adolescenţei şi pattern-urile de dezvoltare: autonomia, identitatea, cogniţia, moralitatea, emoţiile, concepţia despre sine şi stima de sine.

În cadrul părţii a patra, referitoare la relaţiile interpersonale ale adolescenţilor, sunt analizate şi prezentate pe larg, în cinci capitole, întâlnirile şi experienţele romantice în adolescenţă, prieteniile, găştile şi mulţimile, relaţiile din afara familiei - adulţii neînrudiţi cu adolescenţii, sexualitatea în adolescenţă şi relaţiile intime ale tinerilor aparţinând minorităţilor sexuale.

O metodă tot mai utilizată de cercetători este cea a studiilor longitudinale, pentru a obţine date despre preadolescenţă şi postadolescenţă. În procesul de tranziţie de la copilărie la vârsta adultă există diferenţe individuale la nivelul trăirilor, majoritatea tinerilor confruntându-se cu unele probleme cu efecte trecătoare şi pe termen relativ scurt.

La maturitate, cei mai mulţi adolescenţi devin adulţi tineri, care pot avea cariere de succes, îşi pot întemeia o familie sau pot să se implice în diverse acţiuni în comunitate. Sunt şi o serie de tineri care nu reuşesc să treacă de problemele ce apar în adolescenţă. Partea a cincea a volumului se ocupă de problemele de comportament, ultimele opt capitole tratând

subiecte cum ar fi: sarcina şi naşterea la adolescente, consumul şi abuzul de alcool şi alte substanţe, problemele de conduită în adolescenţă în raport cu întreaga viaţă, părăsirea căminului: fuga şi copiii străzii, infracţionalitatea, delincvenţa şi bandele de tineri, tulburările de alimentaţie în adolescenţă, depresia şi sinuciderea, bolile cu transmitere sexuală în rândul adolescenţilor: factori de risc, antecedente şi strategii de prevenire.

Până în prezent, legăturile dintre temele ce ţin de dezvoltarea normală şi problemele comportamentale ale adolescenţilor nu au fost bine articulate. Cercetătorii sugerează strategii şi tehnici de tratament şi reabilitare, identifică factorii de risc şi dezvoltă strategii de prevenţie. Se impune colaborarea între cercetătorii din domeniu, practicieni şi furnizorii de servicii, ultimii având un rol activ în stabilirea problematicii şi a agendei de cercetare.

Psihologia adolescenţei. Manualul Blackwell contribuie la o înţelegere îmbunătăţită a dezvoltării, comportamentului şi problemelor adolescentului şi ajută la îmbogăţirea studiilor despre adolescenţi şi a serviciilor oferite lor. Structura cărţii, rezumatele de la sfârşitul capitolelor şi bibliografia extinsă sunt utile atât studenţilor de la psihologie, cât şi specialiştilor în domeniu.

Emilia Cătană
Biblioteca Judeţeană Mureş

În îngrijirea Bibliotecii Judeţene Mureş au apărut:

❖ ***Catalogus incunabulorum Bibliothecae Teleki-Bolyai = Catalogul incunabulelor din Biblioteca Teleki-Bolyai***, 1971.

❖ Dimitrie Poptămaş, Mészáros Iosif, ***Biblioteca Judeţeană Mureş*** [Ghid], 1979.

❖ ***Bibliotheca Telekiana***, [Ghid ilustrat, limbile: română, maghiară, germană, franceză şi engleză], [1994].

❖ ***Ţara Fagilor***, vol. 3 - 13. Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni. Întocmit de Dumitru Covalciuc, Cernăuţi, 1994-2004.

❖ ***Bibliografia publicaţiilor periodice 23 dec. 1989 - 31 dec. 1994 - Időszaki kiadványok bibliográfiája***, 1995. (Bibliografii mureşene, 1).

❖ ***Bibliografia cărţilor, albumelor, hărţilor editate în judeţul Mureş = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1990-1995***, 1997. (Bibliografii mureşene, 2).

❖ ***Biblioteci, Arhive & Centre de informare în secolul XXI***. Lucrările conferinţei Braşov, 18-22 august 1997, Braşov - Târgu-Mureş - Austin, Texas, SUA, 1997.

❖ Tereza Periş Chereji, ***Interferenţe teatrale româno-maghiare***, 2000.

❖ Ana Cosma, ***Scriitori români mureşeni***: dicţionar biobibliografic, 2000.

❖ Dimitrie Poptămaş, Mózes Júlia, ***Publicaţiile periodice mureşene 1795-1972 = Maros megyei időszaki kiadványok bibliográfiája 1795-1972***, 2000.

❖ ***Aurel Filimon - consacrare şi destin***, 2001.

❖ ***Bibliografia publicaţiilor periodice 1995-2000 = Időszaki kiadványok bibliográfiája***, 2001.

❖ ***Catalogus Librorum Sedecimo Saeculo Impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai. Novum Forum Siculorum***, vol. 1 - 2, 2001.

❖ ***Biblioteca Judeţeană Mureş.*** Caiet documentar elaborat cu prilejul împlinirii a 200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureş, 1802-2002, 2002.

❖ ***Libraria*** : Anuar. Lucrările simpozionului naţional „200 de ani de lectură publică la Târgu-Mureş," 1, 2002.

❖ Fülöp Mária, ***Judeţul Mureş în cărţi = Maros megye a könyvekben, 1990-1999*** : Bibliografie - Bibliográfia, 2002. (Bibliografii mureşene, 5).

❖ ***Bibliografia cărţilor, albumelor şi hărţilor editate în judeţul Mureş = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 1996-2000***, 2003. (Bibliografii mureşene, 6).

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 2, 2003.

❖ Dimitrie Poptămaş, ***Philobiblon mureşean*** : o viaţă printre oameni şi cărţi, 2003. (Caiete mureşene; 14).

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 3, 2004.

❖ Ana Todea, Fülöp Mária, Monica Avram, ***Oameni de ştiinţă mureşeni***: dicţionar biobibliografic: medicină, farmacie, biologie, botanică, zoologie, economie, matematică, fizică, chimie, geologie, astronomie, tehnică, agricultură, 2004.

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 4, 2005.

❖ Fülöp Mária, Ferencz Klára, ***Bibliografia locală retrospectivă a judeţului Mureş: Cărţi editate până în anul 1944 - Maros megye retrospektív helyismereti könyvészete: 1944-ig megjelent könyvek***, 2 vol., 2005. (Bibliografii mureşene, 7).

❖ ***Bibliotheca Marisiana.*** Publicaţie a Bibliotecii Judeţene Mureş, nr. 1, 2006.

❖ ***Bibliotheca Marisiana.*** Publicaţie a Bibliotecii Judeţene Mureş, nr. 2, 2006.

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 5, 2006.

❖ ***Bibliografia cărţilor, albumelor şi hărţilor editate în judeţul Mureş = A Maros megyében kiadott könyvek, albumok, térképek bibliográfiája : 2001-2005***, 2008. (Bibliografii mureşene, 8).

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 6, 2007.

❖ ***Bibliotheca Marisiana.*** Publicaţie a Bibliotecii Judeţene Mureş, nr. 1, 2009.

❖ ***Libraria*** : Anuar, nr. 7, 2008.

❖

Publicaţiile se pot solicita la sediul Bibliotecii Judeţene Mureş,
540052, Târgu-Mureş, str. George Enescu, nr. 2,
Telefon 0265 - 262631, fax 0265 - 264384,
E-mail: secretariat@bjmures.ro ; itbjm@bjmures.ro ;
biblio@bjmures.ro
Adresa web: www.bjmures.ro